

קובץ גליונות

פרשת כי-תצא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

אסיפת ראשי ממלכות התורה על ידי "ועידת הרבנים לביצור חומות הדת"
לייסוד "משמרת למשמרתי" בקהילות הקודש ובהיכלי הכוללים

שמיטה
קרן
תשפ"ב
השביעית

קרן הקודש של גרולי ישראל שלום א'
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל

מוקד 'משבית ארץ'

1800-300-544

זמני השבת

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, להיות על חשארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:42	7:54	8:33
בני ברק	6:57	7:55	8:30
קרית ספר	6:51	7:54	8:32
בית שמש	6:41	7:54	8:32
אופקים	6:50	7:55	8:31
חיפה	6:51	7:56	8:32

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

אלול

לקראת הימים הנוראים הבעל"ט

אלול . סליחות
הכנה לר"ה . ראש השנה
עשי"ת . יום הכיפורים
סוכות . שמחת תורה

...וכשמו כן הוא
"מסילות"

כי געשה מסילה סלולה
לכל עבודת הימים הנוראים
עד לאחר חג הסוכות,
במשנה סדורה אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם...

כתבי המשגיח רבי אליעזר גינזבורג זללה"ה
המחיר 35 ש"ח לספר

כמו כן, ניתן להשיג את שאר ספרי
המשגיח זללה"ה
שיצאו עד כה
מכתבי הדרכה,
הגדה של פסח

ניתן להשיג
בחנויות הספרים
המוכרות
או בטל'
0533152970
0548501014

בסייעתא דשמיא הופיע ויצא לאור
לקראת זמן אלול

ספר מסילת ישרים במהדורה מפוארת ומאירת עינים

ונלווה אליו ביאור 'חובת האדם'
ובו פירושים דיוקים ועיונים
בלשון המסילת ישרים,

והנהגות מעשה רב מרבתינו מאורי הדורות

שנאמרו בשיחות ובוועדים על ידי רבינו המשגיח

הגאון רבי דן סגל שליט"א

הספר שכבש בסערה את היכלי הכוללים

נכה לומדים היום ריבית!

מבוא להלכות ריבית

מבוא לסימן קס"ח קס"ט

קיצור היתר עיסקא

מפתח עניינים מפורט

מעוטרי בהסכמת גדולי ההוראה שליט"א

חיבור יסודי ומקיף על כל שולחן ערוך הלכות ריבית, בנוי ומבוסס כתבנית ספר 'משנה ברורה', המבאר דברי השו"ע בכל סעיף וסעיף בנוסח קל ומתומצת, בתוספת פסקי הפוסקים והדברים השכיחים למעשה.

ביאר כל פרט ופרט בשו"ע בביאור נפלא וערוך, ומלקט מדברי הפוסקים מה שנצרך לכל לומד, ובנוסף לזה הוסיף ביאורים בשם "עיוני דעה", לרדת לעומק הדברים בכל סעיף בשו"ע, לעומק ולרוחב, מדברי הראשונים והפוסקים, כיד ה' הטובה עליו.

הגר"פ וינד שליט"א

ואף הוסיף לצלול במים אדירים לעומק כל סוגיא סבוכה, ליישר המעקשים ולהתיר כל הספיקות, אשר אין שמחה כזאת השמחה, ובוודאי יהיה הספר לתועלת ולעזר רב לכל יודעי דת והלכה.

הגר"ד שפירא שליט"א

הספר ראוי להעלות על שולחן מלכים, ויוכל לשמש מהמחפשים ההלכה בקיצור, עד תלמידי חכמים ומורי הוראה שכבר למדו ועיינו, למצוא את מבוקשם בנקל.

הגרמ"מ שפרן שליט"א

כיון שראיתי ישרות שכלו ועומק הבנתו בהלכתא רבתא הדין, חזקה עליו שיוציא מתח"י דבר נאה ומתקן.

הגרמ"ש קליין שליט"א

ניתן להשיג ברשת ספרי 'יפה נוף' ובחנויות הספרים המובחרות.

חדש !!! ניתן להזמין את הספר במערכת הטלפונית 03-3065489 כולל משלוח עד הבית.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 13 | אלול תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

מאד קשה לשמוע כך קריאת התורה. הסתכלתי בחומש, וראיתי שהבעיה ממשיכה גם לשבוע זה, החלטתי לבא חצי שעה יותר מוקדם להפילה ולברוק את החומשים, ואחבי את החומשים שיש בהם בעיה, כדי שאנשים לא יהיה להם עוגמת נפש באמצע קריאת התורה, ויקחו חומש טוב.

מצאתי חמש חומשים כאלו, ואותם החבאתי בתא שלי, אני מקווה שאין עוד חומשים כאלו, פשוט לא היה לי זמן לעבוד על כל החומשים, סיים היהודי המספר, ואמר, איזה נס ששאלתי אותו, תאר לך שאם לא הייתי שואל אותו מה מעשיו, והיו מתקשרים אלי במרצאי שבת לברר על שידוך לנכדו, הייתי אומר, אדם זה, אסור לדבר לשון הרע, אבל בכל זאת, אני לא הייתי משתדך עם בחור כזה שיש לו סבא כזה, עד עשרה דורות, ויעברו כוד ההיתוך של שבירת המדות, אבל לאחר השיחה הזו, אם מישוהו היה מתקשר אלי במרצאי שבת, הייתי אומר לו, אל תחשוב פעמיים רוצ' לעשות את השידוך סבא כזה שמגיע חצי שעה לפני התפילה, כי הוא חושב על אחרים, אין לך שידוך יותר טוב מזה.

אין כאן רק לימוד לכף זכות, יש כאן היפוך המחשבה, מאדם מושחת הוא התגלה כאדם אציל בעל מדות, שחושב על אחרים.

עולה בדעתו להוציא את החומשים ולתת להם.

זה כבר חרה לו מאד, למדות שהוא ניסה לדון אותו לכף זכות, אבל לא מצא שום כף זכות, מה הוא רוצה, אולי הוא חושב לעצמו שאולי ילדיו יבואו מאוחר יותר והוא שומר להם חומשים, גם זה שחיתות, אבל בכל זאת עד סוף קריאת התורה הוא לא נידב לאף אחד חומש, הוא השאיר לעצמו את כל החומשים.

הוא החליט, שלאחר התפילה, הוא כבר יוכיח אותו על כך, כי יש גבול לשחיתות. לאחר התפילה הוא נגש אליו, בדרך ארץ, ואמר לו, לפני התפילה ראיתי שלקחת ששה חומשי תורה, והחבאת אותם בתא שלך, אולי לא שמת לב, אבל אני ראיתי, שהיו הרבה אנשים שלא היה להם כלל חומש, ולך היו ששה...

תשובה

למה לקח ששה חומשים

הלה השיבו, נו, ואיך דנת אותי לכף זכות, האמת השיבו, ניסיתי לחשוב ולא מצאתי לך כף זכות, השיבו אם כן טוב שבאת, ולא דנת אותי לכף חובה.

בשבוע שעבר לקחתי חומש, ובקריאת התורה ראיתי שיש בחומש בעית דפוס, קורה לפעמים בדפוס שדף אחד כן מודפס, ודף לא, ונשאר חלק, והיה לי

יש בכית כנסת גדול בארה"ב, שבשבת יש שם בדרך כלל מחסור בחומשים, ובקריאת התורה, יש אנשים שאין להם חומש, באותו שבת היתה שם גם שמחה, ובדרך הטבע היה צריך להיות שם מחסור יותר גדול בחומשים.

אחד המתפללים נכנס לבית הכנסת בבוקר כמה דקות לפני התפילה, וראה יהודי מכובד לוקח ששה חומשים של חמשה חומשי תורה בכרך אחד, ומכניסם עמוק לתוך התא שלו.

הוא חשב לעצמו בשביל מה הוא צריך כשהיו לו ששה חומשים, וכי הוא ישמע קריאת התורה טוב יותר כשהיו לו ששה חומשים, ובפרט שהיו הלה יודע שיש כאן מחסור בחומשים.

אך הוא חושב בכל זאת מדובר ביהודי נכבד, ויש מצווה לדון אותו לכף זכות, יכול להיות שמפריע לו אנשים שעומדים מסביבו מסתכלים בחומש שלו, ולכן הוא יתן להם חומש בקריאת התורה. הוא חושב לעצמו גם זה לא כל כך כי כל הקודם זוכה, אבל בכל זאת אפשר קצת לדון אותו לכף זכות, והוא החליט לעקוב אחריו.

בקריאת התורה הוא ראה שהוא מוציא חומש מהתא, ומסתכל בו, ומשאיר בתא שלו חמשה חומשים, למרות שאנשים מסביבו לא היה להם חומשים, והם מסתכלים בחומש שלו, בכל זאת לא

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרגו במירון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

מתוך הספר הנפלא 'מאיש לרעהו'

החובה לדון לכף זכות (א)

הפרק הראשון בפרקי אבות, מלבד היותו דרך בהנהגת היהודי בדברים שבין אדם לחברו, מהווה גם מעין פרק כימות עולם והוא סדר הדורות של מקבלי התורה ומוסריה, החל ממשה רבנו ועד לתקופת המשנה וסדר התנאים, כפי זמניהם בכל תקופה ותקופה. בכל דור ישנו תנא שהוא הדבר הראשי של אותו הדור, והוא המעביר את המסורה לדורות הבאים. אותו תנא מוצא את העניין החשוב לבני דורו, אשר אותו יש להדגיש ולהעבירו לדור הבא.

הנה, בפרק א' משנה ו', מוצאים אנו את דבריו של יהושע בן פרחיה האומר: "זהו הן את כל האדם לכף זכות", ומשמעות הדברים היא: שלדבריו של רבי יהושע בן פרחיה, החיוב לדון כל אחד ואחד לכף זכות, הוא חלק בלתי נפרד מהמסורת היהודית שחייבים להעביר מדור לדור.

ובמסכת אבות (פרק ו' משנה ו') מביאה המשנה את ארבעים ושמנה הקניינים

שהתורה נקנית בהם, וגם שם מצאנו כאחד מקנייני התורה: "ומכריעו לכף זכות". הרי שהחובה לדון לכף זכות היא תנאי הכרחי לקניית התורה.

מצוה מן התורה

כפי שכבר כתבנו בפרקים הקודמים, החיוב לדון כל אדם לכף זכות, מקורו בפסוק "בצדק תשפוט עמיתך" (דברים יט טו), כפי שמוכח בגמרא (שבועות ל.). הרמב"ם בספר המצוות, מונה מצווה זו כאחת מתרי"ג המצוות שמחויב כל יהודי לקיים, וזה לשונו:

הוא שנצטוו הדיינים להשוות בין בעלי דינים. וכו' וכו' גם כן שכל איש מצווה לדון דין תורה כשיהיה יודע בו. וכו' ויש בו עוד שראוי לדון את חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו, אלא לטוב וחסד.

הרי שדעת הרמב"ם היא שיש חיוב מהתורה לדון כל אדם לכף זכות. וכן פסק רבנו יונה בספרו "שערי תשובה" (שער ג) וזה לשונו:

כמו שאמרנו רבותינו זיכרונם לברכה (שבת קכז:) הדין את חברו

לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצוות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא יט טו) "בצדק תשפוט עמיתך". ואם הדבר נוטה לכף חובה, יהיה הדבר אצלך כמו ספק ואל תכריעהו לכף חובה.

מדברי הרמב"ם נראה, שלא רק שהחיוב לדון כל אדם לכף זכות הוא מהתורה, אלא שזה גם תנאי כל יעבוד בהנהגותיו של אדם הרוצה להיחשב כתלמיד חכם. וכך כותב הרמב"ם בספרו "היד החזקה" הלכות דעות פרק ה הלכה ז:

תלמיד חכם לא יהא צנוע וצוות בשעת דבורו כבהמות וחיות. ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר שלא יתרחק עד שיראה כדברי גסי הרוח. ומקדים שלום לכל האדם כדי שתהא רוחן נוחה הימנו. ודן את כל האדם לכף זכות. מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל. אוהב שלום ורודף שלום. אם רואה שדבריו מועילים ונשמעים – אומר, ואם לאו – שותק.

הגרלה מיוחדת תערך בשבועות הקרובים

בין כל מי שישלח חומר בענין כף זכות: סיפורים, עובדות מגדולי ישראל, הנהגות והלכות.

יש לשלוח למייל המערכת בכתובת:
k.gilyonot@gmail.com
יש לציין שם השולח, כתובת וטלפון.

מדי שבוע תערך הגרלה
על סט ספרים "ילקוט מאיש לרעהו"
על התורה ה' חלקים
נודב ע"י המחבר ידידנו החשוב
הרב יצחק שקופ שליט"א

ילקוט מאיש לרעהו
אמרות קודש ומעשי צדיקים
בהליכות אדם לחבירו

גדולי ישראל ילקוט נפלא!
ממנו יכול כל אחד להתחיל ללמוד ולהתחיל לשפוט עמיתו בסדרים ותוכנית מחפשה על ענייני בין אדם לחברו. עורך בטוב טעם ודעות וקנים בספר מבורך ונצחי.

ספר נפלא מלא חוכה ורחמי. זכה המחבר ללקט שושנים ולהגיש לכלל ישראל ספר מיוחד מאד. כל דף מעורר התרגשות והתפעלות עצומה. אין ספק שכל מי שילמד ספרים אלו יתעורר לבו ונפשו להתחזק בהענין של מאה מנהל חבירו ולא חסרונה.

כולל מפתחות על למעלה מ- 800 ערכים
להשיג בחנויות הספרים

דברי שי"ח

ממרחן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פנינים על הפרשה

"וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם" (כב, ג)

עובדה הוי ברבינו שליט"א שפעם נאבדו ממנו מעות באופן שנתפזרו ברשות הרבים, וחיפש ולא מצא והתיאש מהן, כמבואר במתני' דריש אלו מציאות דעמות מפוזרות, הבעלים מתיאשים מהם. כעבור זמן ילד מצא את המעות, וביקש לקים מצוות השבת אבידה. הוא בירר למי אבדו המעות, ושמע שהן אבדו לרבינו שליט"א. הוא בא לפניו והחזיר את הכסף, לקיים מצוות השבת אבידה. אבל רבינו שליט"א לא הסכים לקבל, הוא אמר שמכיון שהוא כבר התיאש, הקטן זכה כבר בכסף, ועכשיו אינו יכול למחול ולוותר ולהחזיר את הכסף.

הנידון הובא בפני אביו של רבינו, מרן בעל הקהילות יעקב זצ"ל, שפסק: מותר לקבל את הכסף, כיון שהוא לטובת הילד, היות והמעשה יתפרסם והילד יהנה מכך שידעו כולם שמחזיר אבידה לאדם חשוב.

והראה ראייה מדברי השו"ע (ח"מ סימן ר"צ סעיף ט"ו) שאפטרופוס של יתומים יכול לתת צדקה מכספם, אם יצא להם על ידי זה שם טוב שהם נותנים צדקה. ואן הסכים רבינו לקבל את המצאה כהוראת אביו זצ"ל (עלינו לשבח ח"ו עמוד תקל"ה).

כפי הנראה העובדה דלעיל (או דומה לה) ארעה עם רבינו לפני שנים רבות, ונביא כפי ששמענו מחתנו הגדול של רבינו, הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א:

היתה תקופה בה היה לומד עימי כל יום מורי חמי שליט"א בביתו את הש"ס בבלי וירושלמי, דף אחר דף. ובכל יום, כשסימנו ללמוד, יצאנו מביתו ללכת לכולל. הוא כמובן דיבר כל הדרך בדברי תורה. באמצע הדרך הוא היה פונה לכולל 'חזון איש', ואני פניתי לכולל פוניבז' בו למדתי.

היה לו למורי חמי גמ"ח כספים קטן, והיה מלווה כסף לאברים שבקשו. באחד הימים לקח עימו סכום דולרים. תוך כדי הליכה שוחחנו בדברי תורה, והוא לא הבחין שיש חור בכיס. וכך באמצע הדרך החלו לזלוג מכיסו שטרות דולרים, עוד שטר ועוד שטר.

והנה, באותו הזמן עבר אחריו ילד והבחין ב"שביל" של שטרות, הוא הלך בעקבות השביל ואסף את כולם, עד שהגיע אחריו ושאל למי נפל הכסף. מורי חמי שליט"א השיב על פי הסימנים שנפל ממנו, לקח את השטרות והודה לו מאד.

הילד המוצא היה יתום שלמד במוסד הסמוך של בתי אבות פוניבז', ומנהלת בית האבות (הגברת מונק ע"ה) שמעה על המצווה שקיים, ורצתה להחזיר בילדים את הזכות והאהבה לקיום המצווה, והחליטה לערוך 'מסיבה' לילד לכבוד המצווה שזכה לקיים.

היא ביקשה שיקראו לרבינו שליט"א, ואכן הוא השתתף במסיבה לכבודו של הילד, אשר אכן נהנה מהחזרת האבידה...

(שבענו מטובך)

מה אמר מרן שליט"א לבתו ע"ה בעת הביקור

בשבת קודש הבעל"ט פרשת כי תצא תשפ"א, יחול יום השנה השביעי להסתלקותה של הרבנית הצדקנית מרת חנה שטינמן ע"ה, אשת חבר להגאון הגדול הגר"ש שיבלחט"א, ובתו הבכורה של רבינו מרן שליט"א.

מערכת 'דברי שי"ח' קיבלה רשות להציץ ביומן מיוחד שכתב אחד מנכדיה, אודות תקופת חוליה האחרונה. ביומן המחזק נכתב פניני מוסר ואמונה, בשילוב עובדות טובות מהנהגותיה, וכן דברי החיזוק שאמרו באותם ימים חמיה מרן הגרא"ל שטינמן זצ"ל, ולבחל"ח אביה רבינו מרן שליט"א ובעלה הגדול שליט"א.

בין השאר מובא, כי שבועים לפני ראש השנה תשע"ג, ימים ספורים אחרי שנתגלה חוליה, הגיע אל ביתה אביה מרן שליט"א לקיים מצות ביקור חולים.

בסוף דבריו הוא אמר כי א"ה תכלה שנה וקללותיה, והוסיף 'נזכרתי בסיפור'.

וכך הוא סיפר, שבמשך שנים רבות היה הולך מרן שליט"א לומר 'תשליך' בראש השנה על יד נהר הירקון שחוץ לבני ברק, ובשנה אחת כשהגיע הוא פגש שם את המוהל הוותיק ר"י שקול, ומרן שליט"א שהכירו בירך אותו בברכת השנים, והוסיף לו 'תכלה שנה וקללותיה'.

מיד תמה הרב שקול והעיר, מדוע הרב מברך אותי רק ב'תכלה שנה וקללותיה' ולא ב'תחל שנה וברכותיה'...

הגאון רבי שרגא שליט"א שהקשיב לדברים, העיר מיד כי בגמרא (מגילה ל"א:) אכן מובא רק הנוסח תכלה שנה וקללותיה... לאחר מכן בירך את ברכת השנים ופנה לדרכו.

ת.נ.צ.ב.ה.

וציות את ברכתי

**הלכות שביעית ממרן הגר"ח קניבסקי שליט"א
על מה חלה קדושת שביעית (ב)**

סגירות

- טבק העומד לריח יש בו קדו"ש. וסגירות שיש בהם מרכיבים העומדים למאכל וגדלים בא"י בשביעית, אאמור"ז ז"ל חשש לאסור משום שגורם להפסד פירות שביעית.
- בנוגע לסגירות הנמכרים בימינו, יש לבדוק תחילה אם מיוצר בארץ. וממה עשוי, ולדון לגופו של ענין.

דבר העומד רק לרפואה או לזריעה

- עשבים וכדו' ושאר מינים הגדלים - המיועדים לתרופה אין עליהם קדו"ש. וכן גם מינים המיועדים לזריעה אין עליהם קדו"ש.

מאכלים שיש למתקם

- מינים שאינם ראויים למאכל אא"כ ממתיקים אותם, יש בהם קדושת שביעית, אפילו לפני שהמתיק אותם כיון שעומדים לכך.

משקאות ממותקם

- משקה ממותק, אם יש בו חתיכות פרי או מיץ פרי שגדל בשביעית – כל המשקה קדוש בקדו"ש, אבל אם הוא רק "טעם פירות" מפסולת וצבע או מי סוכר והסוכר מחו"ל אין בכך כלום, לכן יש לעיין ברשימת הרכיבים.

עיסה של שביעית

- עיסה שיש בה קדושת שביעית חייבת בחלה. (מתוך ספר "שיח השמיטה" הלכות שביעית עם פסקי רבינו שליט"א)

יום בשורה ורינה לעמלי תורה

כל הרואה אומר ברקאי בהגלה אור יקרות, הופיע הספרים שרבים ציפו לו, שמחה והתרגשות רבה בעולם הספרים התורני עם יצירת המופת הופעת הספרים הנפלאים והמיוחדים תשובות תל תלפיות ב' כרכים 1500 עמודים, ובו אוצר יקר יקרים אשר לא יסולא מפז, **אלף וארבע מאות** תשובות מופלאות אוקטואליות ומרתקות בעיני העוסק במצוה פטור מן המצוה והמסתעף, שהשיב רשכבה"ג מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א בעצם כתב יד קדשו, למקורבו הגאון רבי חיים משה דרורי שליט"א מרבני ישיבת "חמד". ועליהם נוספו תוספת מרובה ונפלאה של ציצים ופרחים חידושים מקורות וביאורים רבים, הערות והארות, הוספות וידועות רבות ונכבדות בדברי מרן שליט"א, כיד ה' הטובה על המחבר שליט"א.

והנה הגם שכבר יצאו ספרים רבים המביאים את תשובות מרן שר התורה שליט"א בנושאים שונים, מ"מ ספר דנן לא בא כבושם הזה, ראשית דמלבד דאין זה ליקוט תשובות ממקורות שונים, אלא כל התשובות השיב מרן שליט"א בעצם כת"ק למחבר שליט"א על נושא אחד של עניני עוסק במצוה, כאשר העלה לפניו את השאלות שעלו בעת עיסוקו בסוגיות נכבדות אלו. מלבד זאת הוסיף המחבר שליט"א להתייגע על כל תיבה ותיבה של מרן שליט"א ומצא ברכה גדולה בעמלו, אשר כל מי שמעיין במקצת בספר מתפעל ומשתומם לגודל המראה הנשגב של הרב המחבר שליט"א אשר עיטר את דברי מרן שליט"א בבקאות מדהימה ונדירה בהיקף עצום ונורא, שלובים בחריפות עצומה ומופלאה וסברה ישרה, דבר דבור על אופניו. נודע בשערים חביבותו דהמחבר שליט"א קמיה מרן שליט"א, וכמה פעמים סח מרן שר התורה שליט"א בשמחה שמאוד מאוד נהנה משאלותיו, ופעמים אף שלח שואלים שבאו לפניו בענינים הנ"ל שישאלו את הרב המחבר שליט"א. הספר זכה להסכמה נדירה ונלהבת ביותר ממרן שליט"א שכ' בתו"ד "ואני מאוד נהנה ממנו כי הוא כותב כמו תלמיד חכם גדול ומברר הענינים היטב, והספר יפה מאוד, וזה מכבוד התורה שיוצא ספר גדול על ענין אחד בתורה".

אמירת תהילים

רבינו אומר כל יום מזמור אחד בתהילים, ומתחיל מחדש למחרת יום הכיפורים, ושמעתי מרבינו שגומר את ספר התהילים באמצע חודש אב, ומאז אומר כל יום עשרה פרקים כדי לסיים את התהילים עד ר"ח אלול, ובמשך חודש אלול אומר כל יום עשרה פרקים כדי לסיים פעמיים את התהילים עד ראש השנה, ובעשרת ימי תשובה גומר כל יום את כל הספר.

ערב שנת השמיטה ש"ת מיוחד עם רבינו שליט"א

בערב שנת השמיטה תשע"ה נכנסו מגדל מאתרוגים הרב ניימן והרב גרבוז שליט"א מרבני ישיבת סלבודקה קמי מרן שר התורה הגאון ר' חיים קניבסקי שליט"א בשאלות הלכה למעשה בענין עבודות בפרדס האתרוגים (להלן ההמשך משבוע שעבר)

שאלה: יש לי פועלים שקבלתי מהמדינה בשביל שיעבדו אצלי בפרדס. עכשיו שמיטה אין לי עבודה לתת להם, אני התחייבתי לתת להם משכורת כל חודש, ואותם לא מענין שאין עכשיו עבודה. **מרן:** "וציוותי את ברכתי שומר שמיטה שיהא לך ברכה וכול טוב, הרב ניימן: אמן. הרב ניימן: הם לא עבדים שלי אם הם לא מרוצים אצלי הם יכולים לבקש בעה"ב אחר, אני צריך לדאוג להם למשכורת או עבודה אחרת, ושאני אומר להם שאין לי עבודה הם ילכו למשהו אחר שעובד בשמיטה?

תשובה: מרן: שילכו לבד, **הרב ניימן:** ואם הלכו לבד אני צריך להגיד להם לא? **מרן:** שום דבר. **הרב ניימן:** ואם הבע"ב שהם הלכו לעבוד אצלו שואל אותי אם יש לי התנגדות שיעבדו אצלו? **מרן:** תגיד לו זה לא עסק שלי.

שאלה: אני קונה קופסאות לאכסן בהם אתרוגים, האם אני יכול אחרי סוכות להחזיר קופסאות שנשארו לחברה שמהם קניתי, אפילו שאני יודע שהם ימכרו למי שעובד בשמיטה?

תשובה: מרן: אתה יכול לתת מתנה לחברים שלך. **הרב ניימן:** אע"פ שאני יודע שהם יכולים להשתמש בזה לאיסור? **מרן:** תביא אז לאנשים כשרים. הרב ניימן: ואם אני יודע בברור שיש חשש? **מרן:** לא תיתן.

שאלה: הרב גרבוז: עץ שחולה שצריך לעוקרו האם מותר לכסות הבור שלא יפלו שם? **תשובה: מרן:** שים שם קרש.

שאלה: הרב גרבוז: בחזו"א מובא שמותר להשתמש בירקות שתחילת גידולם בשישית ונגמרו בשביעית, עכשיו למעשה שקונים את זה אנחנו מסייעים לשומרי שמיטה, יש ענין לקנות את זה?

תשובה: מרן: יש ענין. הרב גרבוז: יותר מאשר לקנות יבול נוכרי? **מרן:** כן.

(המשך השו"ת יובא כאן בשבוע הבא א"ה)

לזכות ולרפואת גאולה חיה בת בלור בתושח"י

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🕯 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס ☎ 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות ☎ 073-2757000 שלוחה-4310

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

שיחתנו את דינם שימותו מיד בשנה זו, אלא יכול להיות שיחתנו את דינם אלתר שימותו קודם הזמן שהיה קצוב להם לחיות.

ואם כן יכול להיות שאדם היה צריך לחיות מאה ועשרים שנה, וזהו הזמן שנקצב לו מתחילת בריאתו, אבל בראש השנה שעבר נגזר עליו קיצור ימים, שיחיה פחות שנה, והוא אינו יודע מזה.

ולכן אף על פי שהשנה הזו עברה בשלום, אי אפשר לדעת מה יהיה ומה מצבו באמת, ושמה כבר בשנה שעברה נגזר עליו שיחיה מאה ותשע עשרה במקום מאה ועשרים שנה, וכך בכל שנה יכול להיות שמפחיתים לו מימי חייו והוא אינו יודע מזה, לכן אין מקום להיות רגוע ממה שעברה השנה בטוב, וצריך להשתדל בכל מה שיכול ולעשות תשובה לפני יום הדין.

פשוט במעשים וחומר ביטול תורה

וכיצד עושים תשובה, הנה כבר אמרו חז"ל שצריך לפשפש ולמשמש במעשיו (עירובין יג, ב, ועין מסילת ישרים פ"ג), אבל זה לא פשוט לדעת מה הם החטאים, ויש דברים שאדם לא יודע כלל שהם חטא, ואינו חושב עליהם.

ולמשל ביטול תורה, הרי אמרו חז"ל (בריש מסכת פאה) שתלמוד תורה כנגד כולם, ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, טז) כתב שלפי גודל המצוה יגדל העונש למי שיחדל לעשותה, וכל מצוה שיש עליה הרבה שכר, אם לא מקיימים אותה אזי החטא יותר חמור ועונשו יותר גדול.

והביא שם ראייה לזה ממצוות קרבן פסח ומילה, שהן מצוות עשה, ומי שמבטל אותם אינו עושה שום מעשה, והוא רק שב ואל תעשה, שאינו מקריב קרבן פסח או שאינו נימול, ואף על פי כן יש עונש כרת על זה, ובכל התורה לא מצונו עונש כרת על שב ואל תעשה, אבל בפסח ומילה יש כרת למרות שהוא בשב ואל תעשה, והטעם בזה, מפני שהן מצוות גדולות וחשובות מאד, שדוחות שבת, ולכן גם החטא בביטולן חמור מאד ועונשו כרת.

וזהו דוגמא ומשל לכל המצוות, שלפי גודל המצוה יגדל העונש על ביטולה, ולכן גם תלמוד תורה שהוא כנגד כולם ושכרו עצום, ממילא גם החטא הוא אותו הדבר וביטול תורה כנגד כולם, ובאמת כבר כתוב מפורש כן, וכמו שהביא רבינו יונה בעצמו בשערי תשובה (שם יד) מחז"ל שכשם ששכר תלמוד תורה גדול מכל המצוות כך עונש המבטלה גדול מכל העבירות, ולפי דבריו הנ"ל הרי זה פשוט, כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה.

וכשיפשפש אדם במעשיו, מי יכול לומר שאין לו החטא של ביטול תורה, ואפילו אם עכשיו הוא כבר נזהר ועושה כמה שהוא יכול, הרי החיוב מתחיל כבר מגיל בר מצוה, ואם יעשה חשבון על כל העבר, וכי מבר מצוה לא היה שום ביטול תורה, הרי זה לא שכיח כלל, שמדי לאחר בר מצוה ייזהר כל כך מביטול תורה, ורק על הגר"א מסופר שלפני פטירתו הוא התוודה ואמר 'רגעים ביטלתי מדברי תורה, והיינו שבמשך כל חיינו מיום עמדו על דעתו ביטל רק כמה רגעים ולא יותר, וזהו לפי גודל מדרגתו, שכבר לפני בר מצוה היה גאון וידע את השי"ס ואת כל התורה כולה, כפי שמסופר בספר 'עליות אליהו' מה הייתה מדרגתו אז, והוא התוודה על רגעים, אבל אנוח מה נאמר ומה נדבר.

החשש מאכילת שכר המצוות בעולם הזה

והנה מה שהזכרנו מהגר"א לופיאן זצ"ל, שאין לאדם סיבה להרגיע את עצמו ממה שעברה עליו השנה בטוב, זהו אפילו מצד הגשמיות, שאי אפשר לדעת מה נגזר עליו, כי יתכן שכבר קיצרו משנותיו והוא אינו יודע מזה.

אבל באמת יש בזה עוד ענין, שהרי כתוב בסוף פרשת ואתחנן (ז, י) 'וימשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', ופירש רש"י והתרגום שם 'בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא', והיינו שרשעים אם הם עושים מצוות ומעשים טובים, משלמים להם את השכר בעולם הזה, ועל החטאים ייענשו בעולם הבא, ואילו הצדיקים להפך, עבור החטאים מקבלים עונש בעולם הזה, ואת שכר המצוות מקבלים בעולם הבא, והרי חיי הנצח הם העיקר!

והטעם להנהיגה זו הוא מפני שהרשעים רוצים עולם הזה, ומחשיבים את העולם הזה ואינם מחשיבים את העולם הבא, ולכן נותנים להם מן השמים את מה שהם רוצים, ואם מגיע להם שכר עבור מעשים טובים, הם יקבלו רק עולם הזה ולא יותר, ועולם הבא אינם מקבלים, מפני שאינם רוצים ואינם מחשיבים את זה, אבל צדיקים רוצים עולם הבא ולא עולם הזה, וכל העולם הזה הוא רק אמצעי כדי להגיע לעולם הבא, וכיון שהם רוצים עולם הבא נותנים להם עולם הבא, ואם יש להם חטאים נותנים להם את העונש בעולם הזה, כדי שיבואו לעולם הבא נקיים מן החטא ולא ייענשו שם.

הסייעתא דשמיא לתשובה באלול

אנו עומדים בחודש אלול, כבר אחרי ראש חודש, ועוד מעט יהיה ראש השנה, שהוא יום דין, ועשרת ימי תשובה, שהם זמן של תשובה, כמו שאמרו חז"ל (ר"ה יח, א) דרשו השם בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. 'דרשו השם' כי אז זה 'בהימצאו', והוא זמן שהתשובה מתקבלת, ויש בו קרבת אלוקים, 'קראוהו בהיותו קרוב'. וזהו חסד מן השמים, שאף על פי שכבר היה דין בראש השנה, וכבר היה פסק דין, עדיין יש עשרת ימי תשובה, ואפשר לעשות תשובה, ובסופם ביום כיפור יש כפרה.

וחודש אלול זה ימי הרחמים, והוא זמן של ארבעים יום מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, שאז היו הארבעים יום האחרונים שעלה משה רבינו למרום, והם ארבעים ימי רחמים שהקב"ה נתרצה לישראל ומחל להם על חטא העגל, וכל שנה בימים אלו חוזרת ההשפעה הזו של מידת הרחמים.

וענין מידת הרחמים הוא, מפני שיש חטא, וצריכים רחמים, כי על חטא יש דיני שמים, אבל אפשר לחזור בתשובה, וחודש הרחמים הוא זמן של סייעתא דשמיא לתשובה, ואחר כך בעשרת ימי תשובה זה עוד יותר, אבל גם אלול הוא זמן של סייעתא דשמיא מיוחדת לתשובה.

ולכן תוקעים בשופר בכל חודש אלול, כי השופר מעורר לתשובה, כמו שכתוב (עמוס ג, ו) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', והיינו שבדרך הטבע קול השופר מחריד – סתם בעניינים גשמיים, ופה בעניינים רוחניים זה מעורר לתשובה, וזהו טעם המנהג של תקיעת שופר לפני ראש השנה, כדי לעורר לתשובה, וגם אומרים מזמור לדוד השם אורי, שהוא תפילה על תשובה, ומבקשים בו בקשות על רוחניות 'אחת שאלתי מאת השם אותה אבקש, שבתי בבית השם כל ימי חיי' וגו', 'והורני השם דרכך' וגו'.

תפילה והשתדלות על רוחניות

והנה בפסוק נזכרו שני עניינים: 'אחת שאלתי ו'אותה אבקש', ויש לפרש כי שאלתי זו בקשה, כי שואל הוא לשון מבקש, שמבקש טובה, וזהו אחת שאלתי מאת השם – שמבקשים רחמים וסייעתא דשמיא לשבתי בבית השם ולהורני השם דרכך, ואחר כך מוסיפים אותה אבקש – וכאן הפירוש השתדלות, כי בקשה הוא לשון השתדלות, כמו (אסתר ב, כג) ויבוקש הדבר וימצא, וכמו (שמואל א' ט, ג) בקש את האתונות, דהיינו לחפש, כי כשאבד איזה דבר, מבקשים ומחפשים אותו, ובקשה פירושה השתדלות.

ואם כן 'אחת שאלתי' זה תפילה, ו'אותה אבקש' זה השתדלות, כי צריכים תפילה על סייעתא דשמיא לתשובה, וצריכים גם השתדלות, ויש דרכים האיד להתעורר לתשובה, וצריכים להשתדל בהם.

ידוע שרבי ישראל סלנטר אמר כי בדוק ומונסה שתפילה על רוחניות עוזרת, אם אדם מבקש על רוחניות, כגון על הצלחה בתורה, ועל יראת שמים יותר, יש תפילות על יראת שמים, כפי שמבקשים באהבה רבה ויחד לבבנו לאהבה וליראה, ומבקשים בזה סייעתא דשמיא על יראת שמים, לאהבה וליראה, ובדוק ומונסה שבתפילה על רוחניות זוכים לסייעתא דשמיא.

ובאמת זה דבר פשוט, מפני שהרי אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו, ורק צריך להיות בא ליטרה, שירצה באמת, ויהיה עם שאיפה אמיתית, ועוד אמרו חז"ל (ברכות נ, א) הרחב פיך ואמלאהו ההוא בדברי תורה כתיב, והיינו שעל ענייני רוחניות כתוב הרחב פיך – ואמלאהו, ומה שתבקש תקבל, וזהו כוח התפילה על רוחניות.

ומאחר שחודש אלול הוא הזמן של ימי הרחמים, לכן בשיבות הוסיפו בו רבע שעה ללימוד המוסר, ומלבד החצי שעה הקבועה לזה כל השנה לפני מעריב, מוסיפים עוד רבע שעה של מוסר לפני מנחה, כי עם התפילה צריך גם השתדלות, כמו שנאמר אחת שאלתי – אותה אבקש, ולימוד המוסר הוא ההשתדלות שאנו עושים, אבל אם לא עושים השתדלות מה מגיע ובמה נזכה.

אין ראייה ממה שעברה השנה בלי קשיים

ויש עוד ענין ששמעתי פעם מהגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל, שדיבר על כך שלפעמים אדם חושב, היות והשנה שעברה עברה עליו בלי קשיים מיוחדים, סימן שהוא צדיק, כי הרי היה ראש השנה ויום הדין, ולבסוף עברה השנה והייתה שנה טובה, ואם כן סימן שהוא צדיק.

ואמר הגר"א לופיאן זצ"ל שאין זה נכון, ואין ראייה מהשנה שעברה שיצא זכאי בדין, מפני שכבר כתב הראב"ד בהשגות על הרמב"ם (הלכות תשובה ג, ב) כי מה שאמרו חז"ל שבראש השנה רשעים נחתמים לאלתר למיתה, אין הכרח

ובאמת יש תפילה מהשלי"ה (מסכת תמיד נר מצוה אות קלד) שלא לאכול את שר המצוות בעולם הזה: "וירא אנכי מאד לנפשי שלא יהיה חס ושלוש העושר שמור לי לרעה להאכילני המעט מזכויותי שבידי. ובאם הוא כן, קח נא את ברכתי ואל אראה ברעתי לעולם הבא עולם הנצח. ובאם רצונך הטוב למהיב ולא למשקל, תן בלבי ובלב כל הנלווים אלי שלא להשתמש במתנותיך לתענוגים גופניים. יתפרנסו ממנו בעלי תורה, אנשים כשרים אנשים חגונים, עשות צדקה הרבה וגמילות חסדים לקרובים ולרחוקים, ודבר השם יקום", ע"כ. והיינו שאם אדם חי חיים טובים בעולם הזה, הוא צריך לחשוש שמא זה שר המצוות, ונותנים לו עולם הזה במקום העולם הבא.

ואם כן מי יודע מה איתנו ומה המדרגה שלו, הרי אדם אינו יכול לדעת, ואף אם הוא עושה מעשים טובים, אבל האם הוא עושה כמה שהוא יכול? וכי זהו המקסימום שהוא יכול לעשות, והאם אין לו שום חטא? הרי זה לא מסתבר, והאדם חייב לעשות כבוד שמים עם כל כוחותיו, כי לשם כך ניתנו לו הכוחות, כמו שאמר חז"ל בסוף פרקי אבות כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (ישעיה מג, ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצאתי אף עשיתי, ותכלית כל הבריאה הוא לכבוד שמים, ואם לא עשה כבוד שמים כמה שהוא יכול וחסר משהו, כבר אינו צדיק.

ולכן אין אדם יכול לדעת מה מדרגתו, ואף אם עברה עליו השנה בטוב, והוא חי חיים טובים, אין מכך ראייה על מדרגתו, כי יכול להיות שזה שר המצוות בעולם הזה, וצריך לחשוש שמא הוא אוכל את שכרו בעולם הזה, ומה שיש לו חיים טובים זה על חשבון העולם הבא, ואי אפשר לדעת מה באמת מדרגתו.

וכל אדם צריך לחשוש, כי הרי זה נדיר מאד שמגיל בר מצוה לא יהיה חטא, ואינו יודע אם יש דבר כזה, וממילא אי אפשר לדעת את מדרגתו, ושמא הוא אוכל את שכרו בעולם הזה, כמו שכתוב בשלי"ה.

ביאור בקשת 'חיים' ו'חיים טובים'

יודע עוד מהגר"א והרמח"ל על מה שאומרים בתפילות הימים הנוראים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים", ואחר כך אומרים "וכתוב לחיים טובים", "בספר חיים וכו' לחיים טובים ולשלום", ומבקשים על חיים ועל חיים טובים, וצריך ביאור מה הם 'חיים' ומה הם 'חיים טובים'?

ופירשו בזה הגר"א והרמח"ל (מאמר החכמה) כי סתם חיים הם חיי הנצח, ועל זה מבקשים זכרנו לחיים – שזוכה לחיי הנצח, כי ראש השנה הוא יום הדין גם על חיי הנצח, על העולם הבא, ועל זה מבקשים תחילה שזוכה לעולם הבא, והאין? לא משנה באיזו צורה, ויכול להיות גם על ידי ייסורים, שגם זה כדאי, כי כדאי לסבול קשים בשביל העולם הבא.

ואחר כך מבקשים עוד על חיים טובים, וזו כבר בקשה נוספת, שגם בעולם הזה יהיו לנו חיים טובים בשביל העולם הבא, ונחיה חיים טובים בלי קשים, כדי שנוכל לעשות יותר מעשים טובים ולזכות בהם לעולם הבא, ומבקשים סייעתא דשמיא לזה, שיהיה לנו עולם הבא לא על ידי קשים, אלא גם עם חיים טובים בעולם הזה. אך על כל פנים העיקר והמטרה הוא לזכות לעולם הבא. ולזכות לעולם הבא אפילו על ידי קשים זה כדאי, אך מבקשים סייעתא דשמיא גם לחיים טובים בעולם הזה – בשביל העולם הבא, שהעולם הזה הוא אמצעי לעולם הבא, והוא חיים טובים. כך מפרשים הגר"א והרמח"ל.

ובעמדתנו בחודש אלול צריכים השתדלות לעסוק בתשובה ובתיקון המעשים כדי שזוכה בדין לחיים ולחיים טובים.

מחשבה שבלב המפסידה עולם הבא

אמנם כאמור אין זה פשוט לדעת מה הם החטאים, ויתכן שיש לאדם חטאים ואינו יודע כלל שהם חטא, ואף יכול להיות חטא חמור מאד, והאדם אינו יודע מכך, ובשערי תשובה בשער השלישי האריך לבאר כל מיני חטאים שיכולים להיות, וחילקם לעשר מדרגות, והמדרגה העשירית היא חטאים המפסידים עולם הבא, וכתב שם כי יכול להיות שאדם מפסיד עולם הבא עבור חטא שבלב, שחושב מחשבה טבעית, שבדרך הטבע יכול להיות שיחשוב כן, ומפסיד בזה את העולם הבא, ויהיה לו גיהנום, על משהו שבלב!

וכתב זאת לגבי כת שונאי השם שאין להם חלק לעולם הבא (ש"ג קנט-קס) וזה לשונו: "וענין שונאי השם נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוות ונהירים מכל עבירה במעשה ובלשון, אם נפשם רעה ובקרב לבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, ויירע בעיניהם להיות בני אדם עובדים את השם ויראים מלפניו, כאשר תאמר על האיש אשר לא יחפץ שיכבדו בני אדם את המלך ויעבדוהו, כי הוא שונא את המלך", ע"כ.

והיינו שאם אדם רואה אחד שעובד את השם, וממילא גם מכבדים אותו על זה, שכן המציאות בדרך כלל, שמי שעושה מעשים טובים הוא מכובד, וכן אמרו (אבות ד, א) איזהו מכובד המכבד את הבריות, והיינו כיון שהוא עושה מעשים טובים ומכבד אחרים, גם הוא בעצמו מכובד ומכבדים אותו, ואם משהו רואה אדם כזה שעושה מעשים טובים ומכבדים אותו, וצרה עינו בכבודו, ואכפת לו למה הוא עושה את המעשים הטובים האלה ומדוע אני אינני עושה אותם ואינני

מכובד כמוהו, והיה שמח יותר שאותו אדם לא היה עושה מעשים טובים ולא היה מכובד, זה נקרא שונא השם.

והרי באמת כל מעשים טובים תלויים בזכויות קודמות, ועם זכויות זוכים לעשות מעשים טובים, ובפרט זכויות הרבים, כמו שאמרנו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים, קודם זכה ואחר כך זיכה, וכן כל מעשים טובים תלויים בזכויות קודמות, ואם אחד עם זכויות עושה מעשים טובים וממילא הוא גם מכובד, והשני צרה עינו ואכפת לו למה הוא מכובד ומפני הקנאה היה רוצה שלא יהיה מכובד, זה נקרא שונא השם!

כי הרי האדם שעושה מעשים טובים הוא עבד השם, ועושה עבודת השם, ואם לשני אכפת למה הוא עובד השם, וצר לו בלבו על אחרים שעושים מעשים טובים ובוהו אנשים מחשיבים אותם, וחושב הלואי שלא היו עושים את המעשים הטובים האלה, הרי הוא שונא השם, כי יש עבד למלך, והוא לא רוצה שלמלך יהיה עבד, ונקרא שונא השם, מחמת המחשבה שבלב! ומפסיד בזה את העולם הבא. כך כתב בשערי תשובה במדרגה העשירית. וזהו דבר שבלב, שהוא רק משהו בלב, ומאד יכול להיות דבר כזה, כי כן הוא טבע האדם.

עם אמונה אין קפיאת ותרעומות

והנה יש עוד דבר ששייך ללב וכבר דיברנו על זה, שהאמת מה שצריך להאמין הוא, שהכל בידי שמים, כל מה שקורה איתי ומה שקורה עם אחרים הכל בידי שמים, ויש סיבה לכל דבר, כי כל דיני שמים הם אמיתיים, לפי האמת, וכל דעביד רחמנא לטב עביד, הכל לטובת האדם, ואם יש לאדם קשיים הרי זה לטובתו, ומן השמים רוצים את טובתו, ונותנים לו קשיים לטובתו, ועל פי רוב זה מידה כנגד מידה, וכן אמר לי לאחרונה אדם שהיו לו קשיים ובדק וראה שהם מידה כנגד מידה, והכל מן השמים ולטב עביד – לטובת האדם, שזה יתן לו זכויות, כי הקשיים נותנים זכויות, והאדם מתעורר לתשובה על ידם, ולכן באמת אין סיבה להקפיד על משהו, כי הכל בידי שמים.

ואמנם מצוין במשנה (ב"מ עה, ב) השוכר את האומנין והטעו זה את זה יש להם תרעומות, והיינו שיכול להיות שאדם יתרעם ויהיה אכפת לו על השני למה הוא התנהג כך, ויש היתר של תרעומת, ומותר לו שתהיה לו תרעומת על השני. ואינני יודע מה הביאור בזה, שהרי הכל בידי שמים, ומדוע שתהיה תרעומת, ומהו ההיתר לזה, הרי כל מה שקרה וכל הקושי שלו הוא בידי שמים, ומה שייך תרעומת, ואינני יודע ביאור בזה (וראה מה שהובא בזה בספר אור ישראל קונטרס נתיבות אור עמוד נ"ח בשם הגר"ש זצ"ל).

באלול יש ניסיונות, ואם עומדים בהם – זוכים!

ועל כל פנים אנו עומדים עתה בימי אלול, שהם ימי הרחמים, ויש בהם סייעתא דשמיא לתשובה, ומצד שני ידוע שיש ניסיונות באלול, כי השטן היצר הרע לא רוצה שיחזרו בתשובה, וכפי שאנו זוכר תמיד באלול היו ניסיונות וקשיים להסיח דעת מהתשובה, וצריכים סייעתא דשמיא מיוחדת לזכות שלא יהיו הפרעות לחזור בתשובה באלול, בימי הרחמים, צריכים סייעתא דשמיא וצריכים זכויות לזה, וכל הקשיים הם ניסיונות, ולפי הקשיים כך הזכויות! ומן השמים נותנים קשיים כדי לעמוד בניסיון.

וכבר כתב המסילת ישרים בפרק א' שכל ענייני העולם הם ניסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, כמו שנאמר פן אשבע וכיחשתי וגו' ופן אורוש וגנבתי, וכל המצבים הם ניסיונות שצריך לעמוד בהם.

והעצה היא רק על ידי לימוד המוסר, וכרגיל בישיבות לומדים מוסר חצי שעה לפני מעריב, ובאלול מוסיפים רבע שעה לפני מנחה, ואין זו מידת חסידות, אלא זה דבר שהוא באמת הכרחי בשביל הרוחניות, כי צריך להיות בא ליטהר, והבא ליטהר מסייעין אותו, אבל האין באים ליטהר? – אם עוסקים בטהרה ולומדים את ספרי המוסר, שערי תשובה, חובות הלבבות, מסילת ישרים, ואחרות צדיקים, זהו בא ליטהר, וספרי המוסר הם התבלין ליצר הרע.

בעזרת השם נזכה כולנו להיות מחוזקים ולעמוד בניסיונות בחודש אלול, ונזכה לתשובה שלמה ולכתיבה וחתומה טובה.

בס"ד הודעה משמחת

הופיע ויצא לאור ספרו החדש של רבינו שליט"א

הערות וביאורים עמ"ס סנהדרין מכות

כמו כן בשבוע הקרוב יופיע א"ה הספר **אשריך**

משאות חיזוק, חינוך והדרכה, שנשא רבינו שליט"א

בביהמ"ד הגדול שערי תבונה ירושלים

להזמנות מרוכזות ניתן לפנות בטל. 0527600485

לעילוי נשמת מר יוטא רייזל ע"ה בת ר' שלמה זלמן בנימין הי"ד נלב"ע י' אלול תשס"ג - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת חנה בת נעמה ויקטוריה ע"ה אשת חבר להגה"צ רבי משה מלכה זצ"ל נלב"ע ש"ק ד' אלול תשע"ג - תנצב"ה	לעילוי נשמת הר"ר בנימין וייס ז"ל ב"ר ברוך שלום ז"ל נלב"ע י' אלול תשע"ג - תנצב"ה	לעילוי נשמת ר' סנדר ליפא ב"ר יעקב זצ"ל נלב"ע כ"ח מנ"א תשע"ח תנצב"ה
--	---	--	---

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

'פיקודי' ה' ישרים משמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

פרשת כי תצא תשפ"א (שנה ב') לפ"ק * גליון 74 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

או כי ימות האיש האחרון'

גדר היתר האשה במיתת הבעל

שנינו בריש קידושין שהאשה קונה את עצמה בב' דרכים, בגט ובמיתת הבעל, והנה אף שבשניהם נקנית האשה לעצמה ומותרת לאחר, אך יש חילוק בעיקר ההפקעה הנעשית ע"י גט להפקעה שחלה במיתת הבעל, דהנה מבואר בפוסקים (ברכ"י אה"ע ריש סי' י"ז ע"פ הירושלמי בגיטין, ע"ש, וע"ע בנפש חיה אה"ע סי' ג' ואבנ"ז אה"ע סי' נ"ו) שאף אחר שמת הבעל ונישאה לאחר, אם חזר וחי הבעל הראשון (כגון הא דאיתא במגילה ז:), הרי חוזרת האישיות דראשון ופקעי קידושין דשני, וה"ה מותרת לראשון בלא קידושין ואסורה לכל העולם, והביאו האחרונים בזה מזוה"ק (בראשית דף כ"א ע"ב, ע' שו"ת רב פעלים שהבי"ד) דאשה שמת בעלה הראשון ונישאת לאחר, בתחיית המתים בב"א תחזור לבעלה הראשון, [ואף לול"ד האחרונים אמר רבינו שליט"א שכן נראה הדין מסברא, וכדיבואר להלן, ואמנם יש אחרונים שנחלקו ע"ז ואכמ"ל].

ומטעם זה הורה מרן הקה"י זצ"ל לכתוב על מצבת אשה שנישאת בשנית את שם בעלה הראשון.

וביאור דין זה נראה, דענין האישות הוא קנין מסויים שיש לאיש באשתו, וכלשון המשנה הנ"ל 'האשה נקנית כו', וכשמת הבעל הרי לא פקעה זכותו וסיבתו לקנין האישות באשתו, רק דבפועל לא שייך לו בה אישות משמת, כיון דאין אישות למתים, ולכך נהי דבינתיים הרי היא מותרת לכל אדם ותפסי בה קידושין, ומשום שאין בה קנין אישות בפועל, מ"מ סיבת קנין הבעל בה זכותו לא פקעה מעולם, ומשום כך חוזר הקנין ומתחדש מאליו כשהוא חוזר וחי, וע"י כך פוקעין קנייני השני בה, (וה"ז ממש כדין קנין ממון של המת שירשוהו אחר מיתתו, דפשיטא שחוזר לרשותו משחזר וחי, ועי' בשיערי רבינו באריכות ואכמ"ל).

נמצא א"כ חילוק גדול בין היתר האשה ע"י גט להיתרה ע"י מיתת הבעל, שבגט יסוד ההיתר הוא ע"י הפקעת קנין האישות לגמרי (דוגמת מכירה והפקר בממון), משא"כ מיתת הבעל שאין בה הפקעה לקנין האישות, רק ביטולו בפועל מאחר ואין אישות למתים, ואף דבקידושין (יג:): ילפינן דמיתת הבעל מתרת משום דהוקש לגט דכתיב 'ושנאה כו' וכתב לה ספר כריתות, או כי ימות כו', אך גדריהם חלוקין זה מזה וכמשנ"ת.

ובזה יש לבאר מ"ש בתרומת הדשן (ח"ב סי' ק"ב) דאשת אליהו הנביא ז"ל ואשת רבי יהושע בן לוי יכולות לינשא לאחר, אף שבעליהן לא מתו אלא נכנסו חיין לגן עדן, 'משום דאשת רעהו אסורה ולא אשת מלאך שכולן רוחני ולא גופני', עכ"ל (והוב"ד בברכ"י ופ"ת אה"ע ריש סי' י"ז).

וביאור הדברים הוא דבמיתת הבעל אין ההיתר מחמת דהמיתה הוא איזה דבר המפקיע האישות וכמו גט, רק דכיון שמת הבעל שוב פקע ממילא האישות דאינה יכולה להמשיך משום דאין אישות למתים, וה"ה ניתרת ממילא לשוק, וא"כ טעם זה קיים שפיר גם באשת אליהו וכדו', דאף שלא היתה שם מיתה מ"מ אי אפשר להאישות להימשך וכמ"ש התרומה"ד דאינה אשת רעהו אלא אשת מלאך, והרי אין אישות למלאך, ואין בכח זכות האישות ידידה לאוסרה.

ולפ"ז הא דאיתא בקידושין (יג:): דצריך למילף מקרא שמיתת הבעל מוציאה, ולהנ"ל הרי סברא הוא, כיון שאין לו אישות בה וכדמצינו לגבי קנין ממון, אכן הביאור הוא דלולא דאשמעי' קרא שמיתה מוציאה ה"א דאף שהאישות פסקה עדיין ימשך באשה איסור מכח האישות שהיתה בה לבעל בחייו, וכדמייתנין התם משאר עריות, כאשת אביו וכלתו, שהן אסורות לו אף לאחר מיתה מכח האישות שהיתה מחיים או קודם הגט, וה"נ ה"א דבאשת איש לא מהני להוציא מאיסורה אלא גט אבל מיתת הבעל לא, קמ"ל קרא 'או כי ימות כו' – שאף מיתה מוציאה.

(משיעורי רבינו פ"ק דכתובות)

ושכחת עומר בשדה'

שכר הגורם מצוה שלא בכונה

מצינו במצות שכחה, שאדם מקיים אותה אף בלא ידיעתו כלל, כגון אם שכח עומר בשדה ולא נזכר ובאו עניים ולקחהו, אף על פי שלא עשה כלום ואינו יודע מזה, וכפי שפירש רש"י – אף על פי שבאת לידו שלא במתכוון, והיינו אפילו אם לא ידע מזה מעולם, כי אחרי ששכח את העומר בא העני ולקח את זה, והוא אינו יודע כלל שהעני לקח את זה, ואעפ"כ זוכה הוא בברכה שאמרה תורה "למען יברכך ה' אלקיך".

והטעם בזה, כי בפועל שכחתו היא שגרמה את החסד עם העני, אפילו שאין זו אלא גרמא שלא בכוונה, מאחר שסוף-סוף בממונו נעשתה המצוה, והעני נהנה מממונו שלו, והרי בדיעבד ודאי ניחא ליה בחסד עם העני, שאינו תוהא על הראשונות ואינו מצטער על המצוה, וכיון שכן זוכה הוא לשכר המצוה שנגרמה על ידו.

נמצא כי יש באפשרות האדם לקבל שכר עבור המצוה שנעשית בממונו, אף על פי שאינו יודע מזה כלל, וכמו שכתב רש"י בהמשך דבריו, "אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה", והיינו אפילו אם הוא כבר התייאש מאותה הסלע ואמר 'וי לי לחיסרון כס', בכל זאת כיון שהעני נהנה מממונו ונטלה אחר שחשב שזה הפקר, יש לו שכר של צדקה על זה.

ובזה יש לבאר מה שמצינו בשולחן ערוך או"ח (תרכא, ו) "נהגו לידור צדקות ביום הכיפורים בעד המתים ומזכירין נשמותיהם,

דהמתים גם כן יש להם כפרה ביום הכיפורים", ופירש המשנה ברורה שם (ס"ק י"ט) "דאמרין אילו היה חי היה נותן גם כן צדקה ואפילו אם היה עני היה טהור לב ורוצה ליתן", ע"כ.

והיינו שנתנית הצדקה נזקפת לזכותו של המת, ונחשב כאילו הוא בעצמו נתן צדקה באותו הזמן שנתנו עבורו, והרי הוא זוכה במצוה חדשה שלא הייתה לו בשעת פטירתו, ויש לו עכשיו נחת רוח מחמת המצוה, שהוא זוכה לקבל את שכרה אף על פי שהוא מקיים את המצוה בלא ייסורים, בלא יצר הרע ובלא קשיים, זה מה שאנחנו יכולים לתת למת בנתינת צדקה, או בלימוד משניות לעילוי נשמתו.

ואמנם יש להבין מהו העניין לקיים מצוות בפועל לעילוי נשמת המת, הרי אמרו חז"ל (קידושין מ, א) אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, ומאחר וכך, נימא גם באדם שמת ששכר המצוה עולה לו כאילו עשה, דכיון שהוא אנוס במה שאינו יכול לקיים עכשיו את המצוה, שהרי אנו מניחים שאם היה יכול היה מקיים בעצמו את המצוה, צריך להיות שאפילו אם לא יקיימו מצוות עבורו יחשב לו כאילו עשה, וככל אדם שחשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשה.

וע"פ מה שנתבאר נראה כי באמת יש ענין נוסף בקיום המצוות

לעילוי נשמת הנפטר, כי מפני שכל עיקר ההתעוררות לעשיית המצוות באה מחמת פטירתו, נמצא שפטירתו היא שגרמה להוסיף מצוות ומעשים טובים בעולם, וכל מה שנותנים עכשיו צדקה או שמוסיפים בלימוד התורה, הוא גרם לזה בהתעוררות שבאה מחמת פטירתו, אף על פי שלא עשה שום פעולה עבור זה, הרי סוף-סוף מיתתו היא שגרמה את עשיית המעשים הטובים.

ומשום כך יש ענין שיקיימו החיים מצוות לעילוי נשמת המתים, כי מה שזוכה הנפטר לשכר המצוה אין זה רק מפני שהוא אנוס ואם היה יכול היה מקיים בעצמו כדברי המשנה ברורה, אלא טעם נוסף יש בדבר, שפטירתו היא שגרמה להוסיף מעשים טובים, ואף שלא הייתה בזה שום כוונה ושום פעילות מצידו, הרי בודאי ניחא ליה בעשיית המעשים הטובים, וכיון שהוא הגורם לכל אותם המעשים הטובים, זוכה מחמתם לתוספת שכר ותענוגי העולם הבא שעליהם נאמר (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו".

(מתוך דברי הספד בכולל פוניבז')

דרכי ההתעוררות לתשובה (ב)

ביקורת עצמית ומוסר תמידיים מביאים לתשובה

שמעתי ממרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל שאמר כי העצה בחודש אלול היא לזכור שעכשיו אלול, כי אם זוכרים שהיום אלול זה כבר משפיע מאד, וממילא נזכרים שצריכים לעסוק בדרכי התשובה.

והיינו שעל ידי שזוכר את אלול יבוא לעסוק במחשבות והתבוננות המביאים לתשובה, כפי שסיפרתי פעם, כי אברך אחד אמר לי שהתחיל לחשוב בכל יום שלוש מחשבות של מוסר, מחשבות קצרות שאינן לוקחות הרבה זמן, מחשבה אחת על מצבו בתורה, כיצד הוא לומד והאם הוא לומד כראוי, ומחשבה שנייה על מצבו בתפילה, האם הוא מתפלל ומכוון כמו שצריך, ומחשבה שלישית כיצד הוא בענייני מידות טובות שבין אדם לחברו, האם הוא פוגע ומצער אחרים או לא.

וסיפר לי אדם אחד שפעם עשה טובה למישהו, והלה אמר לו כי ניכר עליו שאינו עושה את הטובה מתוך אהבת הבריות או מאהבת חסד אלא לשם מצוה, שהוא מחפש לעשות מצוה ומצא דרך לקיים את המצוה על ידי שעשה עימו טובה, אבל לא מפני שהוא דואג לו ומחפש את טובתו אלא לשם מצוה, וזה היה נכון וכאב לו מאד, מדוע באמת אין בו אהבת הבריות, וקיבל את ההערה, והתחיל לחשוב על זה והשתנה מאד, כשיש לאדם הבנה והרגשים כאלה, זה נקרא תשובה.

כשעוסקים בביקורת עצמית זוהי תשובה, וזהו סדר המוסר הקבוע בישיבות חצי שעה בכל יום, ושמעתי על אחד מבני הישיבה שלא היה לומד מוסר כלל, ובמשך הזמן חשב שכדאי ללמוד מוסר, והתחיל ללמוד בספר העיקרים שמדבר מענייני האמונה, והוא לומד בזה בכל יום בסדר המוסר, ומרגיש טעם בזה, וזה משנה את כל החיים שלו, ומאז שהתחיל לעסוק בזה, כל התפילה וכל המחשבות שלו הם אחרות לגמרי, זהו זכירת ה' יתברך, שזו הדרך המעולה ביותר לתשובה כמ"ש רבינו יונה בשער ב'.

למעשה, יש לנו דרכים להתחזק ולזכות לכתובה וחתימה טובה, לשנה טובה ומתוקה!

דברי דן

מתורת הגאון רבי מאיר גריינימן שליט"א

לא תקוץ האם על הבנים שלחו תשלחו וגו' [כ"ב ו']

בחכם צבי סימן פ"ג כתב דליכא לאו אלא א"כ לוקח האם עם הבנים כפשטיה דקרא, ואם כי לפרש בעודה על בניה נראה טפי בדרך דרש, וא"כ מתפרש עם בניה, אמנם ברש"י לא משמע כן, ואין "עלי" הבנים, "עם", אלא בעודה על בניה, וכן בתרגום יונתן בן עוזיאל תרגם מעל, ומיהו אכתי אפשר דגם בלוקח הבנים אינו ניצול מלא תעשה שהרי סו"ס לקח האם, וענין יגיעו רחמין היינו שלוקחם בשבי בין אם לוקחם לחוד או עם בניה, וכל שלא שילח האם וזכה בה עובר בלא תעשה, וזכיית הבנים הוא כזוכה בדבר אחר חוץ מהאם, ואף דבספר המצות ל"ת ש"ו כתב בלוקח שניהם, י"ל דאורחא דמילתא נקיט ומפרש, שכשנצוד לא נקחם כולם, אלא יש דין שילוח, יעויין שם.

תדע דהחינוך במצוה תקמ"ד ג"כ כתב כך, ובמצוה תקמ"ה סיים ועובר ע"ז ולקח האם בעודה כו' ומשמע דהוא פירושא דקרא דעל הבנים, וע"י מנחת חינוך שכבר העיר מדברי רש"י הנ"ל, והעיר על החכם צבי מסוגיא דחולין קמ"א דמהדרין לאשכוחי דלאו ליכא ועשה איכא, הרי משכח"ל בפשוטו כשאין לוקח רק האם ולא הבנים, גם לישנא דגמ' שם כך הוא, לא צריכא דעבר ושקלה לאם דלאו עבריה, (גם בנטלה ע"מ לשלח שם דקאמר דלאו ליכא, אם צריך לקחת שניהם לכאורה גם בזה מיירי דלקח שניהם, דאם האם לחוד ליכא לאו, בלא"ה, ואכתי יש לע"י דלכאורה אם יחזור בו ע"מ שלא לשלח למה שלא יעבור אפי' באוחזו עליו, הרי גם בראשו של אדם איכא שילוח כדאמר חולין קל"ט ב' והרי עדיין לא זכה ואינו מזומן, וצלע"ע בזה).

ועשית מעקה לגנך ולא תשים דמים בביתך [כ"ב ח'] שיעור המעקה בגג החייב במעקה [ע"י בחזו"א חו"מ בליקוטים סימן י"ח] הוא גובה מטר בערך וצריך לבדוק אם יש בו שיעור שאם לא כן עובר כל רגע. ויש להעיר שצריך לסלק כל דבר שיש בו מכשול של סכנת

נפשות כדאיתא בחו"מ סימן תכ"ה ס"ז ס"ח, וכמו סולם רעוע וכיו"ב ע"י ב"ק ט"ו.

ונשמרת ומכל דבר רע [כ"ג י']

פרש"י שהשטן מקטרג בשעת הסכנה, והיינו בפשוטו של מקרא, ואמנם בגמרא כתובות מ"ו א' דריש לה שלא יהרהר אדם ביום כו' וכתבו תוס' ע"ז כ' ב' דמוכח בכתובות שם שהוא דרשה גמורה ולא אסמכתא והקשו מאי רבותא דיחזקאל ותימצו דמ"מ הוא רבותא ע"ש, ומשמע דאין זו אזהרה דוקא כשיוצאין למחנה על האויב, וכן פסק בבית שמואל אה"ע סימן כ"א סק"ב דהרהור אף בפנויה הוא מדאורייתא אף דבהסתכלות הביא פלוגתא אם הוא מדאורייתא, וע"י רמב"ם פרק כ"א מאיסורי ביאה, ודעת רמב"ן בסה"מ בהוספותיו ללא תעשה מצוה י"א שאינו אסור מה"ת אלא במחנה ע"ש.

מקרה לילה [כ"ג י"א]

פרש"י דיבר הכתוב בהווה, והיינו טעם על מה דנקט לילה ואמנם צריך קרא לומר באיזה טומאה מיירי כי אשר לא יהי טהור לא ידענו מחמת מאי.

וע"י פסחים ג' א' דלא נקט איש טמא שלא להוציא דבר מגונה מפיו.

והיה לפנות ערב ירוזין במים וכבא השמש וגו' [כ"ג י"ב]

יש לדעת למה הוזכר כלל לפנות ערב, הו"ל לכתוב ורחץ במים וכבא וגו', והרי אין נ"מ מתי יטבול שכל היום כשר לטבילה, ואפשר דלא ה"י מוכרח שהטבילה תה"י קודם הערב שמש, דאולי הכי קאמר דבעי תרווייהו רחיצה והערב שמש וה"ה אם ירחץ אחרי הערב שמש שפיר דמי, ואפשר דבלפנות ערב קמ"ל מלבד שצריך דוקא לפני הערב שמש, גם לפעמים עדיף להמתין לסוף היום שמא יראה עוד קרי כגון ע"י שיישן ביום, ולשון רש"י סמוך להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב השמש, וכפי הנראה דהכי

קאמר שאינו טהור ע"י הערב שמש רק אם יעריב שמשו אחרי הטבילה, וממילא צריך לטבול קודם ולא אח"כ.

מוצא שיפת"ך תשיבור

יש לזהר בדיבורו שלא להכשל בנדרים וכגון בצדקה שיאמר בלא נדר וכן בכל דבר מצוה וכמו אשנה פרק זה וכיו"ב דהוי כנדר לתת צדקה, עי' יו"ד סימן ר"ג ס"ד ובסימן ר"ג ס"ב ובסימן רנ"ח ס"ב וברמ"א שם ס"ג ובנו"כ שם ועי' שם מש"כ ביד אברהם.

ועי' בספר אהבת חסד (להח"ח זצ"ל) חלק שני פ"ח שכתב לענין מעשר כספים שטוב שיתנה בתחלת קבלתו את המצוה שהוא בלי נדר כדי שלא יכשל ח"ו בעון נדרים ע"י איזה סיבה לפעמים, (וע"ש עוד בסוף הפרק).

וזל"צה: נעלו מעל רגלו וגו' [כ"ה ט']

הרמב"ם והחינוך מנו זה למצות עשה, ועי' רדב"ז ריש פרק י"ב מבכורים דאף הראב"ד דפליג בעריפת פטר חמור שאינה מצות עשה מודה בחליצה, ובפשוטו הי' נראה שזו מצוה חיובית שאם אינו חפץ לקחתה צריך לעלות השערה ולחלוץ, ואף אם אינה צריכה לכך שרוצה להתעגן, [ועי' לשון החינוך סוף מצוה תקצ"ח ותקצ"ט ובר"מ ריש הלכות יבום ועי' יבמות דף ל"ט, (ועי' שם קי"א ב')] והרי המצות עשה דיבום היא חובה לבנות בית אחיו וכל זמן שלא חלץ הרי חייב לייבם או שיחלוץ, וכן בפדיון פטר חמור חייב לפדות אא"כ עורף וא"א להפטר משניהם לגמרי [אלא דמצוה שאין

זמנה קבוע, יש לעיין מתי קעבר עלה ונתבאר בזה באמיו"ש בכורות על השו"ע הלכות פטר חמור אות ו' יעויין שם], ועי' רש"י בכורות י' ב', ואף לדעת הראב"ד שאין עריפה מצות עשה ועבירה היא מ"מ לגבי לפטור חיובו שניהם שוין לחובה שמוכרח לעשות א' מהם כדי להפטר.

מיהו החכם צבי סימן א' והובא בפ"ת אה"ע סימן קס"ה אות ז' ס"ל שאין חובה לחלוץ וכדמשמע גם בב"ש שם ע"ש, וכן הביא בפ"ת מהחת"ס וצ"ע מנ"ל דלכאורה לא משמע כן וכמ"ש, איברא דבשו"ע שם דפסק דאין שומעין לה עי' ט"ז הטעם והוא מהסוגיא דכתובות ס"ד וכן הוא בר"מ פ"ב מיבום הלכה ט"ז יעויין שם משמע דכשגם הוא לא איכפת ל' אין חובה לחלוץ, (וצל"ע כעת אם מהסוגיא דכתובות שם יש להוכיח דאולי ה"מ לענין אגרת מרד אבל מצד מ"ע יש עליו לחלוץ), ואף דולו תהי' לאשה אי אמרה לא בעינא ליתי לעשה כבכתובות מ' א' (עי' חכם צבי שם) התם י"ל דכל עיקרו אינו אלא בשבילה אבל הכא דיבום חובה הוא אולי גם החליצה מהמצוה וכמו שאם א"י לפדות פטר חמור מסתמא יתחייב לערוף, ואף דחליצה מתירתה לשוק וכעין גט בא"א דקונה את עצמה בזה מ"מ הוא גם מצות עשה וכעין יבום ויעויין עוד באה"ע סו"ס קס"ט בפ"י סדר חליצה בשם בה"ג ובשם ר"י מפריש מהו ענין החליצה ועי' מנחת חינוך מצוה כ"ג בזה, [ויש לעיין להראב"ד בפטר חמור מהו כאן לפ"ז, (וע"ש עוד במנחת חינוך לענין ברכה על יבום וחליצה)], וע"ע במנחת חינוך מצוה תקצ"ט, וצ"ע.

קדחה שנת השבע שנת השמיטה

י"א דהוי עובדא שצינור המים שבחצירו של מרן החזו"א ז"ל הי' נקב ונשפך ממנו מים במקום זרעים של בר שצמחו מעצמם בחצירו וציוה בשביעית לפנותו למקום שאין צומח. (ועי' או"ח סי' של"ו ס"ג).

אם מעורב נוזל "אמה" במים שרוחצים הריצפה הוי המים הללו קלקול לענין זריעה ושרי להורידם בשביעית דרך הצינור של המרפסת לחצר. (מאחי הגר"ח זללה"ה).

הצינור של המזגנים שמוציא מים צריך לסדרו שלא יהי' על האדמה, או שיתן תחת הצינור חומרים שמקלקלים את הזרעים כגון מלח או חומר ניקוי באופן שיקלקל ולא תצמיח.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

"אלול" – ימי קייטא רוחנית

וכפי שהגדיר זאת הסבא מסלבודקא: "כי כשם שזו צריכה לחיזוק הגוף כך צריכה האחרת לחיזוק הנשמה", וכפי שהגוף בשביל לחזור לעצמו ולכוחותיו זקוק הוא ל'קייטא' - לימים של מנוחה ומרגוע, כך בדיוק זקוקה גם הנשמה ל'קייטא', לימי המנוחה והמרגוע כדי לשוב לעצמה ולכוחותיה. כי גם בשביל לחזור בתשובה ולעשות "חשבון נפש" - זקוקים אנחנו ללא פחות ממנוחה, 'קייטא', כדי שיהיה יישוב הדעת. וזאת כדי שהתשובה וההתעוררות שלנו וכן כל ההשפעות שנקבל בימים אלו, ישארו איתנו הלאה למשך כל השנה כולה.

וביותר עלינו לזכור כי כאשר ימי ה'אלול' באים, עיקר החשבון הוא 'אני לדודי ודודי לי' - חידוש האהבה והיחסים בין שני ידידים, ואם כן עלינו בימים אלה לעזוב הכל כדי להתפייס ולבנות מחדש את הקשר הרוחני והנשגב עם הרבש"ע, ולחדש את האהבה אליו יתברך. וזה כפי שהיה בימים הראשונים, את ההתפייסות העיקרית שלאחר חטא העגל - שהיו ימי רצון שבהם הקב"ה החליט לתת שוב את התורה, ולכך גם נקבעו לדורות כימים של תשובה ורצון טוב.

אך עדיין יש להעיר שאם כדברינו, שכל מהותם של ימים אלו הינם 'קייטא'. אם כן מהו "כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול" שהביא ר' ישראל סלנטר - מהי השייכות של ה'פלצות' והפחד בימים אלו של 'קייטא', ומהי המטרה של פחד זה?!

הגמ' במגילה (יד.) לומדת: "ויסר המלך את טבעתו, אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב", ע"כ. רואים אנחנו בגמ' דבר מפליא, 'ארבעים ושמונה נביאים' ו'שבע נביאות' - בכל זאת לא הצליחו להחזיר את עם ישראל למוטב ולדרך הישרה. ואילו מעשה קטן ופשוט כ"הסרת הטבעת" - הצליח להחזיר את עם ישראל למוטב! וצריך להבין מהו הסוד והכוח שעומד מאחורי 'הסרת הטבעת' שהצליח להחזיר לדרך הישרה?

בעיקר ענינם של ימים אלו ראינו להביא את דברי הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל (י"אור ישראל' אגרת יד), וז"ל: "מלפנים כאשר ידעתי כל איש אחזו פלצות מקול הקורא קדוש אלול, החרדה הלזו נשאה פריה להתקרב לעבודתו יתברך שמו". עכ"ל. ובפשטות הדברים למדים אנחנו, כי עיקר משמעותה והשפעתה של הקריאה "אלול" בחודש זה, הינה: 'פלצות' - ימים של פחד ואימה מיום הדין, וזהו עיקרם ויסודם של ימי התעוררות אלו.

אך מצאנו בדברי רבותינו ובראשם הסבא מסלבודקא - ביטוי והגדרה שונה לגמרי לימים אלו של חודש "אלול". ודברים אלו מובאים בספרו של הגר"א קפלן זצ"ל ("בעקבות היראה" עמ' קנח), בשם הסבא מסלבודקא, וז"ל: "באים עתה מן הקייטא הגשמית אל הקייטא הרוחנית, מחודש תמוז - אב אשר ביערות ובשדות, אל חודש אלול - תשרי אשר בבית הישיבה, מה בין קייטא זו לזו? הן מודים אנחנו כולנו כי כשם שזו צריכה לחיזוק הגוף כך נחוצה האחרת לחיזוק הנשמה ועוד יתירה זו על זו כי הכל חולים אצל אלול". עכ"ל. ואף הסבא מקעלם היה מתבטא: כי "אלול הוא מעונות הקיץ של הנפש". ומדבריהם אלו, שומעים אנחנו הגדרה שונה לגמרי בכל המהות של חודש 'אלול', שאכן עיקרם הם ימי "קייטא" - ימי נופש ומעונות מרפא.

ואכן יש להעיר איך הגדירו רבותינו את חודש 'אלול', את אותו חודש שמסומל ומוגדר כ'פלצות' - כימים של פחד ואימה מיום הדין, ללא פחות מאשר ימי 'קייטא' - ימי נופש ומרגוע לנפש, איך אפשר להבין הגדרה שכזאת?!

אלא רואים אנו מכאן יסוד גדול ותפיסה חדשה בכל נקודת המבט שלנו על "אלול". כי באמת כל מהותם של ימי התשובה הללו, ימי ה"אלול", הינם: 'קייטא' - הם לא פחות מאשר ימי נופש ומרגוע לנפש! כי אכן זוהי המטרה האמיתית בחודש אלול, שישב האדם אל עצמו - שיתחבר חזרה ל'נשמה' שבו ולכוחותיו שלו הנמצאים בתוכו, וזהו ע"י מנוחה ומרגוע.

הייתי טרוד אבל לא מוטרד - גם עם כל הטרדות והדאגות שהיו שם בשנחאי, זה עדיין היה בגדר של 'טרדות', זה לא חדר אליו והוא עצמו לא הפך להיות 'מוטרד'. וכעין זה חשבתי לומר גם כאן: "באלול צריך לפחד אך לא להיות מפוחד" - כי עלינו להשתמש בפחד וב'פלצות' של ימים אלו בשביל לנער את עצמנו מהרגלי השנה החולפת, ולזכור לעשות חשבון נפש. וזאת כדי להזכירנו שימים אלו מוכרחים הם עבור ה"קייטא" של הנפש, כדי להבריא ולחזק את נשמתנו. אבל אסור עלינו להיות 'מפוחדים' - אסור שהפחד יחדור אלינו וישפיע על מנוחת הנפש ושיקול הדעת הנצרך ליחשבון הנפש, כי תשובה אמיתית ולזמן ארוך תבוא רק מתוך יישוב הדעת, ומנוחת הדעת.

רבינו ה"חפץ חיים" זיע"א היה מתבטא תמיד ואומר: "איך אפשר להיות יהודי אם לא תחשוב על עצמך שעתיים בכל יום". משפט מפחיד! שהאדם בכלל אינו יכול לקרוא לעצמו 'יהודי' - אם לא יחשוב על עצמו 'שעתיים בכל יום'. לא צדיק ולא חסיד, אלא פשוט 'יהודי'. כך היתה הסתכלותו של ה'חפץ חיים' על חשיבות לימוד המוסר, הוא הסתכל על זה כדבר ההכרחי והבסיסי ביותר בחיי 'יהודי'. ואפילו על האדם הפשוט ביותר מוטל לשבת ולחשוב על עצמו - לבדוק איפה הוא עומד בחייו ומהם תוכניותיו בעתיד, לעצור את מרוצת חייו ו"לעמוד כרגע מבהלת נפשו".

את נקודת השקפה זו עלינו לדעת ולהחדיר בתוכנו, כי ימים אלו של ימי התשובה הינם לא פחות מאשר 'ימי קייטא רוחנית' - ימי נופש ומרגוע לנפש, לאותה נפש שנמצאת כל השנה בגוף החי במרוצת חייו וב'דמיונותיו', ב'נחל השוטף' של החיים. אך תפקידנו לעצור את מרוצת חייו ולעשות 'חשבון נפש', כדי לקיים את משמעות תפקידנו ושליחותינו כ'יהודים'. ולצורך כך עלינו גם להשתמש ב'פלצות' - בפחד אימת הדין, כדי לנער אותנו מהרגלינו ומחיי היום יום, מהדמיונות שבתוכנו. אך עם זאת עלינו לזכור, כי "באלול צריך לפחד אך אסור להיות מפוחד".

המאמר הבא

בעז"ה ייצא לקראת הימים הנוראים

ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':

www.memavan.com

אכן נראה לייסד ולבאר את הדברים הללו ע"פ מה שאנו מביאים תמיד על הפיוט 'שושנת יעקב'. שבנוסח ההודאה אנו אומרים: "ארורה זרש אשת מפחיד". ולכאורה הדבר תמוה, האם כל התואר של זרש כלפי המן היה רק שהיא 'אשת מפחיד'! הלא המן היה אדם רשע וצורר ליהודים, ואיך אפשר להגדירו רק כ'מפחיד'! אך היסוד בזה הוא, שאכן המן עם כל מחשבותיו וכונותיו הרעות היה לא יותר מאשר 'מפחיד' - כל הכח והמנדט שניתן בידו היה רק כדי להפחיד את עם ישראל ולא היה לו באמת כח להזיק להם! ולכן נקראה זרש אשתו רק בתואר 'אשת מפחיד'. ואמנם זהו הכח שהיה גם ב'הסרת הטבעת' שהשפיע על עם ישראל והחזירן למוטב - כח ה'מפחיד', שנועד לעורר את עם ישראל ולהחזירם בתשובה, והוא מה שגרם להם לחזור למוטב.

והוא מה שכותב מייסד תנועת המוסר הגאון ר' ישראל סלנטר זצ"ל באגרת המוסר: "האדם חופשי בדמיונו ואסור במושכלו וכו' ומה נעשה הדמיון נחל שוטף והשכל יטבע אם לא נולחנו באניה - היא רגשת הנפש וסערת הרוח". ע"כ. כוונת דבריו, שהאדם לפעמים נכנס ל'דמיונות' - הוא אינו שם לב שמעשיו אינם על פי דרך התורה ואינם על פי רצון ה', כי 'הדמיון הוא נחל שוטף'. וכדי שהאדם לא ישקע לתוך 'דמיונות' אלו, הקב"ה עשה איתנו חסד והוא מביא את ה'מפחיד' - את הפחד והמורא שנועד לנער את האדם מחיי היום יום, מההרגל, מ'הדמיון'. ועי"ז אפילו בלא שיענש יחזור למוטב ויתעורר מ'דמיונותיו'. זהו הכח שהיה ב'הסרת הטבעת', וזהו ג"כ מטרת ה'פלצות' בימי התשובה הללו - בקריאת ה"אלול", לנער את האדם מהרגליו שהתרגל במשך השנה, מ'הדמיונות' שלו ומחיי הגשמיות שבו, לעורר אותו לדאוג גם לרוחניות שבו. ולהזכירו שהנה עכשיו הגיעו גם ימי ה'קייטא' של הנפש עצמה, שזהו באמת יסודם ועיקרם של ימי התשובה - חודש "אלול".

אימי ע"ה נולדה בראדין, וזכתה גם לגור ולגדול בביתו של החפץ חיים. והיא אמרה לי שבעיירות של פעם היה שגור פתגם: "שהקב"ה יפחיד אבל לא יעניש". וזהו כרעיון דברינו, שבאמת הפחד אינו מטרה בפני עצמו אלא רק כדי לנער את האדם ליחשבון הנפש ולחזרה בתשובה, וזאת כדי שלא יגיע למצב שבו צריך להעניש אותו על חטאיו.

המיר"ר ראש ישיבה הגר"ח שמולאביץ זצ"ל היה מתבטא ואומר על התקופה שהיה עם ישיבת מיר בשנחאי: "בשנחאי

נתרם והוקדש לזכותו ולרפואתו השלמה של הרך הנולד בן חיה אסתר שפרא שיחי - ולהצלחה ובריאות איתנה לתורם וכל משפחתו שיתברכו בכל מילי דמיטב אמן! -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, להפצה באזורכם ניתן לכתוב ל: memavan7@gmail.com

מערכי תורה

כי תצא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'לא תוכל להתעלם'

בדין השבת אבידה כתוב (כ"ב, א' ג') 'לא תראה את שור אחיך וגו' והתעלמות מהם השב תשיבם לאחיך. וכן תעשה לכל אבדת אחיך וגו' לא תוכל להתעלם'. צריך ביאור מה שכפל הכתוב שתי פעמים, האיסור דלא תוכל להתעלם, דבתחילה כתוב 'לא תראה, והתעלמות מהם', והיינו דעובר בלאו, ואח"כ חוזר ואומר הכתוב, 'לא תוכל להתעלם'.

והנה בגמ' בבבא מציעא דף כ"ו ע"א איתא, אמר רבא, נטלה לפני יאוש על מנת לגזולה, דעובר משום לא תוכל להתעלם, ומבואר דגם מי שמגביה מציאה, אם נטלה על מנת לגזולה עובר בלא תוכל להתעלם, ומבואר, דמלבד האיסור להתעלם שמעלים עיניו ונמנע מליטול אבידה כשרואה אותה, עוד יש איסור גם במי שנוטל האבידה, אלא שנוטלה ע"מ לגזולה, שגם הוא עובר באיסור דלא תוכל להתעלם. וזהו ביאור כפילות הכתוב, דבתחילה מיירי מאופן שמתעלם לגמרי ואינו נוטל האבידה כלל, וע"ז כתוב לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמות מהם, שזהו אזהרה למתעלם שמעלים עיניו ואינו נוטל כלל, ומה שכתוב אח"כ 'וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם', הנה איתא בגמ' בבבא מציעא דף כ"ז ע"א, אמר רבנא, ומצאתה, דאתא לידיה משמע, וא"כ מבואר דפסוק זה מיירי מאופן שכבר באת האבידה לידו, והיינו שנטלה, ובא הכתוב להזהיר 'לא תוכל להתעלם', דגם כשנוטלה, יהא נוטלה על מנת להשיבה, ולא על מנת לגזולה.

'ואמר אבי הנערה את בתי נתתי לאיש הזה'

בדין מוציא שם רע כתוב (כ"ב, ט"ז) 'ואמר אבי הנערה אל הזקנים את בתי נתתי לאיש הזה וגו'. הנה בתחילת הפרשה כתוב דאביה ואמה לוקחים אותה אל זקני העיר, ופורשין השמלה, וכאן באמירת הטענות, הזכיר הכתוב רק את האב שהוא מרצה הדברים לפני בית דין. וכתב רש"י, מלמד, שאין רשות לאשה, לדבר בפני האיש. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה. ויש לומר עוד, דהנה בגמ' בכתובות דף כ"ב ע"א, ילפינן מהך קרא ד'את בתי נתתי לאיש', דהאב נאמן לאסור את בתו, והנה דין נאמנות זה, יש רק לאב ולא לאם, וא"כ יש לומר, דלכן אמר הכתוב כאן, דהאב הוא שאומר 'את בתי נתתי לאיש', דבאמת רק להאב הוא שיש את הנאמנות לומר כן.

'ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם'

בדין ראיית נגעים על ידי כהן כתוב (כ"ד, ח') השמר בנגע הצרעת וגו', ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים כאשר ציויתם תשמרו לעשות. צריך ביאור מה הכוונה שהכהנים יורו אותם 'כאשר ציויתם'. ועיין ברמב"ן מש"כ בזה. ויש לומר, דהנה בפרשת תזריע (י"ג, ל"ז) כתוב 'טהור הוא וטהרו הכהן', וכתב שם ברש"י, הא טמא שטהרו הכהן, לא טהור. והיינו דאע"פ דהטומאה והטהרה תלויים באמירת הכהן, טמא וטהור, מ"מ באמירתו טהור, אינו יכול לטהר נגע שדינו שהוא טמא, [דוגמת מה שמצינו בקידוש החודש, דמועיל קידוש בי"ד, אפילו שוגגין, וכן בדיין שטעה בשיקול הדעת, דדינו דין]. וזהו ביאור הכתוב שם, טהור וטהרו הכהן, דרק בנגע טהור, מועיל אמירת הכהן טהור הוא. ויש לומר דזהו ביאור כונת הכתוב שהכהנים הלויים יורו אתכם על הנגעים, כאשר ציויתם, דרק בכה"ג שהוראתם היא כאשר ציויתם, הוא דמועילה אמירתם.

'ואשר שכר עליך את בלעם'

באיסור קהל דעמון ומואב כתוב (כ"ג, ד') 'לא יבא עמוני ומואבי וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו', ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור וגו' לקללך. הנה יש לדקדק בלשון הכתוב דפתח בלשון רבים, אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, וסיים בלשון יחיד וכתב, ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור, וצריך ביאור מאי שנא דבטעם הראשון כתוב בלשון רבים, ובטעם של השכיחות דבלעם, נקט לשון יחיד.

ונראה לומר בזה, דהנה לפי המבואר בדברי רש"י שבלק היה מנסיכי מדין, א"כ אינו מזרע מואב ואינו מואבי כלל, אלא מדייני, ומדייני מותר בקהל, וא"כ נמצא דבלק אינו בכלל האיסור דלא יבא עמוני ומואבי. וצ"ע דהרי בגמ' בסנהדרין דף ק"ה ע"ב מבואר דרות הייתה מזרעו של בלק, דאמרינן שם שבשכר ארבעים ושתים קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות, ואע"פ כן מבואר דרות הותרה בקהל רק משום הדין דעמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, הרי מבואר להדיא דגם בלק זרעו, הם בכלל איסור של עמוני ומואבי, והרי הם אינם ממשפחות מואב אלא מנסיכי מדין.

ונראה דבהך קרא נתחדש איסור מחודש על בלק, שאע"פ שאינו מזרע מואב, מ"מ יהא בכלל האיסור של עמוני ומואבי, דלגבי איסור זה של לבא בקהל, יהא בכלל מואב, כיון שאיסור זה תלוי הוא במה ששכר את בלעם, ועל כן בלק שהיה עם מואב בשכירות בלעם, בכלל מואב הוא לגבי איסור זה, וזהו דין מחודש שיהא נכלל בכלל מואב לגבי איסור זה.

מעשה יש לומר דלכן שינה הכתוב וכתב 'אשר שכר' בלשון יחיד, דכונת הכתוב בזה הוא לבלק, דאע"פ דהוא אינו בכלל מואב, ולכן מצד הטעם דלא קדמו אתכם, אינו נאסר, דזהו איסור על האומה בכללה, והוא אינו בכלל האומה, וע"ז הוסיף הכתוב, דמ"מ יש עוד איסור מחמת שכירות בלעם, וזה שייך גם בבלק, ולכן נכלל הוא בכלל מואב לגבי איסור זה.

'ויהפוך ה' אלוֹקִיךָ לְךָ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה'

באיסור קהל דעמון ומואב כתוב (כ"ג, ד' - ז') 'לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו'', על דבר אשר וגו', ואשר שכר עליך את בלעם וגו' לקללך, ולא אבה ה' אלוֹקִיךָ וגו', ויהפוך ה' אלוֹקִיךָ לְךָ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ ה' אלוֹקִיךָ. צריך ביאור מפני מה נזכר כל הענין דלא אבה ה' אלוֹקִיךָ לשמוע אל בלעם, ולכן היפך הקללה לברכה, בתוך נתינת הטעם להאיסור, שזהו מפני ששכר את בלעם, והלא כל ענין זה שנהפכה הקללה לברכה, מפני שאהבך ה' אלוֹקִיךָ, הוא ענין בפני עצמו ששייך לתולדות מעשה בלעם, ומה זה שייך לענין האיסור שנאסרו עמון ומואב.

ונראה לבאר בזה, דהנה הרי באמת הקללות נהפכו לברכות, וא"כ אחר שנהפכו לברכות, נמצא דבאמת לא קללה יש כאן, אלא ברכה יש כאן. ואמרו"ר הגאון זצ"ל היה מביא ששמע מאא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל דאיתא בחז"ל שכל מה שישאל ניזונין בעולם הזה, הוא מברכותיו של בלעם, אבל ברכת האבות הם נעלים מאד, ולגודל ועוצם מעלתם, אין שייך להיות ניזונין מהן בעולם הזה, רק בעולם הבא, וא"כ לכאורה לא מגיע לעמון מואב ליענש על מה ששכרו את בלעם, שהרי בסופו של דבר לא הייתה קללה, אלא ברכה, ולמה נאסרו לבא בקהל מחמת ששכרו את בלעם.

והנה ברש"י בסנהדרין דף ק"ו ע"א, הביא מדרש, שמבאר כונת בלעם בברכותיו, שהוא נתכוין לקלל, והקב"ה היפך הקללה לברכה, שבלעם אמר כארזים, כלומר שאין עומדין במקום מים, ושכינה אמרה עלי מים. הוא אמר כנחלים שפוסקין לפעמים, יצאה בת קול, אמרה, נטיו. הוא אמר כנגות, אמרה בת קול, עלי נהר. הוא אמר כאהלים, יצאה בת קול ואמרה, נטע ה'.

ומבואר שבאמת בלעם אמר דברי קללה, ורק שהקב"ה הוסיף על דבריו ושינה אותם, ובזה נהפכו דברי בלעם שהיו דברי קללה לברכות. ולפי זה נמצא דבאמת בלעם קילל, רק שהקללה נתהפכה לברכה.

ונראה דעוד מבואר בזה, דהנה בגמ' שם דף ק"ה ע"ב איתא, אמר רבי אבא בר כהנא, שכל הברכות של בלעם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות, ולכאורה צריך ביאור, דאחר שנהפכו לברכות, א"כ לא היה קללה כלל, ומהו שאומר שחזרו לקללה. ומבואר שגם אחר שנהפכו לברכה, חשיב שיש קללה, אלא שנתהפכה, ולכן שייך שתפסק ההפיכה לברכה, וממילא תחזור לקללה.

ועוד מבואר בזה, דהיפוך הקללה לברכה, לא היה היפוך פעם אחת, ושוב ממילא הוא ברכה ולא קללה, אלא לעולם יש קללה, ותמיד צריך להופכה, ועל כן אם ההיפוך מפסיק, ממילא הוא חוזר לקללה.

מעשה נמצא דבאמת בלעם קילל, וקללתו הוא דבר קיים, ורק שהקב"ה מהפך תמיד את קללתו לברכה, ועל כן גם אחר ההיפוך לברכה, נחשב שהקללה קיימת, אלא שהיא מתהפכת לברכה.

אשר לפי זה יש לבאר דזהו שבה הכתוב לומר, דלא תאמר דבסופו של דבר נמצא דבלעם לא קילל, וא"כ אין מקום לעונשם על שכירות בלעם, אבל האמת אינו כן, דהאמת היא דבלעם קילל, אלא דלא אבה ה' אלוֹקִיךָ לשמוע אל בלעם, ויהפוך ה' אלוֹקִיךָ לְךָ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה כִּי אֶהְבֶּךָ ה' אלוֹקִיךָ, דאמנם כן דבסופו של דבר נהפכו הקללות לברכה, אבל בלעם מצד עצמו הוא קילל, ומה שנהפכו הקללות לברכות, אינו מפיק מנייה שם קללה, אלא נחשב שיש קללה, והקב"ה מהפך אותה לברכה, ואשר על כן שפיר נחשב בלעם למקלל, ולכן ראויים עמון ומואב ליענש על מה ששכרוהו לקלל.

ויש להוסיף דבזה מדויק לשון הכתוב 'ויהפוך ה' אלוֹקִיךָ לְךָ אֵת הַקְּלָלָה לְבִרְכָּה', ד'לך' הוא דהיפך הקללות לברכה, ולא להציל את בלעם ושוכריו.

מעשה מבואר היטב למה נכתב דבר זה כאן, דזהו המשך לטעם האיסור, דבא לבאר בזה דכיון דבלעם באמת נחשב למקלל, ורק שהקללה היא שנתהפכה לברכה, על כן שפיר ראויים עמון ומואב ליענש על שכירותו של בלעם.

באלול - דואגים לנפש

אומרים בשם הסבא מקלם, ובשם ר' ירוחם [נמסרתמא גם הוא מאותו מקור] שחודש אלול זה בית הבראה של הנפש. חזרנו מדאציע... היו כאלו בבית הבראה של הגוף, וכעת מגיעים לבית הבראה של הנפש. ולגוף - מספיק שלשה שבועות, אך הנפש - צריכה קצת יותר...

מהו בית ההבראה? בואו ונראה דברים פשוטים וברורים: כתוב במשנה באבות (ד, כא) הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם. שלוש מידות שאנחנו לא כ"כ נאבקים עם זה, והבן אדם - שנה שלימה אין לו כלום, הם מוציאים את האדם מן העולם, והאדם מאבד את עצמו.

וידוע המעשה, שפעם נכנס הגה"צ גדליה אייזמן זצ"ל לשיבה בקול תורה והחל לחפש, שאלו אותו מה הרב מחפש? השיב: אדם שחי בעולם הזה, התפלאו הבחורים: הרי כולם חיים פה בעולם הזה? אמר הרב, המשנה אומרת לא כך. הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, הרי שלא נמצאים פה בעוה"ז, אז אני מחפש מישהו שכן חי בעולם הזה!...

באלול, עובדים לשבור את המידות רעות, לומדים מוסר, ומתרוממים, ואז הנפש מרגישה קצת יותר טוב. וביותר עומק: המדרש רבה (קהלת ו, ו) מביא "וגם הנפש לא תמלא", משל לעירוני שנשא בת מלך, אפילו מביא לה כל מעדנים שבעולם - אינם חשובים לה כלום, ולמה, לפי שהיא בת מלך.

עד היום - התעסקנו יותר בעולם הזה, ואין לנפש מזה כלום. אך בא אלול, והנפש מקבלת קצת מזון רוחני שמוכיר לה את בית המלך. ושהבא אל בית אביה, מלחם אביה תאכל. או!... זה הבית הבראה שלה.

ויש פה גם הרגשה סלבודקאית, (וכידוע, במה שסלבודקא אומרים צריך קצת להעמיק...) הגאון ר' משה שפירא בהספד על רבי שלמה הופמן זצ"ל הביא וורט של ר' אייזיק שר בביאור המושג של 'קדושים תהיו'. מה זה להיות קדוש? אנחנו חושבים שקדוש זה אחד שנמצא טפח מע"ג הקרקע... מלאך ההולך עלי אדמות. אומר רבי אייזיק: לא כך ראינו... בחז"ל כתוב (מועד קטן כח, ב) שיש דין וקדשתו על כהן. וקדשתו - בכל דבר שבקדושה. לברך, וליטול מנה יפה ראשון. בשלמא לברך, מובן, זה דבר שבקדושה, אבל ליטול מנה יפה ראשון, למה זה נוגע לוקדשתו? לתת לו אוכל ראשון זה דבר שבקדושה!...

אלא אומר ר' אייזיק, קדושה אומרת נכבדות, תנהג בכהן מנהג מכובד. והביא על זה רבי מאיר שפירא את הרמב"ן בתחילת קדושים, קדושים תהיו אומר הרמב"ן זה לאו דוקא על עבירה, אלא "אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיות בידיו ובגופו, כמו שאמר, והתקדשתם - אלו מים ראשונים, והייתם קדושים - אלו מים אחרונים, כי קדוש - זה שמן ערב, כי אע"פ שאלו מצוות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצ"ב יוהיר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים". מכובד! הנפש מכובדת...

וצריך להבין: מילא מי שבא מבית פשוט - נו... אבל יש אחד שבא מבית מלוכה הוא מכובד! איך אתה נותן לו לעשות ספונגיה?... קשה לו עם זה! בשביל הנפש - כל ההנאות של העוה"ז זה ספונגיה אחד גדול... (רק שספונגיה עושה נקי, והעוה"ז עושה מלוכלך... זה כל ההבדל).

ידועים דברי החינוך (במצוה ט"ז) בקרבן פסח, שיש מצוה, "ועצם לא תשברו בו" שלא נהיה כמו כלבים שאוכלים ושוברים את העצמות. יהודי הוא מבית מלך! יהודי הוא מכובד! אנו רגילים להזכיר את מה שהיו אומרים בלעכוויטש, 'מוסר ה' בני אל תמאס', מוסר ה' - המוסר שה' נותן: בני! אתה הבן שלי - אתה אציל מבית המלוכה... שם מקומך, אל תמאס! לא מתאים לך להתלכלך ולהתגאל בדברים מאוסים!

הנפש היא בת מלך. הנפש משתוקקת לנכבדות. וכל דבר שלא שייך לעולם הרוחני - משפיל אותה. וכמו שאמר פעם הדוד הג"ר אליהו, 'משיב הרוח ומוריד הגשם', אם אתה רוצה שהרוח תשוב למעלה - תוריד את הגשם, להוריד את הגשמיים... וזוהי עבודת האלול.

קצת יותר רוחניות, קצת יותר יראת שמים. וללמדנו עד כמה האדם גדול, המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היה רגיל להביא את דברי השערי תשובה (ש"ג, אות י"ז) "ידע, כי המעלות העליונות נמסרו לנו במצוות עשה וכו', ובעבור המעלות האלה נברא האדם, ומה תקוות הנברא אם לא ישים עמל נפשו ועיקר עסקו בדברים אשר נברא בעבורם".

יש הרבה דברים שנראה לנו, איך אפשר... מה זה נוגע אלי?... התשובה היא שהמעלות העליונות זה לא רק בחסידים ואנשי מעשה, אלא הם נמצאים בכל יהודי, גם ביהודי הכי פשוט! ולמה? כי נפש יהודית באשר היא - מרוממת! היא נפש גדולה.

אכן, אין צריך לכל זה אלא הבית הבראה של הנפש - זה כפשוטו. שהרי כל חטא הוא חולי בנפש. וזכורני שאמר לנו הגאון ר' הלל זקס, שידוע שצרעת נוגעים באים על לשון הרע, והנה הרבה אנשים נכשלים רח"ל באיסור לשוה"ר, ולא רואים שיש צרעת... (למעט מקרים נדירים). כי לכאורה זה לא נוהג בזה"ז - וא"כ טוב לנו מזה. אומר ר' הלל זקס - אתה טועה, ברמב"ן כתוב - בנפשו נגעו! בדיוק הפוך, הנגע נשאר בנפש! כשזוכים - אז הנגע יוצר החוצה על הבשר, ואז אפשר להיטהר, אך כשלא זוכים - בנפשו נגעו!!! כל חטא זה מחלה, זה חולי בנפש! וכשאנו עושים תשובה ולאט לאט מורידים את העבירות - אז זה בית הבראה לנפש. כל כך פשוט...

הקב"ה רוצה לעזור לנו

אנו תמיד חוזרים, שישנה טעות נפוצה של אנשים שמרחיקים מאיתנו את עבודת האלול ולפעמים אפילו מבטלים את העבודה הזו. יש כאלו שמשום מה מרגישים, שחודש אלול - זה להקדים את הפחד והמשפט ב-30 יום, ומצטרפים לזה הרבה סיפורים, וגם מש"כ בקדמונים, ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים שזה השלושים יום של אלול. וזו טעות נוראה! וכ"כ חבל, זה כ"כ לא נכון.

ובא ונבין מה זה אלול: אלול זה אהבה וחיבה, אני לדודי ודודי לי. במזלות השמים אלול הוא מזל בתולה, בתולה כתובתה מאתים, ולמה, כי יש יותר קשר, זה יותר אהבה וחיבה. משא"כ מאזניים שזה מראה על משפט - זה המזל של תשרי. היום זה חיבה! היום זה אהבה! וכמו שאומרים הבעל מוסר - מהו אלול. כתוב (דברים לב, יא) "כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף", ורש"י מסביר שהנשר לא בא בבית אחת לקן, כדי שלא להבהיל את גוזליו, אלא הוא מקיש על הקן לאט לאט כדי שיתעוררו, ויהיה בהם כח לקבלו.

הקב"ה לא בא ישירות עם משפט, הוא בא אלינו: תראה, הרי אני רוצה שתזכה במשפט. אני אוהב אותך, אתה בן שלי. אליו חטאנו והוא בא אלינו ומבקש - בא אלי! אני חודש שלם בא אליך רק עם אהבה, בא נסדר בינינו את החשבון היום. אל תחכה שיהי משפט, כי אז - מלך במשפט יעמיד ארץ. בא עכשיו אני נותן לך חודש שלם,

ואז התשובה יותר קלה ויותר מקובלת - כך כותב החיי אדם, היות זה ארבעים ימי רצון לכן בזמן הזה התשובה יותר מקובלת, והקב"ה בכוונה אומר - בא! אני רוצה לעזור לך, אני רוצה שתזכה בדין! ומי שלא מנצל ימים כאלו - זה לא סתם שוטה המאבד מה שנותנים לו, אלא הוא צריך להיות אדם תמהוני... הקב"ה, זה שחטאנו לו הוא בא אלינו לעזור לנו ונותן לנו את כל הפריויילגיה כדי שנוכל בדין, וע"ז מוותרים ומפסדים.

אמנם נכון, יהודי צריך לזכור שיש משפט, ומותר ליהודי לדעת שיש גן עדן וגיהנם, אמנם לא צריך להיכנס לזה יותר מידי, אבל בסך הכל הדברים האלו נועדו בשביל שבאמת נבין עד כמה בנפשנו הדבר, ונקבל ברצון עבודת שמים על עצמנו את העבודה הזאת ונהיה מוכנים להשקיע ולעבוד.

הקב"ה זורק אלינו את הכל, אבל עד שבני אדם זזים מהמקום... ולב יודע מרת נפשו... ר' ישראל מסלנט היה אומר יותר קל למור ש"ס בעיון מאשר לשבור מידה אחת. ויש לכולנו כל כך הרבה מידות לא טובות. פעם שאלו את הרה"י על איזה סיפור שקרה - במה להתחזק? והשיב, במה לא? יש דבר אחד שאנחנו מושלמים בו.

אז זה נותן לנו את הכח והיכולת לנצל את החודש הזה. ומה שכתוב "ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים".... אוי, זה כזו טעות!... למה היא בוכה?!! כי היא מתגעגעת! נכון, באלול בוכים, כי אנחנו מתגעגעים לקב"ה!!! וכמובן שגעגועים אליו גם מביאים לבכי וצער על העוונות שמרחקים אותנו ממנו.

הלוא עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם, העוונות היו מבדילים! מתגעגעים, רוצים אבא... אוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם ואוי לאב שבניו גלו מעל שלחנו. אנחנו רוצים להיות סמוכים על שלחנו של מקום, ומה זה אומר! רק אהבה, רק חיבה, רק געגועים!!! נפשי חולת אהבתך...

מפניך - אלך אברה!

מנהג אשכנז בחודש אלול, לתקוע בשופר אחרי התפילה, ולומר מזמור, "לדוד ה' אורי וישעיי", ולמה? ע"ש שכתוב בחז"ל אורי - זה ראש השנה, ישעי - זה יום הכיפורים, כי יצפנני בסוכה - זה סוכות. וזה מתאים לימים אלו.

ואנחנו עומדים ותמהים: מה המטרה של השופר? כתוב ברמב"ם, רמז יש בו, עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, ואומר, היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו! שופר בא להחריד את נימי הנפש... להזכיר ולעורר!

ואם זו המטרה, נניח שבן אדם שמע את השופר כמו שצריך, כמו שהשופר רוצה, הוא מתחיל לפחד מהדין, לפחד מהמשפט... כעת היה צריך לומר לו כל מיני דברים שימשיכו לעורר אותו. אבל פתאום אומרים לך, ממה אתה מפחד? מראש השנה? זה אורי! ראיתם בן אדם שמפחד מן האור?!!... אולי הוא מפחד מיום כיפור? ישעי! מי מפחד מהישע?!!... רק אדם **חדל** ישע מפחד. אולי מהושענא רבה? שאומרים שהחתם סופר העיד על עצמו שהוא נפל בדין של הושע"ר, כי יצפנני בסוכה... אולי יש לו כל מיני פחדים אחרים, אך ממשיך הפסוק - אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח. רגע, אז מה רוצים, להפחיד אותי או להרגיע אותי?... אבל כל אחד יודע שזה בכלל לא סתירה, וכמו שדיברנו את הדברים הפשוטים:

הרב שך היה רגיל להביא את הרמב"ם בפיהמ"ש בסוף ר"ה, לפי שהם ימי עבודה ופחד ומורא מה' ויראה ממנו ומברך ומנוס אליו. וכן את הפיוט של ר' שלמה אבן גבירול "מפניך אלך אברה". הקב"ה מפחיד, יש דין ויש גיהנם - הכל נכון. אבל מה, להישאר בפחד?!!... הרי זה דומה לאחד שרואה אחד שרץ אחריו להורגו, ובצד השני עומד אבא שלו עם זרועות פתוחות לקראתו, והוא יודע שהוא רועד מאבא שלו, ואבא עושה לו "בא אלי! אני מחכה לך"... אומר הקב"ה, אני מעורר אותך, תפחד! אבל בשביל מה? שתבין יש דרך להנצל ע"י תשובה ואני כבר מחכה לך בכליון עניים ועם זרועות פתוחות.

ודרך דוגמא יש שני בני אדם שחלו במחלה, יש אחד - ברגע שהוא חולה הוא נכנס לדיכאון. ולעומתו השני הוא הולך לרופא ומבריא!... אומר הקב"ה, נכון, יש פחד, אבל יש גם מישור שרוצה לעזור לך, אני רוצה לרפאות אותך, ואני יורד לקראתך ואני עוזר לך, וכעת זה ימי רצון, אז בא אלי! זה בכלל לא סתירה... נפחדת? כעת תדע שיש לך

למי לפנות. וברגע ובאמת זוכרים - אז הכל מתהפך. אסור לנו לשכוח שאותו ראש השנה עם הגזירות הכי רעות יש בו גם את הגזירות הכי טובות! זה אותו ראש השנה.

ולא לחינם המשגיח ר' יחזקאל זצ"ל היה קורא לימי אלול - "הימים הנחמדים". כי הם באמת נחמדים, זה בכלל לא סותר את העבודה.

לא להיבהל מהשני

וכעת ברצוני לומר לכם: הן אמת שיש כאלו שבטבעם הם יותר חלושים, וכל מילה של משפט שוברת אותם. קודם כל - זה בודדים. וצריך להיות פיקח וחכם, הרי בסך הכל החלק של השמחה של אלול זה פי כמה יותר.

יש סיפור מעניין שחשוב לדעת אותו כל החיים: (שמעתי מהגאון ר' נחום ברנשטיין שליט"א משגיח ישיבת גאון יעקב) היה פעם אחד שנכנס למרן רה"י זיע"א ואמר לו, יש לי משהו קשה לספר לך, האם תזרוק אותי מהבית? שאל. אמר לו הרה"י: אני לא זורק אנשים מהבית... א"ל עוד הרבה רבנים אמרו לי כמוך, ואחרי זה הם 'העיפו' אותי... אמר הרה"י, אתה יכול לשאול את כולם, אני לא זורק אף אחד מהבית... השתכנע, וסיפר: יש לי נסיון גדול מאוד, משהו נדיר, אבל זה נסיון נורא - ואני נכשל בו. זה היה באמת נסיון מלוכלך... הוא היה בטוח שהרה"י יוציא אותו מהבית. אך להפתעתו, שאל הרה"י, אתה תמיד נופל בזה? אמר לו - לא. הרבה פעמים אני עומד בזה, אבל אני גם נופל... אז מה אתה מדבר? כל פעם שאתה עומד בנסיון אתה צדיק!!! נכון כשאתה נופל זה נורא, אבל כשאתה עומד אתה צדיק! כבוד הרב, אל תצחק עלי... א"ל הרה"י אני לא צוחק, אתה צדיק!

אמר ר' נחום, לאחר תקופה, הגיע שוב אותו אדם ואמר לרה"י, כבוד הרב! מאז שאמרתי לי את זה אני כמעט ולא נכשל. אמנם אני נופל פה ושם, אבל כמעט ולא, כי אני רוצה להיות צדיק!... ולאחר תקופה חזר ואמר, כבוד הרב: עשיתי מעשה שאני יותר לא יוכל להיכשל לעולם! גמרתי עם זה, אני רוצה להיות רק צדיק. (ויש לזה המשך מעניין, ואכ"מ).

אסור לנו לשכוח: גם אם נפלת, אבל בכל התגברות אני צדיק! כל דף גמרא, כל מצוה, כל עמל, וכל יגיעה. נכון, אנחנו עוד לא בפסגת השלמות, אבל אסור לנו לשכוח ממה שיש לנו ביד! כל מצוה זה מליאדים, כל תלמוד תורה זה מליונים בלי סוף!!!

נכון, אנחנו שואפים לעוד, אבל לא צריך להיבהל! עוד לא יורדים לשאול תחתית!... ולכן שכל אחד יחזק את עצמו שכל דבר טוב שאני עושה, שאני לומד עוד שעה - זה מליונים! ובפרט אם זו שעה שקשה לי - זה שווה פי כמה!

בספר החדש שיצא על מרן הראש ישיבה זיע"א, מביא, שפעם הרה"י אמר צריך לדעת שכל המשברים של הבחורים - כולם מתחילים מקטנה. אני רואה את השני אק ששהו מצליח יותר ממני. מאיזה סיבה שלא תהיה, מספיק שאני רק חושב את זה, ואני מקטן ונשבר... וזכורני, שהיה בחור בישיבה שהיה נחשב לבחור הטוב ביותר. ה- בחור! בה"א הידיעה, ופעם הוא בקש ממני ללמוד איתו חובות הלבבות כי הוא מקטן בחבירו. והתפלאתי, הלא אתה הבחור הכי טוב, במי אתה מקטן? בפלוני, הבחור השני הכי טוב... במה אתה מקטן בו? משום שבדבר מסוים הוא עולה עלי... הוא יותר טוב ממני, וכך למדנו יחד חובה"ל, עד שהוא אמר לי - נרגעתי. והיום הוא אחד מהאברכים הכי חשובים בגורי הישיבה"ק.

עכ"פ אמר הרה"י כל המשברים מתחילים מקטנה. ישב שם איזה פסיכולוג גדול שלא האמין, והחליט לבדוק, לאחר שבדק כמה מקרים קשים שהיו אצלו הודה, מה אפשר לעשות אבל הוא צדק... אל תסתכל על השני! בשתי הבחינות, לטוב ולמוטב. ונסביר: הגמרא אומרת שרבי שמעון בר יוחאי אמר, ראיתי בני עליה והן מועטין וכו', אם שנים הן - אני ובני הם. ודאי שלא היתה כוונתו של אותו תנא להתגאות חלילה. אלא לא להתפעל מהשני. קורה שלפעמים אני רואה שאני עובד באופן מיוחד. למה כולם לא? וכי רק אני צדיק?! רק אני ירא שמים?!... כולם לא יודעים להתפלל וללמוד כמוני, וכי רק אני יודע לנצל את זמן אלול!... אומר רשב"י - אל תתפעל. אל תסתכל על השני לא לטוב ולא למוטב. אל תקטן בו משום שהרבה פעמים אתה יותר חשוב ממנו, וגם אם לא, כל אחד עם העבודת ה' שלו. וגם אל תתפעל שהשני לא כמוך ואין הרבה כמוך גם אז אל תסתכל על השני - ואז תצליח.

כל כך קל להכנס להיכל התשובה

הגאון ר' יחזקאל סרנא זצ"ל ראש ישיבת חברון היה אומר: אנשים חושבים שרבינו יונה הוא המחמיר הכי גדול, לקח מצווה אחת ועשה לה עשרים עיקרים!... אך המקל הכי גדול בתשובה זה הרבינו יונה שכותב (בשער א אות ט) לכל תשובה תמצא סליחה. כל תשובה מועילה! תראו איזה חסד ה' זה.

רבינו יונה פותח "מן הטובות אשר הטיב ה' יתברך" אין ביטוי יותר טוב מזה להתחיל את זה.

תארו לכם, חגמרא בקידושין אומרת (מט, ב), המקדש את האשה ע"מ שאני צדיק, אפילו אם היה רשע גמור - חוששין לקידושין, שמא תהיה תשובה בלבד. אמר הרמב"ם, לבטח הוא לא הספיק לשוב כמו שכתוב בעשרים עיקרים של השערי תשובה, ובודאי שזה לא תשובה שלמה, אבל בהרהור אחד של תשובה הוא כבר נהפך מרשע גמור לצדיק! אתם שומעים על מה מדובר פה?!... הרהר תשובה בלבד. איזה חסד נורא זה!

דבר נוסף: בא ר' ישראל סלנטר ומקרב אלינו את התשובה. מה יותר חמור, עבירה שקל לי להתגבר עליה או עבירה שקשה לי להתגבר? בודאי עבירה שקל לי להתגבר, אם קשה לי עוד יש בזה פחות המראת המקום למה אני נכשל. אך אם בקלות אני יכול להתגבר ואני לא מתגבר - אז זה ממש פשיעה! ומצד שני על מה יותר קשה לעשות תשובה, על עבירה שקל להתגבר או על עבירה שקשה להתגבר, בודאי על עבירה שקשה להתגבר.

אומר ר' ישראל, הבחינות הקלות מורידות את העבירות החמורות. כל אחד יכול להתחיל מהבחינות היותר קלות. ואפילו באותה עבירה, אחד קשה לו ללמוד בריציפות. שיקבל ע"ע אני לא הולך סתם לפטפט ולהתבטל, אם יהיה נסיון קשה וחדשות מרעישות אני לא מבטיח שאני לא ילך... אבל סתם, כשמדברים על גיבובי מילים ושטויות - אני מחליט לא ללכת, ואז הוא כבר בעל תשובה! אמנם לא מושלם, אבל כבר יש לו שם של בעל תשובה במצות תלמוד תורה! וככה זה בכל דבר ודבר. איזה תענוג זה להתחיל את התשובה בדברים הקלים ואתה מרויח גם את העבירות החמורות. פלאי פלאים! זה הרי ר' ישראל ששופך אלומות אור! מי לא יכול לעשות כזה דבר...

דבר נוסף: הרמב"ם הביא את דברי ר' חיים מואלוז'ין בסוף סידור הגר"א (כתר ראש, ארחות חיים הלכות תשובה ומעשים טובים אות ק"ל), תשובה עצמית על פי דינא דגמרא בנקל לצאת, היינו שיגמור בדעתנו שלא ישוב לכסלה עוד. ומרירות הלב ליתר שאת.

תראו איך שהקב"ה יוצא לקראתנו! זה הרי לא יאומן! כי מי גוי גדול אשר לא אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו! וזו משהו, וזו!!!...

מך שהיית שליט"א מביא בסידורו בתפילת יום כפור קטן 'השיבנו ה' אליך ונשובה'. כתוב בחז"ל שירמיהו אמר השיבנו ה' אליך ונשובה, והקב"ה אומר שובו אלי ואשובה אליכם. אז למה ירמיהו מבקש השיבנו? אומר ר' חיים שירמיהו הבין שהקב"ה אומר שובו אלי הכוונה היא שתבקשו השיבנו!!! את זה הוא רוצה, הוא רוצה לעזור לנו שנגיע אליו, הכל כבר נמצא על הפתח, רק תבקש! הרחב פיד ואמלאהו.

כל כך קרובה אלינו התשובה, כל כך! ידוע, שהרב מפוניבז' נסע פעם לדרום אפריקה, ונכנס לחפץ חיים לשאול על מה לדבר. אמר לו הח"ח תגיד ליהודים כמה פשוט לעשות תשובה! מה זה בסך הכל... עזיבת החטא, חרטה, וקבלה לעתיד. כ"כ פשוט. (אכן הוסיף הרמב"ם הג"ר דוד פוברסקי זצ"ל אבל שיהיה באמת עזיבת החטא, וכן חרטה וקבלה לעתיד שתהיה רצינית ואמיתית).

וודאי שבשביל להגיע לשלמות עד שיעיד עליו יודע תעלומות - נדרשת עוד עבודה רבה, וודאי שאין לנו להסתפק במועט, וכך אנו מבקשים והחזירנו "בתשובה שלימה" לפניך, אבל כל טפה של תשובה, זה לא שקיבלתי עוד מאה שקל, או מאה דולר... **מספיק לדעת מהו חומרו של חטא ומהו חומר העוון בשביל להבין שכל טיפה של תשובה מועילה להוריד לכל הפחות חובות של מליארד דולר!!!** ובפרט שכל כך פשוט לנו, והקב"ה רוצה לעזור לנו, והימים אלו ימי רצון.

יש כאלו שבכל זאת הם מתעצלים. ונספר: היה פעם בחור שעזב את הדרך הישרה, ולאחר כמה שנים הוא חזר בו ושב בתשובה שלימה. שאל אותו גיסו לפשר העניין, ואמר

לו, תשמע. כשאני החלטתי לפרוק עול, אבא שלי ביקש ממני להתלוות אליו לכמה גדולי הדור, וכל גדול אמר לי משהו. אח"כ נכנסנו גם למרן הרב שטיינמן, והוא קלט איך שהבחור חושב לפרוק את כולם, את ההורים שלו, ואת הרבנים שלו. הרה"י הישיר מבט לתוך עיני ואמר לי "אתה דופק רק את עצמך. רק אתה תפסיד מזה, לא אף אחד אחר. שלום!" וזה עצבן אותי, זה מה שקורה, שאני דופק רק את עצמי! אני עוד יראה לו... אבל זה אכל אותי, ולאט לאט החיים הראו לי כמה שהוא צדק... וזה לא נתן לי מנוח עד שחזרתי. נדע, אם אתה לא רוצה לשוב בתשובה, ואתה רוצה להישאר עם כל החטאים - אז אתה דופק רק את עצמך! אף אחד אחר לא. וכמושי"כ הגרי"ס 'אחד הוא העושה העבירות והנענש'. אל תהיה שוטה, למה להפסיד, למה להפסיד!!!!...

בין אדם לחבירו

בספר "בדרכי החיים" (ח"ב עמ' רצ"ט) של הגרמ"י ליפקוביץ מביא: בענין זה סיפר מו"ר מה שסיפר הגאון ר' מאיר שפירא שעוד זכה לשמוע שיחות מהסבא מסלבודקא, ופעם בחודש אלול הסבא דיבר כל השיחות על חומר מעשה האדם כי הוא נורא מאד, וכי איך שייך שנוכל לעמוד בדין של ראש השנה? עד כדי כך הטיל רבינו הסבא פחד, שקראו לאלול זה - "אלול השחור". ובליל ראש השנה, לא היה נהוג לומר שיחה, ובאותו ראש השנה הסבא כן עמד ומסר שיחה, ועוד יותר חריף... ובסיום אותה שיחה אמר הסבא, ואיך אפשר לעבור את ימי הדין? וענה בשחוק על הפנים, להגיד "בוקר טוב" לשני, לקרב את הלבבות של השני, לעודד אותו למי שצריך. ובה - יכולים לעמוד בדין של ראש השנה ולזכות בדין. בין אדם לחבירו. בין אדם לחבירו.

בסוף פרשת השבועה יש את פרשת עגלה ערופה, וכתוב שם, "ידינו לא שפכו את הדם הזה ועניינו לא ראוי". ומביא רש"י מחז"ל, וכי אפשר לסנהדרין שהם שופכי דמים! אלא שלא פטרנוהו בלא לוויה ובלא מזונות. שואל ה'ברכת מרדכי, הרי מדובר פה על רציחה, וכי אם הם כן פטרו אותו בלי אוכל ולוויה אז הם רוצחים! אמנם הם לא מכניסי אורחים, אבל למה רוצחים? אלא אומר בעל ה'ברכת מרדכי, זה וודאי שמישהו רצח אותו, כמו שמבואר להדיא בפסוק ולא נודע מי הכהו, אלא כשבן אדם רואה רוצח שבא מולו, אם הוא יודע שהוא שווה בחברה, ויש לו חיים טובים, ואולי אפילו יבא משהו לעזור לו, אז הוא בטוח בעצמו וקם מול הרוצח, ומשיב מלחמה שעה, ופעמים הוא גם מצליח. אבל אם הוא נפול ברוחו, בודד וגלמוד, אף אחד לא שת ליבו אליו, אז כשבאים עליו הוא לא מאמין שיש לו כח ובין כך אין לו טעם בחיים, ואז הוא נופל שדוד. שלא פטרנוהו בלא לוויה ובלא מזונות - להראות לו שהוא איתנו, שאיכפת לנו ממנו. הוא לא לבד! אותו דבר אומר ר' ברוך מרדכי - באים הרבה בחורים חדשים לישיבה, קצת תזכרו איך אתם הייתם כשבאתם צעירים... בבת אחת להגיע למקום של 650 בחורים ויותר, זה ים שלם, ולא כל אחד יודע לשחות בים, יש כאלו יותר בעלי כישרון ויש פחות בעלי כישרון, כאלו שיותר שמים לב אליהם וכאלו שפחות. ואם לא שמים לב - אז בחור לאט לאט נופל... ואז לפעמים לא רק הפסדנו בן עליה, יכול להיות שהפסדנו גדול בישראל! לשים לב! לתת את החיוך והמאור פנים.

רק היום סיפרה לי אמא שהיו לה שני בנים בקיבוץ בישיבה חשובה, והיא אמרה לבנים שלה, אני מבקשת ממכם דבר אחד: תגשו לכל בחור חדש ותגידו לו, אמור לי, אתה לא פלוני כהן, או לוי?!!... אתה אולי מוכר לי מאיזה מקום... וכך תפתחו עמם בשיחה, ותעודדו אותם. וכך הם עשו, (וזה כל כך הצליח, עד שבן אחד סיפר לה, שבחור אחד משיעור א' ניגש אליו ואמר לו שנשבר החשמל בשירותים... והוא תמה, למה אתה בא אלי?!!... הגיב הבחור בפליאה - זה לא אתה שממונה על שיעור א'?!...!!) והסוף היה, שהקב"ה עזר לה ושני בניה נשאו בשעטו"מ, כלה אחת היא כהן, וכלה אחת היא לוי...

אנו זוכרים, איך ששנה אחת בא לפה מך רה"י זיע"א משיבת רש"ת בכרמיאל, הוא היה מאד חלש, ואמר: כבר אין לי כח לדבר... ייתכן שאני פטור מתפילה כדין הבא מן הדרך. רק באתי לבקש בקשה קטנה: "שהבחורים המבוגרים יראו לדאוג לצעירים!" והוא ירד מהבימה. זה בנפשנו!

זיכוי הרבים

הרב שך היה אומר, בחורים מחפשים להתחזק, דעו לכם שהחזוק הגדול ביותר של בחור ישיבה - זה להיצמד ללוח הזמנים של סדרי הישיבה. זה הדבר הראשון. והלוי'ז כולל גם תפילות, וסדר מוסר. ר' דב יפה מביא (לעבדך באמת - אלול) שהחזוי'א שאל מישוה אם הוא קם לתפילות בישיבה, ואמר לו, אם אתה קם יום כן ויום לא, אז גם בימים שאתה קם - זה כאילו לא קמת. והסביר זאת הגר"ד יפה, שאת הקנין של לקום בישיבה - אין לך.

בזכרון שמואל (של הרה"י ר' שמואל רוזובסקי) מביא שר' ישראל סלנטר כותב שאחד הדברים לזכות בדין - זה זיכוי הרבים. וממשיך זיכוי הרבים אצל בחור ישיבה זה כל כך קל, הרי זה משפיע מיד! על כל הסובב, כל אחד שבא לתפילה בזמן, ולתחילת סדר, ולסדרים בשישי שבת - זה מחזק הרבה! אתה מזכה הרבים! וכמה קל לבחור ישיבה להיות בכלל מזכה הרבים, ואנו יודעים מהמציאות שזה ככה.

עצות נוספות לזכות בדין

יש כמה עצות לזכות בדין, כמו למשל, מה שאומר רבינו יונה, המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו, והוא פתח תקוה נכבד מאד!

ר' הלל זקס אמר לנו בשם החפץ חיים יש עצה שמבחינה מסוימת היא מועילה יותר מדברים אחרים, מידה כנגד מידה. בכל העצות - המקטרג מקטרג שומעים אותו, יש דין, ויש גם חשבונות לזכות אותו. אבל אחד שלא שומע לשון הרע ולא מדבר לשוה"ר - אז בין דין של מעלה גם לא שומעים לשוה"ר עליו, הם לא שומעים למקטרג, כי על אדם כזה לא מדברים לשון הרע! ומבחינה זו - זה עדיף מדברים אחרים. ובפרט בחודש זה שהוא גם היארצייט של מרן החפץ חיים, כמה כדאי להיזהר! הגר"א מביא, כל עמל האדם לפיהו, שאפשר להפסיד את כל מה שעובדים ע"י דיבור בפה של לשוה"ר.

כתוב בזוהר, שכמו שיש עונש על לשון הרע, יש עונש למי שיכול לדבר טוב ולא מדבר. וכמדומה שראיתי שם בדף על דף בשם ה"אמרי אמת", שעל זה באים הנגעים הטהורים. על אחד שאפשר לו לדבר מילה טובה, והוא לא מדבר. כמו לפרגן לשני, להגיד לו מילה טובה, להתעניין בו!

הגאון ר' זיידל אפשטיין היה אומר לבחורים במה כדאי להתחזק ומה להוסיף, ואמר: תראה, הרי מה זה אלול! אני לדודי ודודי לי. בא נצא קצת מהמלומדה! תחשוב רגע שאתה עושה מצוה - כי ה' ציוה ואנחנו רוצים להתקרב אליו. ועיד'י' להכנס 'למלכויות' - לקבל עול מלכותו.

מסופר על החפץ חיים שפעם הוא נסע עם חתנו ר' מנדל זקס בעגלה. בסיום הנסיעה בא ר' מנדל לשלם לעגלון, שאל אותו הח"ח, למה אתה משלם לו? אמר ר' מנדל, כי הוא הסיע אותנו. אז מה יש?! שאל הח"ח לפליאתו של ר' מנדל. והסביר הח"ח: כי התורה אומרת ביומו תתן שכרו! בא תתחבר כי כן צווה הקב"ה! אני נוטל ידיים כי ה' צווה, ואני מתקרב אליו. וכך זה בכל מצווה, אשר קדשנו במצוותיו. אני לומד - כי ה' צווה, אני מתקרב אליו! מי שנודניק אצל הקב"ה - מרויח!

ונסיים בסיפור הידוע שאנו רגילים לספר כל שנה: הייתי פעם בישיבה בכפר גנים של הרה"י ר' אברהם ישעיה גריינימן, והוא אמר לי, יש פה בחור מתמיד שלומד ארבע, חמש, שש שעות בהתמדה עצומה! בהתמדה, בחשק, עם גישמאק, עם שמחה, משהו לא רגיל! היה אחד שקינא בו ואמר לו, תגיד לי, איך אתה עושה את זה??? אמר לו מה הבעיה תעשה גם מה שאני עשיתי, א"ל מה, אתה לועג לי?! אני בקושי לומד חצי שעה ואני מרגיש כבר בכל לבבך, ואחרי שעה - בכל נפשך... אבל אתה שלש שעות, ארבע, חמש, ובכוהתלהבות! אמר לו, לא לזה התכוונתי. אני הייתי כמוך, ומאד רציתי להצליח יותר, פעם שמעתי מאי הדרשנים שאלול זה ימי רצון ואפשר להשיג בהם את הכל, תשקיע באלול, תבקש, תתחנן, ותבכה - אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, ותראה שתקבל! והחלטתי, מה יש לי להפסיד... מקסימום השקעתי אלול שלם בתפילה. ממשיך המתמיד לספר, מהרגע הראשון ועד הרגע האחרון, מראש חודש אלול ועד נעילה. ביקשתי, הפצתי, בכיתי, התחננתי!

[פעם שאלתי את הרב שושן אבא של משפחת שושן המפורסמת (הוא היה יהודי בעל בית צדיק, ועבד במטוסים בצבא), איך זכית שכל בניך יהיו תלמידי חכמים? ואמר לי תדע לך, יש דבר אחד שכל האנשים שונאים והקב"ה אוהב. מה זה? שאלתי, אמר לי - נודניק!... הייתי כזה נודניק אצל הקב"ה לבקש על בנים ת"ח, והוא נתן לי...]

מספר הבחור הייתי נודניק מתחילת ר"ח אלול, ומיד אחרי זה - קיבלתי. תעשה את זה גם אתה - השנה...

לפני כמה שנים הייתי בישיבה בירושלים, ובא אלי בחור וסיפר, תשמע, אני האמנתי לך. ואני לא חושב שאותו אחד השקיע יותר ממני. כל החודש התחננתי והפצתי, והייתי בטוח שמיד אחרי נעילה - אני כמוהו. אך עבר נעילה, והתחיל כבר החורף, לא סוכות, לא נס חנוכה, ואף לא נס פורים, וגם לא פסח... תאמין לי, אני מתבייש, אבל רציתי לומר לך: כבוד המשגיח! אל תהיה פתי מאמין לכל דבר... לא כל סיפור שאתה שומע אתה צריך מיד להעביר... קצת אחריות. אחרי זה יש אכזבות... אבל התביישתי. אך פתאום, ללא שום סיבה מוקדמת, הגיע סביבות שבועות, וחטפתי כזו התמדה, עד עכשיו! פשוט השתניתי מן הקצה לקצה. בישיבה לא יודעים מה קרה לי, אך שום דבר לא קרה... פשוט לא זכיתי שהתפילות יתקבלו מיד, ובסוף הם התקבלו היום, תספר, תספר!!!

ואתם רואים שאני שומע לו, אני ממשיך לספר! זה נכון, זה נכון. תשקיעו תשקיעו! אפשר כ"כ הרבה לזכות. הקב"ה אוהב אותנו, רוצה אותנו, עושה לנו ימי רצון, תראו! תראו! איך אפשר להפסיד כזה אלול נפלא, הימים הנחמדים!!!

אחי! בני התורה היקרים, אנחנו מתחילים את הימים הנחמדים, בואו לא נפסיד, נתחיל להיות נודניקים כבר כעת, לבקש! ובאמת הרבה מספרים לי שהשתנו דברים.

נוכה בעזרת ה' שיהיה לנו אלול מוצלח, ואחרי זה ראש השנה, וכולנו נזכה לשנים טובות וארוכות, ללמוד וללמד לשמור לעשות ולקיים.

אמן!

ברכת מזל טוב נשגב קמיה מוריניו המשגיח שליט"א

לרגל נישואי נכדתו בת לבנו הגאון ר' יהושע שליט"א ראש ישיבת אמרי משה

ברכותינו שבית זה יבנה על אדני התורה והיראה בדרך ישראל סבא

לתפארת מוריניו המשגיח שליט"א והמשפחה הנכבדה ותפארת כל בית ישראל

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ע"מ שנוכל להמשיך בהפצת תורתו של מוריניו המשגיח שליט"א, אנו זקוקים לעזרת הציבור

לתרומות והנצחות: 054-843-6282

לקבלת הגיליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

שם טוב'

מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף" וכו', ופירש"י "והיינו דכתיב שמן תורק שמך, כשמגלין אותה ומריקין שמנה - כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים, אז יצא לך שם", ופשר הענין צריך תלמוד מהו הדימוי המיוחד בין צלוחית של פלייטין לבין לימוד תורתו של החכם.

שם' הוא מהות

והביאור בכל זה נראה (ותמצית היסוד ע"פ דברי התניו"ט על המשנה), דהנה בתנחומא ריש פרשת ויקהל דרשו חז"ל "שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד מה שקוראים לו אביו ואמו, ואחד מה שקוראים לו בני אדם ואחד מה שקונה הוא לעצמו, טוב מכולן מה שקונה הוא לעצמו", ומבו' שמלבד השם שנקרא האדם בעת לידתו יש לו שמות נוספים, השם שקוראים לו בני האדם והשם שקונה הוא לעצמו, והענין טעון הסבר מהי המשמעות של שני שמות אלו, האם הכוונה לכינויים בעלמא או שמא עומק אחר יש כאן.

והענין ידוע כי ה'שם' אינו רק אמצעי לקרוא לאדם בשם פלוני או בשם אלמוני, אלא ה'שם' פירושו 'מהות', וכל 'שם' של אדם מלמד על נפשו פנימה מה מהותה וכפי ה'שם' שהוא נקרא בו כך ניתן לדעת את תוכנו.

לכן בעוד ש'שם' שקוראים לו אביו ואמו' הוא מילה סתמית שאין בה כדי ללמד על האדם עצמו, ה'שם' שקוראים לו בני אדם' מלמדנו היאך מהותו משתקפת בעיני הבריות - האם פלוני נאים דרכיו ומתוקנים מעשיו או שמא להפך.

מבואר אם כן שענין ה'שם' כפי שהוא נראה אצל הבריות אינו שם בלבד אלא מהות האדם, כי תפקידו של האדם הוא לקדש שם שמיים ולהשפיע מטובו על כל סביבותיו, והיחס של סביבתו אליו יש בכוחו להראות מי הוא. ויעויין בגמ' בשבת (קנג.) דאמרין, "בעא מניה רבי אלעזר

מרב איזהו בן העולם הבא, אמר ליה ואנין תשמענה דבר מאחרין לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו", ופירש"י "מאחרין מטתן כשתמות, תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה, מובטח שהוא בן העולם הבא". ומבואר בדברי הגמ' שמי הוא זה ואיזה הוא אשר נקרא 'בן עולם הבא', דהיינו שהוא במדרגה גבוהה כבר כאן בעולם הזה עם שייכות לעולם העליון, הרי זה מי שהבריות לוקחות הימנו דוגמא וסמל, 'זה הדרך שהלך בה לכו בה', כלומר אדם שמעלתו יותר עליונה כפי שהושפע ממנה הכלל.

ומשום האי טעמא גדולה מעלתו של השם הטוב יותר מכל דבר אחר, כי יכול אדם ללמוד תורה ולעשות מעשים טובים, אך הוא עצמו יישאר כמות שהיה, המעשים לא ישפיעו עליו להיות אדם אחר והוא יהיה אותו הדבר במדויק כפי שהיה. רק אם יעמול לשנות את פנימיותו ולרומם את אישיותו למעלה, אז הוא יהיה בעל 'שם טוב', אדם בעל מהות אחרת, יותר מרוממות ויותר נעלה.

פרק ב' משנה ז'. "קנה שם טוב קנה לעצמו קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא".

כתב רבינו יונה "קנה שם טוב קנה לעצמו - כי השם טוב לעצמו הוא לא יניחנו לאחרים, היפך מן המרבה נכסים כי במוותו יעזבם וילך בלא חמדה הקם מהם".

יש להבין פשוטם של דברים מהי מעלת 'שם טוב', הן לכאוף השם הטוב הוא ענין חיזוני מה הבריות אומרות עליו, וכיצד הדבר מבטא מעלה באדם עצמו, ובפרט יש לידע מהי כוונת רבינו יונה שכתב שהקונה שם טוב לעצמו 'לא יניחנו לאחרים', וצ"ב.

אך באמת בדברי חז"ל במקומות רבים אנו מוצאים שהפליגו במעלת 'שם טוב' וכתבו על זה דברים רבים וגדולים, כדוגמת מה שמצינו

במתני' דלקמן (ד', י"ג), "רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן", וחזינן שיש ענין מיוחד בשם טוב עוד יותר מן התורה הכהונה והמלכות, ו'אשרי מי שגדל בתורה וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם'.

כתר שם טוב'

וכבר בפסוק בקהלת (ז', א') אמר שלמה "טוב שם משמן טוב" ובמדרש רבה שם דרשין שטוב שם טוב משמן טוב, "שמן טוב יורד ושם טוב עולה, שמן טוב לשעתו ושם טוב לעולם, שמן טוב כל השם טוב אינו כלה, שמן טוב בדמים ושם טוב בחנם, שמן טוב נוהג בחיים ושם טוב נוהג בחיים ובמות, שמן טוב בעשירים ושם טוב בעניים ובעשירים, שמן טוב מהלך מקיטון לטרקלין ושם טוב הולך מסוף עולם ועד סופו".

והמדרש מסיים "מצינו בעלי שמן טוב [שנמשחו בשמן המשחה]

נכנסו למקום חיים ויצאו הם שרופין, ובעלי שם טוב נכנסו למקום מתים ויצאו חיים, נדב ואביהוא נכנסו למקום חיים ומתו, חנניה מישאל ועזריה נכנסו לאתון נורא ויצאו חיים, לכך נאמר טוב שם משמן טוב וגו'".

ומשמעות דברי המדרש צ"ב, וכי כל הסיבה שמחמתה ניצלו חנניה מישאל ועזריה היתה מחמת שמם הטוב, ורק משום זו בלבד נכנסו לאש חיים ויצאו בשלום.

עוד מצינו בגמ' סוף פרק קמא דיבמות (טז.) שכשנכנס רבי עקיבא אל רבי אלעזר בן עזריה אמר עליו רבי אלעזר, "אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמן הולך מסוף העולם ועד סופו, שב בני שב, כמותך ירבו בישראל", ויש להבין מה מעלה היא זו ש'שמן יוצא מסוף העולם ועד סופו', הא לכאוף אין זה אלא כבוד בעלמא, ומה לימוד יש כאן על גודל מעלתו.

והנה בגמ' בעבודה זרה (לה:) איתמר, "דרש רב נחמן בריה דרב חסדא, מאי דכתיב לריח שמניך טובים - למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין,

ענייני דינא - מתוך הקנטרס 'עבודת האלול וימים הנוראים'

ענין ה'תשובה' - לשנות את מהלך החיים

בענין מצות התשובה ישנן כמה תמיהות: (א) ברמב"ם (פ"א מתשובה) כתב "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא מעולם", וכי יש אדם שיכול לומר זאת על עצמו, וא"כ לעולם לא עשינו תשובה. (ב) מה הענין של הנהגה מרוממת דוקא בעשיית כגון לא לאכול פת פלטר, הרי אין בדעתו לעשות זאת כל השנה. (ג) במדרש כתוב שהתשובה נבראה קודם בריאת העולם, מדוע תשובה מוגדרת בריאה, הלא האדם רק חדל לעבור עבירות. (ד) גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד, מדוע הרי רק מפסיק לחטוא.

אך הביאור הוא, תשובה אין פירושה להפסיק לחטוא, אלא "תשובה" מלשון לשוב, כשאדם חטא בדרך מקרה, באמת עיקר עבודתו היא להפסיק לחטוא, אולם כשאדם נמצא במצב של עשיית מצוות ועבירות בעירובי, אזי תפקידו הוא לשוב בחזרה להקב"ה, להפוך את עצמו מאדם שבמעשיו מתרחק מהקב"ה לאדם שבמעשיו מתקרב להקב"ה - **להיות במהלך חיים אחר**, ואם ילך מתרחק מאביו בריצה גדולה ללא לשמוע לצעקות אביו, אזי כלל שעובר הזמן הוא מתרחק יותר, אולם ברגע שמסתובב ומתחיל לרוץ בחזרה, **גם אם הוא הוא כבר במרחק עשרים מיל הוא יותר קרוב לאביו מזמן שבו הוא היה מרחק מיל**, כיון שעכשיו הוא עם הפנים בחזרה.

וממילא מובן מה הכוונה שהתשובה היא בריאה, שא"ז הפסקת העוונות, אלא יצירת מצב חדש אצל האדם, שהקב"ה נותן סייעתא דשמיא לאדם להתהפך במהותו, ולכן זה מגיע עד כסא הכבוד, כי זה משנה את כל מהלך האדם משורשו בעולמות העליונים.

ולכן כתב הרמב"ם שהוא משנה שמו לומר איני אותו האיש, כי השם הוא המהות של האדם ובאמת מהותו התהפכה, ומה שכתב הרמב"ם "עד שיעיד עליו יודע תעלומות", יודע **תעלומות** דייקא ולא יודע עתידות, שהעיקר הוא מה שבלבו עכשיו - שינוי המהלך, ולא הפסקת העבירות בפועל.

קוים ובקצה תבל מיליהם, והיה שמם כשם הגדולים אשר בארץ מסוף העולם ועד סופו.

'קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם הבא'

יש להבין מה נתחדש במשנתנו. ונראה שההדגש במשנה הוא על הלשון 'קנין', שמי ש'קנה' לו דברי תורה 'קנה' לו חיי העולם הבא, וביאור הדברים הוא שישנם שני סוגי עולם הבא, המין האחד שבא בתורת שכר בלבד מידה כנגד מידה, והוא העולם הבא לא מגיע לאדם רק המצוות, והמין השני הוא יתירה מזו, שהעולם הבא לא מגיע לאדם רק בתורת תגמול אלא הוא ממש שייך אליו, האדם קנה אותו כבר כאן בהיותו בזה העולם והוא עולמו אשר הכין לו.

העולם הבא אינו מקום תענוגים בעלמא, אלא הוא מקום של קרבת אלוקים שבו צדיקים יושבים, הוגים בתורת קל ונהנים מזיו השכינה, וכאשר אדם קונה את התורה בנפשו והופך אותה לחלק מעצמו ובשר מבשרו, הוא זכאי ממילא לשבת לעתיד לבוא בצל קורתו של הקב"ה, שהרי כולו מתאחד להיות יחד עם התורה ויחד עם הקב"ה ובדין הוא שיטול שכרו להיות חיי נצח יחד עם התורה.

כשהאדם לומד תורה, עליו לדעת שדרך הלימוד היא לא רק לקרוא ולהספיק אלא 'לקנות' את התורה. ללמוד את התורה בצורה שיזכור אותה ויבין אותה, כשהוא מרגיש בסופו של לימוד היאך יש בידו דברים שעמם הוא ממשיך הלאה, ואם כי אין זה מחייב שכעת הדברים יונצחו בליבו לעולמים עד זקנה ושיבה מכל מקום דרך הלימוד לכשעצמה מזכרת להיות בצורה של קנין. מי שלומד מקצוע כל שהוא מבין שהוא לא יכול לעבור על החומר ברפרוף ולדעת את הדברים מ'למעלה', אלא הוא מוכרח שיהיה ברור לו כל פסיק וכל שורה כדי שיוכל לצאת לחייו עם ידיעת המלאכה, ואם כן מאי גרע לימוד התורה שבזה אפשר כביכול ללמוד ולעבור הלאה מבלי לסכם את כל הסוגיא בעל פה על בוריה לעומקה ולרוחבה, כשידיעת הלומד נבחנת למחצה לשליש ולרביע.

מין הגר"ש רוזנבסקי היה נוהג לומר ש'אנו לא קבלנים', לא מוכרחים לענות תשובה על כל השאלות בסוגיא, ואדרבה, כאשר מנסים לענות תשובה על כל השאלות הרי זה יוצר עקמומיות בראש - כי באמת אין בכוחנו לדעת את הכל, אך זה מוכרח להיות שהלומד ידע ברור מה הוא בדיוק לא מבין, והא גופא נחשב להבנת הסוגיא.

ובאמת ישנה תשובה לאחד מהאחרונים שבה הוא חוקר חקירה ומביא ראיות לכאן ולכאן, אך כל מה שמביא הוא סוגיא ערוכה ומפורשת במסכת מכות, כך שנראה שהסוגיא נעלמה ממנו, ומכיון שהדברים עמדו בראשו ייחסם לעצמו וכתבם כצורתם, עד שאלמלי ראיתי את הדברים בעצמי לא האמנתי. ופעם ניגשו אל מן החזו"א להראות לו את התשובה ושאלוהו לפרש דבר, והוא השיב, אמנם צריכים אנו לדעת שאותו אדם היה גדול, אך התורה היא עוד יותר גדולה.... התורה היא רחבה מיני ים ואין לה תכלית וקצבה, ועיקר מה שמוטל על האדם הוא כלפי עצמו, לחבר את נפשו אל התורה ולקנות כל מה שהוא יכול בתורת קנין וחזקה, לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול.

וכבר הבאנו את המעשה באותו עסקן פשוט שזכה לעשות מעשים טובים עם הכלל אולם הוא עצמו לא היה בר מעלה, ואמר עליו החזון איש שהוא בבחינת 'חפץ יקר ערך'... אולי יש כאן 'מעשים' שצריכים להעריכם, אך אין כאן 'אדם', וכשאין את ה'גברא' - אם כן העיקר חסר מן הספר.

לא להתקדם, להשתנות

כל אדם צריך תמיד - בפרט בימי האלול וההכנה לימים הנוראים להתבונן בתוך עצמו ולמצוא את הדרך להשתנות, לא רק להתקדם ולהתחזק, אלא להיות אדם אחר, אדם שהוא טוב באמת בעל מהות פנימית, מהות שונה ואחרת. וכבר אמר רבינו אברהם אבן עזרא (שמות ל"א, י"ח) שהאדם "לא יוכל לדעת השם אם לא ידע נפשו ונשמתו וגופו, כי כל מי שלא ידע מהות נפשו, חכמת מה לו", וחזינו שמי שאינו מכיר את עצמו ואינו יודע כיצד לרומם את נפשו, 'חכמת מה לו', אין בידו שום חכמה כי אם קיום התווה האפס וההעדר.

בזמן מלחמות תש"ח נסעו מספר יהודים אל עבר ירושלים הנצורה, וביניהם הרה"צ רבי שלומק'ה מזוויעהל זצ"ל. באמצע דרכם התגלו על ידי הערבים, ורכבם החל להרגם באבנים ללא הפסקה. כשראה ר' שלומק'ה את המצב, הורה לנהג לעצור, יצא מן הרכב, והנה מיד כשראו הערבים את דמותו חלו ממועשיהם ונפוצו לכל עבר. הנוסעים נדהמו למראה הנס הגלוי והעיון פניהם לשאול את ר' שלומק'ה, למהדנו רבינו, איזה מופת נעשה כאן. אמר ר' שלומק'ה: יהודי הוא יותר מרומם מגוי, ושורת הדין נותנת שלא תהיה לגוי שליטה על אף יהודי. דא עקא, שבכל יהודי ישנה נקודה קטנה של 'גוי', והיא הנותנת שלגויים תהיה שליטה עליו... אני כולי יהודי, לא הותרתי לעצמי שום חתיכה של 'גוינות', ולכן לא יכלה להיות לערבים שום שליטה עלי...

וכמוכן שאין לך מופת גדול מזה, שיהיה האדם כל כולו חפצא של יהודי, אך זאת למדנו שהדבר נתון ביד כל אדם ואדם לקדש את עצמו, להתרומם ולשנות את מהותו, וככל שיהיה בעל מהות גדולה יותר עם 'שם טוב' יעלה גביעו על גדולתו וישפך על כל סביבותיו להקרין עליהם אך טוב וחסד, שממנו יראו וכן יעשו.

ויתכן שלכך דימוי חז"ל את הת"ח דוקא לצלוחית של פלייטין, בהיות שהבושם יכול להיות בעל כמות קטנה, וכל עוד שהוא מכוסה שמור ריחו בתוכו בלי לצאת החוצה, אך מאותו רגע ואילך שמגלים את הצלוחית - יוצא הכח המבשם החוצה ומתפשט בתוך החמצן שבאוויר עוד הרבה יותר מכמותו שהיתה בתחילה, עד שנמצא הבושם קיים והולך בכל רוחות שסביבותיו והכל מריח מכוחו. כך הת"ח, כאשר הוא מלמד תורה לתלמידים אין זה רק העברה של תורה ממנו והלאה, אלא הוא מאציל מהודו עליהם, ואישיותו עצמה מקרינה עליהם ומתפשטת בקרבם, וזהו ה'שם הטוב', 'כשמן תורק שמן'.

ניתן לראות זאת בתולדות כל ימי הדורות, גדולי ישראל לא היו צריכים לנדוד ממדינה למדינה ומעיר לעיר, אלא די היה להם לשבת בדד ספונים בפינתם, ואישיותם המרוממת שנוצרה על ידי תורתם הכריזה עליהם בגלוי והשפיעה על הקרובים ועל הרחוקים, עד שבכל הארץ יצא

בית המדרש - בית של קבע

גם הענין להתפלל במקום התורה - שיש בכח התורה להעלות את תפילת האדם כמו מנין - 'במקום רינה שם תהא תפילה'.

ואת אותו הדבר אנו מוצאים לענין תקיעת שופר, שנהגו לתקוע בדוקא על הבימה, ואין זה רק משום שהבימה היא במרכז בית המדרש אלא מטעם בפני עצמו - "כדי שזכות התורה יגן עלינו לעלות זיכרוננו לפניו לטובה" (משנ"ב סי' תקפ"ה סק"ג). אחרי שקראנו על הבימה את קריאת התורה.

בחור שרוצה שתפילתו תשמע לפני הקב"ה - צריך להקפיד להתפלל במקום הלימוד, 'במקום רינה שם תהא תפילה'. הוא לא עושה בזה טובה לאף אחד, והוא לא צריך לעשות זאת רק בגלל ש'כך המשגיח אמר', אלא מפני הרווח האישי שייצא לו מזה - הרי כל אחד צריך את התפילה, לכל אחד יש בקשות, יש רצונות וצרכים, ובכח התורה יש סגולה מעולה שתתקבל תפילתו. זה לא ענין בעלמא אלא הם דברים שאומרת לנו הגמרא, שאפילו האמוראים לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי. מי שרוצה להצליח צריך להתפלל בשיבה. לא 'אהל יוסף' ולא 'אהל ארעי' אחר, אלא 'מה טובו אוהל' יעקב'.

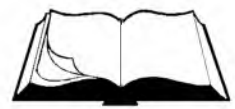
כל הענין של 'בתי הכנסיות' ו'בתי מדרשות' הוא הקביעות שיש לאדם בתוך המקום של הקב"ה, שהוא מכניס את עצמו פנימה ויוצא אדם אחר - נכנס מלא עוונות ויוצא מלא זכויות, ואם כן ברור שכלל שהאדם ישקיע את עצמו יותר ויהיה 'קבוע' בבית ה' כך הוא יזכה ליותר. וכאמור גם בענין התפילה - להקפיד על תפילה אך ורק בישיבה, וכך נוכל לעלות מכך חובה לכך זכות.

בתנא דבי אליהו (א"ש פר' י"ט): "מה טובו אוהל' יעקב וגו' כנחלים נטיו - וכי מה טיבן של נחלים אצל בתי מדרשות, אלא מה נחלים יורדין בני אדם לתוכן כשהן טמאין, וטובלין ועוליין מתוכן כשהן טהורין, כך בתי מדרשות - בני אדם נכנסין לתוכן כשהן מלאין עוונות, ויוצאין מתוכן כשהן טהורין". הרי לנו שיש כח מיוחד בבתי כנסיות ובתי מדרשות לטהר את האדם ולהפוך אותו מ'מלא עוונות' ל'מלא זכויות', משום שמקומות אלו של תורה ותפילה הם המקומות של שכינתו ית', וכשאדם משקיע את כל כולו והופך את 'מעון ביתו' של הקב"ה לבית הפרטי שלו הרי הוא מתקדש ומטהר ושום כח של רע לא יכול לשלוט בו. ידוע מהח"ח, שהסיבה שהמשילו חז"ל את התורה לטהרת מקוה היא משום שצריכים להשקיע את כולו בתוך התורה, שלא תישאר אפילו שערה אחת בחוץ... וזהו הטהרה של בתי כנסיות ובתי מדרשות - 'כנחלים נטיו כגנות עלי נהר', שהאדם יכנס כולו פנימה בלי להותיר דריסת רגל לשום דבר חיצוני, רק הוא וקב"ה יחד בתוך ביהמ"ד. 'להשקיע את כולו' אין זה אומר ללמוד כל היום, אלא שביהמ"ד יהיה הבית והמקום הטבעי, וכל מקום אחר ייחשב ל'בחוץ'.

ובמסכת ברכות (ח). אמרינן: "רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי", ושם בסוגיא יש צד בראשונים שהחכמים היו מעדיפים להתפלל ביני עמודי דגרסי אף בלא מנין. ומשמעות הענין היא, שהנה כל הענין של תפילה במנין הוא משום שהתפילה ברבים מתקבלת יותר, ואילו ביחיד סכנה יש בה שמא יעינו במעשינו, וכך הוא

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

9

גליון 445

שאלות המצויות

אלול תשפ"א

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לימוד תקיעת שופר בלילה

▲ **שאלה:** בימי חודש אלול אני לומד איך לתקוע בשופר כדי להיות מוכן לתקיעות השופר בראש השנה, האם מותר לתקוע בשופר גם בלילה לשם כך?

תשובה: אפשר לכתחילה לתקוע בשופר גם בלילות (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ויש הנוהרים מלתקוע בלילה אפילו לשם לימוד משום שמעורר הדינים, ואין לעורר דינים בלילה (ע"י "ערוך השולחן" סי' תקפ"א סעיף י"ב).

חציצה של פאות לענין תפילין

▲ **שאלה:** מי שיש לו פאות ארוכות ולפעמים הן נתפסים תחת רצועות התפילין, האם הם חוצצים?

תשובה:

א. יש להזהר בזה היות שאין זה מקומן של השערות, א"כ יש בזה חשש חציצה (שו"ת "שרגא המאיר" ח"ז סי' קס"ז).

ב. וכן לאחר שגילה שערותיו, יש להזהר ברחיצת הראש שלא ישארו שם שערות קטנות תלושות (שו"ת "תורה לשמה" סי' י"ב), ובדיעבד אם המה מעוטים ואינם ניכרים ובלועים בתוך השערות הוי מין במינו ואינו חוצץ, ולכתחילה יש להזהר בתפילין במיני חציצה אפילו במיניו (ע"י משנ"ב סי' כ"ז ס"ק י"ד ט"ו), ושו"ת "אבני נזר" תשי"ד).

השתלת שיער בראש לענין חציצה בתפילין

▲ **שאלה:** עשה השתלת שערות בקידמת ראשו, ולוקח כמה ימים עד שהן נקלטות וגדלות, האם בינתיים יש בזה דין חציצה לגבי התפילין, ואי אפשר לברך עליהם?

תשובה: היות שהשתילו לו שערות על מנת שישארו שם כל החיים וימשיכו לגדול, אין זה נחשב חציצה אפילו אם עכשיו עדיין לא התחילו לגדול (שו"ת "אגרות משה" ח"ד תשי"מ אות י"ח).

צינור מחלל שבת להשלמת מנין

▲ **שאלה:** הנמצא במקום נופש, ואין לו מנין אלא רק בצינור שכן מחלל שבת, האם אפשר לצרפו למנין?

תשובה:

א. אם הוא מחלל שבת בפרהסיא (כגון שממשיך לחלל שבת אפילו כשחרדים עוברים לפניו), יש לו דין מומר, ואי אפשר לצרפו למנין (משנ"ב סי' נ"ה ס"ק מ"ו).

ב. אם הוא תינוק שנשבה, כגון שקיבל חינוך מהחילונים ולא אשם בזה שלא גדל בסביבה חרדית, נחשב כאונס ואפשר לצרפו למנין (ע"י "חזון איש" א"ח סי' פ"ז ס"ק י"ד, ויו"ד סי' ב' ס"ק כ"ח).

ג. יש סוברים שגם מחלל שבת אפשר לצרפו למנין, לקדיש, לקדושה ול"ברכו" אם הוא מגיע להתפלה, וכן אפשר להוציאו ולצרפו לחזרת הש"ץ בשעת הדחק, היות שהמקור למנין נלמד מהמרגלים (ע"י משנ"ב סי' נ"ה ס"ק ב'), והתם הרי היו רשעים. ועל כן מוכח שגם את הרשעים אפשר לצרף למנין, אבל אין זה נחשב תפילה בציבור (שו"ת "אגרות משה" א"ח ח"א תשי"כ, וחי"ב תשי"ט, וחי"ג סי' י"ד).

[אך המשנ"ב שאוסר לצרף מחלל שבת בפרהסיא לשיטתו בספר "שמירת הלשון" (חי"ב פרק מ"ט) שהמרגלים היו צדיקים, ע"י שם, ממילא חייב להיות מנין של צדיקים (הגר"ש אלישיב זצ"ל), ועו"ל שילפינו משם רק שצריך מנין של עשרה, אבל צורת האנשים לא ילפינו משם, וכגון שלא אמרין שצריך דוקא נשיאי העדה].

קריאת שמע וברכות ליד המת

▲ **שאלה:** ישב ברכב ליד מת ר"ל (באופן שלא צריך שמירה), והגיע סוף זמן קריאת שמע, האם יכול לאומרו או כיון שהוא ילועג לרש' עדיף שלא יאמר?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' ע"א סעיף ז') שאם קרא קריאת שמע ליד מת לא יצא, ומפרש המשנ"ב (ס"ק י"ז) שזו שיטת הרמב"ם ומשום קנס, ע"י שם. ומסתבר שכל זה לכתחילה להזהר, ולכן יקרא קריאת שמע אח"כ, אבל אם אין לו עצה בודאי לא יפסיד מצות קריאת שמע משום 'לועג לרש' (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

וכעין זה מי שנמצא ליד המת ופתאום ראה ברק או שומע רעם, היות

שאין לו ברירה לא יפסיד את הברכה בגלל זה.

אמירת "עושה שלום" לאיטר יד

▲ **שאלה:** כשאומרים "עושה שלום במרומיו", בסוף תפילת שמו"ע פונים לצד שמאל (שו"ע סי' קכ"ג סעיף א'), מי שאיטר יד (שמאלי) האם גם הוא פונה לשמאל או שיעשה להיפך?

תשובה: הסיבה שפונים לצד שמאל היא משום שזה ימינו של הקב"ה (משנ"ב סי' ק"ד), ולכן גם איטר צריך לפנות לאותו צד (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ולענין איזה רגל יעקור תחילה ע"י ביה"ל סי' קכ"ג סעיף ג' ד"ה כשפוסט).

עניית 'אמן' לאחר שהמברך המשיך ברכה אחרת

▲ **שאלה:** הרבה פעמים שומעים ברכה, ועד שעונים 'אמן' המברך ממשיך בברכה אחרת או בתפילה אחרת, כגון בברכות השחר או בחזרת הש"ץ. האם עדיין יש לענות 'אמן'?

תשובה:

א. הרבה אנשים נכשלים בזה שכאשר מתפללים לפני העמוד שחוטפים להתחיל ברכה שלאחריה תיכף עם סיום הברכה שלפניה, ואין ממתנינים ביניהם כלל, וע"י "שערי תשובה" שאסור לענות 'אמן' מכיון שהתחיל כבר ברכה אחרת (משנ"ב סי' קכ"ד ס"ק ל"ז).

ב. וכל זה בחזרת הש"ץ ובקדיש, שיש חובה על הציבור לשמוע את הברכה או התפילה שאחריה, אבל שאר הברכות ששומע (כגון בברכות השחר וכדומה), אפילו אם המברך מתחיל מיד ברכה אחרת או פנה לשוח על ענין אחר או מצוה, יכול השומע לענות 'אמן' כל שהוא תוכ"ד לסיום הברכה (שו"ת "בצל החכמה" ח"ה תשי"ז, והגר"ש אלישיב זצ"ל).

אמירת 'יישר כוח' לש"ץ אבל

▲ **שאלה:** האם לומר 'יישר כוח' לש"ץ אצל לאחר התפילה או היות שהוא חייב להתפלל אין לומר לו 'יישר כוח'?

תשובה: איתא בגמרא (ברכות נ"ח). שאורח טוב אומר: "כמה טרחות שטרח בעה"ב, וכל מה שטרח בשבילי טרח", אבל מי שאין לו עין טובה אומר: "כל טורח שטרח בעה"ב לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו", ע"י שם.

כמו כן בש"ץ, הגם שעושה כן כדי לזכות את הנפטר, סו"ס היה ש"ץ שלנו להתפלל לפני הקב"ה, ובודאי יש לומר לו 'יישר כוח'. וכ"כ הרש"ש (שביתת פ"ד מ"ב) שנוהגים לומר 'יישר כוחכם' לכהנים לאחר ברכת כהנים, אע"פ שמצווים בכך, והוכיח מהמשנה (שם) שמותר להחזיר טובה לבעלים שהפקירו פירות שבעית, אע"פ שמצווים להפקיר.

ומה"ט כשנוסעים באוטובוס או במונית אומרים לנהגים 'תודה', הגם שעושים זאת לשם פרנסתם, דסו"ס הנוסע נהנה ממנו.

ברכת "שעשה לי נס" במירון

▲ **שאלה:** היה בל"ג בעומר במירון בשביל שבו היתה מפולת האנשים, ולידו היו אנשים שנפטר ואף הוא כמעט הפסיק לנשום מרוב דוחק, וברוב חסדו ניצל, האם חייב לברך ברכת "שעשה לי נס במקום הזה"?

תשובה: בודאי שצריך לברך שמגיע לשם, ורק אם לא היה שם למשך יותר משלושים יום (שו"ע סי' רי"ח סעיף ג'). ואפילו אם במשך שלושים יום היה במערה למעלה אך לא ראה כלל את המקום למטה ששם קרו כל הנסים, כשרואה את המקום לאחר שלושים יום צריך לברך.

כיסוי חלות חמות בליל שבת

▲ **שאלה:** בליל שבת הניחו את החלות ע"ג דוד המים כדי שיתחממו, ולפני הקידוש שמו אותן על השולחן, האם מותר לכסות את החלות במפה או שיש בזה משום איסור הטמנה?

תשובה:

א. אם החלות מונחות ללא שקית אין בזה משום הטמנה היות שאיסור הטמנה הוא רק לכסות 'כלי' עם אוכל, (וזה האופן שמותר להניח על הדוד, כי אם היו מונחות בתוך שקית אסור להניחם על הדוד אפילו מערב שבת).

ב. באיסור הטמנה הוא רק אם מניח את הכיסוי על מנת לשמור על

החום, אבל אם מניח את הכיסוי כדי לשמור שהעכברים לא יאכלוהו וכד', אין בזה הטמנה כלל (שו"ע סי' רנ"ז סעיף ב'), ולפיכך בנדיד כשנותן את כיסוי החלות ואין כוונתו כלל לשמור על החום אלא רק שיראה מכובד לכבוד שבת, אין זו הטמנה כלל, ומותר.

להוציא את בני ביתו בקידוש בעל פה

▲ **שאלה:** האם מותר לומר פסוקים של הקידוש ("ויכולו... ושמרו..."), בעל פה או שמא כיון שמוציא את בני ביתו חייב לומר מתוך הכתב?

יסוד השאלה הוא, דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, אבל אם הוא דבר שהעולם רגילים בו ויודעים בעל פה מותר, כגון קריאת שמע, ברכת כהנים ופרשת התמיד וכיוצא בהן (שו"ע סי' מ"ט), וכל זה לומר בעצמו, אבל להוציא רבים ידי חובתם יש להחמיר שלא לומר בעל פה (משנ"ב סי' ז').

תשובה: כל זה כשאל להוציא את הציבור (עי' גמרא תענית כ"ח. "וכי יחד יוכל לקרות דברי תורה על פה בציבור"), אבל להוציא את בני ביתו בקידוש זה רק יחידים ומותר לאומרו בעל פה (הגר"ש אלישיב זצ"ל). וכן ה"חזון איש" לא הקפיד לומר "ויכולו" בעת הקידוש מתוך הכתב (הגר"ח קניבסקי שליט"א), אמנם הגר"ש אלישיב זצ"ל בעצמו נהג לומר "ויכולו" מתוך הכתב, אבל אמר שזה הידור בעלמא.

עשה קידוש ופלט את היין

▲ **שאלה:** מעשה באחד שעשה קידוש בבוקר על יין, וכשהתחיל לשתותו הרגיש שהוא קצת חמוץ ופלטו, ושתה ממנו רק כמה טיפות, והביא בקבוק חדש מהארון ונתן למסובים. לאחר הסעודה שאל האם יצא ידי חובת הקידוש?

תשובה:

א. היות שלא שתה מכוס של קידוש כשיעור רוב רביעית, בדעבד לא יצא ידי קידוש, ונמצא שכולם אכלו סעודת שבת בלי קידוש.

ב. אם מה שחילק למסובים מהבקבוק שהיה בארון לא מצטרף לקידוש כיון שלא היה בפניו בשעת הקידוש (משנ"ב סי' רע"א סי' מ"ח).

ג. אם עבר זמן מהסעודה יעשה עכשיו קידוש ויאכל שוב פת או מזונות (ומה שאכל בסעודה לפני כן בלי קידוש יצא בזה ידי סעודת שבת), אבל אם הוא עדיין סמוך לסוף הסעודה יעשה רק קידוש, ונחשב 'קידוש במקום סעודה' על מה שכבר אכל ('שו"ע הרב' סי' רע"א סעיף א').

גוי הוציא חמין לביל שבת

▲ **שאלה:** בחורי ישיבה רצו להוציא חמין לביל שבת מן הסיר, אבל היות שהיה מדי כבד ביקשו מהעובד הזר במטבח שיוציא בעבורם את החמין מהסיר העומד על האש.

העיר בחור שהיות שיש בזה איסור מגיס, שהוא משום מבשל, נמצא שהגוי בישל את החמין ואסור לאוכלו משום בישול עכו"ם, מה הדין?

תשובה:

א. היות שהחמין כבר מבושל לא שייך בו בישול עכו"ם כלל, וגם אם לא היה מבושל כל צרכו, כיון שתחילת הבישול נעשתה ע"י ישראל מותר (עי' שו"ע יו"ד סי' קי"ג סעיף ו').

ב. ולמנהג אשכנז אפילו אם היה חי לגמרי, היות שהיהודי הדליק את האש, אין בזה משום בישול עכו"ם (עי' רמ"א יו"ד סי' קי"ג סעיף ז').

ג. היות שהגוי התכוון רק להוציא את האוכל משם ולא לעשות פעולות בישול אין בזה משום בישול עכו"ם כלל (עי' שו"ע יו"ד סי' קי"ג סעיף ה').

טבילת קומקום חשמלי

▲ **שאלה:** האם צריך לטבול קומקום חשמלי במקוה?

תשובה:

א. יש סוגים שונים של קומקומים המיוצרים בארץ, ואותם אין צריך לטבול (ויש לברר בחנויות מיהו היצרן).

ב. קומקום המיוצר בחו"ל צריך טבילה, (ואין זה נחשב למחומר לקרקע, בפרט מה שמצוי היום קומקום חשמלי נשלף שהתקע קבוע בקיר, והוא עצמו לא מחובר כלל לתקע החשמלי בודאי אין לו דין מחומר לקרקע). ואין צורך להכניס מים לתוך הקופסא החשמלית (שהו בית הסתרים ולא צריך נגיעת מים כלל), רק המקומות הגלויים צריכים להיות מכוסים במים וגם פנים הקומקום, ומיד להוציא.

בצק לחלות ולעוגות

▲ **שאלה:** לשה שניים וחצי ק"ג בצק, ומחלקת חלק לחלות וחלק לרוגאלעך, האם יש לעשות הפרשת חלה עם ברכה?

תשובה: היות שדעתה לעשות מזה גם רוגאלעך, ומכניסה תבלינים אחרים בחלק זה של הבצק (עי' רמ"א יו"ד סי' שכ"ו סעיף א'), נחשב שעשתה "על מנת לחלק" לפני האפייה, ויש להפריש חלה בלי ברכה.

שיירי חלות שמניחים במקפיא

▲ **שאלה:** בכל שבוע עושה בצק בשיעור קילו וחצי, ומפרישה חלה בלי ברכה, ואם נשאר קצת חלות לאחר השבת מניחה במקפיא לשבתות הבאות, במשך הזמן הצטברו במקפיא שנים וחצי ק"ג

חלות. האם צריך לחזור ולהפריש מהן חלה, והאם צריך ברכה? **תשובה:**

א. אם כל שבוע אופה חלות מק"ג אחד, ולא מפרישה כלל, והצטברו במקפיא שניים וחצי ק"ג, יש חיוב הפרשת חלה עם ברכה, ויש להזהר לשים את הכל בתוך שקית ושיגעו החלות זו בזו, ואז יש צירוף (עי' משנ"ב סי' תנ"ז סי' ז', ובשעה"צ סי' ק"ד).

ב. אם כל שבוע אופה בשיעור של קילו וחצי והפרישה חלה בלי ברכה, יש כאן רק ספק טבל, ולכן כשהצטבר כשיעור גדול יש להפריש חלה פעם שניה בלי ברכה.

ג. מאוד יש להזהר בזה משום שמצוי מאוד במשפחות קטנות שאופים פחות מכשיעור ומניחים את השיריים במקפיא, ובמשך הזמן יש צירוף לחיוב הפרשת חלה.

מצא דירה שניה ליד הדירה שהציע לו המתווך

▲ **שאלה:** מתווך הציע דירה פלונית לראובן וכשהלך לראותה היא לא מצאה חן בעיניו, ופגש בסמוך בעלי דירה אחרת שאמר לו שדירתו למכירה, והיא מצאה חן בעיניו. המתווך מבקש דמי תיווך היות שבזכותו הלך לשם, מה הדין?

תשובה: לא מגיע למתווך דמי תיווך על קניית הדירה היות שהוא לא הציע אותה כלל, ואף שבזכותו הקונה הגיע לאותו המקום, אין לזה קשר לעניני התיווך.

בלבול של הבחור והבחורה בשידוך

▲ **שדכן** הציע לשתי משפחות שידוך וסיכם עם שניהם (ללא ידיעת האחד על השני) פגישה באותו בית מלון, האחד בלובי א' והשני בלובי ב'. הבחור הראשון נכנס בטעות ללובי השני וראה שם בחורה, נפגשו והמשיכו מעצמם את השידוך. כמו כן, הבחור השני ראה בלובי השני שיש שם כבר פגישה בין בחור לבחורה ולכן הלך ללובי הראשון ונפגש שם עם הבחורה וגמרו את השידוך ביניהם, האם מגיע לשדכן דמי שדכנות כיון שהוא זימן אותם לשם?

תשובה: הגם שהשדכן גרס לכך שיבואו לאותו בית מלון, סו"ס עצם הקשר בין הבחור לבחורה לא היה בזכותו של השדכן, אף שהוא לא אשם שלא נפגשו אלו שהוא רצה לשדך ביניהם, ובכל זאת בפועל לא הוא עשה את הקשר בשידוכים אלו, ולכן לא מגיע לשדכן דמי שדכנות (ספר "משפטי התורה" להרב צבי שפיץ שליט"א).

גנב כסף המיועד לו

▲ **שאלה:** ראובן קיבל כסף כדי למסור אותו לשמעון שגר בשכנותו. ראובן הגיע לבית הכנסת והניח את הכסף בתיק התפילין, באמצע התפילה יצא לכמה דקות, ובגמר התפילה רצה לתת את הכסף לשמעון שהתפלל שם, וגילה שהכסף איננו. ביקש מהגבאי לבדוק במצלמות אם רואים מישהו שגונב את הכסף מתיק התפילין שלו, וראו שהגנב היה שמעון שאליו מיועד הכסף.

האם חייב לשלם את הכסף מכספו שהרי הוא היה שומר שכן (ששילמו לו על הטרחה להעביר את הכסף), וחייב בגניבה?

תשובה: היות שהכסף היה מיועד לשמעון, והוא עצמו גנב את הכסף, נמצא שהכסף הגיע ליעודו, והוא פטור. (שמעתי בשם מרן רי"ז הלוי מבריסק זצ"ל שאמר, מסכן הגנב שהצליח לגנוב, שהרי כיון שהצליח זה סימן שסכסך מגיע לו, והרי הקב"ה היה מביאו אליו בדרך היתר כמו שרואים בסיפור הנ"ל שמסכן שמעון שהכסף בין כך היה מיועד עבורו בדרך היתר, ועכשיו לקחו בדרך איסור!).

הלכתא למשיחא בקרוב

טומאה משיבה על ספסל

▲ **שאלה:** ישב על ספסל מתכת בתחנת האוטובוס (מחובר לקרקע ע"י ברגים), שילדת ישיבה עליו קודם, האם נטמא?

תשובה: אם הספסל אינו יכול לעמוד בעצמו כשאינו מחובר לקרקע, הרי"ז נחשב למשמש עם הקרקע ואינו מקבל טומאה, ואם אפשר להשתמש בו גם אם אינו מחובר לקרקע, לשיטת הנו"ב (יו"ד מה"ת תש" קי"ט) אינו חשוב שנעשה למשמש עם הקרקע ומקבל טומאה גם אם הוא מחובר לקרקע (זה דף של נחתומין שלחכמים טמא בכלי מתכת), ולדעת ה"חזון איש" (כלים פרק י"ט סי' ג') אינו מקבל טומאה.

טומאת תרומה

▲ **שאלה:** שטף סיר (בלי ליטול ידיו קודם), והניח תרומה בתוכו, האם התרומה נטמאה כיון שידים שניות טימאו את הסיר?

תשובה: לדעת הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאה פרק ז' הל' ב', ופרק ח' הל' י'), משקין שנטמאו מחמת ידים (שלא נטלו), אינם מטמאים כלי, ואילו לדעת הראב"ם (טומאות, והכל שני ופוסל את התרומה).

טומאת קרש לחיתוך חלה

▲ **שאלה:** קרש לחיתוך חלה (שאינו בו בית קיבול) העשוי מעץ עם תוספות של מתכת, האם מקבל טומאה (עי' מס' כלים פרק י"ד משנה ב', ופרק ט"ו משנה ב')?

תשובה: המתכת אינה מקבלת טומאה כי זה רק לנוי וטפל לעץ, והעץ אינו נטמא מן התורה כי הוא פשוטי כלי עץ. אמנם מדרבנן הוא נטמא כי יש לו צורת כלי (לאפוקי סתם חתיכות עץ שאין להם שום צורת כלל). (גיליון "הלכתא למשיחא"–ליקוד).

יֵאֵיר בִּזְרֵי

מאת מורנו הגאון רבי ניסן גולדברג שליט"א מראשי ישיבות אור ישראל וראשון לציון

גליון 67 – כי תצא תשפ"א – שנה ב'

מ"ע של קבור תקברנו

לא תלין נבלתי על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלהיך נתן לך בחלה. (כי תצא כא, טו)

הנה במנ"ח מצוי תקלו הביא שכתב הרדב"ז בתש"י שיא שאין איסור להלין המת עד הלילה רק שלא יגיע עליו הבוקר והנה למ"ד שמ"ע אין בכל מת רק בתלוי אבל הלא איכא בכל מת וס"ל כמש"כ המנ"ח שהמ"ע הוי עד הלילה והל"ת לינה זהו עד הבוקר.

אכן בחינוך להדיא לא כן שגם המ"ע הוא בכל מת ונראה לבאר פלוגתם דנראה דהרי הסברא להיפך שהמ"ע יהיה בכל מת שכתוב קבור תקברנו אבל בלתי הרי כתוב לא ילין על העץ הרי העיקר שלא יהיה על העץ. ועין שאנ"א החדשות דתרי מילי בל"ת אכן נראה בזה שכן שהל"ת עד בוקר ש"מ שאינו רק לענין שלא יאמרו קללת אלוקים תלוי אלא גם משום מצות קבורה וא"כ בזה שחזינון שהל"ת הוי לכל שהרי לא שייך הטעם אכן המנ"ח שהוי רק ביום זה הוי רק תלוי.

אכן הנה הרמב"ן בשורש א' וכן משמע כאן בחינוך שגם המ"ע הוי עד הבוקר שסיים והמלין עובר בל"ת ועשה ש"מ שחד זמן לשניהם א"כ שפיר שיכי אהדדי הל"ת והעשה ודוק.

במלחמה אין כוח התורה

"וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה" (כי תצא כ"א, י"א)

ובפרש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור. רק בפרשתנו מצינו שהקב"ה מתיר דבר שהיה ראוי לאוסרו, כנגד היצה"ר שלא יעבור באיסור. ונראה הטעם שלכל האיסורים יש את הכח להתגבר על היצה"ר בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, א"כ ליד הגמ' יש לו את האמצעי להלחם ביצה"ר אבל בשעת מלחמה שאף שיוצאים הצדיקים שאין יראים מחטא שבידם, אבל אין להם את התורה תבלין אזי כבר צריך להתיר כנגד יצה"ר.

לשון ירח ולשון חודש

"ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים" (כי תצא כ"א, י"ג)

ובבעה"ט ירח ימים ולא אמר חדש, לומר לך מה ירח אורו פגום כנגד אור השמש, אף כותית מאוסה היא כנגד בת ישראל. והובא בב"ש שבגט כותבים הלשון ירח ולא חודש ורמז לדבר גרש ירחים, ואילו בכתובה כותבים לחודש פלוני.

הנה יפ"ת ואשה המתגרשת, מנו לה לירח החסר כנגד השמש, ונראה באורו של דבר דהנה השמש הוא לממשלת היום והירח לממשלת הלילה, ומתי ממעט השמש את הירח כאשר אחד מסתיר את השני, כאשר נכנסים כל אחד בממשלת האחר ממילא נהיים חסרים, אבל כאשר כל אחד בתפקידו שניהם מלאים חודש מלא.

וא"כ הגויים ג"כ כירח שהם בממשלת הלילה רק כאשר נכנסים אחד בגבול השני ביפ"ת בתוך ישראל כבר מאוסים הם ומתמעטים.

כך גם בין איש לאשתו כאשר כל אחד בממשלתו ותפקידו אזי הוא חודש מלשון התחדשות שמוסיף והולך מעצמו, אבל כאשר מצא בה ערות דבר וכדו' שנכנסים כל אחד בגבול השני ומסתיר אחד את השני אזי הוא גרש ירחים.

שיהיה המושך לעליה

"כי יהיה לאיש בן סורר ומורה" (כי תצא כ"א, י"ח)

בן סורר נידון ע"ש סופו ימות זכאי ואל ימות חייב, והקשו המפרשים דבמה שונה בן סורר שנדון ע"ש סופו מישמעאל שבנס ניתן לו מים במדבר שטענו המלאכים מי שעתיד להמית בניך בצמא תתן לו מים ואמר הקב"ה באשר הוא שם ומסתכלים על ההוה.

ותירץ החזקוני שישמעאל כשר היה באותו שעה אבל בן סורר כבר חטא מעט בזולל ושובע, ונראה ביאור ההבדל בזה, אף שגם בבן סורר הוא ע"ש סופו וא"כ בשניהם הנדון ע"ש סופו ולא על החטא שבהוה ומהו ההבדל בניהם, אכן אצל ישמעאל היה כשר א"כ החטא הוא עתיד וידעת העתידות ע"ז נאמר באשר הוא שם, אבל בבן סורר כבר התחיל מעט א"כ אינו רק עתיד אלא תחילת סופו כליסטים, כבר התחלה ועתיד שמונה כבר בהוה ולכן שייך לעונשו כבר על ההתחלה, שבה כבר מונח הסוף שמלסטם את הבריות וימות זכאי ולא חייב להפסיק באמצע את התדרדרותו לתהום.

וכך לדרך הטוב כתבו התוס' שהנודר שהוא ת"ח אזי אינו נחשב כנולד כיון שהדרך כשהולך ללמוד יהיה ת"ח, לא נולד, כבר קיים היום את העתיד את הת"ח רק יש עכשיו רק את ההתחלה.

אבל בזה תנאי קודם למעשה שיהיה התחלה ולא רק התלהבות רגעית, בימים נוראים ימי האלול כל אחד מתרומם משגרת החיים מתפלל היטב לומד יותר אבל אחר יוה"כ כמעט שלא ניכר עליו כל העליה, והטעם זו אינה התחלה זו קפיצה שמיד אח"כ נופלים, התחלה היינו צעד אחד קדימה במדרגות התשובה אבל להיות קבוע במדרגה אחת קדימה ולא לקפוץ במקומו שמיד אח"כ נופל, וכלשון ר"י בשע"ת פ"א לצאת מפחת מעשיהם, ומדרגות רבות לתשובה לצאת מהפחת לא ע"י קפיצה אלא ע"י צעד קדימה, כבר בצעד אחד לא נמצאים למטה.

שמעתי מהמשגיח הגה"צ רבי מאיר חדש ששאל שבתחילת הזמן רואים שלומדים בהתלהבות ובחשק והתחלה כ"כ טובה לכולם, והנה שאל מצינו הרי שכל התחלות קשות א"כ מדוע תחילת הזמן הוא ב"ה בישיבה כ"כ קל, וענה זה אינה התחלה רק התלהבות זמנית, אם זה היה התחלה אזי סוף הזמן היה נראה יותר טוב מהתחלה, רק קפיצה שמיד אח"כ נופלים, אם היתה התחלה חדשה היה בזה קושי שהרי צריך שיקנה מידת ההתמדה בנפש ולזה צריך עמל מיוחד בקושי של התחלה שיהיה לה אחרית וסוף, התחלה לעליה נוספת.

מעלת ברכת העני

"השב תשיב לו את העבוט... וברכך ולך תהיה צדקה" (כי תצא כ"ד,

י"ג)

ובפרש"י ואם אינו מברכך מ"מ לך תהיה צדקה. למדנו כמה חשובה היא ברכת העני המברך את הנותן לו צדקה, או משיב לו את העבוט, שהתורה מנחמת את הנותן שאע"פ שלא בירכו העני עדיין תהיה לו צדקה. אבל אם מברכו אין לך גדול מזה. כמה חשובה ברכת המקבל צדקה להנות בו בני אדם.

וכפח"י ביאור הענין לברכת העני הוא מכוח הכרת הטוב שמטיב לו, וברכה מחמת הכרת הטוב נשגבה הוא מאד, שע"י שמכיר לו טוב הרי מברכו מעומק לבו.

פנים חדשות בשבת

והוא זמן קיום הברכה ולא כסיבה לברך [ואולי הוא דין בקיום הברכה מתוך שמחה וצ"ע].

וא"כ שפיר דחי שאין פנים חדשות של שבת סיבה לברכה שלא הדין פנים חדשות מחייב רק השמחה אשר באה בגלל הפנים חדשות, וא"כ אינו תלוי במדרש שאף שהיו שבת מחייב שירה ופנים חדשות, רק אם מרבים שמחה שוב הוא זמן ברכה, משא"כ לתוס' שישודו התחדשות זמן וסעודה חדשה בריבוי שמחה מחייב ברכה וא"כ שפיר שבת הוא התחדשות של זמן וסעודה חדשה לחייב ברכה.

שיטת הריטב"א פנים חדשות ברכה מחודשת

אכן הנה בריטב"א כתב שבשבת ג"כ יאמר שבע ברכות, והנה הביא רק דברי המדרש ששבת מחייב שירה כפנים חדשות, ולא הוסיף שמרבים שמחה וסעודה בו, אשר נראה שהיו דעה שלישית, דהנה שיטת הריטב"א שאם אדם היה בסעודה ולא בזמן הברכה, יחשב בפעם שניה כפנים חדשות, וכן אם לא היה בסעודה, ורק בברכות שפיר לא יחשב פנים חדשות.

אשר מבואר בריטב"א שאין הדין בסעודה שיהיה עם פנים חדשות, אלא הוא דין בברכה והיא הקובעת שם פנים חדשות, אכן הוסיף שפנים חדשות הוא אדם חשוב ששמחים עמו ולא כתב כתוס' שפנים חדשות ששמחים ומרבים סעודה עבורו דכמשנ"ב בהריטב"א הוא דין בשעת הברכה ובקיום הברכה.

ונראה שהגדר להריטב"א שתהא הברכה בהתחדשות בשעת הברכה, לא שהשמחה מחייבת או הסעודה, רק כל השבע ימים מחייבים רק צריך שיהיה בברכה סיבה לברכה אחרת, ברכה מחודשת, וזה הגורם לדין ברכת חתנים, וא"כ כל הדין הוא בשעת הברכה שיהיה בשעת הברכה חידוש וסיבה לברכה. כעין תפילה שצריך לחדש בה דבר.

ולפי"ז כמה מדויק היטב שכתב ששבת הוא כפנים חדשות ששבת מחייב שירה, דכמשנ"ב בהריטב"א לא כתב שם כלל שבת שיש בה שמחה או סעודה, רק שמדיני השבת מחייבת שירה, ושירה לעצמה א"כ לא הוא מדין פנים חדשות כתוס' אלא כמו שבפנים חדשות יש ברכה, כך בשבת שמחייב שירה יש ברכה של שירה בשבת שהיא שירה חדשה, ויום לעצמו לשירה, כן הוא לגבי ברכת חתנים הוא יום שמחייב ברכה לעצמו, והכל הוא רק בהריטב"א לשיטתו שהיו דין שהברכה תהיה חדשה והתחדשות בברכה, לא כתוס' שהסעודה מחייבת ולא כהרמב"ן שהשמחה מחייבת רק להריטב"א שירה חדשה וברכה חדשה היא חיוב הברכה ושבת סגי בזה.

והנה אם נשים נחשבות כפנים חדשות כתב הריטב"א כיון שלא חייבים בזימון וברהמ"ז אין נחשבות כפנים חדשות, והנה החת"ס כתב בסוגין בפשיטות שגם נשים יחשבו כפנים חדשות, והביאו שלא היה בידו את דברי הריטב"א, אכן לפמשנ"ב רק הריטב"א לשיטתו היו שנים לא היו פנים חדשות שהיו דין שיהיה ברכה אחרת, ושינוי בברכה מכח הפנים החדשות שהיו זמון אחר, א"כ נשים לא בכלל חיוב זימון, אכן להתוס' והרמב"ן דין החיוב הוא מכח סעודה חדשה, או שעת שמחה שפיר גם בנשים יש סיבה לברך להחשב פנים חדשות.

שקיבלו חלק האנשים את השבת

והנה יש להסתפק בסעודה בער"ש שחלק מן המסובין קיבלו כבר שבת וחלקם עדיין לא קיבלו, האם ייחשב עי"ז שיש חלק שאצלם כבר שבת לפנים חדשות.

והנה לשיטת תוס' יש מקום לומר שייחשב כפנים חדשות כיון שכבר בסעודה זו יש בה ריבוי ושמחה לחלק מן האנשים בסעודה, או די"ל שצריך שכולם יהיה ריבוי שמחה, ורק דע"י המיעוט הפנים חדשות שנמצאים שם גורם הוא שמחה לכולם בחידוש הסעודה, משא"כ בשבת שהשבת גורם לכל אחד מסיבת עצמו וצ"ע.

אכן לשיטת הריטב"א לפמש"ן נראה פשוט שלא ייחשב כפנים חדשות כיון שאין הדין שאחד גורם לשני, רק צריך עשרה שיהיו בברכה חדשה, וכמו שאשה אינה מצטרפת, ופנים חדשות לא היו ענין השמחה בשבת שנאמר שכולם שמחים עי"ז, אלא כמש"ן שעצם השבת הוא סיבה לברכה שמחייבת שירה, א"כ הכא אין צירוף של עשרה שהתחייבו בברכת חתנים. והנה בשו"ע (אבה"ז ס"ה) מבין שבסעודה שלישית מברך אע"פ שאין פנים חדשות כיון שאומרים דרשה בד"ת, וי"ל עפמש"ן בריטב"א הנ"ל, שד"ת הוא ג"כ מחייב שירה, שהתורה היא כשירה, ועי"ז הוא זמן ברכה וצ"ע.

דן אם חיוב שבע ברכות הוא מדין הימים או מדין הסעודה
בראשונים נקטו שאף שכדי לברך שבע ברכות בכל שבעת ימי השבוע צריך פנים חדשות, בשבת אין צריך, וכתבו בתוס' (כתובות ז, ב) הטעם שאיתא במדרש מזמור שיר ליום השבת, ששבת כפנים חדשות ומרבים בשמחה וסעודה לכבוד שבת.

מבואר בתוס' שכדי לחייב שבע ברכות בשבת בלי פנים חדשות – בעינן ב' דברים, א' שהיו השבת פנים חדשות, וב' שבשבת מרבים בשמחה וסעודה.

אכן הרמב"ן (שם) הביא שי"א שבשבת מברך בלי פנים חדשות דאיתא במדרש דשבת הוא כפנים חדשות ויש בו שירה, וכתב עי"ז ואינו מחוור.

חיוב השבע ברכות הדין הזכרת המאורע בברהמ"ז

ונראה דאזלי בזה לשיטתייהו, דהנה התוס' כד מייית ששבת הוא פנים חדשות הוסיפו "ושמחים ומוסיפים בסעודה בשבת" הרי בעינן דהצרוף שהפנים חדשות יגרום שתהא סעודה אחרת משאר ימים, דנראה דהתוס' אזלי לשיטתייהו בפסחים (קב, ב) שכתבו שבשבע ברכות וברהמ"ז סגי בכוס אחד, לא כקידוש וברהמ"ז וכדו', והגדר בזה שתרוויהו מדין כוס לברכה"מ, והיינו דס"ל שחיוב השבע ברכות הוא מדין הזכרת המאורע בברהמ"ז כעין הזכרת ברכת אבלים ושאר הזכרות שהיו כחלק מברהמ"ז לכן סגי בכוס אחד.

וכבר הארכנו בזה בנזר המלך על הרמב"ם (בענין ברכת חתנים) מכמה ראיות ששבע ברכות הוא מדין ברכת המזון כהזכרת המאורע, חדא מזה שהביא הרמב"ם דין שבע ברכות בהלכ' ברכות וברהמ"ז ולא בהלכ' אישות, שכן הוא בטוש"ע בהלכ' באבה"ז.

ועוד ראה, שכתב הרמב"ם שנים ועבדים אין מצטרפים למנין עשרה, וכתב שם רבנו מנחם שהמקור הוא ממאי שאיתא שאין מזמנים על נשים ועבדים, הרי דילף דין עשרה לברכת חתנים שהיו חד דין עם זימון בעשרה.

ועיין עוד ברמב"ם שכתב "שפנים חדשות היינו אחרים שלא היו בשעת חופה" הנה כתב בלשון רבים "אחרים" וי"א שהכונה שכל העשרה לא היו בשעת הברכה, [ועיין קה" שהיה מדין הברכה, וחיוב שכל אחד חיוב בברכה, והיו תחילת החיוב שהפנים חדשות חייבים, כן ביאר בדעת הרמב"ם], והנה בתש"ר רבי אברהם בן הרמב"ם (ספ"ו) נשאל עי"ז מהו אחרים וכתב שהכונה היא שני אנשים והוא שיעור זימון של רשות, וא"כ הוא כמשנ"ב שתחילת החיוב ברמב"ם הוא בברהמ"ז, אכן ברמב"ם יסודו מכח חיוב הפנים חדשות וא"כ לא שייך שבשבת לא יצטרכו פנים חדשות וכ"כ הקה"י שם.

אכן בתוס' ג"כ סביר שהוא מדין ברהמ"ז וחיובו, רק יסוד החיוב הוא סעודה חדשה, ואזי חייל חיוב באכילה לומר בברהמ"ז שבע ברכות, ולכן תוס' הוסיפו פנים חדשות וגם שמחה ומה דצריך תרוויהו בפשיטות היינו ריבוי השמחה והתחדשות הסעודה שהיא סעודה אחרת מקודמה, בזה הוא סעודה המחייבת שבע ברכות.

שיטת הרמב"ן שדין הימים מחייב שבע ברכות

אכן הרמב"ן הביא ממסכת סופרים וכן פסק, שנהגו בכל בוקר בבית חתנות לשמוח עם החתן ולברך שבע ברכות, והוסיף שם שכל ענין הסעודה הוא שאזי יש ריבוי שמחה, והיינו שס"ל להרמב"ן שריבוי השמחה הוא המחייב בשבע ברכות דכל ריבוי שמחה מחייב שבע ברכות שע"י הוסיף שמעיקר הדין כל השבע הימים טעונים ברכה עי"ש בדבריו רק הזמן של אכילה בו יש הכר השמחה שאזי שמחים – ואכילה הוא רק זמן הברכה, אבל חלות דין החיוב הוא מעיקר דין הימים שמחייבים ברכה, רק זמן החיוב הוא בשעת השמחה, עי"ש היטב בדבריו.

וא"כ שפיר לדבריו דוחה שאין כל ענין בשבת שיהיה השבת פנים חדשות, שכל הדין פנים חדשות כתב הרמב"ן הוא שע"י יש ריבוי שמחת חתן ורק כהיכי תימצא לריבוי שמחה חדשה והתחדשות השמחה בזמן הסעודה, וא"כ שבת לא מעלה ומוריד מה שנחשב פנים חדשות לשמחת חתן, ובשבת רק ריבוי שמחה ביום ולא בחתן.

ועי"ש לשיטתו שכתב שפנים חדשות הוא היינו "ששמחים בגללם" ולא הוסיף "שמרבים סעודה עבורם" ודלא כהתוס'.

וכן כתב שם להדיא שאף שהפנים חדשות לא אכלו כלל ג"כ הוא פנים חדשות, דהעיקר הוא ריבוי זמן שמחה מתחדשת שזהו זמן הברכה, רק הוסיף שעיקר שמחה בזה"ז הוא בסעודה ולכן נהגו לברך בסעודה, אבל יסוד הדין הוא הזמן של כל השבע ימים רק זמן הברכה בזמן של שמחה,

חתן וכלה

כי יקח איש אשה ובעלה. (כי תצא כד, א)

מצא או מוצא

מובא בשם הגר"א דביאר דברי הגמ' בברכות (ז, א) "במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב (משל"י ר"ח) מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב (קהלת ז') ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'", וביאר הגר"א שבאשה טובה כתיב בלשון עבר מצא אשה ואילו ברע הלשון הוה מוצא, וביאר דלדבר טוב מתרגלים, וע"כ באשה טובה זה לשון עבר. אבל אשה רעה זה דבר שמרגיש כל הזמן את הרע ולכן זה לשון הוה. הטוב נשכח מהאדם מיד לכן מי שיש לו מנה רוצה מיד מאתים, כבר לא מרגיש את הטובה ורוצה עוד, אבל בחג הסוכות שאדם יוצא לדירת ארע ומרגיש שם מה שיש לו הוא ארעי, מרגיש שגם חלקו זה מתנת ה' א"כ מגיע האדם בסוכותו למצב של איזהו עשיר השמח בחלקו, ואז כל שברכו ה', מביאו לידי שמחה יתירה.

ה"א באשה

מצינו גם בין איש לאשתו ענין זה של שם ה' עליהם, דבגמ' סוטה קאמרו שאיש ואשה אם שלום ורעות ביניהם שכינה בניהם דהיינו שבאיש יש את ה"ו"ד מהשם, ובאשה ה"ה"א, ואם לאו, שניטל שם השם ע"י שאין שכינה ביניהם אש אוכלתם (ד"א בזמן שנשם ה' עליהם לא ניטל האש מבניהם רק נהיה האש אש שלהבת קה לעבודת ה').

והובא בשם הגר"א שהקשה הרי אין השם שלם ביניהם שביחד הוא רק שם י-ה וא"כ השם חסר, ופירש שהכתובה משלים דכתובה הוא אותיות, כתב וה, היינו הו"א"ו וה"א החסרים המשלימים את שמו הגדול, דהיינו ע"י חיי קדושה וכבוד באחיה ורעות שם ה' עליהם. ובבאר הגר"א בפרשת חיי שרה נוסף ע"י דברים נפלאים, דהנה כתיב התם ולבני הפלגשים נתן מתנות וישלחם ובפרש"י פלגשם חסר כתיב שלא היתה רק פלגש אחת, אכן כתב הגר"א דהנה שיטת הרמב"ם ב"א מאישות שפילגש היינו אשה בחופה וקידושין ובלא כתובה, וא"כ ביאר הגר"א היינו פלג - שם חצי שם, והיינו כמשנ"ב שע"י כתובה ואחיה ורעות שביניהם שדרים בשוה ע"י שם שמים עליהם, והיינו כמו שמצינו בתהילים כמשנ"ב למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך בפרק של שלמות ה', וע"י אחיה ורעות בין איש לאשה שם ה' עליהם, ואחיה ורעות להקב"ה נהיה שם השם בשלמות על ישראל.

בחז"ל הנ"ל מבואר שה"ו"ד שבאיש והה"א שבאשה הם משמו של הקב"ה, והנה בחז"ל כי ביה ה' צור עולמים שנבראו העולמים עוה"ז ועוה"ב באותיות י-ה, העוה"ז באות ה"א כדאיתא בגמ', שלמטה פתוח שאפשר ליפול, ופתח מן הצד לחתור חתירה לבעלי תשובה להכנס דרך שם אפילו מבחוץ, ולהתלות על רגל הה"א לעמוד ולא לרדת שחת, והעוה"ב באות יו"ד שצדיקים בה מעט.

והנה נבחר האיש שבו יו"ד שהוא רמז לעוה"ב לחיים של רוחניות, ובאשה שתפקידה לדאוג לסייע בעבודת עוה"ז בה ניתן האות ה"א, ועוד הבדל שהיו"ד באמצע האיש שזהו כל תוכו ומציאותו העוה"ב, ובאשה העוה"ז הה"א אבל בסופה, לדאוג לעוה"ז אבל לא כעיקר ותכלית.

והנה שרי כאשר היתה צריכה לחבוק בן הוסיף לה השי"ת האות ה"א, ויהושע להנהיג עם ישראל נוסף היו"ד משרי להיות ראש וראשון להנחיל לישראל תורה ומצוות. וא"כ איש ואשה שלום ביניהם כל אחד ותפקידו, האיש כל תוכו ברוחניות ודאגה לעוה"ב, והאשה במסירות לימין בעלה לדאוג לצרכיו, ביחד משלמים לזכות לשם ה' עליהם ובאהבה וחיבה שיהיה שם שלם עליהם, והנה איתא בגמ' בשבת הרגיל בנר הוי ליה בניס ת"ח ובפרש"י נר שבת ונר חנוכה והנה נר שבת מדלקת האשה כמנהג, ורשאים להשתמש בהם ועיקר ענינם להוסיף אור וחמימות לבית בשבת באור הקדושה, אבל נר חנוכה כולו לה' אין רשות להשתמש, ובזה מנהג שהאיש מדליק, וכאשר נשלם תכלית הכונה האיש בדאגה לרוחניות והאשה לביתה א"כ האשה בירכתי ביתך כשם השם שלה לבסוף, א"כ "בניך כשתילי זתים סביב לשולחנך כן יבורך גבר ירא ה'".

ובזה נראה לבאר דברי הגמ' שאם מוציא אני מרות מהאשה, עם ה"א שזה מסמל את העולם הזה נמצא בהתחלה אז זה מר ממות. אבל אם מצא אשה שה"א בסוף שם זה מצא טוב.

קשר נשואין

שמעתי מש"ב הר"ה ר' פנחס וילנא זצ"ל בשבע ברכות, ההסבר על קשר הנשואין לקשור שני חבלים לחבל אחד, אפשר רק עם מתכופפים ויודעים קצת להסתובב, כך נהפכים לאחד, ומקום הקשר הוא המקום של הויתור.

אשה משפיעה יותר

לדינה היתה טענה מדוע לא נישאת לעשו לכן קרה כל מעשה שכם וצ"ב הרי הוריו יצחק ורבקה לא הצליחו להשפיע על עשו. אכן כנראה שהשפעת האשה יותר גדולה מהורים.

ריקוד בעצם

עת ספוד ועת רקוד לא מוזכר לספוד ולא לרקוד אמר רבי מרדכי גינזבורג מארצה"ב שיש זמנים שמצד עצמו הוא עת ספוד לא צריך להספיד ויש שלא צריך להרקיד אלא מעצמו רוקדים ודוק.

לא מוזכר לשמח את הכלה

כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו מוזכר רק משמחו לא מוזכר את הכלה אע"פ עובר בקול על קול כלה והיינו כשהחתן יהיה בשמחה זהו היכי תימצא לשמחת כלה.

קול ששון

קול ששון ושמחה קודם קול חתן וכלה קודם הכנה של שמחה וששון שיגיע לידי קולם הנאים של החתן והכלה.

הקול האחרון

קול אומרים הודו לה' כי טוב הוא אחר כל הקולות וזהו התכלית להגיע להודו לה' כי טוב, וכאן נזכר ה' צבקות שולט בכל דבר בכל הדברים כל השמים והארץ מרגישים שכל יד ה' הגדולה.

לא לכעוס

כל בית שלא נשפך בו יין כמים אינו רואה סימן ברכה בט"ז ס"י שצ"ו כתב שהביאור שאם נשפך מים לא מקפידים ואם נשפך יין חסים על היין ומדביק מעצבן, ואם השלוח בבית שאם ישפך יין זה כמו מים, בבית כזה יש ברכה שאיתא בגמ' שברכה מצויה במקום ששלוש בו.

עד מתי הוא מלך

שמעתי בשם רבי משה ליב מסאסוב ששאל מה חתן דומה למלך, עד מתי הוא נחשב כמלך. וענה כל זמן שמתחיל ללכת שלו כמלכה אז הוא נחשב עדיין מלך.

יצחק ירגן

מדברר חמי הרב יצחק אלחנן גיברלטר זצ"ל נלב"ע ב' תשרי תשפ"א

עקב היותנו בשנת האבל לפטירתו של היקר באדם – חמי זצ"ל נביא אי"ה מידי שבוע דברים ועובדות הקשורות לפרשה לזכרו

כבוד לו במותו

לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלהים תלוי ולא תטמא את אדמתך אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה. (כי תצא כא, טו)

סיפור נפלא הוא על פטירתו, כיצד אמר בליל פטירתו לפני השנה ק"ש שעל המטה וסדר הלילה, ודרכו היה כמנהג סלובדקה לומר את הק"ש שעל המטה בסלון כשלוששים בבגדים בצורה מכובדת ואצילית. (וכך נשמר במצלמות אבטחה כיצד אומר ק"ש האחרון במתינות מילה במילה מתוך סידור)

ואח"כ נשכב לישון עד ביאת משיח, ובס"ד נפלאה בתוך הביבלוב, הצליחו לשמור שישאר גופתו בחדרו בלי מגע נכרי רק בידים יהודית ובלא שיפנו לבית חולים וכדו'. בני המשפחה נזכרו בזכות הגדולה שהיה לו בענין כבוד המת.

באותם השנים תשכ"ט תש"ל היתה הגזירה של ניתוחי מתים כל יהודי גלמוד שהגיע לבית חולים לא יצא שלם באותה העת באחד מן הימים קיבל חמי שיחת טלפון אשר בה נתודע לו על פטירתה של אשה גלמודה מיוצאי עיר הולדתו קובנה בבית החולים איכלוב, מיד הבין את חומר הענין והחשש הגדול לניתוח הגופה במהרה נסע לבית החולים נעמד ליד הגופה והחזיק בה לשומרה שלא יוכלו לקחתה ולחללה על ידי ניתוחה וכך במשך שעות ארוכות המשיך לשמור על הגופה עד שהצליח להערים על אחד הרופאים ולקבל ממנו אישור קבורה, לצורך הקבורה נצרך היה כסף רב אך הוא לא וויתר והתחייב לשלם את כל הסכום הנדרש ובלבד שתבוא לקבר ישראל. כששמע על כך אחד הרופאים שיהודי מוכן לנדב מכספו סכום כסף כה גדול לאשה שאיננו מכיר ואינה שאירת בשרו רק בכדי שתבוא לקבר ישראל, התפעל מכך ונדב את כל הסכום. לאחר מספר חודשים נפקד בבנו ר' שרגא וראו בזה שכרה של מצווה מצות קבורת המת ואף שמעו זאת מאדם גדול שהיה בידידות עם הסבא ר' ישראל זכריה שטרן זצ"ל שבשכר אותה מצווה נפקדו הם בבן ואכן הוכיח סופו כי תחילתו ושוורשו הוא ממעשי חסד.

כמו"כ באותם שנים כיהן כמנהל מחלקה בתל השומר יהודי שמוצאו היה מקובנה, והריו היו מוכרי בשר שם בעיר, ומשפחת גיברלטר היו קונים אצלם את הבשר, וסבא דיבר עמו כמה פעמים על הענין וסיכם עמו שכל פעם שמגיע מקרה כזה, הוא ידבר עמו על זה וזה יסתדר מבלי ניתוח, וכך היה במשך תקופה ארוכה שבזכותו נשאר ניתוחי מתים במחלקה זו בתל השומר.

ולא פלא שזכה במדה כנגד מדה לכבוד בפטירתו כשהוא שוכב על מיטתו בדעה צלולה ובאמירת ק"ש תנצב"ה.

והיה מחניך קודש

כי ה' אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת איביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריו. (כי תצא כג, טו)

הרב שמואלביץ מקובנה ראה, שכדי לקיים את "יבנה" יש לפעול בשטחים נוספים מלבד תנועת הנוער. על כן ייסדה הנהלת בית הספר הרצאות קבועות לאמהות התלמידים. בכל ליל שבת התקיימה שיחה בפרשת השבוע. מפעם לפעם הייתה נואמת הרבנית אלה שמואלביץ, אשת המנהל, ולעיתים היה מגיע דרשן תלמיד חכם. כינוסים אלו התקיימו בעיקר בימות החורף, כיון שבקיץ נסעו רבים לעיירות קיט.

מטעם איסור ייחוד, הייתה אמא לוקחת אותי או את אחי לדרשות ליל שבת, שהתקיימו תוך הקפדה על הצניעות. הדרשות נערכו בקומה השנייה, באולם הגדול של "יבנה". אמא הייתה מושיבה אותי ליד הקיר, כדי שלא אשב בין נשים, והיא ישבה לידי. בחדר המדרגות דלק האור, אך באולם שרר חושך. הכינו בעבור הדרשן שולחן, כסא ומנורה על השולחן, ואת השולחן הקיפו בסדינים לבנים. היות שהאולם היה חשוך לחלוטין ורק המנורה שעל השולחן דלקה, ראו הנשים את הרב, אולם הוא לא ראה אותן כלל.

הדרשן דרש כשעה בענייני פרשת השבוע, וכל הנשים התמוגגו מדרשתו. כאשר הסתיימה הדרשה, יצא הדרשן ראשון בעודו מגשש באפילה. לאחר שעזב הדרשן את המקום, הסירו המארגנים את הסדינים, נוצר אור באולם, וכל הנשים עזבו את המקום.

בפינה בעזרת הנשים הייתה חבית עץ, שבית הקיבול שלה הכיל מאות ליטרים. אולם בזמני לא נעשה בה כל שימוש. סיפרו לי, שמספר שנים קודם לכן, היה המגיד דורש לגברים לחוד ולנשים לחוד, זאת משום שאינה דומה דרשת הנאמרת לגברים לבין דרשה הנאמרת לנשים. שיחה הנמסרת לנשים, צריכה להיאמר בלשון רכה - "כה תאמר לבית יעקב". מלבד זאת, מחמת הצניעות אין דורשים את ההלכות הקשורות אליהן בפרהסיא, לפני אנשים.

כיוון שכך, הניחו בעזרת נשים חבית גדולה וגבוהה, ובתוכה הכינו מקום ישיבה למגיד. והוא היה נכנס לשם בעזרת סולם טרם בוא הנשים, על ידי כך הוא לא ראה את הנשים ואף הן לא ראו אותו, אלא רק קולו נשמע. כך דרש לפניו ולימדם דינים ודברי מוסר.

מובן שכל דרשה של המגיד הייתה גורמת לנשים הצדקניות לבכות. המגיד שמע את הבכי, אולם את הנשים לא ראה. משסיים את דרשתו, היה ממתין עד שכל הנשים תלכנה, ורק אז היה יוצא מן החבית והולך לדרכו. כפי הנראה, רעיותו של המגיד הייתה נוכחת במקום, כדי שלא יעבור חלילה על איסור ייחוד.

אלו היו הנשים הצדקניות של קובנה, נשים שסמלו את הצניעות והיראה, אף שלא היו בקיאות במקצועות חיצוניים, אף שלא למדו להתפלל מתוך סידור, ואף לקרוא לא ידעו. רום מעלתן, צדקותן ודקדוקן בכל מצוה ומצוה - לא ניתן לתארם! נשים צדקניות היו, פשוטו כמשמעו, חבל על דאבדין ואינם משתכחין.

חקרי לב

משיעורי רבינו הגאון רבי חיים קלופט שליט"א

"בית המדרש נפש החיים"

גליון מס' 20

פרשת כי תצא תשפ"א

הוי רץ למצוה קלה, ובורח מן העברה

א במדרש בתחילת הפרשה: "זה שאמר הכתוב 'אורח חיים' פן תפסל נעו מעגלותיה לא תדע". מהו אורח חיים פן תפסל? אמר ר' אבא בר כהנא אמר הקב"ה לא תהא יושב ומשקל במצוותיה של תורה כענין שנאמר "ושקל בפסל הרים". לא תהא אומר הוואיל והמצוה הזו גדולה אני עושה אותה מרובה, והוואיל וזו מצוה קלה אני עושה אותה. מה עשה הקב"ה, לא גילה לבריות מהו מתן שכרה של כל מצוה ומצוה כדי שיעשו כל המצוות בתום. מנין, שנאמר "נעו מעגלותיה לא תדע".

דהיינו, שכמו שלגוף נצרך כל פרט ופרט כדי לשמור על בריאותו, ואם אחד מחסירי באופן קבוע איזהו מאכל אף שאינו עיקר כ"כ, מ"מ במשך הזמן זה יגרום לבריאותו להתערער. כן הוא בק"ו לשמה, שבשביל לבנותה לא מספיק רק הדברים הגדולים והחשובים, אלא צריך גם דברים שנראים לכאורה כקטנים ופשוטים, אין דבר מיותר.

וכן מסביר האוה"ח בפרשת עקב על הפסוק "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיו וגו'", שלכא' צריך להבין הרי כבר הזהיר בתחילת הפרשה על קיום המצוות ומה בא לומר כאן. אלא אומר האוה"ח שבא לעורר את לב בני האדם שמקפידים על כמה מצוות, ובשאר המצוות מתעצלים, וע"ז אמר "כל המצוה.. תשמרון לעשות", וביאר "למען תחיו" שכמו שבחיי האדם כ"א מבין שצריך את כל הרמ"ח אברים ושם"ה גידים, ואם אחד מהם חולה והאדם צועק מכאבים, לא ינחם אותו מה שנאמר לו - הלא נשאר לך רמ"ז אברים בריאים, וממילא נבין שכן הוא ממש בשמירת המצוות שהם מיוחדים כנגד האברים והגידים, וכשאדם עובר ובטל אחת מהנה יפעל הכאב בשכנגדו באברים ובגידים, וכשם שאין תשובת בריאות רמ"ז מועלת להעביר הרגש כאב האבר תשלום רמ"ח, כמו כן לא ישימו רמ"ז מצוות עשה לחסרון הא' תשלום רמ"ח.

ואלו הם דברי המדרש שמחמת כן העלים מאיתנו הקב"ה מתן שכרן של מצוות, כדי שלא נבא לשקול זו כנגד זו ונזניח את המצוות שנראות לנו קלות. רק הראה לנו שישיר מצוה קלה ששכרה שווה כמו מצוה חמורה. כדי להראות לנו שאל לנו לשקול ולחשב.

ב ובהמשך המדרש: "דבר אחר, בן עזאי אומר מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה. כיצד? כתיב למעלה "כי תצא למלחמה וגו' וראית בשביה" וגו', אמר הקב"ה אע"פ שהתירי אותה לך, אמרתי לך "וגללה את ראשה ועשתה את צפרניה" כדי שלא תמצא חן בעיניך, ותשלח אותה. ואם לא עשית כן, מה כתוב אחריו - "כי יהיה לאיש בן סורר ומורה". מתוך כך [כשלא הרהרו לבן סורר ומורה בקטנותו] "כי יהיה באיש חטא משפט מות" [שסופו להתחייב מיתתו כשיגדל] הוי עברה גוררת עברה. ומצוה גוררת מצוה, מעין? תחילה "כי יקרא קן ציפור", מתוך כך [פי', מחמת ששלח הקן מארץ ימים וזוכה לבנות בית] "כי תבנה בית חדש" [ונשית מעקה לגגך], מתוך כך "לא תזעזע כרמך כלאים", מתוך כך "לא תחרוש בשור ובחמור יחידיו", מתוך כך "גדילים תעשה לך" [פי', שזוכה לבגדים נאים ומטיל בהם ציצית] הרי מצוה גוררת מצוה "עכ"ל.

וכבר דיברנו שבוע שעבר בענין זה, מה שלמד דוד המלך מדברי התורה "מה ה' אלקיך שואל מעמך - כי אם ליראה", שע"י שמגיעים לנקודה אחת של יר' יכולים להמשיך לזכות לכל המעלות, ולכן גם הוא ביקש מהקב"ה "אחת שאלתי.. שבתי בבית ה'", שמזה אגיע אח"כ "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו", שזה מה שכן עזאי אומר "הוי רץ למצוה קלה..".

וכאן בפרשה שלנו אנו רואים את החלק השני של המשנה: "בורח מן העברה". הרי התורה התידה יפת תואר, אבל זה היתר שלאחר מעשה, בדיעבד. ועם היתרים כאלו אתה לא יודע לאיפה אתה יכול להתדרדר. משום ש"עברה גוררת עברה".

זה צריך לזכור, גם כשאדם מוצא לעצמו היתרים, הוא צריך לקחת בחשבון שבזה מוריד את נקודת הבחירה שלו, וכשמתחיל לרדת אז ח"ו הוא יורד ויורד, משום ש"עברה גוררת עברה", ש"שכר עברה עברה", מי שעושה עברה, אפילו שיש לו היתר של שעת הדחק, אבל בזה מסיר מעצמו את קדושת המצוות ומכניס את טומאת העברות, וטומאה זו משפיעה עליו הלאה והלאה. לכן הוי "בורח מן העברה", להזהר אפילו מכאלו סוג עברות שיש להם היתר, בבחינת "בורח" כמו אחד שבזרע מאש, כי גם אם קטנה שורפת, כך גם עברה קטנה משפיעה ומדרדרת לעמקי תהום.

כל היום אנו מסובבים במצוות קטנות ובעברות קטנות, ובשתיים אנו נזדללים ולא נזהרים. במצוות קטנות אומרים: מה זה כבר שיהי? ובעברות קטנות אומרים: זה לא כלום. מה זה משנה אם ממריכים ברכת המזון מתוך סידור או לא? מה זה משנה אם מקשיבים לכל מילה בחזרת הש"ץ? פשוט לא מעריכים את הדברים הקטנים, ולכן ככה נראים! פתאום לא יודעים מה קורה איתנו, להיכן נפלנו? אז צריך לזכור! לא לרוץ מיד לדברים הגדולים, משום שבמצב כזה של נפילה א"א לקפוץ למעלה. צריך לחפש ולחקור אחר המעשים הקטנים ולהדר בהם ואז מרגישים התעלות שלב אחרי שלב.

ג וכי אפשר לפרש את הפסוק במשלי שהזכיר המדרש מקודם - "אורח חיים פן תפסל נעו מעגלותיה לא תדע", והיינו אם תתחיל לברור מצוות גדולות ותזדקק קטנות, אז "נעו מעגלותיה לא תדע", ר"ל אתה לא יכול לתאר לעצמך לאיפה זה יגלגל ויוביל אותך.

בספרים מובא משל, לשומר לילה היושב בחנות לשמרה מהגנבים, והנה יום אחד בעודו יושב במחבואו ומחכה, פתאום שמע רעשים, ומתברר לו שפורץ חדר לחנות. חושב השומר לעצמו "כשהגנב יגיע לכאן אזנך עלי", והגנב מתקדם וכבר הגיע למקומו, אבל השומר מחליט שהכי טוב יהיה לתפוסו עם שק מלא שאז יהיו הוכחות. הגנב מתחיל לרוקן את החנות, והשומר מחליט שהכי טוב יהיה לתפוס אותו ביציאה כשיעבור לידו. לא עוברות כמה שניות והגנב יוצא מן הצד השני עם שללו בידו, ולשומר כבר לא עוזרות הצעקות שהוא מקים ברחובות. ומי שנחשב כמבין זה הוא ולא הגנב... והנמשל הנוקב, אדם עושה חשבון - "מתוקה שנת העמל" הוא לומד כל היום וכל הלילה, וכעת מגיע הסדר, להיות מעשרה ראשונים זה הרי לא חובה, ביתניים יישן קצת ויגביר את העיריות בסדר. השעון מתקדם והוא כבר החליט שלא קרה כלום אם יאחר בדקה או בשתיים, 'עוד אתפוס אותו' הוא מחליט. וכך עוברות הדקות, כל דקה והתירוצי שלה, ובינתיים הוא נדרס עד סוף הסדר.

וזה "אורח חיים פן תפסל", אם אתה מתחיל לברור - לא נורא לאחר בדקה, אפשר יהיה למהר בפסוקי דזמרא, או לדלג ולהשלים אחר כך, וכן הלאה וכן הלאה - "נעו מעגלותיה לא תדע", אתה לא תדע עד היכן זה יכול להגיע. זה היסוד שמלמדנו המדרש: 'אל תהי שוקל מצוותיה של תורה'. אפשר כבר ללכת ב'עליו לשבח', זה הרי לא חיוב לומר בציבור. כך מתחילים לשקול, והמעגלים מסתובבים. כמו שאמרנו מהשעונים של פעם שהיו עם גלגלים, גלגל קטן מזיז גלגל גדול ממנו וכן הלאה. ואם אתה מזיז קצת גלגל אחד הגלגל הבא אחריו זז עוד יותר, עד שכל המערכת מסתובבת לגמרי.

וכן אנו רואים בפרשת בן סורר ומורה. מה זה בן סורר ומורה? אבל תרטימר [מידה עצומה] בשר ושתה לוג יין. גנב כסף מאביו ומאמו, וכל זה בדיק בגיל בר מצווה? איזה ילד בגיל כזה הולך לגנוב כסף ולהתרועע עם שודדים? בגיל שבו כולם מתכוננים לקראת יומם הגדול, מכינים דרשות והפטורות, וכו' אין כזה נסיון לילד יהודי! ולכן אומרת הגמ' שלא היה ולא יהיה. ונכתב לדרוש. מה דורשים בה?

זה הענין של "דרוש וקבל שכר". אם תתחיל עם 'אשת יפת תואר', ותתחיל לפלס ולעשות חשבונות, מי יודע אם לא תגיע לכוזה מצב שפל של בן סורר ומורה. וגם בו יש את ה'נעו מעגלותיה', ש'סופו שעומד ומלטס את הבריות'. אם לא תתעלה ותעלה את עצמך, אזי חלילה תדר, מי יודע לאן... צריך לדעת ממה להתרחק.

[הגר"א מסביר מה אין דין וחשבון. דין זה על עצם עבירה, וחשבון על המצוות שהיה יכול לעשות באותו הזמן. ועל דרך זה אומר הבריסקער רב פשט אחר, שדין זה על עצם המעשה, וחשבון זה אם היה שונא או אונס, אומרים לו איך הגעת לזה? הרי היית בדרמה רחבה יותר גבוהה ששם זה לא היה קודם?]

יש דברים שעל כל אחד להציב לעצמו בתור מדריגות, בתור עליה. להתבונן יותר בתפילה, להספיק יותר בלימוד, בכל דבר יש מדריגות. אבל יש דברים שהיציבים להציבם כ'קווים אדומים', מה הגבולות של בן תורה, קו"ש בזמן, שלש תפילות בזמנם ובציבור, שלש סדרים מלאים, והכן הלאה... כשמקיימים אורח חיים מסודר עם גבולות, אין חשש שנגיע לדברים שהתורה מזהירה אותנו שנגיע אליהם. "אורח חיים פן תפסל נעו מעגלותיה".

ד ישנו מעשה נורא עם מרן הגרי"ז זצ"ל: שבזמנו היתה שאלה בנוגע ליום כיפור בשנחאי וכל גדולי הדור נתחבטו בשאלה זו, והיו צדדים לכאן ולכאן, וחלק צידדו כך וחלק צידדו כך, ובקיצור לבסוף קרו כל מיני טעויות. אחד מאותם רבנים שטעו בחשבונות שמע שמרן הגרי"ז זצ"ל מקפיד עליו. הוא היה חכם, ובמקום להתחמק, הוא נכנס לבריסקער רב והתנצל לפניו על טעותו, שלא היתה ח"ו בכוונה. והתכוון לקבל נדיפה, ודרך תיקון לטעותו.

אמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל: אני אספר לך סיפור - היה פעם בעל עגלה זקן מופלג שכבר היה קשה לו להנהיג את עגלתו ולהשתלט על סוסיו, מה עשה? לקח איזה בחור שרועה להיות עגלון, וסיכמו ביניהם שהזקן ילמד את הבחור איך מנהיגים עגלה והבחור יתן לעגלון, וברוחים יתחלקו ביניהם, הבחור יקח את רוב הכסף והזקן את המעט. התחיל הזקן מלמד את הבחור איך קושרים את הסוסים לעגלה, ואיך מושכים במושכות, איך מכים בהם, ואיך מאכילים אותם וכו' וכו'. ותוך כדי הסבר שואל הבחור: מה קורה אם פתאום העגלה נכנסת לבוץ? אומר לו הזקן: לכל עגלה מוצמד קורה רחבה. וכשנתקעים בבוץ לוקחים את הקורה ודוחפים אותה מתחת לגלגלים, מצליפים בסוסים, והעגלה עולה על הקורה ונחלצת מן הבוץ. ממשיך הבחור ושואל: ומה קורה אם נכנסתי לבוץ עוד יותר גדול? אומר לו הזקן: במקרה כזה הולכים לכפר הסמוך ולוקחים משם עוד סוסים וקושרים גם אותם לעגלה, ומכים בהם בשוט, והם מתחילים לרוץ, והעגלה יוצאת מהבוץ הגדול. אבל הבחור שכנראה לא היה כ"כ חכם גדול, ממשיך ושואל: ומה עושים אם העגלה נכנסת לבוץ עוד יותר גדול? התרגז הבעל עגלה וצעק עליו: בעל עגלה פיקח יודע לא להיכנס לכוזה בוץ...

כאן פונה מרן הגרי"ז זצ"ל לאותו רב ואמר לו: עכשיו אתה נזכר, אחרי שהכנסת את עצמך לכוזה בוץ גדול. ודאי שעכשיו קשה לצאת ממנו, אבל בן אדם פיקח לא מכניס את עצמו לתוך כזו תסבוכת.

הוא הדין לעניננו. עכשיו פתאום אתה תופס איך שאתה צריך גם למהר בפסוקי דזמרה וגם לדלג, וגם כל מיני שאלות בהמשך התפילה, אבל למה הכנסת את עצמך לזה? נכון, קורה לפעמים מצבים של "בדיעבד", אבל שאדם יבנה לעצמו צורת חיים של בדיעבד? ! גם הבגדים שלו הם בדיעבד? גם האוכל של בדיעבד? אי"כ למה התפילה צריכה להיות בדיעבד?

האדם צריך להתרגל לבנות לעצמו חיים כאלו שמתחילים גם לפרטים הקטנים, חיים כאלו של "סוף מעשה במחשבה תחילה", למצוא את נקודת הזינוק שממנה יוכל לעלות ולהתעלות.

- - - נערך מכתבי תלמידים - - -

לתרומות ולהנצחה להפצת הגליון: נדרים פלוס < חיפוש מוסד > ישיבת הקהלות יעקב < קטגוריית "עלון חקרי לב" >

או להשאיר הודעה ב"קו בית המדרש נפש החיים" במספר: 077-26-111-78, או במייל: k.6880427@gmail.com

לפניות, הערות והארות בכל נושא הגליון, וכן למסירת דברי תורה בכל נושא מרבינו שליט"א, ניתן ליצור קשר באופנים הנ"ל.

— כל שיעורי רבינו שליט"א ב"קו בית המדרש נפש החיים": 077-26-111-78 —

רודף לחלל שבת לר"א בר"ש

ואין מושיע לה: [כב כז]

ובסנהדרין ע"ג א' למדו מכאן שרודף אחר נערה המאורסה ניתן להצילו בנפשו. ובדף ע"ד א' לר"א בר"ש מחלל שבת ניתן להצילו בנפשו, ובתו' ע"ג עמ' ב' במבוא דאף שהריגתו היא בדרך חילול שבת מ"מ מותר גזזה"כ היא, ובשו"ת אהל משה להגרא"מ הורביץ ח"ב סי' מ' תמה איך אפשר להתיר חילול שבת כדי למנוע חילול שבת, וכ' דאם מותר לחלל שבת כדי למנוע חילול שבת א"כ ה"נ אם רואה שהולך לבשל בשבת והרי אם אפשר להציל בא' מאיבריו צריך לעשות כן, הרי פשוט שאם אחר יבשל לו לא יבשל בעצמו א"כ יהא מותר לבשל לו כדי שלא יבשל הוא, וא"כ חבורת פריצים כל אחד יבשל עבור השני ולא יהא בזה איסור.

ויש שדנו על קו' זו דאפשר לעשות בשבת רק מעשה הצלה כגון הריגה או להכותו בא' מאיבריו ולא לבשל לו שזה רק גרמא שלא יעשה חילול שבת, וכמדומ' שזה אינו, שאילו ראובן רדף אחר שמעון להרגו וידוע שאם יבשלו לראובן ויאכילוהו יתפייס ולא ירדוף אחר שמעון אטו יאסר לעשות כן. וכמו כן אם המציל את הרודף אין בו כח להציל ורק אם יבשל לו לאכול יהא בו כח אטו יהא אסור לעשות כן בשבת.

וע"ש שכ' שבאמת אין דוחה שבת ומה שאפשר להרגו הוא למ"ד מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה וזה דמי להורג מזיקים כדי לסלקם ול"ד לחייבי מיתות ב"ד שהוא מצוה אבל כאן הרי אילו היה אפשר להציל בא' מאיבריו היה צריך לעשות כן וא"כ אינו אלא הצלה הוי כמו סילוק מזיק דחשיב מלאכה שא"צ לגופה, עוד כ' שם "דמצינו אשכוחי גונוי טובא דלית כאן חילול שבת כגון בשנים שעשאוהו וכח שני וגרמא וכלאחר ידו ובשמאל".

ומש"כ שבשמאל אינו חילול שבת ע' במ"ב סי' ש"מ סוף ס"ק כ"ב הביא מחיי אדם שבשמאל פטור רק בכתובה אך בשאר מלאכות חייב גם בשמאל, אכן הגאון בעל אהל משה אויל לשי' בהגהות הגרא"מ הורביץ לפסחים דף ס"ו שמבואר בדבריו גבי שחיטה בשמאל שפטור, וע' בחי' המיוחסים להר"ן בשבת ק"ל דמילה בשמאל אינה חילול שבת ע"ש, ואפשר שכל מלאכת אומן הרי היא ככתובה, ואין זו סתירה לד' חיי אדם]. עוד כ' שם דמשכח"ל שבע"ש רודף לעשות מלאכה בשבת דאפשר להרגו בע"ש כדי שלא יחלל שבת, ונתחדש בדבריו שרודף לחלל שבת אפשר להרגו מע"ש היינו קודם שיש איסור, וכמו כן יתחדש לפ"י שרודף להרוג קטן שעדיין לא נולד אלא שכוונתו להרגו מיד כשיוולד חשיב ג"כ רודף וניתן להצילו בנפשו. אלא שהב' דוד פרוובין נ"י העיר דמ"מ ק' גם לפ"ד אהל משה, למה יהרגנו ע"י שנים שעשו וכדו' והרי אפשר לבשל לו ע"י שנים שעשו וכדו'.

ובמש"כ ע"י גרמא ע"ע בנוב"י תנינא חו"מ סי' ס' בהגה"ה מבין המחבר, שכ' שאין לומר דהיינו ע"י גרמא, משום שבשבת חייב על נטילת נשמה גם ע"י גרמא, כגון מוציא דג מן המים שחייב עליו משום נטילת נשמה, ודבריו חידוש גדול.

קלב"מ באונס ומפתה

וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּה לְאָבִי הַנֶּעֱרָר מִשְׁמִים קָסָף: [כב כט]

בקובץ המאסף שנת תרע"ג כרך א' חוברת ו' קו' בשם ר' דוד פאצאנאווסקי ז"ל לר' נחוניא בן הקנה שכרת פטור מתשלומין איך אונס ומפתה חייב דילמא היתה נדה וחייב כרת ופטור מתשלומין.

והנה האחרונים דנו בספק קלב"מ אם פטור מתשלומין כגון עשה ספק מלאכה בשבת וגם הזיק אחר, ד"ל דכיון שיש ספק אם פטור, ע"כ המוציא מחבירו עליו הראי', אך אפשר שכשיש ודאי סיבה לחייבו כיון שהיה מזיק וספק סיבה לפטורו ע"כ יהא חייב דאין ספק מוציא מידי ודאי, והביאו מד' המג"א סי' רע"ח גבי חובל בחבירו בשבת שיש ספק אם חייב סקילה, דפטור מתשלומין משום קלב"מ מספק, ומבואר שבספק קלב"מ פטור, וע' בשו"ת שאילת שמואל סי' כ"ב.

וע"ע בשעורי מו"ר הגר"ד לב"ק דף ב' מה שהוכיח מרש"י ב"ק ל"ה שבספק קלב"מ יש לחייב וע"ש עוד מה שהביא מש"מ דף ס"א, וע' באמרי בינה דיני שבת סי' ל"א ד"ה והנה וד' ומה"ט. וקו' הנ"ל תלי' בנידון זה אם ספק קלב"מ פטור מתשלומין. ונ' דיש להעמיד כגון שידוע שטבלה לנידונה ונטהרה ואמנם יש אפשרות שראתה שוב ונטמאה אבל הרי היא טוענת שהיא טהורה והוא ספק וא"כ יש כאן ברי ושמא בצירוף חזקה והרי מבואר בדף י"ב ב' שברי ושמא עם חזקה הגוף מוציאים ממנו. אלא שבש"ש ג' פרק ט' הביא משו"ת מהר"ט ח"א סי' י"א שאין לאשה חזקה שאינה נדה משום דחזקה העשוי' להשתנות אינה חזקה. וע"ש בש"ש פ"ב שנקט שחזקה העשוי' להשתנות הוי חזקה וא"כ יש חזקה שאינה נדה ע"ש, ותו' הנ"ל א"ש רק כהש"ש ולא כמהר"ט. וע"ע בצה"ל כתובות פרק ג' סי' י'.

פסולי קהל בא"י

כ' ספר יראים סימן ל' [דפוס ישן - קצח] בהוריות פ"א [ג' א'] אמרינן אמר רב אסי בהוראה הלך אחר יושבי ארץ ישראל דכתיב ויעש שלמה את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבא חמת עד נחל מצרים, כיון דכתיב וכל ישראל עמו למה לי למימר מלבא חמת עד נחל מצרים אלא הא קמ"ל יושבי ארץ ישראל איקרו קהל. עתה יש לשאול כל היכא דכתיב קהל בפצוע דכא כרות פשכה עמוני ומואבי יהיו מותרין ביושבי חוץ לארץ דלא איקרו קהל ושאר קהל לא ילפינן מיניה, או שמא הכא דכתיב קהל ה' שאני, דקהל ה' במשמע כל שומרי מצות ה' בין בארץ בין בחו"ל, דקהל דהוראה ילפינן ש"ל בהוראה הקפיד הכתוב ביושבי ארץ ישראל דאוריזא דא"י מחכים [ב"ב קנ"ח ב']: עכ"ל. וע' בס' החינוך מצוה תקנ"ט גבי סרים שנוהג בכל מקום וכן במצוה תק"ס גבי ממזר.

והנה במשנה ובקידושין לו ב' תנן כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, חוץ מן הערלה וכלאים, והרי ממזר וכתוב פשכה ועמוני אינן תלויים בארץ, אך עדיין אפ"ל דאמנם האסור אינו תלוי בארץ אבל מציאות של קהל אינה אלא בארץ.

ובקדושין סט א' דאושפזיכניה דרבי שמלאי ממזר הוה, ואמר ליה אי אקדמתך טהרתניהו לבנך כו', דמנסיב ליה עצה, ואמר ליה זיל גנוב ואיזדבן בעבד עברי כו' והק' בגמ' דבשני דר' שמלאי לא היה יובל ואל היה עבד עברי, ולמה לא נתן לו עצה לילך לחו"ל. אכן זו אינה עצה דאף אם אין איסור אבל מ"מ הבנים ממזרים וכמו ביבם שבא על בימה ממזרת שהבנים ממזרים אף שהיה עשה דוחה ל"ת, וע' באבנ"מ סי' קע"ד ד"ה עוד בשם שער המלך.

וע' יבמות כ' ע"ב גבי יבם פצוע דכא ואם בעלו קנו וע"ש דמה"ת עשה דוחה ל"ת ורק גזירה אטו ביאה שניה, ואם בחו"ל אין איסור הרי אפשר לקיים שניהם בחו"ל. ויש לדון דהנה קימ"ל שלענין שלא לעבור על לאו צריך ליתן כל ממנו, ולענין עשה לא יבזבו יותר מחומש ע' רשב"א ב"ק דף ט' ורמ"א או"ת סי' תרנ"ו, וע' בשו"ת מהר"ל דיסקין קונטרס אחרון אות צ"ט שכ' י"ש לספק במקום דדחי עשה לל"ת ויש אופן לקיים שניהם רק דצריך לבזבו יותר מחומש מהו, כיון דבמצוה זו גופה א"צ להוציא כל כך, או דילמא עתה מל"ת באנו ודוק".

ולכא' הרי אם לא יעבור על הל"ת באופן זה הרי לא יצטרך באמת להוציא יותר מחומש, כיון שעל מ"ע א"צ להוציא יותר מחומש וישב בטל ולא יקיים את המצוה

שומע כעונה בחצי פסוק

ל"ח ב' הוא אומר ברוך הבא והן אומרים בשם ד' מכאן לשומע כעונה, ומוכח שהוא אומר רק ברוך הבא והם אומרים בשם ד' ואילו ברוך הבא אין אומרים אלא יוצאים ע"י שומע כעונה, והנה ברי"ף בברכות דף מ"ו א' ברכת המזון בב' ובג', ומבואר שם ברי"ף שאם אין א' שיועד ברכה שלמה אלא ב' יודעים ב' חצאי הברכה א"א שיברכו ויוציאו מדין שומע כעונה שאין מחלקין ברכה אחת לשנים וע' בחזו"א אור"ח סי' כ"ט ס"ק ו' שכן נקטו הפוסקים, ומה"ט העיר שם ע"ד הגרע"א בתשו' ז', והנה כאן מבואר ששייך שומע כעונה גם על חצי פסוק, וא"כ צריך לחלק בין חצי ברכה לחצי פסוק, ונפ"מ בקריאת המגילה אם חצי פסוק שמע מאחר וחצי פסוק קרא בעצמו דמהני.

מנהג אנשי ירושלים בלולב

בדף מ"א ב' תניא ר' אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת לולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו הולך לבית הכנסת לולבו בידו קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו כו'.

בהגהות הג"ר אלעזר משה הורביץ לרף מ"ד ע"א "ומנהג אנשי ירושלים לעיל סוף דמ"א אינו רק להאריך באותה נטילה הראשונה וכ"מ ביומא",

בחיי אדם כלל קמ"ח סעיף י' מפורש שמנהג אנשי ירושלים הוא אפי' אחר שהניחו. ע' ברמ"א תרנ"א ס"ה שאין מברך על הלולב אלא פעם אחת אף אם נוטל כמהפעמים, ובמ"ב שם כ' אף שנוטל כמה פעמים להידור מצוה וכמו אנשי ירושלים, ומבואר שמנהג אנשי ירושלים הוא ליטול כמה פעמים.

ובמש"כ בהגהות רא"מ הורביץ שביומא משמע שמנהג אנשי ירושלים לא היה אלא להאריך בנטילה הראשונה ולא לקחת שנית אחר שהניחו, צ"ב באיזה מקום ביומא משמע כן. ונ' דביומא דף כ"ו ע"ב א' שניסוך המים היה רק בתמיד של שחר, ואי' ע"ז אמר רב אשי אף אנו נמי תנינא ולמנסך אומר לו הגבה ידרך שפעם אחת נסך ע"ג רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן ע"כ, וע"ש בתו' ישנים שם בד"ה ורגמוהו כל העם באתרוגיהן אלא נסוך בתמיד של שחר, ואע"פ שאנשי ירושלים היו נוטלים כל היום אתרוגיהן בידיהן מסתמא לא היו בעזרה בשעה שתמיד של בין הערביים קרב שלא היה זמן תפלה עכ"ל, אולם י"ל שלהגרא"מ הורביץ הוק' קו' זו וע"ז תי' דכל שהניחו פעם אחת לולביהן שוב לא היו נוטלים שנית, והרי בגמ' הכא א' דכשנכנס לבית המדרש משגר את לולבו ביד בנו ביד עבדו, והרי בדף נ"ג ע"א א' א"ר יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו כיצד שעה ראשונה תמיד של שחר משם לתפלה משום לקרבן מוסף משם לתפלת המוספין משם לבית המדרש משם לאכילה ושתייה משם לתפלת המנחה משם לתמיד של בין הערביים, ומבואר שבין תמיד של שחר לתמיד של בין הערביים היה זמן שהיו הולכים לבית המדרש, וכיון שהיו אז מניחים אותו וכמבואר בגמ' הכא, נמצא שבזמן תמיד של בין הערביים לא היו בידיהם האתרוגים וזהו שהוכיחו בגמ' שהיה מנסך בתמיד של שחר, וא"ש היטב דמוכח לפ"ז דאחר שהיו מניחים שוב לא היו נוטלים שנית, וזה כפתור ופרח.

ונמצאת המצוה בטלה, ובאופן זה לכאוף חשיב אי אפשר לקיים שניהם ועדל"ת, וע' בקובץ הערות סי' י"ד שנקט דחשיב א"א לקיים שניהם באופן זה, ע"ש מש"כ להוכיח מטומאת כהן למת מצוה אף שיכול למצוא אחרים בשכר ומשום שאין חייב. וא"כ אפשר להעמיד שלצאת לחו"ל היה צריך להוציא יותר מחומש מנכסיו וע"כ לא חשיב אפשר לקיים שניהם.

וגם בחיי אדם חיי אדם כלל סח"ט י"ט כ' ואם צריך לעקור מביתו לילך לעיר אחרת לקיים המצוה, צריך עיון וע"ש בנשמת אדם, ואם א"צ לעקור לעיר אחרת א"כ דמי ליותר מחומש דלא חשיב אפשר לקיים שניהם.

מקור שאפשר לגרש אשה בעל כרחא

וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשָׁלְחָהּ מִבֵּיתוֹ: [כד א]

בבית מאיר סי' קי"ט כ' מקור לגירושין בע"כ ממה שבאונס מצינו לאו לא יוכל שלחה כל ימיו והרי אם מתרצה להתגרש ל"ש איסור זה ע' כתובות ל"ט ב', וע"כ שהלאו באופן שמגרשה כשאין רוצה ומוכח דאפשר לגרש אשה בע"כ.

ויש לדון שהרי נערה האב מקבל גיטה ואילו היה צריך דעת בגירושין היה סגי בדעת האב שהוא הבעלים וכמו בקדושין, אך לענין מה שאונס יכול לגרשה מדעתה י"ל דתלי' בדעתה ולא סגי דעת האב, וא"כ משכח"ל הלאו כשהאב מסכים לגירושין והיא אינה מסכמת, אך כ"ז בארוסה שעדיין לא יצאה מרשות האב ולא בנשואה.

אך א"כ לא יתפרש לא יוכל שלחה כל ימיו, כיון שכל הנפ"מ היא רק בנערותה שהאב מקבל גיטה וכשתגדל לא משכח"ל לאו זה דמדעתה מותר לשלחה ובע"כ אי אפשר ומוזה מוכח שאפשר בעל כרחא.

ובלא"ה הרי יש להוכיח מלא יוכל לשלחה שנאמר במוציא שם רע והרי מוציא שם רע איירי בנשואה, והרי וכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה, ואינו יכול לקדשה וה"נ אם היה צריך דעת גירושין לא היה מועיל דעת האב.

ואמנם ברש"י ביבמות ק"ט ובסנהדרין ס"ט מבו' דאב מקבל גט לבתו קטנה משניסת אבל בקדושין מ"ג ע"ב ד"ה א' כ' רש"י "ודוקא מן האירוסין אבל מן הנישואין היא ולא אביה דמשנשאת אין לאביה רשות בה", וכן מבואר גם ברש"י כתובות מ"ו ע"ב דאחר נשואין אין מקבל גיטה, והגרע"א כ' דכל ד' רש"י שאב מקבל גיטה גם אחר שניסת אינו אלא בקטנה אבל בנערה לא, וכן כ' בערוך לגר יבמות ק"ט בשם מהר"ם פאדווה, וא"כ במוציא ש"ר דאיירי בנשאת ל"ש שיועיל דעת האב בגט.

וע' במאירי קדושין ב' ב' שגט מועיל בעל כרחא מדכתובי ושלחה אפי' בעל כרחא, ובבית מאיר הנ"ל הביא מפר"ח ש"כ דושלחה מביתו משמע בעל כרחא.

קוצץ סימני צרעת

הַשֹּׁמֵר בְּנִגְעֵי הַצִּרְעָת לְשֹׁמֵר מֵאֵד וּלְעֹשֶׂת [כד ח]

יל"ע בנותן סם להעביר סימני צרעת אם עובר בלאו זה.

והנה בב"ק פ"ה ב' רפוי דהוה כאבי ליה מידי וסליק ואייתי ליה סמא חריפא ואהדריה לבישריה דצריך לאותבי ליה סמא לאנקוטיה גוונא דבשריה, ופרש"י הפכו למראה צרעת, איסור קציצת בהרת לרש"י שבת קל"ג אפי' בהק ותו' רי"ד חולק, עכ"פ ברש"י ב"ק נ' שהוא מראה טמא. ולכא' מוכח שמותר לרפאות סימני צרעת ע"י סם, והי' אפשר שאיסור נאמר רק בנגע שבא מעצמו ולא בנגע שנעשה ע"י מכה, אבל ע' בהוריות י' מבואר נגע שבא באונס ע"י כויה כדו' מטמא.

אין יתכן שאדם קורא קריאת שמע ועי"כ נפסל לעדות

אדם שקורא קריאת שמע כנגד הערות, מצאנו שבגלל זה הוא נפסל לעדות, דעיין בביאור הלכה (ריש סי' ע"ד, ד"ה געתיק), שהביא מהפמ"ג, שהקורא קריאת שמע כנגד הערות, עובר בלאו לא יראה בך ערות דבר, "ועי"ש בפמ"ג שמצדד עוד, דאף דאין לוקין על לאו זה דאין בו מעשה, מכל מקום חייב מכות מרדות מדבריהם, ופסול עבור זה לעדות מדרבנן, ולפ"ז נמצא דלמ"ד לוקין על לאו שאין בו מעשה יפסל לעדות מזה"ת.

היום תאמצו - מגינת תשפ"ב

בימים ד' ה' - י"א אלול מתקיימת

המגילת השנתית - מאצינו

למען ביטוס והרחבת פרסום הגיליון

מתאחדים כאיש אחד בלב אחד לשאת בכתף

לחת את תרומת ד' - 50 שקלים

כל מי שמקבל תועלת מהגיליון מתבקש באופן חד פעמי לעמוד לימינו כדי שנוכל להמשיך בכל עוז

המגילת באמצעות עמדות 'נדרים' ע"ש צבא הלוי
או בעלפון במענה ממוחשב 03-7630585 טלפון 6961

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 32

כל אשר יעשה ה' – לטוב הוא!

כי-תנא
תשפ"א

כגמול עלי אמו

ג. דוד המלך אומר בתהילים: "אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי" (קלא, ב), כלומר שהמציאות שלי היא כמו גמול עלי אמו, שאמו היא שדואגת לכל צרכיו וענייניו, כן אני נתון בידיו של הקב"ה. ולפי פשוטו ביאור התיבות הוא: 'אם לא שיויתי' היינו אם לא שהצבתי נגד עיני תמיד [כמו שנאמר 'שיויתי ה' לנגדי תמיד' – שאני מעמיד תמיד את שם השם נגד עיני], 'ודוממתי נפשי' מלשון דמיון, שאני מדמה את עצמי לגמול עלי אמו. ודוד המלך ע"ה אומר לנו, שהוא מעמיד נגד עיני תמיד את המציאות שלו, שהיא דומה לגמול עלי אמו. וכן פירשו מפרשי המקרא שם.

אכן מדברי הבית הלוי יש לנו ללמוד ביאור חדש בפסוק זה, והוא נפלא מאוד. הבית הלוי (בקונטרס הבטחון) מפרש 'כגמול עלי אמו' – 'גמול' הוא תינוק היונק משדי אמו, אשר בהגיע העת מפסיקה אמו את יניקתו ומתחילה להאכיל אותו אוכל רגיל כדרך כל הארץ [וכענין שנאמר 'ויגדל הילד ויגמל']. והנה באותה שעה שהתינוק מפסיק לניוק, הלוא הוא אינו מבין מאומה, והוא רק יודע שעד היום היה רגיל לאכול מאמו, וכעת כופים עליו בעל כרחו להכניס לפיו מאכלים זרים שלא טעמם מעולם, נוטלים מעט לחם ומרטיבים אותו במים, ומעתה זה מאכלו. הלוא לבטח שהתינוק מתמלא אכזבה רבה, ובהבנתו הדלה אינו מצליח לקלוט על מה ולמה עושים לו כך, אך כל בכיו של התינוק לא יועיל לו כי הוא זה, שהוא נתון בידי אמו, וכאשר היא החליטה שהגיעה השעה להפסיק את היניקה – כך יהיה.

ועל זה אומר דוד המלך, כמו אותו גמול שסובל את סבלו והוא יודע שאמו היא היחידה שתחליט מה יהיה אתו, כן גמול עלי נפשי – כך אני נתון בידיו של הקב"ה, והוא היחיד שמחליט מה יהיה עמי.

ולפי דברים אלו, מפרש את התיבות 'ודוממתי נפשי' – לא מלשון דמיון שדימיתי עצמי לגמול עלי אמו, אלא מלשון שתיקה ודממה, כמו 'דום לה' והתחולל לו' (תהילים לו, ז), שגם בשעת צרה ויגון, כאשר אני רואה שאין רצונתי מתקיימים, שותק אני כאותו גמול שנגמל מחלב אמו, **וההרגשה הזו שאין לי רצונות משלי – רק מה שהשם יתברך עושה עמי כפי שהוא מבין שטוב לי**, זו היא ההרגשה המתרפקת של 'כגמול עלי אמו'.

אדם צריך להרגיל את עצמו לחיות בצורה כזו של 'גמול עלי אמו', לבטל את כל רצונותיו האישיים בפני הנהגתו של הבורא, כי הוא יודע שהיחיד שיכול לעזור לו ורצה לעזור רק טוב עבורו – הלוא הוא הבורא ית'. אנו צריכים להיות סמוכים ובטוחים בחסדו, שהוא יעשה לנו את הטוב ביותר.

ואת היסוד הזה אנו רואים אצל דוד, וכמו שזכר למעלה, שגם בשעה שהיה נרדף וחיוו היו נתונים בסכנה, אמר: אני שכבתי ואישנה, כי מי שיועד לבטוח בהש"ת אין לו דאגות וחששות כלל וכלל, וממילא יכול לישון בנחת וברוגע.

בנים אתם – לא תתגודדו

ד. והנה יתכן ונדמה לנו כי הענין הזה שירגיל האדם את עצמו לחיות את חייו בצורה של 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' זה ממידת חסידות, והחיוב בזה הוא על דרך המוסר, אך האמת היא לא כך, כי מלבד מה שהיא הלכה פסוק בשלחן ערוך (או"ח סימן ר"ל ס"ה), פסוק מפורש הוא בתורה!

במה דברים אמורים? בפרשת ראה ציוותה אותנו התורה "בנים אתם לה' אלוהיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת" (יד, א), ובה נאמרו שני איסורים, הראשון שלא לתת גדידה ושרט בעור והשני שלא למרוט שערות הראש, שכן היה דרכם של האמורים לעשות כאשר מת להם מת, שמחמת הצער והכאב על מותו היו שורטים עצמם ומורטים שערותיהם. אך בתחילתו של מקרא זה נאמר: "בנים אתם לה' אלוהיכם", והשאלה עולה – מה

אני שכבתי ואישנה – שלווה נפש הבוטח

א. בנביא שמואל (ב פרק טו) מתואר כל מעשה רדיפתו של אבשלום אחר דוד אביו, שהיה אבשלום רוצה ליטול המלוכה מאביו ועל כן יעץ לו אחיתופל לישא את פילגש אביו, וממילא יידעו הכל שבכוונתו למלוך כי הרי אסור לו להדיט לישא את אשת המלך, ועוד יעץ לו להשתמש בשרביטו של המלך, שאף זה הוא דבר האסור להדיט וגם זה יוכיח לכולם שבכוונתו להיות מלך. והוא אכן כך עשה, והחל במסע רדיפה אחר דוד אביו להרגו, ודוד ידע הדבר וברח ממנו.

והנה במזמור ג' שבתהילים מתאר דוד המלך את תפילתו באותה שעה שברח מבנו: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו, ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי וגו', ובהמשך המזמור אומר דוד המלך: "אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני", כוונתו לומר, 'אני שכבתי', מיד כאשר נשכבתי על מיטתי – 'ואישנה', מיד נרדמתי, ולא כדרך האדם שבשעה שהוא נתון בפחד נורא הרי שקשה עליו השינה מאוד, ודרכו שיארך לו זמן רב עד שיצליח להביא תנומה לעפעפיו. אך דוד המלך מעיד על עצמו ואומר כי הוא נרדם מיד, הוא נתון בכזה מין רוגע ושלווה שמיד הוא נרדם! וממשיך ואומר: 'הקיצותי' – כי סכנתו של דוד היתה תמידית, הן בשנתו והן בקומו, ועל שניהם הוא אומר שגם הלך לישון וגם התעורר בשלווה ורוגע, וכל כך למה? כי ה' יסמכני! כי הוא סמוך ובטוח על ה' יתברך שהוא יסמוך אותו.

ודבר זה אני נוהג בו כאשר אני שוכב על מיטתי, אם ארע ואיני נרדם מיד אני מתבונן בדבר זה, שהקב"ה בידו הכל והוא עושה לנו תמיד רק טוב. והוא דבר חשוב להרגיל עצמנו להתבונן בזה תמיד. זכורני כיצד היה הג"ר אברהם וולוסקי זצ"ל היה אומר בהזדמנויות רבות מתוך ערגה: **טאטע זיסער – אבא מתוק!** זה דבר שאנו צריכים להפנים אותו ולחיות אתו, שיש לנו אבא מתוק שממלא את כל צרכינו על הצד הטוב ביותר, ורוצה רק בטובתנו.

מעשה מופלא ממרן הרב מבריסק

ב. את ענין שלווה נפש הבוטח יש לנו ללמוד ממעשה מופלא שהיה עם מרן הרב מבריסק זיע"א, היה זה בתקופה שהיתה העיר ירושלים מופגזת בטילים והיתה סכנה גדולה על כל יושביה, שאל הרב וחקר שוב ושוב היכן הוא המקום הבטוח ביותר לשהות בו בעת האזעקה, האם בקומה העליונה או בקומה התחתונה, ובאיזה חדר עדיף, וראו על פניו שהיה מתוח מאוד מענין זה. לאחר חקירה ודרישה הגיעו למסקנה שאין כל הבדל בסכנה בין מקום זה למקום אחר, ובכולם הסכנה שווה. כאשר הגיע לכלל הכרעה זו ראו כולם כיצד שלווה גדולה נחה על פניו, ופרש למיטתו לישון את שנת הלילה ברוגע.

שאלו אותו מקורביו, ילמדנו רבינו כיצד יתכן כדבר הזה, הלוא תחילה כאשר בדקת היכן יש מקום מוגן יותר מפני הטילים – היית בדאגה, וכעת כאשר התברר לך שכל המקומות בחזקת סכנה הם – אתה רגוע?! ענה הרב ואמר: אתם סבורים שדאגתי הייתה מחמת החשש להינזק מהפצצות, אך לא כן הוא! **אני יודע שאני מסור בידיו ית',** והוא ית' שומר עלי מכל פגע וממילא אין מקום לדאגה מהטילים. הדאגה שלי היתה שאם יש מקום בטוח ומוגן יותר הרי שאני מחוייב על פי דין לעבור לחדר זה, שהרי התורה מצווה אותנו 'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם', ועל כן הייתי דואג ומברר לדעת היכן הוא המקום הבטוח ביותר, אבל כעת שהתברר לי שאין מקום יותר בטוח, הרי שאני פטור לגמרי מחובה זו – מעתה אני רגוע!

מדבריו למדים אנו עד היכן מגיעה מידת הבטחון, כאשר אדם סמוך ובטוח בהש"ת שהוא ממלא כל צרכיו על הצד הטוב ביותר הרי שאין לו דאגות ופחדים כלל, והוא יכול ללכת לישון על מיטתו ברוגע ובשלווה.

ענין היותנו בנו של מקום לאיסורים האמורים באותו הפסוק, וברשי"י פירש על פי דרכו יעו"ש.

אכן באבן עזרא ביאר באופן אחר, וביאורו נורא למתבונן, וזה לשונו: וטעם 'בנים' - אחר שתדעו שאתם בנים להשם, והוא אוהב אתכם יותר מהאב לבן, אל תתגודדו על כל מה שיעשה, **כי כל אשר יעשה לטוב הוא**. ואם לא תבינוהו - כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם רק יסמכו עליו, כן תעשו גם אתם!

דבריו של האבן עזרא קילורין לעיניים, התורה מלמדת אותנו, שכאשר באה על האדם צרה חלילה, עליו לדעת כי היא לטובתו לגמרי, שהרי בנים אנחנו לה' אלוהינו, והוא אוהב אותנו יותר ממה שהאב אוהב את בנו, וגם יש לו יכולות בלתי מוגבלות, בשונה מאב ביולוגי שגם אם הוא אוהב את בנו מאוד לא תמיד יש באפשרותו לעזור לו ולמלא צרכיו, וממילא אין מקום לצער! ואם קורה מקרה שאין אנו מבינים את דרכי הנהגתו ית', ואיננו מבינים מדוע עשה לנו כן, וכגון במקרה זה שמת לו מת ויתכן שהמוות הינו טראגי וכואב מאוד, ואף אם בנו מת עליו, עדיין אומרת התורה - לא תתגודדו! כי הרי זה כמו בן קטן שלא מבין תמיד כל מעשי אביו, אך הוא סומך עליו! כן גם אנחנו ביחס להקב"ה, **אנו סומכים עליו לגמרי** שכל מה שהוא עושה זה לטובה עבורנו.

יסוד חשוב זה צריך ללוות אותנו כל החיים, לדעת שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא. ושמעתי פנינה יפה, שהביאו מדרש פליאה וז"ל: "הצדיקים נהנים מהגזל ואומרים כדלעומר", והוא פלאי. ביארו בזה המכוון: 'נהנים מהגזל' - היינו גם זו לטובה, 'ואומרים כדלעומר' - היינו 'כל דעבד רחמנא לטב עבד'... על כל פנים, כך צריך האדם לחיות את חייו בתמידות, שעל כל דבר וכל מאורע שיעבור עליו ידע לומר ולהבין שגם זו לטובה, וכל מה דעבד רחמנא לטב עבד.

אימתי קרויים בנים

ה. בגמרא בקידושין (לו, א) נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה במקרא זה האומר 'בנים אתם לה' אלוהיכם', לשיטת רבי יהודה בזמן שהם נוהגים מנהג בנים קרויים בנים, וכשאין נוהגים מנהג בנים אין קרויים בנים, ואילו רבי מאיר סבירא ליה בין כך ובין כך קרויים בנים.

ראיתי ששואלים, דהנה אמרו בגמ' (בבא בתרא י, א): שאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא, אם אלוהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם? אמר לו כדי שניצול אנו בהן מדינה של גיהנם. אמר לו אדרבה, זו שמחייבתן לגיהנם, אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא כועס עליו! ואתם קרוין עבדים, שנאמר 'כי לי בני ישראל עבדים'! אמר לו ר"ע אמשול לך משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית האסורין, וצוה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך לא דורון משגר לו! ואנן קרוין בנים, דכתיב 'בנים אתם לה' אלוהיכם'. אמר לו: אתם קרויים בנים וקרוין עבדים, בזמן שאתם עושין רצונו של מקום אתם קרוין בנים, ובזמן שלא עושין רצונו של מקום אתם קרוין עבדים, ועכשיו אין אתם עושים רצונו של מקום! אמר לו, הרי הוא אומר: הלא פרוס לרעב לחמך ועניים מרודים תביא בית, אימתי עניים מרודים תביא בית? האידנא, וקאמר: הלא פרוס לרעב לחמך.

למדים אנו מדברי רבי עקיבא, שגם בזמן שאין אנו עושים רצונו של מקום אנו קרויים בנים, שהרי הוא המשיל את המשל לאב שכעס על בנו גם ביחס לדורות שלנו שאין עושים רצונו של מקום, נמצא שיש לנו ללמוד מדבריו כשיטת רבי מאיר. האם באמת כן הוא, שיש לנו להוכיח כי רבי יהודה חלק על רבי עקיבא בזה?

אך ביארו בזה באופן נפלא כי אין הדבר כן, אלא שני עניינים חלוקים הם. יש את המעמד של כלל ישראל ומעלתם, האם הם בבחינת 'בנים' או בבחינת 'עבדים', ובה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה האם מה שהתכנו ישראל בתואר 'בנים אתם לה' אלוהיכם' הוא רק בשעה שעושים רצונו של מקום, או בין כך ובין כך קרויים בנים. אך הענין שדיבר רבי עקיבא, אינו ביחס למעמדם של ישראל אלא ביחס להנהגתו של הקב"ה עם ישראל, שהוא אוהב אותם ומרחם עליהם כרחם אב על בנו, ובה אין הבדל בין עושים רצונו של מקום לאין עושים רצונו של מקום, תמיד בכל מצב - **אבא נשאר אבא!**

ובאמת אמרו חז"ל על הפסוק (תהילים לב, י) "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנהו" - "אפילו הוא רשע ובוטח בה' חסד יסובבנהו" (ילקו"ש תהילים שם), כי אהבתו של הקב"ה לישראל אינה תלויה בדבר, תמיד בכל זמן ובכל מצב ההנהגה היא של אב לבן.

מה הוא החסד שביציאת מצרים

ו. הפסוק אומר: "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", ויש לשאול מדוע המעלה זו נקראת 'חסד', הלא לכאורה אין זה אלא מדרגה גבוהה במידת הבטחון?

אכן ביאור הענין, נתאר לעצמנו את המציאות שהיתה בשעת היציאה ממצרים: עומדים כמיליון ושש מאות בני אדם, ואומר להם משה רבינו בשם הקב"ה לצאת למדבר לדרך ארוכה, והם כולם לא מתמהמהים אלא בחיפזון גדול מקיימים את דבריו במלואם. יעבור שם אדם בצד ויראה את המתרחש, לבטח יפנה אליהם בזעקה: **משוגעים! מה אתם עושים?** יש ביניכם זקנים, נשים וילדים, תינוקות וחולים, איך אתם חושבים להסתדר במדבר צחיח? אין לכם שם לא לחם ולא מים, לא מיטות ולא שמיות, לא בתים ולא בגדים, ומה תעשו כאשר יכלה האוכל שבתרמילים, מהיכן תפרנסו את כל העם הזה? אך עם ישראל לא שאלו שאלות, הם הוכיחו ופרסמו בכל העולם שאפשר לסמוך על הבורא עולם! כולם רואים שיש כאן מיליוני בני אדם שצועדים בלב שקט ובאמונה תמימה אחר כל מה שיאמר להם הבורא, ואינם חוששים מכלום! זה החסד שעשו ישראל עם הקב"ה כביכול, שהראו ופרסמו לכל יושבי תבל - דעו לכם, אפשר לסמוך על הבורא, והכריזו קבל עם ועולם: **כדאי הוא הקב"ה לסמוך עליו!**

ועוד מסר חשוב יש לנו ללמוד מאותו בטחון שבטחו ישראל בהקב"ה ביציאתם ממצרים, שאנו רואים כיצד הקב"ה לא עוזב את הבוטחים בו, שהרי לאחר שיצאו ממצרים והלכו ארבעים שנה את כל המדבר הגדול הזה, הקב"ה זן ופירנס את עמו והביא להם את כל צרכיהם, וכמו שנאמר "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה", הוריד להם לחם בבוקר ובשר בערב, הביא להם מים מהבאר שהלך עמם לכל מקום, הקיפם בענני כבוד לנחות הדרך, ובלילה עמוד אש להאיר להם, ואז ראו כולם את כוחו הגדול והשגחתו הפרטית של הקב"ה על עמו. אך ביציאתם ממצרים עשו דבר גדול, בכך שעוד קודם שידעו מה הולך להיות עמם, ולא ידעו את כל הניסים שעתיד הקב"ה לעשות להם, הלכו אחריו בבטחון גמור! וזהו 'זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'.

ודבר זה אנו צריכים להרגיל את עצמנו לשנן שוב ושוב, שיש לנו את הקב"ה לסמוך עליו, ואנו בוטחים בו בלב שלם. ואין די רק לנהוג בצורה של בטחון - היינו לא להרבות בהשתדלות, ואמנם ודאי זה עיקר מעלת הבטחון אך אין די בכך, אלא עלינו לעבוד על הבטחון שבלב, וכמו שאמר הכתוב "בו בטח **לבי**" (תהילים כח, ז), שהלב יהיה סמוך ורגוע כי הוא יודע שהוא נמצא בידיים הטובות ביותר, והוא ית' ימלא כל משאלות ליבנו לטובה.

המכירה של אדמת ארץ ישראל בימינו

מתוך סדרת המאמרים שפורסמו בעיתון המודיע ערב שנת השמיטה תשל"ט, והיו למראה עיני מרן הסטייפלער זיע"א

מהם שתולים מודעה במועצה הדתית ואולי אפשר גם בבית הכנסת אחד או שנים, שהחקלאים יבואו לסדר להם מכירת קרקעות לצורך הפקעת דין שביעית, והרבה לא תולים אפילו מודעה, וברור שאין להם כח אדם ללכת ולהשפיע אצל המון החקלאים שיבואו למכור. וכבר שאלתי הרבה רבנים על זה ואישרו דברי, שאינם עושים שום השתדלות בזה. רק מי שקרא המודעה והוא יר"ש החושב שהמכירה היא היתר טוב, (כי ב"ה יש הרבה חרדים דלא מזדקקים להיתר מכירה, וגם מכיר אני רבנים שלא רוצים כלל להתעסק במכירה בגלל דעת בעל החזון"א) בא למלאות טופס זה במועצה הדתית. (לא אכחיש שיתכן שיש כמה

קודם כל, עלינו לדעת שגם אם לא נערער על חלות המכירה הנהוגה בימינו, בכל זאת שונה היא המכירה שעושים היום מהמכירה שעליה דיברו רבי יצחק אלחנן ז"ל ואחריו הרב קוק ז"ל. דאז בעלי האדמות עצמם, מכרו אדמותיהם לגוי, ע"י הרשאה לרבנים שמכרו בשליחותם. ובאדמות של הברון דה-רוטשליד, שהיו חכורות לאנשים או שעבדו בהם בתורת אריסות, קבלו הרבנים יפוי כח מהברון וגם מההוכרים משא"כ היום, אין הרבנות מצליחה לקבל יפוי כח מהחקלאים עצמם אפילו מעשרים אחוז, ואולי אפילו הרבה פחות מזה. צא וחשוב, הרה"ר שולחן טפסים למועצה המקומית או לרב המקומי, ואלה, יש

השלכות מהשינוי שבמכירה של היום

ונראה ברור שבאופן זה לא היו מתירים הרבנים שהתירו על ידי המכירה. דהנה בנוסח המכירה שתיקן הרב קוק ז"ל איתא שמוכר הישראל לגוי אדמתו למשך שנתיים (מכירה לזמן שלא יהיה איסור לא תחנם דאורייתא לדעת כמה אחרונים). ועוד מוכר לו כל הנטיעות והצמחים, והשטח העליון של האדמה הצריך ליניקתם על מנת לקוץ. ע"כ. ומשום דאפשר דקנין גוי לזמן אינו מספיק להפקיע הקדושה מא"י אפי' למ"ד יש קנין (או בסוריא דלכו"ע יש קנין) לכן צריך הישראל למכור גם מכירה גמורה, ומשום איסור לא תחנם, ייעץ למכור לגוי השטח העליון והנטיעות על מנת לקוץ, והיום במכירה של מנהל מקרקעי ישראל לגוי אינם יכולים למכור, דהם של החוכרים, וכן השטח העליון על מנת לקוץ אינם יכולים למכור שהוא שייך לחוכרים לענין שיגדלו בו פירות ואם יקוץ הגוי יקלקל להם הגידולים ולא יוכלו לזרוע ולנטוע. בודאי דגם השטח התחתון משועבד ושייך לחוכרים לענין שהשטח העליון יהיה עליו כדי שיוכלו לזרוע ולנטוע. ונמצא שאין כח למינהל למכור לגוי על מנת לקוץ. ועל מכירה לזמן גרידא הרי לא סמך הרב קוק ז"ל שתפסיק להפקיע ארץ ישראל מקדושתה. וכן באמת דעת בעל החזו"א ז"ל דקנין גוי בא"י לזמן לא מהני להפקיע א"י מקדושתה אפילו למ"ד יש קנין, וכן ראיתי בספר מעדני ארץ סוף סי' ט"ו שגם הוא מסיק שקשה מאד לסמוך במכירה לזמן על שיטת יחיד של סה"ת, דשיטתו היא נגד כל הראשונים, ומנהג א"י לעשר פירות גוי שנתמרחו אצל ישראל דלא כדבריו, ואיך נבא לומר שגם ע"י מכירה לזמן, שאינו פשוט כלל שיכולה להפקיע קדושת א"י אפי' למ"ד יש קנין, נסמך על ספר התרומה. ורק בצירוף מה שמוכרים השטח העליון מכירה חלוטה סמכו המתירים על סה"ת, וא"כ היום שא"א שימכרו השטח העליון על מנת לקוץ שהוא שייך לחוכרים, א"א לבצע היתר מכירה והרב קוק ז"ל עצמו לא היה עורך היום מכירה לפי התנאים שלפנינו, שרוב החקלאים לא מוכרים ורק המינהל מוכר.

ויש להוסיף עוד, שאף אי נימא שקנין לזמן מועיל להפקיע את א"י מקדושתה, זה דווקא אם לפחות באותו זמן שקנה הגוי יש לו גם קנין פירות, שבזה יש לומר שבזמן ההוא שם הגוי על הקרקע, אבל גם אם באותו זמן הקנין פירות שייך לישראל, וגם הגוף לאחר זמן שייך לישראל, האם במה שאותו זמן הגוף שייך לגוי, ייקרא שמו על הקרקע יותר מהישראל ויפקיע ע"י זה קדושת א"י.

הערה לשומרי שביעית

והנה ידוע שלדעת מרן הב"י שאין קדושת שביעית בפירות של עכו"ם, חייבים לעשר גם פירות שביעית של גוי שנגמרה מלאכתם ביד ישראל. ואף בעל החזו"א ז"ל שפסק והנהיג כשיטת המב"ט, שיש קדושת שביעית בפירות של עכו"ם, בכל זאת, לענין חיוב תרומה פסק והנהיג לעשר ללא ברכה. ונשאלתי אם יש חיוב לעשר פירות לאחר המכירה, אם יש לנו לדון ולהחמיר דשמא המכירה חלה והויין להו פירות של גוי וצריך לעשרן אם נגמרו אצל ישראל. לדידן דלא סמכינן אדעת ספה"ת דסובר דיש קנין לגוי בארץ ישראל בזה"ל להפקיעה מתרומה. ולאור האמור לעיל גם אם נניח שהמכירה חלה, בכל זאת בימינו שהפירות של ישראל גם לאחר המכירה ויש בהם קדושת שביעית לשיטת רוב הפוסקים דס"ל שאין קנין לגוי גם בזה"ל, אין חייבים לעשר. וכל זה הוא גם בלי שאר הטענות שיש על המכירה, שכתבתי בספר "עוטה אור שביעית בזה"ל" סי' ט"ז.

פניה מקרב לב לאנשי הרבנות הראשית

והנני פונה בזה מעומק הלב, לת"ח המחזיקים עדיין בהיתר מכירה, ולחכמים שברבנות הראשית, לחשוב בכל הכנות והרצינות ובמלא כובד הראש, אם לא הגיע הזמן לבטל כליל כל הענין של המכירה. בואו חשבון מה מרויחים ע"י המכירה וכמה מכשולות יוצאים ממנה. דהנה זה פשוט, שע"י שהונהג בשביעית שנה האחרונות היתר המכירה, נשתכחה לגמרי תורת שביעית מרוב הישוב, וכמה אדמות שלא נמכרו בכלל (שאינם שייכים למינהל ובעליהם לא מכרו), עובדים בהם יהודים אפי' דתיים, משום שאינם מודעים כלל למצות שביעית, וכן גינות הבתים שהרבה מאד הם על אדמה פרטית, לא נמכרים כלל ובעליהם אפי' אם הם דתיים עובדים בהם כל העבודות האסורות בשביעית, בזמן שאפילו המתירים לא התירו שום עבודה האסורה בשביעית "אפילו בגינות שנמכרו", שכל ההיתר הוא רק בשעת הדחק ומשום קיום הישוב, ובגינות, אין שום דחק אם יוניחום בעליהם

ישובים שהרב משתדל בזה, בפרט אם הוא מחסידי הרב קוק ז"ל, אבל ברובא דרובא של הישובים אין שום תעמולה על זה). ומעתה צא וחשוב, כמה קוראים המודעות, ומאותם שקוראים כמה זה מעניין אותם, ולא מבעיא חילונים שמסתמא לא קוראים כלל המודעה, ואם יש מהם שקראו אין ענייני הדת מעניינים אותם כלל רח"ל, אלא אפילו דתיים הרבה מהם אין קוראים כלל, או שקוראים ולא מבינים, בגלל שלצערנו הרב ע"י מה שהונהג היתר המכירה כל הזמן, נשתכחה תורת שביעית מרוב הציבור. וסיפרו לי כמה רבנים שמעולם לא ביצעו המכירה בגלל שאף אחד לא בא למכור אדמתו. וביררתי במרכז לסטטיסטיקה שיש מיליון ושלוש מאות אלף דונם שטח מעובד, מאדמה חקלאית של יהודים (מזה חומש מטעים וארבעה חומשים גידולי שדה), ואילו אנשי הרה"ר היו דורשים מהמרשים או המוכרים להם, לציין כמות השטח בדונמים שהם מוכרים, היו רואים בעצמם כמה הוא אפסי, ביחס לכמות השטח המעובד של יהודים.

ועיקר המכירה היום היא איפוא, רק מה שהמינהל מקרקעי ישראל מוכר ע"י הרבנות את האדמות, ואם כי הרוב הגדול של אדמות המדינה שייכים למינהל, מ"מ מאחד שהקרקעות כבר חכורים לחקלאים, ויש להם כבר קנין פירות, יכול המינהל למכור רק את הגוף של הקרקע למאי דקיי"ל ק"פ לאו כקנין הגוף דמי, אך אין רשות וכח למינהל להפקיע את זכות קנין הפירות שיש לחוכרים.

ונמצא דשונה היא המכירה של ימינו מהמכירה שעליה דיברו רבי יצחק אלחנן והרב קוק ז"ל, שאז מכרו גם הגוף וגם הפירות לגוי, והבעלים הן רק כפועלים של הגוי שיקבלו שכרם מהפירות לאחר שיתלשו, ואין להם שום שותפות בפירות במחובר, משא"כ עכשיו שעיקר המכירה היא רק מהמינהל. הרי שלחקלאים היהודים נשאר קנין פירות גם לאחר המכירה.

עוד טענות שיש על מכירה שעושים היום

עוד יש לטעון, דהנה ידוע שהמתירים סמכו על דעת בעל ספר התרומה, דיש קנין לגוי בזה"ל (ששביעית דרבנן) להפקיע א"י מקדושתה, לא סמכו אלא לגבי איסורים שעיקרן דרבנן, אבל לגבי עבודות שעיקרן דאורייתא כמו זריעה וזמירה, לא התירו כי אם ע"י גוי. ויש לשאול הרי דיני קדושת שביעית שהם: להפקיע את הפירות, לא לסחור בהם, לא להפסידם ולבערם בזמן הביעור, הם כולם דינים דאורייתא וא"כ איך סמכו על סה"ת בזה? אך טעם הדבר, כיון שמכרו גם הפירות לגוי, סמכו על דעת הב"י שאין קדושת שביעית בפירות של עכו"ם, ולא צריכים לזה לדברי הסה"ת, דאפילו אם אין קנין לגוי בזה"ל, מ"מ בפירות של גוי לא חלים שום דינים, ואין בהם ק"ש. והנה כל זה הוא בזמן שמכרו גם הפירות לגוי, אבל בימינו שהפירות נשארים של החקלאים, ורק גוף הקרקע מוכר המינהל לגוי, ובאופן זה גם לדעת הב"י יש קדושת שביעית (אף דגוף הקרקע היא של גוי) וכדמוכח ממתני' פ"ד דחלה מ"ו דפליגי ר"ג ור"א בארסי ישראל בקרקע של גוי בסוריא אם יש ק"ש ומשמע דבא"י לכו"ע יש ק"ש, ועיין בר"ם פ"א מתרומות הי"ז וברדב"י שם שכ"כ, ובארנו היטב הדברים בספר "עוטה אור שביעית בזה"ל" סי' ו' דגם מרן ב"י מודה כשהפירות של ישראל אף שהקרקע של גוי יש ק"ש בפירות, וא"כ כהיום שברוב הקרקעות קנין הפירות נשאר של ישראל אין לנו לסמוך על דעת ספר התרומה בדיני ק"ש שעיקרן דאורייתא. ונמצא שלא מועילים הרבה ע"י המכירה, דהא יהיה אסור לסחור ולעשות ייצוא מפירות שביעית, וצריך להפקיע הפירות, ואסור לקצור בדרך בעלים וחייבים לבערם בזמן הביעור. ואילו היה הרב קוק ז"ל בימינו לא היה מתיר לסחור ולייצא הפירות, והילך לשונו בס' משפט כהן סע"א: בפרטי הדברים של ההנהגה לאחר המכירה, הותנה מאיתנו, כאשר הונהג מאז שלא לנגוע גם אחר המכר בשום מלאכה שהיא בבירור אסורה מן התורה ע"י ישראל, ולעשות כל אותן המלאכות ע"י פועלים נוכרים, ורק המלאכות שהן אסורות רק מדרבנן גם בשביעית של תורה, וגם בלא שום צירוף היתר המכירה, אלה יעשו ע"י ישראל. עכ"ל. ובס"ז ס"ז ז"ל נראה לי שאם נחזיק שהמכירה היא מועלת אז ודאי קיי"ל שהפירות הן של נוכרי ואין בהם ק"ש וממילא אין איסור קצירה ובצירה כלל ע"כ. הרי דבריו ברור מללו שבאיסורים שעיקרם דאורייתא לא סומכים על סה"ת, והא דלענין קדושת שביעית גם כן הקילו, הוא רק משום שהפירות הן של נכרי, אבל כהיום שהפירות הם של ישראל ברוב האדמות אסור לסחור בהם אפי' בשעת הדחק.

להקל מאד שמירת השביעי בין לחקלאי ובין לאזרח (על ידי ארגון טוב של יבוא ירקות טריים ותבואה, כמו שביארתי בהקדמה לספר "עוטה אור שביעית בזה"י").

ומה שטוענים שאם הכל ישמרו שביעית תהיה סכנה לכלכלת המדינה אין זה מציאותי כלל, דהחילונים ודאי לא ישמרו שביעית גם אם הרבנות תוציא איסור מפורש על עבודה בשביעית, כמו שלא מתחשבים אתה בכל גופי תורה (ה' יחזירם בתשובה). והרי הרוב הגדול של משקי המדינה בידי החילונים, ואין כאן איפוא שום סכנה.

ומה שטוענים שיש להציל החילונים כמה שאפשר ולכן עדיף להנהיג המכירה, זה מעולם לא שמענו שבי"ד הגון יתקן תקנה שיוציא ממנה קלקל גדול שתשכח תורה שלימה מישראל, והפרוץ בה מרובה על העומד, שאפי' הדתיים עובדים יותר מהמותר, שלא בשעת הדחק, ואפי' בדינים דאורייתא כמו לגבי ק"ש היום שהפירות של ישראל כמו שכתבנו לעיל.

והריוח אינו גדול כלל, לכלל הראשונים לא מהני כלום המכירה דאין קנין לגוי להפקיע אפי' מקדושתה גם בזה"ה, ועל סה"ת יש הרבה קושיות, שמהאי טעמא חלקו הגאון הרידב"ז וסיעתו, ולאחרונה בעל החזו"א, על מה שסמכו על סה"ת, וגם לשיטת סה"ת דיש קנין בזה"ה מאן לימא לן דסגי בקנין לזמן להפקיע קדושת הארץ וכמו שהסיק גם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל דאין לסמוך בקנין לזמן על סה"ת. וגם לאחר המכירה אינם עושים כתקנת חכמים, ועובדים אפי' עבודות דאורייתא, וכן אפי' שלא בשעת הדחק. ועיין היטב בכל זה.

ואין באין בזה לבטל תקנת הרב קוק ז"ל אן לא יבצעו היתר מכירה, דגם הוא לא תיקן רק אם מוכרים גם הפירות לגוי, אבל היום, שא"א ואין מוכרים הקנין פירות לגוי, לא סמכין על בעל הסה"ת בקנין לזמן. ועוד דכבר פירש הרב קוק ז"ל בדבריו, שאינו מתקן לדורות, רק אם יראה לבי"ד הגון שראוי לתקן הלאה, והיום לאור האמור, אינו ראוי לתקן.

והנני מתחנן ומבקש לפני כל חכמי לב לשים עיונם בדברים הברורים האלה באובייקטיביות, וכבר אמר החכם, קבל האמת ממי שאמרו, והרואה יראה שלא מתוך קנאות וחומרות כתבתי דברי אלה, אלא מתוך עיון מדוקדק, ומתוך כאב לב על מה שבעוה"ר נשתכחה תורת שביעית מרוב ערי הארץ, ותלמידיו ותלמידי שאר הישיבות, מתקשים מאד כשהם נוסעים לביתם, למצוא אוכל כשר בשביעית, ואפי' לחם כשר, הנקי מחשש ספיחין של חיטה מקומית, קשה למצוא בסוף שביעית ובשמינית, ומלבד בבני ברק ובירושלים וכמה מקומות תורה אחרים שקמו לאחרונה והצליחו לסדר חנות שמיטה ומאפיה כשרה, לא תמצא בשאר ערים זכר משביעית אפי' אצל הרבה רבנים רח"ל. בזמן שאפי' לדברי המתירים הרי לא התירו אלא בשעת הדחק, ואסור לעבוד בגינות, ואפשר לסדר שהמאפיה תשתמש רק בקמח תוצרת חוץ וכו' וכו', וכמה כואב הלב שבדור הראשון ששבנו לארץ, נעקרה המצוה שבגללה גלינו מארצנו, והרבה עונשים באים על זה: דבר (אבות פ"ה) וחרב (איכ"ר פ"ב) וגלות (שבת ל"ג א'): וכמה עלינו להתחזק, בפרט בדורנו זה, שהעם היושב בציון נתון בסכנה מתמדת, וזקוקים אנו לרחמי שמים מרובים, כמה עלינו להתחזק בקיום התורה ולהמנע מלעורר קטרוגים עלינו ח"ו.

ויה"ר שנוכח לראות ארץ הקודש בתפארתה, בקיום מצוותיה, לנחת רוח לפני המשגיח עליה מראשית השנה ועד אחרית השנה.

מהעבודות דלאשבוחי אילנא וכו', וכן באמת פרסמה הרה"ר בשנת תשי"ח חזר ח' (ז"ל כן הננו להעיר שבהתאם להנ"ל גם אלה אשר מכרו את אדמותיהם, בכל זאת באותם חלקות שעל ידי הבתים שאין בזה משום קיום הישוב יש להמנע מעבודות הקרקע חוץ מאלה שהן לשמירה על הקיים).

וזה צריך לדעת, שהלכה כרבים אפילו במילתא דרבנן, ורק בשעת הדחק דוקא אמרו כדאי הוא היחיד לסמוך עליו, אבל שאינו שעת דחק הלכה כרבים, והעובר על דבריהם עבר ודאי על איסור דרבנן וחייב מכת מדרות.

והנה דעת בעל החזו"א ז"ל דאפילו בקרקע של גוי אם ישראל אחראי על הזריעה והטיפול בשדה, יש איסור ספיחין, ולפי זה, לשיטת רב הפוסקים דאין קנין לגוי להפקיע קדושת הארץ גם בזה"ה, יש איסור ספיחין גם לאחר המכירה, ורק משום שבשעת הדחק סומכים על שיטת יחיד סמכו גם לענין זה על סה"ת, אבל שלא בשעת הדחק אסור לאכול ספיחין. והעולם אפי' הדתיים לא נוהרים כלל, שלא לאכול שלא בשעת הדחק, ואוכלים רגיל כבכל השנים אפי' כשאפשר לאכול פירות או ירקות משוים.

וכן לענין ק"ש היום שהפירות הם של ישראל גם לאחר המכירה, דלרוב הראשונים יש ק"ש (ואפי' לשיטת הב"י, דאין ק"ש בפירות של העכו"ם כאן שהפירות של ישראל יש קדושת שביעית כמו שכתבנו לעיל), ורק לשיטת סה"ת דהקרקע הופקעה מקדושתה אין ק"ש, וסומכים עליו בשעת הדחק, אבל בשעת הדחק איסור גמור הוא שלא לנהוג ק"ש בפירות, וא"כ לענין שלא להפסיד הפירות שאינו שעת הדחק אם לא יפסידום, וכן שלא יבשלו פירות שאין דרך לבשלם ודאי צריך לנהוג ק"ש. והעולם נוהגים כבכל השנים.

ולמה שכתבנו לעיל, גם בשעת הדחק צריכים היום הכל לשמור ק"ש, ואסור גם לסחור בהם אף שהיו שעת הדחק, וכן אסור לקצרים כדרך בעל הבית וחייב להפקירם. דלגבי ק"ש שהם דינים דאורייתא, לא סמכו להתיר, על ספר התרומה, ואנחנו יודעים שהעולם יסחרו בפירות ולא יפקירו אותם אפי' הדתיים, משום שהותרה הרצועה, וסבורים שהכל מותר.

ועכשיו נחשוב מה היה קורה אילו הרבנות היתה יוצאת בקריאה רבתי, בפרסומת גדולה, שלפי המצב של היום א"א לבצע המכירה, ועל כל יהודי לדעת שאיסור גמור הוא היום לעבוד באדמות אפי' ע"י גוי, וצריך להפקיר הפירות וכו' וכו', ודאי היו הדתיים שומרים שביעית. והיו הכל משביתים הגינות שעל יד הבתים והיתה מתרבה הדעת בהלכות שביעית לשמירת קדושת הארץ, ובמקום להשקיע זמן וכוחות אין להפקיע קדושת הארץ, היתה הרבנות משקיעה כוחות וכספים, איך להקל שמירת השביעית ע"י עצות חקלאיות המותרות על פי ההלכה. כגון זריעה מוקדמת של סוגים שיכולים להצליח אם יזרעו לפני ראש השנה, ויש לחפש ולעניין גם בעצות של גידולי מים, וכן לארגן יפה אוצרות בית דין, והחקלאים יקבלו שכרם על הטיפול בעבודות המותרות ועל הקטיף, לצורך התושבים המאורגנים באוצר ב"ה.

ועוד שברור לי שבמשך הזמן היה נכנס ענין השמיטה לתודעה של האנשים והיה כל אחד מחפש לו עצה איך לשמור שביעית, והרי בלא"ה במרבית המשקים משביתים האדמות כל שנה שלישית, ויכולים א"כ לכוין שיובירו האדמות בשנה השביעית: כן יכולים לשתול לפני שביעית מטעים שאין בהם ק"ש כגון פרחים, ויכולים אח"כ בשביעית לקצורם ולשווקם. וברור לי שעם השקעת כוחות ומוחות משותפים ימצאו פתרונות רבים, ויהיה אפשרי

התחדש השיעור מוסר היומי ממורנו הרב שליט"א בספר שערי תשובה, ניתן להאזין בקול יהודי מרוקו

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר
טל' 054-8520936
או דרך נדרים פלום כחיפוש 'עוטה אור', או באמצעות
הטל' 03-7630585 שלוחה 6465

**ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורנו הרב שליט"א במערכת
"קול יהודי מרוקו" 0747962335 שלוחה 2-2-2 שומעו ותחי נפשכם**

**הדברים נכתבו ע"י הכנת הכותב, מתוך שיחה הנמסרת בבית הרב מידי מוצ"ש בשעה 22.00
לקבלת הגיליון במייל מידי שבוע, ניתן לשלוח בקשה לכתובת מייל: m0548468875@gmail.com**

**נדבת נכד מורנו הרב, ידידנו הרה"ג רבי יחזקאל טולידאנו שליט"א, לרגל הולדת בנו וכתו התאומים,
יה"ר שיזכה לגדלם לתורה לחופה ולמעשים טובים**

מכל מקום קיררה לאחרים

❖ החיים בנויים מהשפעת הסביבה ❖ ההחלטות שלנו מתקבלות בגין אותן השפעות חברתיות ושם בדיוק הייתה המכה של עמלק ❖ כשאדם מייצר אטמוספירה חדשה, גלי ההשפעה הם אינסופיים, בכל הרבדים

הפחד של האומות מישראל היה איום. תקפים שבהם רגזו, גיבורים שבהם נמוגו, אלופי אדום נבחרו, יושבי פלשת נאחזו חלחלה. לא רק באותה שעה, גם ארבעים שנה מאוחר יותר מספרת זאת רחב למרגלי יריחו.

חרי בקריעת ים סוף, לא נקרע הים לבדו, אלא כל מימות שבעולם נבקעו עמו. כל העולם רעש וגעש בכל תנועה של עם ישראל, בהחלט מטיל מורא.

ישראל היו אמורים לכבוש את הארץ בנקל, ללא מלחמה.

ההשפעה קיימת

ולמרות זאת. ישראל מגיעים לארץ כנען וכנגדם ניצבים ל"א מלכים שונים. לא שעמיהם התגוררו באותם חבלי ארץ, אלא שכל אותם מלכים, מהארצות הסובבות ביקשו לתקוע דגל בפיסת אדמה בארץ הזו (להר חרמון לדוגמא, היו ד' שמות, כפי ארבעה מלכויות שאחזו חלק ממנה).

מלך אחרי מלך נופלים שדודים לפני יהושע, איש לא לומד מקודמו. מלך יריחו ומלך ירושלים, מלך תענך ומלך מגידו. כולם קורסים, וממשיכים להילחם. הלא אתם רואים שאינכם מצליחים לעמוד בפני יוצאי ירך יעקב, מה לכם פה ומי לכם פה?

הוא אשר גילו רבותינו. זה קירור האמבטי של עמלק. עמלק שהכניס באומות את האובססיה להילחם בישראל למרות שאין להם גבול או עימות איתם, יכלו לשבת בשקט בארצם הרחוקה ולאכול בשלווה את תאניהם. אדם ילחם עבור ביתו ורכושו, כל אשר לאיש יתן בעד נפשו. אבל כאן, מה גרר אותם לקרב? רק ההשראה של עמלק.

אמת. לא הייתה להם שייכות עם עמלק. עשרות שנים הפרידו ביניהם. אבל ההשפעה שררה באוויר, זה כבר לא היה מופקע. ההשפעה הלכה והתפתחה.

מבלי משים, אומות שלא הכירו את ישראל ולא את עמלק, מצאו את עצמם בדיוק באותו מקום. גם הם נלחמים בישראל.

אחת המצוות שנדרשים לקיים מדי שנה, היא לקרוא את פרשת מעשה עמלק סמוך לחג הפורים.

אף כי המצוה היא לזכור זאת בכל יום, אך משום שזיכרון האדם הוא שנה שלמה וכאשר דרשו זאת (ברכות נח:) על הפסוק 'נשכחתי כמות מלכ הייתי ככלי אובר', כשם שאבידה משתכחת מן הלב לאחר י"ב חודש (רש"י שם), ומכיון שכתוב במעשה עמלק 'לא תשכח', אנחנו מזכירים איבתו פעם בי"ב חודש, שלא ישתכחו מעשיו מאיתנו.

והשנה הזו, תבוא אל נכון הערתו של החת"ם סופר (שו"ת אה"ע ח"א סי' קט), כי אף שבשנה מעוברת השכחה אורכת י"ג חודש, כי רק אז מתחלפות תקופות השנה ותחלוקות החיים והיה די לקרוא פעם בי"ג חודש בשנה כזו, מכל מקום בעצמו החמיר וצויה לתלמודיו לכוון בקריאת פרשת כי תצא, לצאת ידי חובת קריאת זכור (ראה בדברי תלמידו המהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מ"ע תר"ד).

ומאחר שהשנה הבעל"ט היא שנה מעוברת, ראוי להתבונן השבוע הזה במעשה עמלק הרשע, בגופם של דברים.

מכל מקום קיררה לאחרים

נתחיל באמבטי שהתקררה.

רבנותינו מדמים את מעשה עמלק להדיוט שקופץ לאמבטיה רותחת, מבעבעת. כולם חוששים להיכנס למים הרותחים, חוץ מאותו הדיוט. קפץ ונכווה. אף על פי שנכווה, מכל מקום קיררה לאחרים.

אמבטי רותחת לא מתקררת במהירות, גם כשעשרה הדיוטות יקפצו לתוכה. עדיין אי אפשר להיכנס לתוכה. אבל רבותינו לימדו שעמלק כן קירר, במושגים העדינים, בתת מודע של אומות העולם הוחדרה הידיעה שלמרות הכל אפשר לפגוע ביוצאי מצרים.

אתה מושפע. כולם מושפעים

אדם מרגיש שכלתן ובעל דעה. איש לא יתדרך את מחשבותיו ונטיית לבו. הכל הוא מודד בפלס ויושר לבב. אין מקום להשפעה חיצונית לשבש את סברותיו. כך הוא מרגיש.

לבאורה.

אז למה יש דעות קוטביות כל כך בין קבוצות בני אדם, וכולם סבורים שהם הכי צודקים?

כי זאת אשר ידענו מאדונינו הרמב"ם, משפט אשר נחזור עליו שוב ושוב (רפ"ו מהלכות דעות): 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ומעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו'.

זהו. האווירה משפיעה. הסביבה משפיעה והחברים משפיעים.

ואם אנחנו מחפשים סיבה מדוע לא מרגישים את חרדת חודש אלול ואת החרדה לקראת יום בו עוברים לפניו יתברך לתת דין וחשבון, כנראה זה מחמת הסביבה. הסביבה מתנהלת כהרגלה ולא חרדה מה'אלול'. וזה מרפה לנו את הידיים.

נוטל שכר כנגד כולם

יש רעיון נפלא שמסר רבי אהרן קוטלר אודות אדם שמתחזק לבדו, למרות שהסביבה לא נמצאת באטמוספירה שלו. 'אם ראית דור שמתרפין מן התורה, עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כנגד כולם' (ירושלמי סוף ברכות).

ההבנה הפשוטה היא, חסרים לומדים, ואתה לוקח את שכרם לעצמך. חידש רבי אהרן קוטלר כיוון אחר לחלוטין -

דרך שעסוקים בתורה, גורמלי שזו תהיה האווירה שבחור צעיר ייקח את הגמרא וילמד היטב. אבל כשהבחור הזה נמצא במקום שאין סביבה כזו, אין דחף חברתי כזה, המלאכה שלו קשה שבעתיים. באצבעות חשופות הוא חוצב את תלמודו.

ובכן, כל מאמצך היו מתוך תוכך, אתה הבאת כוחות נפש שלא קיימים, בדין הוא שתטול שכר כנגד כולם!

והרי זה היה בדיוק שכרו של פינחס ליטול בדין את שכרו. הוא יצק כוחות לא קיימים, מתוך עדה של 'המה בוכים', קם ונתגבר כמו לביא. מכולם נשתכחה ההלכה, איש לא ידע מה לעשות, רק אחד קם מתוך עדה, לא הושפע מהבכי והנהיג של חבריו, תפס את הרומח ועצר את חרון האף.

גם לאחר מעשה המשיכה הסביבה להתנכר לפינחס. רינגו אחרי, הזכירו פיטום אבותיו, מדובר באדם עם סגולות ייחודיות שלא מושפעות מהסביבה.

הנני נותן לו את בריתי שלום.

היונה והזקן

'יש' מין יונה שמאכילים אותה וחברותיה מריחות ובאות אצלה לשוכבה, כך חז"ל מספרים במדרש שיר השירים (א, טו). 'כך בשעה שהזקן יושב ודורש, הרבה גרים מתגיירים באותה שעה'.

לעולם ה'נמשל' הוא יותר גבוה וחודר מאשר המשל. המשל בא לסבר את האוזן, להטעים את תחילת ההבנה ומכאן ואילך תרחיב בדעתך. היונות שמריחות ובאות, ניכרות ונראות. הנה זו באה וגם זו באה.

הנמשל רחב הרבה יותר, אתה לא רואה בכלל מי הגיע לדרשתו של הזקן, ההשפעה שלו הולכת למרחקים, קודחת לעמקים ומתפשטת למרחבים. ייתכן שהזקן ייפטר לבית עולמו וכלל לא יידע עד היכן השפעתו חבקה.

יש אדם שמושפע ישירות כמו יתרו, שומע על כל התלאה ומחליט להגיע. יש אדם ששומע לאחר זמן כמו רחב. שמענו כי הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם. ארבעים שנה זה חלחל. ויש אנשים כמו חנניה מישאל ועזריה שנכנסו לכבשן האש ופרסום קידוש ה' שלהם המשיך והתרחב לכל העולם כולו.

הקדוש ברוך הוא טובע כל אדם בצורה אחרת, כל אדם עם דעות שונות. ולמרות זאת, יש כוח להשפעה של רבים. פלוני יחיד ופלוני יחיד, אבל במכנה המשותף דעותיהם קרובות. לזה אנו מכוונים לקראת יום ראש השנה, להמליך את הקדוש ברוך הוא בשמים ובארץ, לעבדו שכם אחד, להשפיע ולהקרין את מלכותו בכל משלה, ידע כל פעול כי אתה פעלתו. עמלק נמצא בגפו, מבקש להקרין את איבתו בכל העמים, והצלחה.

נזכור כי מרובה מדה טובה ממדת פורענות פי חמש מאות, יכולים אנו להקרין את מלכות ה' בעולם, בכל העמים ובכל הבריות, כי מלך על כל הארץ אלוקים!

גם אנחנו צריכים להצליח.

ויבולים!

להצלחת

הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
ברוחניות ובגשמיות

לעילוי נשמת

הגאון האמיתי
רבי אברהם דב אויערבאך זצ"ל
בן מרן הגרש"ז זצ"ל
רב אב"ד עיה"ק טבריא ת"ו

פרשת כי תצא תשפ"א

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

אדם שהזיק מצבה, חייב לשלם?

שאלה

שני שכנים רבו ביניהם זמן רב, וכעבור מספר שנים אחד מהם נפטר, ומשפחתו הקימה מצבה על קברו. חודשיים לאחר הקמת המצבה הזדמן אחד מבני משפחת הנפטר לבית העלמין, ולהפתעתו ראה שהמצבה מנופצת. והנה לאחר בירור שעשו, נודע למשפחה בוודאות, שהשכן שרב עמו בחייו ניפץ את המצבה, ואכן השכן לא הכחיש זאת.

האם ניתן לחייבו לשלם עבור עשיית מצבה חדשה, או שהמזיק יכול לטעון, שהזיק לנפטר, ולאחר שנפטר לא זכה בממון הזה?

תשובה

השכן שהזיק למצבה, במעשהו הנפשע עבר על איסורים חמורים, הן הקשורים לבין אדם למקום והן הקשורים לבין אדם לחברו. לפיכך הוא חייב לעלות על קברו עם עשרה אנשים ולבקש מחילה מהנפטר.

מלבד בקשת המחילה, ועשיית תשובה ראויה על מעשהו, חייב המזיק לשלם עבור עשיית מצבה חדשה באותה מתכונת שהייתה לפני ששרפה.

מקורות

כתב המרדכי בב"ק פ' החובל (ס' קי) שישנה תקנה וחרם מקדמונינו [כלומר - מהגאונים] שלא להוציא שם רע על המתים. ולכן המדבר רע על שוכני עפר - צריך לקבל עליו תעניות, תשובה, ועונש ממון כפי ראות בית הדין ע"כ. דברי המרדכי נפסקו להלכה בשו"ע אור"ח (ס' תרו), וברמ"א חו"מ (ס' תכ, לה) וע"ש.

והנה בגמ' ביומא (פז.), שנפסקה בשו"ע אור"ח (ס' תרו, ב), כתוב, שאם אדם פגע בחברו ולאחר מכן נפטר חברו, צריך הפוגע להביא עשרה אנשים על קברו ולומר שם בפניהם, שחטא לאלוקי ישראל ולפלוני שקבור כאן וכו'. ואמנם הגמ' שם לא אמרה לעשות כך כשפגע בחברו לאחר שנפטר, אולם בנידון דנן מכיוון שמזיק המצבה חייב לבקש ממנו מחילה גם על מה שרב עמו בחייו והדיבורים המצערים שנאמרו שם, לכן יאמר כעת בבקשת המחילה, שחטא כלפי הנפטר הן בהיותו בחיים, והן בביזיון שגרם לו לאחר מותו.

חייב הממון מחמת סילוק בזיון הנפטר

מבואר בשו"ע יו"ד (ס' שסח, א) שאסור לנהוג קלות ראש בבית הקברות, משום כבודם של המתים. וכתב בשו"ת חת"ס יו"ד (ס' שלה) שמקום שהוקצה לבית הקברות, וכ"ש אם כבר קברו שם, וכ"ש ליד הקבר עצמו - יש לו קדושת בית הכנסת, וקדושת כל דבר מצוה אחר. ולכן אסור ליהנות ממנו, וכ"ש שאסור לבזותו, כשם שאסור לבזות את הציצית, וארבעת המינים וכיו"ב.

לאור האמור, ודאי שחמור ביותר מעשהו של המזיק שביזה מקום שקדוש בקדושת בהכנ"ס. וכמו כן בניפוץ המצבה יש בזיון גדול לנפטר הן בפני עצמו, והן בפני כל האנשים שיעברו שם ויראו את המצבה המנופצת. לכן הצער שיש לנפטר מחמת הביזיון הזה, הינו גדול יותר מאשר דברי לשון הרע שאמר עליו אדם בפני חברו בצנעה, שאפילו על מעשה זה תקנו והחרימו הגאונים את המדבר, וחייבוהו ממון כפי ראות ביה"ד. וכ"ש בנידון דנן שהביזיון שנעשה ע"י המזיק בשבירת המצבה לא יתוקן אלא רק לאחר עשיית מצבה חדשה. אם כן, ודאי שיש בסמכות בית הדין, לחייב את המזיק מחמת תקנת הגאונים, לסלק מהנפטר את הביזיון שקיים לנפטר כל הזמן מחמתו, ויסולק מהעולם רק בהקמת מצבה חדשה על קברו של הנפטר. לפיכך מחויב המזיק המבזה לשלם ממון עבור מצבה חדשה.

חייב הממון מחמת דינא דגרמי

כמו כן נלע"ד שגם ע"פ דיני חושן משפט, חייב המזיק לשלם עבור עשיית מצבה חדשה, ואפילו שהנפטר לא זכה בה. שהרי כתב בשו"ת הרא"ש (כלל יג, ס' יט) וז"ל: האבן שנותנים על הקבר - מצרכי הקבורה היא. וכל מה שנוהגים בו בני משפחתו - הוא צורך הקבורה ע"כ. ומבואר בשו"ע יו"ד (ס' שמח, ב) שחייבים היורשים שירשו ממון אביהם, לעשות לנפטר כל מה שנהוג לעשות מצרכי הקבורה. וביאור הדבר הוא, כי ממון הנפטר השתעבד עוד בחייו לצורך קבורתו, וממילא היורשים לא זכו בו לצרכי עצמם, אלא רק עבור צרכי הנפטר. לפי"ז בנידון דנן, מכיוון שכעת חייבים היורשים מחמת המזיק להוציא ממון נוסף ממה שירשו לצורך כבוד הנפטר, לכן מדינא דגרמי נחשב הדבר, שהמזיק הזיק במעשיו לממון בעין שנמצא ברשותם, ושירשו אותו. ולכן אין מעשהו נחשב רק כגורם לממון אחר שיצטרכו להוציאו, אלא כמזיק לממון שקיים ברשותם שמשועבד לצרכי הקבורה. ולכן דינו של המזיק הוא לפחות כמסלק שיעבודו של חברו, שחייב לשלם על כך מדינא דגרמי.

ונראה להוסיף, שבנידון דנן חייב המזיק לשלם למשפחה מדינא דגרמי, אפילו אם הם לא ירשו ממון מהנפטר. כלומר, אע"פ שהש"ך ביו"ד (ס' שמח ס"ק ה) פטר את היורשים במקרה כזה, שלא ירשו, מלשלם מכספם את צורכי הקבורה. אולם רבים מהפוסקים שקדמו לו, שכנראה שהש"ך לא ראם, חלקו עליו. ובראשם שו"ת מהר"ם מינץ (ס' נג-נה) שהביא שכן גם הכריע בתשובות הראב"ן (ס' לג, שהיה מהראשונים). וכן הכריע כך ג"כ בשו"ת בית לחם יהודה (בסוף ס' שמח), וגם הגרע"א על השו"ע שם הביאם להלכה, ועיין בתשו' הנ"ל כי קצרתי.

כפיות טובה - המידה הגרועה ביותר

בפרשתנו כתוב (כג, ד-ז) לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'. ואפילו אם יתגיירו הזכרים - לא יוכלו להתחתן עם בנות ישראל לעולם. והטעם לכך הוא, לגבי עמון - בגלל שלא קידמו את בני ישראל בלחם ומים, ואפילו תמורת תשלום, לא הסכימו למכור להם. ולגבי מואב - למרות שהם מכרו להם לחם ומים תמורת כסף, אולם מכיון ששכרו את בלעם לקלל את ישראל, הורחקו לצמיתות מקהל ה'. וכך מבואר שם בדברי הרמב"ן, רבינו בחיי, והספורנו וע"ש.

ולכאורה צריך ביאור הטעם שנפסלו בני עמון על שלא קידמו את בני ישראל בלחם ובמים. שהרי היה לבני ישראל אוכל מספיק כדי קיום, מהמנן שאכלו בבוקר ומהשלו שאכלו בערב, וגם מים לא חסר להם, כי שתו מבארה של מרים שהלך עמם כל הזמן. ובאופן הזה חי עם שלם שכלל מליוני אנשים במשך ארבעים שנה. וא"כ האם בגלל אותם ימים או שבועות ספורים שעברו ליד ארץ עמון והם סירבו למכור להם לחם ומים, לאומה שהיה לה ממילא ממה לחיות, האם זוהי סיבה מספקת לפוסלם לצמיתות?

מהותם של עמון ומואב

וננסה לבאר זאת בס"ד בהרחבה ע"פ דברי הרמב"ן, וספר החינוך (מצוות תקס"א-ב). חז"ל אמרו, שהמהות של בני ישראל היא שהינם: ביישנים רחמנים, וגומלי חסדים. ולכן אע"פ שלשאר אומות העולם אין את שלושת תכונות אלו, ורבי שמעון בר יוחאי לימד אותנו, שכל גוי שונא יהודי ורוצה ברעתו, אולם מי שרוצה באמת להתגיייר מאהבת הבורא ית"ש, לאחר גרותו זוכה הוא לקבל תכונות אלו. משא"כ אצל בני עמון ומואב, מאחר ושורש ביאתם לעולם הוא מבנות לוט שהתעברו מאביהם, והם ניצלו ממוות ודאי בהפיכת ה' את סדום, רק בגלל תפילתו ובקשתו של אברהם אבינו. דבר זה מחייב אותם ואת כל צאצאיהם בהכרת הטוב לגמול חסד עם צאצאי אברהם אבינו. אולם אומות אלו, במקום להתנהג כך, בכוונה תחילה רצו להרע לבני ישראל אע"פ שהם לא עשו להם כל רע. דהיינו, מואב - שכר את בלעם לקלל את ישראל שיימחקו מהעולם ר"ל. וכלשון הפסוק במדבר (כג, יא) "לקוב אויבי לקחתך". ואע"פ שבתחילה (כב, ו) בלק אמר לבלעם רק "לכה נא ארה לי את העם הזה" כלומר, רק מהארץ, כפי' רש"י שם (כב, יא). אולם בסוף (בפסוק כג, יא) גברה שנאתו, ורצה שיקללם לצמיתות מהעולם וע"ש. ואילו עמון רשעותם היתה שלא הסכימו למכור אפילו תמורת כסף לחם ומים לישראל, למרות שהם באו לעולם רק בזכות אביהם של ישראל, וע"כ הם גילו את מידותיהם המושחתות ששורשן - כפיות טובה.

נמצאנו למדים, שעמון ומואב נפסלו מלבוא בקהל ה' לא בגלל שהרעו בפועל לישראל, שהרי את קללות בלעם הפך הקב"ה לטובה, וכן אוכל ומים לא היה חסר לבני ישראל. אלא הם נפסלו בגלל המידה המושחתת שלהם שהיא - כפיות טובה. והטעמים הכתובים בתורה, הם ההוכחה שיש להם מידה מושחתת זו. וגלוי וידוע לקב"ה, שאפילו אם הם יתגיירו, אע"פ שיקיימו את המצוות, ואפילו יהיו תלמידי חכמים מופלגים וכו', אולם תכונת האופי והרשעות הכלולה בכפיות הטובה שבמהותם - לא תשתנה, אלא הם יהיו תלמידי חכמים רשעים וכפויי טובה. ומאחר ומידה רעה זו הינה הפוכה ממהות עם ישראל שהינם רחמנים וגומלי חסדים, לפיכך הם נאסרו מלבוא בקהל ה' לעולם, ולהלן נביא בס"ד הוכחה מעשית לכך.

ומצאנו שכפיות טובה היא הגרועה שבמידות האדם, כמו שכתב בספר חסידים (ס' תרסה) וז"ל: אין מידה רעה כמו כפיות טובה. והתורה ציוותה שאפילו כלפי בעל חי ודומם אסור להיות כפוי טובה. ומסיבה זו משה רבינו לא היכה את שלושת המכות הראשונות במצרים וע"ש שהאריך. וכן כתב הגר"א במשלי (ל, י) וז"ל: כפוי טובה - לפי שכלנו הוא איש עוול אשר כמוהו אין נמצא וכו' ע"כ.

שורש יצירת עמון ומואב

והנה אם נחקור על שורשם של עמון ומואב, נבחין מהו מקור שחיתותם. בבראשית (יט, לא-לח) מבואר שמואב ועמון נולדו מחיי האישות שהיו בין האב לוט, לשתי בנותיו. ומבואר במסכת סנהדרין (נח:) שלשיטת תנא אחד - הדבר נאסר מהתורה גם על אומות העולם, וממילא ילדים אלו הינם ממזרים. ולשיטת תנא אחר - הדבר נאסר ע"י אומות העולם, שקיבלו על עצמן לאחר המבול, שדבר מתועב ומאוס זה יכלל בכלל איסורי העריות שנאסרו עליהן וע"ש. והנה ביחס ללוט אבי אומות אלו כתוב בבראשית (יג, ה-ז) "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן, ובקר ואהלים". ופי' רש"י - מי גרם שהיה לו זאת - הליכתו עם אברהם ע"כ. ובמקום שלוט יודה לאברהם על כך, עוד עשה ברשעותו ובכפיות טובתו מריבה עם אברהם. וכלשון הפסוק (ח) "ויאמר אברהם אל לוט - אל נא תהי מריבה ביני וביניך וגו'. וכדברי המדרש רבה שם (פ' מא, ה) ר' עזריה בשם ר' יהודה בר' סימון אמר: כשם שהיה ריב בין רועי אברם ובין רועי לוט, כך היה ריב בין אברם ללוט ע"כ. וכתב שם המדרש (פ' מא, ג) ארבעה דברים טובים היו ללוט בעבור אברהם, וכנגדו היו בניו צריכים לפרוע לנו טובות, ולא דיין שלא פרעו לנו טובות - אלא עשו רעות יותר מכל העמים, כמבואר שם בפי' העץ יוסף, וע"ש באריכות דברי המדרש כי קצרתי.

ההבדל המהותי שבין לוט לבנותיו והשלכותיו

הגמ' בנזיר (כג, דורשת על לוט את הפסוק במשלי (יח, ב) "לתאוה יבקש נפרד, בכל תושיה יתגלע". כלומר, שכל הסיבה שלוט רצה להפרד מאברהם, הייתה כדי למלאות את תאוותיו בעבירות של עריות. ולכן אפילו שידע מה עשתה עמו בתו הבכורה בלילה הקודם, בכוונה הוא שתה הרבה יין גם ביום השני כדי להשתכר שנית, בכדי שיוכלו לעשות עמו שוב פעם מעשה זה, ואע"פ שגם אצל הגויים בדורו מעשה זה היה נתעב ביותר. ופירש הגר"א במשלי שם, שע"י מעשה זה, גורם האדם שם רע לעצמו, לרבו, למשפחתו, לבניו, ולבני ביתו עד סוף הדורות ע"כ. וגם רש"י בבראשית (כ, א) כתב על הפסוק "זיסע משם אברהם" - כדי להתרחק מלוט, שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו וע"ש.

נמצאנו למדים, ששורש מואב ועמון מצד הזכרים, כלומר מאביהם לוט, היה - מושחתות בעריות באופן מתועב ביותר אפילו על אומות העולם בזמנם. וזאת בתוספת כפיות טובה מצד לוט כלפי אברהם אבינו, שלא היתה כמותה אצל אף אדם, ואצל אף אומה מיום בריאת העולם. אולם מצד הנשים, מבואר שם בגמ', שבנות לוט היו צדקניות וחז"ל דרשו עליהן את הפסוק "צדיקים ילכו בה". כלומר, הן טעו וחשבו שהעולם נחרב כמו לאחר המבול, וממילא לצורך קיום העולם, הן חיו עם אביהן כדי לקיים את עולמו של הקב"ה, למרות שהן מצד עצמן תיעבו וסלדו ממעשיהן, ועשו זאת רק לשם שמים. לפיכך אע"פ שמעשיהן היה פסול, ובפרט שהמציאות היתה, שהעולם לא נחרב ורובו היה קיים למעט אותן ארבע ערים שנחרבו, אבל מאחר והן התכוונו רק לשם שמים, לכן נקראו ע"י חז"ל צדקניות.

לפיכך למרות שחלילה לנו מלתת טעמים לדברי התורה ולדרשות חז"ל, אולם לאור דבריהם שהובאו לעיל, ניתן יותר להבין למה אסרה התורה רק על הזכרים מעמון ומואב מלבוא בקהל ה'. מכיוון ששורשם הוא מלוט, שחז"ל בגמ' בנזיר (כג.) קראו לו "פושעים", והיה אבי כפוי הטובה מבריאית העולם עד סופו. אולם הנשים של בנות מואב, שורשן מבנות לוט שחז"ל קראו להן שם בגמ' "צדיקים" ולכן הן מותרות לבוא בקהל ה'. ואכן את רות המואביה, ונעמה העמונית כינה הקב"ה בלשון חיבה - "גוזלות טובות" כמבואר בב"ק (לח:) וע"ש.

גר הבא מעמון ומואב, למרות גרותו - נשאר מושחת במידותיו

כתב התרגום יונתן ב"ע (דברים כג, ז) על הפסוק "לא תדרוש שלומם וטובתם כל ימך לעולם", שאפילו אם בני עמון ומואב יתגיירו - השנאה תישאר בליבם, עד עולם. כלומר, מידותיהם הרעות והמושחתות שבראשן - כפיות טובה, ושנאת עם ישראל, יישארו בהם למרות גרותם, כי זהו מהותם. ונביא בס"ד ראייה לדבריו.

כתוב במשנה במסכת ידיים (פ"ד, ד) שהובאה גם בגמ' בברכות (כח.) לגבי יהודה בן גרים. שאביו היה מעמון והתגייר, והתיר רבי יהושע ליהודה בנו לבוא בקהל ה', מאחר וסנחריב בבל ערבב את אומות העולם והעבירם ממקום אחד למקום אחר. לפיכך גוי שבא להתגייר לאחר מלכות סנחריב, למרות שמגיע מארץ עמון או ממואב, אנו אומרים שהוא בא מרוב התושבים שם שהינם משאר אומות העולם, כי קימ"ל שכל שפורש ממקום קביעותו - בא מהרוב שהיה שם. ומאחר והתורה אמרה "אחרי רבים להטות" ממילא תולים שאותו אדם הגיע מרוב האנשים שגרים שם, שהם משאר אומות העולם, ולפיכך התיר רבי יהושע ליהודה לבוא בקהל ה', והסכים עמו רבן גמליאל, וכך נפסקה ההלכה.

אמנם התוס' ביבמות (עו: ד"ה מנימין וכו') הקשו על כך, דהלוא מבואר במסכת מגילה (יב:) שחכמי ישראל אמרו לאחשורוש לגבי העונש שהגיע לושת, שיתיעץ עם חכמי עמון ומואב שבגלל שהם לא גלו ממקומם לכן נשאר עם חכמתם. והרי מעשה זה קרה שנים רבות לאחר ימי סנחריב ונבוכדנצר הרשע, שג"כ החריב והגלה את שאר האומות. וא"כ איך התירו ליהודה העמוני הנ"ל לבוא בקהל ה'?

ותירצו שם התוס' [דלא כשיטת ר"ת] שאכן את רוב העם המקורי של עמון ומואב הגלה סנחריב מארצם והביא במקומם משאר אומות העולם, אלא שמשום מה דווקא בארצות אלו עדיין השאיר סנחריב מייעוט ניכר וחשוב מבני עמון ומואב המקוריים, ולכן בגללם בני האומות האחרות שבאו לשם התבטלו אליהם, ונקראו ג"כ על שמם עמונים ומואבים. נמצא שחז"ל כשאמרו לאחשורוש שעמון ומואב לא גלו התכוונו, לאותם חכמים מעשרות האחוזים של תושבי ארצות אלו, שעדיין נשארו מבני עמון ומואב שנשארו במקומם. ולכן ביחס ליהודה גר העמוני, אע"פ שוודאי צדק רבי יהושע שאמר, שמכיוון ששישים או שבעים אחוז מתושבי עמון הינם מאומות אחרות, לפיכך עלינו לפסוק עליו שהוא הגיע מהרוב שמותר לו לבוא בקהל ה'. אולם יתכן מאד, וכפי שנראה להלן שכך היה, שבמציאות שורשו הוא מאותם עשרות אחוזים של בני עמון המקוריים שנשארו בארצם ולא גלו, כך שלמרות שיתגיירו הם יישארו שונאי ישראל וכפויי טובה, וכפי שאכן נראה להלן מהתנהגותו של יהודה.

כתוב במסכת שבת (לג:) שישבו ביחד גדולי התנאים שבאותו הדור שהם: רבי יהודה, רבי יוסי, ורבי שמעון בר יוחאי, ועמם ישב גם יהודה

גר העמוני, והנה אם הוא ישב במחיצתם ביחד, ודאי שגם הוא היה תלמיד חכם גדול. וכך גם כתב שם רש"י (בד"ה וסיפר דבריהם וכו') שהיו לו תלמידים רבים שבפניהם גילה את דברי התנאים על הרומאיים. והנה הגר הנ"ל לאחר ששמע את דברי רשב"י שדיבר בגנות הרומאיים ששלטו אז בארץ ישראל, מחמת מידותיו הרעות, למרות שידע את חומרת פרסום הדבר משום איסור לשון הרע, וכפי שפוסק הרמב"ם (פ"ז מדעות הל' ה) לאיסור את המעשה הזה כדוגמא ללשון הרע שאסרה התורה. אולם יש בפרסום הדבר איסור חמור מכך והוא - איסור של מוסר ורודף לחיי רשב"י שיהרג מחמת זה, וכפי שאכן קרה שכשנודע הדבר לרומאיים, הם פסקו על רשב"י מיתה, ולכן הוצרך להתחבא מפניהם שלוש עשרה שנה במערה. וכתוב בגמ' שם (לד.) שלאחר שרשב"י יצא מהמערה וראה את יהודה גר העמוני - נתן בו עיניו והרגו מיד.

ולכאורה קשה, שהרי מבואר בשו"ע חו"מ (סי' שפח, יא) שההיתר להרוג מוסר זה רק לפני שמסר, אבל אם כבר מסר את חברו - אסור להורגו, אלא אם כן הוא הוחזק למסור. כלומר, שימשיך למסור אחרים בפעמים נוספות ע"כ. ולפי"ז קשה למה רשב"י הרג את יהודה גר בגלל דבר שעשה לפני שלוש עשרה שנה? אלא ודאי שרשב"י ידע שליהודה גר העמוני יש את התכונות של בני עמון ושהוא מצאצאיהם, והגיע מהמיעוט הניכר של בני עמון המקוריים שנשארו בארצם, ושלא הגלם סנחריב, ושעליהם התכוונו חז"ל במסכת מגילה (יב:) בדבריהם לאחשורוש. לפיכך למרות שהיה תלמיד חכם גדול שישב במחיצת גדולי התנאים בדורו, והיו לו תלמידים גדולים בתורה, ולמרות שהתגייר, אולם עדין נשארה בו השנאה התהומית ליהודיים, וכפי שכתב התרגום יונתן ב"ע שהובא לעיל, ונשאר במהותו כפוי טובה ומהגורעים שבהם. כלומר, למרות שהת"ח הם אלו שקירבוהו והכניסו אותו בקהל ה', לימודו תורה וישב במחיצתם. אולם רשב"י ראה ברוח קדשו, שיהודה נשאר עדיין מוחזק להמשיך למסור ולרדוף בצורה ישירה או עקיפה את היהודיים ובראשם את תלמידי החכמים שבהם, אע"פ שלהם הוא חייב הכי הרבה הכרת הטוב, והוא מתנהג כמו שעשה סבו לוט לאברהם אבינו, ולכן צדק רשב"י שהרגו כדין מוסר. דהיינו הריגתו לא נעשתה כעונש על מסירתו בעבר, אלא בגלל שנשאר במהותו עדיין מוסר ורודף למסור גם בעתיד את היהודיים, ובראשם את תלמידי החכמים שבדור.

מסקנת הדברים לגבינו

נמצאנו למדים מכל האמור, שהמידה הגרועה ביותר הינה - כפיות טובה, והשלכותיה הינן הרות אסון הן לבעליה, והן לאנשים שיפגע בהם. ולפיכך חובה על כולנו להתבונן בכך, ולהשיב תמיד טובה תחת טובה למיטיב עמנו, ולא חלילה הפוך. אולם גם אם נכשלנו, מאחר ושורשו של עם ישראל הוא - שהם רחמנים, וגומלי חסדים, לפיכך כל יהודי בכל מצב שנמצא, יכול לחזור בתשובה ולבקש מחילה ממי שנפגע מחמתו, ולתקן מכאן ואילך את מידותיו ולחזור לשורשו שמהותו - גמילות חסדים ועשיית טוב, כי החטא לא פגם בשורש היהודי. שנשאר במהותו רחמן וגומל חסדים.

סוכה מו:

הזיק בשגגה מתוך שמחה של מצוה

שאלה

במהלך ריקוד סוער שהיה בחתונת חבר מהשיעור, פגע אחד מהרוקדים ללא כוונה במשקפי חברו היקרות כשרקד לידו, וכתוצאה מכך נפלו המשקפיים ונשברו, עלות הנזק מסתכם באלפיים ₪. האם המזיק חייב לשלמו?

תשובה

א. בנידון השאלה, מחמת תקנת רבונתנו הראשונים - פטור הרוקד מלשלם. ואמנם ראוי לפנים משורת הדין לפחות שיתפשרו, אולם לא ניתן לחייבו על כך.

ב. אם בכוונה דחף את חברו במהלך הריקוד, ולכן נפלו המשקפיים ונשברו - חייב הדוחף לשלם את כל עלות הנזק.

ג. אין שום היתר להזיק בכוונה ע"י מעשה או ע"י ביוש בדיבור לאף אדם, ואפילו כשזה נעשה לצורך שמחת החתן או לצורך שמחת פורים וכיוצא בזה. וכל איסורי תורה החמורים הקשורים למלבין פני חברו ברבים, ביזוי תלמיד חכם, לשון הרע וכדומה, וכן חיובי תשלומי נזקי הממון הקיימים במקרים רגילים, קיימים גם כשזה נעשה באמתלא של שמחת מצוה אם עושים זאת בכוונה.

מקורות

כתוב במסכת סוכה (מה, מו:), שביום השביעי של חג הסוכות לאחר שיצאו ידי מצוות נענוע של ארבעת המינים, מיד התינוקות שומטים את לולביהם, ואוכלים את אתרוגיהם. ופירש רש"י במשנה (מה, מה) שהכוונה היא, שהאנשים הגדולים לוקחים מהילדים הקטנים ללא רשותם את הלולבים והאתרוגים שלהם, ואין בכך איסור גזל מהתורה או מדרבנן, מאחר וכך נהגו מחמת השמחה. והוסיפו שם התוס' (בד"ה מיד התינוקות וכו') שמדברי רש"י אלו יש ללמוד, לאותם הבחורים שרוכבים בסוסים לקראת חתן ונלחמים זה עם זה כדי לשמחו, ולמרות שמחמת מלחמתם קורע (ללא כוונה) אחד לחברו את בגדו או מקלקל לו את סוסו - פטור המזיק מלשלם, מאחר וכך נהגו מחמת שמחת חתן ע"כ. וכך גם פסק המורדכי בסוכה (סי' תשמג) בשם רבינו שמשון, והאור זרוע (ה"ב, סי' רטו), וכן בספר האגודה פרק לולב וערבה (סי' מא), ובשו"ת תרומת הדשן (ח"א סי' קק, וח"ב סי' רי').

אולם בשו"ת הרא"ש (כלל קא, ה) שהובא ג"כ בטור חו"מ (סס"י שעח, ט) משמע שחולק עליהם. מאחר וכתב שם לגבי חברו של חתן שרכב על סוסו לפני החתן כדי לשמחו, ובגלל שהשתולל עם סוסו הוא פגע עם סוסו בפרד שרכב עליו החתן, וגרם לו נזק של שלש מאות זהובים. שחייב הרא"ש את המזיק לשלם לחתן את מלוא הנזק, למרות שהדבר נגרם בשגגה, ומחמת רצונו לשמח את החתן. אמנם הב"ח שם בחו"מ מיישב זאת, שדברי הרא"ש נאמרו מעיקר הדין באותם המקומות שלא היה מנהג לפטור כתקנת רבונתנו הראשונים [הנידון בתשובה הרא"ש היה במקום רבנותו שהיתה בספרד, ולא באשכנז] אולם במקום שנהגו לפטור כתקנת רבונתנו הראשונים [כלומר, במדינות אשכנז שבהם כיהנו כל רבונתנו הראשונים שהובאו לעיל] הדין הוא - שהמזיק פטור מלשלם.

לפי"ז מוכח להדיא מדברי הב"ח, שהפטור מחמת התקנה קיים, אפילו אם הנזק היה בסכום כספי גדול של שלוש מאות זהובים כמו בנידון של תשו' הרא"ש. וזה שלא כפי שהביא המשנ"ב בשמו באור"ח (סי' תרצה,

סי' קיג). ומה שהביא המשנ"ב נמצא בשו"ת הב"ח (ישנות סי' סב) שם חילק בין היזק גדול להיזק קטן, ועיי"ש בכל דבריו וביישובו בדרך זו את התשו' הרא"ש. ודברי הב"ח צ"ע שסתרו אהדדי.

הכרעת הרמ"א והגר"א

והנה הרמ"א בחו"מ שם (סס"י שעח) הכריע לדינא שלא כדברי שו"ת הרא"ש שהובא בשו"ע, אלא כדברי רש"י, התוס', המרדכי, אור זרוע, האגודה, ותרומת הדשן. שבזמן הזה ישנו מנהג לפטור כשהנזק נגרם בשגגה מחמת שמחה, ואפילו כשהנזק היה בסכום כספי גדול כמו בנידון הרא"ש, שביחס לדבריו בתשובה הנ"ל הכריע הרמ"א שהמנהג בזמן הזה לפטור את המזיק, וכך גם כתב בדרכי משה שם על הטור. ומדברי הגר"א שם בחו"מ (סי' כה), ובאור"ח (סי' תרצה ס"ק ט) משמע שגם הוא הכריע לדינא כדברי הרמ"א הנ"ל.

והנה הרמ"א באור"ח (סי' תרצה, ח) נקט לדינא כדברי תרומת הדשן (ח"ב סי' רי) והנידון שם היה, שבהושענא רבה בזמן הקפת הבימה עם ארבעת המינים, חבל שונא בחוזה בגוף חברו חבלה קשה שהצריכה את הנחבל טיפול רפואי ע"י רופא. אלא שהשונא טוען, שמעשהו נעשה בשגגה בגלל שמחתו בעת הקפת הבימה וכו'. ומשמע שם מהתנה"ד, שלולא שהיה בנידון הנ"ל רגלים לדבר שהשונא היכהו בכוונה, הוא היה פטור מלשלם, למרות שחבל בחברו מכה קשה, ולכאורה מזה שהרמ"א פסק תשובה זו משמע, שסובר שלא כדברי המשנ"ב באור"ח (סי' תרצה, ס"ק ג) וצ"ע.

עכ"פ נמצאנו למדים למסקנה, שהכרעת הרמ"א הינה כדברי רבונתנו הראשונים שבאשכנז, שגם בזמן הזה קיים המנהג והתקנה, שמי שהזיק בשגגה כלומר, שלא נזהר כראוי בעת רצונו לשמח את החתן או בעת שמחת פורים או הריקודים בשמחת תורה וכו"ב, פטור מלשלם לניזק עבור נזקו, גם אם הנזק היה בסכום כספי גדול, וגם אם גרם בשגגה חבלה לגופו של חברו.

ביאור הגדר של תקנת הראשונים או במנהג שנהגו

והנה יש לחקור בטעם הפטור של התקנה הנ"ל, האם זה נובע כי רבונתנו הראשונים רצו שאדם ישמח בכל כוחו והתלהבותו בעת עשיית המצווה. ואם נחייבו לשלם על נזקיו, דבר זה יגרום לו להזהר על מעשיו וימנע ממנו מלשמוח כראוי. ולכן בכח הפקר בית דין הפקר, הם ביטלו ממי שהזיק שלא בכוונה את הדין של אדם מועד לעולם אם הזיק בשוגג, וקבעו שאין על מעשיו שם מזיק, ופטרו אותו. ולפי"ז אם מחמת השמחה הזיק בשגגה אפילו לאדם אחר שהלך ברה"ר שאינו קשור כלל לשמחה או אם הנזק היה בסכום כספי גדול או שנגרמה חבלה לגופו של חברו המצריכה טיפול רפואי - בכל המקרים הנ"ל וכו"ב, יהיה המזיק בשגגה פטור מלשלם, כי בכח הפקר ביה"ד נקבע - שלא חל על מעשהו שם מזיק.

או שהפטור נובע, מאחר ונהגו ישראל מעצמם שכל המשתתפים באותה שמחת מצווה מסכימים למחול למי שיזיק להם בלא כוונה מחמת טיידתו בשמחת המצווה. ולפי טעם זה, המחילה הינה רק מצד אותם המשתתפים בפועל בשמחה, וכמו כן הם מסכימים למחול רק על נזק ממוני קטן ולא על נזק גדול, וכן רק על נזק שגרם לממון ולא על חבלה כזו שצריכה טיפול רפואי. והנה מדברי תרומת הדשן, הב"ח בחו"מ, והכרעת הרמ"א באור"ח ובחו"מ משמע, שנקטו לדינא כמו הצד הראשון של החקירה. אולם לדעת הב"ח בתשובה כפי שהביאו המשנ"ב נראה, שנקטו כצד השני של החקירה. עכ"פ לדינא נלע"ד שאין לזוז מהכרעת הרמ"א, ושגם הגר"א הסכים לכך.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מעייני החיזוק

הרב שמעון פרג שליט"א - ישיבת מיר

כמו שכתוב באוה"ח ואספתו אל תוך ביתך זה ביהמ"ד וילמדהו אורחות חיים ודרך ישכון אור כי אור תורה מצילהו. וידוע מה שכתוב בביאור הגר"א (קהלת י' ד') על הפסוק אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח כי מרפא יניח חטאים גדולים אומר הגר"א אם יצה"ר חוטף אותך ברשתו אשר טמן לרגליך שעשית עבירה מ"מ אתה לא תפול ממדרגתך ואחוז דרכיך הטובים כמקודם כי אחר כך תרפא זאת, וראיתי בשיחות עם הגר"ש הופמן זצ"ל דמקור הביאור הגר"א הנ"ל הוא מתרגום יהונתן בקהלת בתרגום לשה"ק אם רוחו של יצה"ר מושל בך ומתגבר לעלות עליך מקומך הטוב שהיית קודם לא תעזוב כיון שדברי תורה נבראו לרפואה בעולם לסלק ולהשכיח מלפני ה' חובות גדולים דהיינו להישאר ליד הסטנדר עם הגמ' ולהמשיך ללמוד כרגיל כי הרפואה הגדולה לכל החטאים הוא לימוד התורה.

ושמעתי מעשה נורא מהגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד שאחד רצה להוציא את בנו למלאכה מחמת המשנה שכל תורה שאין עמה מלאכה סופה להתבטל ואמר ע"ז הגאון ר' אלחנן שהמצוה הכי גדולה זה ברית מילה ומ"מ במתו אחיו מחמת מילה פטורין, וכמה מתו מחמת מלאכה ובודאי שדברי המשנה לא שייך בזה"ז ואם בדורו של רבי אלחנן כבר אמר את זה ק"ו בדורנו שהרחוב מלא טומאה בודאי שצריך להישאר בביהמ"ד ולא למות מחמת מלאכה. וידוע המעשה שאחד שאל את מרן הגר"ח שמואלביץ זצוק"ל אם למעט בלמודו מחמת פרנסה ופסק לו מרן הגר"ח הרי התחייבת בכתובה ואיזון ואפרנס, ואחר שיצא אמר

בפרשת השבוע פרק כ"ב פסוק א' לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם.

ויעוין באוה"ח הק' שעיקר הפרשה שצריכים המוכיחים שהם צדיקי עולם לעשות לעם ה' והן אלה צדיקים יקראו לצד מעלתם אחים שכינוי זה הוא מדריגה היותר מעולה שבכל כינויים אשר יתכנו בהם יחידי עם, ובתו"ד ששור ושה שכתובים בפרשה הנקראים שור אחיך שהוא הקב"ה ואומרו נדחים שחייב התוכחה הוא על מי שעובר את מצוות ה' ומה שאומר ואם לא קרוב אחיך הכוונה דאפילו בזמן הגלות האחרון שנסתם הקץ ואין יודע מתי קץ הפלאות וזה יסובב הרחקת הלבבות מהאמונה עם כל זה יצו ה' ואספתו אל תוך ביתך אל ביהמ"ד וילמדהו אורחות חיים ודרך ישכון אור לבל יטה מני אורח ולא ימצאהו אויבו במחשבות וטענות כוזבות כי אור תורה תצילהו ועיי"ש דהאריך שיש באמצעות אדם ג' דרגות הרכבת הגוף והחלק הרוחני וחלק התורה וכנגד זה כתיב לחמורו ולשמלתו ולכל אבידת אחיך הכוונה לתורה שהיא נקרא אבידה, ועיי"ש שתקרב את אחיך התועה לתשובה הוא ישיג את האבידה שנקראת תורה עיי"ש.

ועוד הוסיף על המשך הפסוק לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים דאפילו אדם שנפל והרבה להרשיע ואף שאבדה תקוה ממנו מ"מ אם רוצה לשוב אינך יכול להתעלם ממנו וצריך להקים עמו עיי"ש.

ומזה רואים כמה שצריכים לקרב את כל הרחוקים אפי' שמצד הטבע זה נראה שאבדה תקותם מ"מ אם רוצה לשוב חייבים להשיבו ולקרבו לתורה ועיקר הקירוב הוא

מרן הגר"ח בפליאה, וכי הוא לא רואה שארון נושא את נושאו.

וידוע דברי הט"ז באהע"ז סימן ד' שחושבות הנשים שבעליהם לומדים תורה יש להם רק עוה"ב אלא טועות הם ויש להם גם עוה"ז וגם עוה"ב כמו שכתוב כי הוא חייך ואורך ימך אשריהם בעוה"ז וטוב לעוה"ב ופסק הט"ז הל' למעשה שמה שכתוב שאסור להתחתן עם בת ע"ה אם האשה יודעת את הט"ז הנ"ל שתורה מביאה גם עוה"ז וגם עוה"ב אין את האיסור להתחתן עמה ואם לא יודעת נאמר ע"ז ארור שוכב וכו'.

ובריש הפרשה כתוב כי תצא למלחמה על אויבך וראית אשת יפת תואר, וברש"י מביא את דברי התנחומא לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר שאם לא ישאנה בהיתר ישאנה באיסור ובהמשך דברי רש"י סופו להיות שונאה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה.

וידוע את ההצגה הידועה של המשכילים שעשו בדברי הפרשה הקודמת שאומר השופט מי האיש הירא ורך הלבב ואז הם הוציאו שני אנשים זקנים עם מקל בידם ואחד מהם היה מחופש לשאגת אריה ואחד מהם לקצוה"ח ורק הם נשארו במלחמה ואז פרצו בצחוק גדול עפ"ל, וכשבאו למרן הח"ח לספר לו את זה אמר שדבר אחד הם שכחו לומר שהם נצחו במלחמה.

ומזה רואים דאפילו אנשים גדולים כמו הקצוה"ח והשאגת אריה כשיוצאים למלחמה צריכים להתיר להם אשת יפת תואר מחמת שלא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר שאם לא ישאנה בהיתר ישאנה באיסור ומזה רואים שאפילו גדולי הדור

כשיוצאים מביהמ"ד נמצאים בסכנה עד כדי כך שהתירו להם יפת תואר כנ"ל.

וידוע דברי הגמ' בסנהדרין בדף ק"ז דוד המלך נשא יפת תואר ויצא מזה אבשלום כמו שכתוב שם ברש"י שאמו של אבשלום היתה מעכה בת תלמי ובהמשך הסוגיה כתוב מה שכתוב ברש"י בפרשה שסופו שנולד מזה בן סורר ומורה ורצה להרוג את אביו ומזה רואים דאפילו דוד המלך שכל חייו התפלל שבתי בבית ה' כל ימי חיי מה שאנו אומרים בלדוד ה' אורי כל החודש הזה ותשרי עד שמיני עצרת ותמיד אמר בחצות הלילה אקום להודות לך ה'. ואמר שרגליו מוליכות אותו לביהמ"ד מ"מ כשיצא למלחמה נשא אשת יפת תואר ויצא מזה בן סורר ומורה וידוע המשך הסוגיה דוד קיבל עליו ייסורין ששה חודשים נצטרע דוד ונסתלקה הימנו שכינה ופירשו ממנו סנהדרין עד שהקב"ה מחל לו כמו שמבואר שם בהמשך הסוגיה.

ומה נענה אנן בדור יתום כזה שאנשים יוצאים לרחוב בלי שום חשבונות של סכנה וידוע שהגר"א ביקש מהמגיד מדובנא להוכיח אותו ולאחר הפצרות מרובות הוכיח אותו המגיד מדובנא ע"ז שכל כוחו הוא מחמת שנמצא בביתו ומי יודע אם היה יוצא לרחוב אם היה יכול לשמור את עצמו וידוע שהגר"א היה יוצא לרחוב היה לומד עשרות פעמים את מסילת ישרים שער הזהירות ואנן מה נענה בתריה בדורנו.

וה' יזכנו לשבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' וכו'.

לזכות ידידי
איתמר בן חנה
רחל שמרבה תורה
בישראל

לרפואת החתן הבה"ח
יששכר דוד בן דינה חוה
שנמצא מחוסר הכרה
מש"ק וזמן חתונתו קרב

לזכות ידידי הרב יונתן
חיים בן מלכה הי"ו שכל
העלונים הוא בזכותו ע"י
ידידו משה בן שרה ומש'

לזכות ידידינו הרב
משה והרב רפאל הסן
להצלחה בכל העניינים
ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל

הפרשה המחנכת

כי תצא 70

חינוך והגות על פי משנתו של הרש"ד הירש

עורך הרב שלמה רזנשטיין

השכל והרגש – מחוברים – כל הזמן

לפני מספר שנים נוכחתי בדו שיח מביך באחד מחניוני האוטובוסים שלמרגלות הר מירון ביום הילולת הרשב"י – ל"ג בעומר. על יד אחת הגדרות עמד סדרן בעל חזות חרדית האחראי על הסדר והבטיחות, ואל צידה השני של הגדר התקרב בנחישות יהודי שירד מההר בדרכו לאוטובוס תוך שהוא נדחף באופן לא מכובד לאוטובוס ללא שימת לב לגברת שעמדה עם ילד על ידיה ותינוק בעגלה, ואף היא מחכה – עוד לפני, לעלות לאוטובוס.

הסדרן פנה אל היהודי הנכבד ושאל 'מדוע אתה דוחף? ולפשר מבט התמיהה שהיה על פניו של הדוחף – המשיך הסדרן ואמר, 'אני משוכנע שחזרת עכשיו מתפילה וריקודי דביקות בהשי"ת על יד ציונו של הרשב"י, הייתה לך בוודאי התעלות רוחנית מיוחדת, האם התנהגותך תואמת את העליה הרוחנית שחווית זה עתה בהר מירון? היהודי הדוחף שהיה נראה כאיש רציני בדרך כלל, נסוג מיד, ביקש סליחה וכאילו התאפס על עצמו, הוא החל במילות התנצלות והיה נראה כאילו עמד על טעותו ונתפס באופן מביך בקלקלתו.

אירוע זה עורר אצלי מחשבות אודות ניתוק קיים ולא רק במקרה זה בין 2 כוחות הפועלים בתוכנו בכל רגע ורגע – השכל והרגש.

השכל והרגש

אנו זקוקים לשכל ולרגש כדי לנהל את חיינו וברור שגם במצוות התורה ובדברי חז"ל אנו מוצאים את הדגשים הנדרשים למצוות ולמנהגים שיש בהם את החלק השכלי וגם את החלקים שנועדו לעורר את הרגש.

אולם, עלינו להיות ערים לכך שבעוד שהשכל אין דרכו להשתלט על האדם, לרגש יש נטייה ברורה להשתלט עם האדם ולעיתים לגרום לו לעשות מעשים שאין השכל מסכים עמם. כמו כן, השכל בדרך כלל אינו מתעורר מעצמו במהירות כפי שעושה זאת הרגש. ובעיקר, השכל מטבעו נועד לייצר בהירות ומשכך הוא דורש שימת לב וצלילות הדעת, משא"כ הרגש שיועד לפעול גם במצבים של חוסר בצלילות הדעת ובהירות המחשבה.

הבעיה הגדולה היא, שעד כדי כך יכול להיות נתק בין השכל לרגש, שגם לאחר התעוררות רגשית משמעותית עד כדי דבקות עילאית, אנו יכולים שלא להיות בבהירות המחשבה באותה עת בדיוק. היהודי היקר מהחניון במירון, נכשל בחוסר בהירות שכלית למרות היותו עד לא מכבר דבוק ברגשות עילאיים, הוא שכח את כל מה שלמד על חסד ועל נתינה, על ויתור ועל כיבוש הרצון העצמי, על בין אדם לחבירו ועל התנהגות הולמת. ובעת שהעמידו אותו על טעותו הוא הרגיש נבוך מאד.

להשליט את השכל על הרגש

בסיס ויסוד היהדות היא השלטת השכל על הרגש. המבוא לכל מהות קיום התורה בהיבט של המלחמה התמידית מול היצר הרע היא השלטת השכל על הרגש, כי הרגש הוא המנוע המרכזי שאותו מפעיל היצר הרע בכל עת באמצעות התאוה והרגשות המביאים את האדם לחטא.

ובנקודה זו בדיוק מצוי האתגר, שכן לעיתים אנו נדרשים להפעלת הרגש, או שיש מקום לרגש לעורר אותנו, בתפילה, ובקיום מצוות ולעיתים גם במצוות שבהם ישנו תפקיד מרכזי ללב כמו אהבת ד' ויראתו – שההגעה למצוות אלו באמצעות הרגש קלה יותר ונגישה מאשר קיומם מתוך הכרה שכלית שהיא דרגה גבוהה ונעלה יותר.

בעל 'חובת הלבבות' מדגיש רבות את מעלת השכל ויתרונות ההתבוננות השכלית, "אך רב טוב האלוקים עלינו בשכל ובהכרה, אשר בהם ייחדנו משאר בעלי החיים... אך המידות אשר נגיע אליהן בשכל רבות מאוד... וממעלות השכל, שבו ישיג האדם כל מושגיו המוחשיים והמושכלים, ובו יראה מה שנעלם מחושי הגשמיים מן הנראות... ובו יבדיל בין האמת והשקר, ובין היתר והחסר, והטוב והרע והמשובח והמגונה".

בהירות המחשבה

חסרה לנו פעמים רבות בהירות המחשבה, מה אנו עושים עכשיו, מדוע אנו עושים זאת, האם זו מצווה, האם המעשה נדרש או עוזר או מסייע לנו במשימה כלשהי. עלינו להרגיל להשליט על חיינו ועל מעשנו את השכל ואת בהירות המחשבה. זה לא רק עניין של מצווה או עבירה, זה בדיוק מה שנדרש כדי לחיות באושר ולהצליח במטרות

שהצבנו לעצמינו בכל נושא ובכל תחום. לא לאפשר לרגש להשתלט על חיינו ועל מעשינו.

רק כך, לא נמצא את עצמינו יוצאים בבוקר למשימת התנדבות בארגון השכונתי כשאנו אפופים ברגש של נתינה לזולת במסירות נפש ממש, ומיד לאחר סיום המשימה מכים את השכן בהתנגדות עזה לבנייה או מנסים 'לארגן' לעצמינו משהו שלא מגיע לנו בדין וממלמלים זלזול בקבוצה אחרת שאנו לא משתייכים אליה.

סכנה, הרגש משתלט

ראיתי חכם שהגדיר זאת, שיש ההסכם בלתי רשמי בין הרגש לשכל, מי שתופס את המושכות ראשון הוא זה שמוביל. אם השכל תופס את השליטה – הרגש בא לעזרתו ונרתם לטובת המשימה. אך אם הרגש הוא זה התופס את השליטה, השכל נרתם לטובת משימת הרגש ומייצר הסברים והצדקה לפעולה, וכאן טמונה הסכנה הגדולה כי בחסות פעולה רגשית שמקורה בטעות, השכל מתחיל להסביר עד כמה הפעולה נכונה וראויה, וכך גם רותמים לעיתים את ההלכה ואת ההשקפה לפעולה השלילית.

הרגש אינו יציב, לעיתים האדם כועס מאד, ללא סיבה שנראית מוצדקת בניתוח הגיוני, לעיתים הוא נוקם ונוטר כנחש לא במקרים שההלכה מתירה זאת, ולעיתים הוא פוגע בזולת באופן בוטה בדיבור או במעשה כאשר כל אשמתו של הזולת היא – שהוא אינו חושב או נוהג כמותו. זה לא הגיוני, אבל רגשני ואמוציונלי, בוודאי שלא על פי השכל ולא על פי ההלכה.

איננו יכולים לנהל את חיינו על פי הרגש, כי אם על פי השכל, הרגש יכול להיות רתום למשימות נקודתיות נדרשות – כאשר השכל מוביל אותן ושולט עליהם גם מבחינת המינון וגם מבחינת השליטה על המתג של ההפעלה והכיבוי.

וחשוב לזכור, שרגש טהור שהוא נקי מסיבוכים וממניעים זרים, הוא יקר מאד וטהור וזך, אך הוא גם מאד נדיר.

התורה רחוקה מרגשות מופרזות

רש"י הירש מציין כי הפסוקים הראשונים שבפרק כ"ח שבפרשתנו, פותחים בקבוצת מצוות (פסוקים א-ה) המבטאות שלושה עקרונות יסוד הנוגעים לחיי העם העומדים להתחיל מעתה, ורק בהשפעת העקרונות האלה יתפתחו החיים החברתיים של העם בהתאם לייעודם. העקרונות הם: ערבות הדדית של כל ישראל להגנת רכושו של כל יחיד (פסוקים א-ג) ערבות הדדית של כל ישראל לקידום עסקו של כל יחיד (פסוק ד), השמירה על ההבדלה הטבעית בין האיש לאשה על פי אורח החיים והייעוד של כל אחד מהם (פסוק ה). כדרכה של תורה, היא מלמדת את העקרונות האלה על ידי דוגמאות ומקרים מוחשיים, והמקרה הראשון הוא מאלף בייחוד – מבחינות רבות – לידיעת התורה.

מצוות השבת אבדה, הנידונה במקרה הראשון, קשורה בקשר טבעי למצוות קבורת המת שלפניה, גופת מת איננה אלא אבדה, היא המעטה הגופני שנשר מן האדם – כביכול, במות

האדם הוא משאיר את גופתו לאחריו. טעם מצות הקבורה רואה בגופה את אישיות האדם שהגופה הייתה ברשותה, והוא מוסר אותה לאחריות כל אדם שידאג לה כאח. אותו טעם עצמו מצוי בכל אבדה המציגה את אישיות בעליה והוא מוסר אותה לאחריות כל אדם שידאג לה כאח וכרע.

תורת ישראל רחוקה היא מאותה הפרזה רגשנית הדורשת מכל אדם לבטל את עצמיותו ולמסור את נפשו תוך כדי שכחה עצמית. אין היא דורשת את המידה הזאת כעקרון כללי ורגיל של חיי החברה המשותפים ואין היא סבורה שמעשה טוב ניכר רק על ידי הקרבה עצמית. השקפה זאת איננה יכולה להיות עקרון כללי, ולא עוד אלא יישומה יבטל כל משא ומתן חברתי, והואיל ועצם ההפרזה שבה הופכת אותה לאידיאל בלתי מעשי, הרי היא מאפשרת לאדם ה"מעשי" רק לטפח אנוכיות גסה. העיקרון החברתי היהודי המחייב כל אדם, נותן תוקף מוסרי מלא לדאגת האדם לקיומו ולעצמאותו, אך בצד דאגת האדם לעצמו הוא דורש גם את הדאגה לזולת, בה בשעה שאדם עוסק בצורכי עצמו – ובאותה מידה של כובד ראש – הוא חייב לשתף פעולה בדאגה ובסיוע לשמירת רכוש חברו ולקידום עסקו של הזולת.

אמיתה של תורה נוטלת כל רבב של אנוכיות גם משאיפת האדם לטובת עצמו והיא מורה להבין אותה כחובה וכמצוות ה' רק תורה זו יכולה לחתום את "ואהבת לרעך כמוך" בחותמת האלוקות: "אני ה'". משום כך המשנה אומרת (בבא מציעא לג ע"א) שזו היא ההלכה הכללית כפי שהיא נוהגת על פי שורת הדין, אם רכושו של אדם ורכוש חברו זקוקים להצלה באותה שעה. אין התורה דורשת מן האדם שיידחה את ממונו מפני ממון חברו אלא היא אומרת "שלו קודם", ורב יהודה אמר רב מסמיך הלכה זו לפסוק המגביל: "אפס כי לא יהיה בך אביון – שלך קודם לשל כל אדם".

התלהבות פסולה

ההבחנה השכלית וההגיונית היא שכאשר אדם מתנהל בשכל ובהגיון הוא אינו פועל "במסירות נפש" ומשליך את עצמו ואת משפחתו רק כדי לעזור לזולת, כאשר רואים מעשים מסוג זה, עולות תמיהות באשר למוטיבציה ולטוהרת הפעולה, כי היא טהורה מדי לבני אנוש והתורה גם אינה מחייבת זאת כאמור.

המציאות הקלוקלת המטשטשת את השכל לימדה אותנו על שני מצבים בלבד, 'מוסרי נפש' למען הזולת באופן קיצוני, או אנוכיים שאינם רואים את הזולת כלל.

אולם התורה מלמדת אותנו כי היות וגם רכושך וגם רכושו של חבריך – שניהם אינם שלך, הרי שכאשר אדם דואג לעצמו ובה בעת הוא דואג לזולת ולרכושו בכובד ראש ובאותה רצינות כפי שהוא נוהג ברכושו – זו היא בדיוק ההנהגה הנכונה. ובדיוק באותה מידה כשם שאתה דואג לכבודך ולמעמדך ולדברים שמביישים אותך או שמעצימים אותך, כך עליך לחשוב כלפי חבריך.

כי אני ד' – את שניכם אני זימנתי לסיטואציה זו, ומכולכם אני מצפה לנהוג באהבה אחד כלפי השני.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

כי תצא תשפ"א • גליון תמ"ב

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

אינו לפי כבודו

לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם (כ"ב א')
הנה ילפינו בגמרא בבא מציעא (לי א') דפעמים שאתה מתעלם, כגון
זקן ואינה לפי כבודו.

והנה יש לעיין באדם בריא שמצא תרופה יקרה של חולה שאין בו
סכנה, ואינו לפי כבודו להגביהו, אבל אם היה חולה בעצמו היה
מגביהו לעצמו.

א. השתא הוא עשיר

הנה אינו לפי כבודו פטור גם כשהמאבד עני והדבר יקר לו, אבל
המוצא עשיר ואם המוצא היה עני היה מגביהו אף שאינו לפי כבודו,
מכל מקום המוצא פטור דאזלינן בתר השתא דהוא עשיר. [כמבואר
בשולחן ערוך חו"מ סי' רס"ג סעי' א'].

ואם כן בחולה נמי נימא הכי, דאע"פ שאם היה חולה היה מגביהו,
מכל מקום מכיון דהשתא אינו חולה אינו חייב להגביהו.

ב. אין לו שימוש בו

הנה בשלמא אם הטעם שלא היה מגביה באבדה של עצמו, אינו
מפאת כבודו, אלא מפאת דהאבדה אינו משמש לו כלל, בכחאי גוונא
היה חייב להגביהו אם למאבד זה משמש, דהא גם לעצמו היה מגביהו
אם היה שוה לו.

אבל כשהפטור משום שאינו לפי כבודו, אזלינן בתר השתא, והרי
השתא לידיה דבר זה גופא לא היה מגביה, אם כן פטור. כנלעני"ד
הדלה.

ג. אינו לפי כבודו מכיון שאין לו שימוש

הנה יש לדון מהו אם האבדה יקרה רק לאחרים, כגון תמונה של
סבא של המאבד, ואיהו עצמו בתמונה של סבו היה מבזה עצמו.

הנה לכאורה בכחאי גוונא מכיון דהטעם שאינו מגביה היינו לא רק
משום שאין לו שימוש בהתמונה, אלא משום שאינו לפי כבודו, אם כן
לכאורה אזלינן בתר השתא.

אך אולי אפשר לחלק. [נ"ה. יתכן כונת רבינו לחלק, דאע"פ דאינו לפי כבודו, אבל
כל הטעם שאינו לפי כבודו אינו מחמת המצב שהוא נמצא עכשיו, כגון עשיר או בריא, אלא
משום שזה לא חפץ שיש לו בו תועלת, אם כן נימא דדמי להא דאות ב' הניל].

להחזיר על ידי שליח

הנה יש לעיין במוצא אבדה בשבת, ואינו יכול להחזירו בעצמו
מכיון שהוא מוקצה, אבל לכאורה יוכל לומר לנכרי שיחזירו.

והיינו היכא דליכא בזה איסור הוצאה מדאורייתא, כגון דמונח
בכרמלית, או בעיר שיש בה עירוב, או שמונח ברשות הרבים ויכול
לעקור מרשות הרבים ויניח בכרמלית ומשם לרשות היחיד, דבכהאי
גוונא מותר משום שבות דשבות במקום הפסד, וגם באבדה שלו
מותר.

א. לקיים מצוה עם מוקצה

הנה ראשית כל, דנו בפוסקים במוצא אבדה שהוא מוקצה בשבת,

האם מותר אף בעצמו לעשות השבה אבדה.

דעת המשנה ברורה (סי' רס"ו ביאור הלכה סעי' י"ג) דתליא האם שרינן
מוקצה לצורך מצוה, ואייתי בשם הגר"א (סי' תקפ"ו סעי' כ"ב) דתוקעין
בשופר בראש השנה אע"פ שהשופר מוקצה. ואם כן הוא הדין בחשבת
אבדה.

ועיין בשער המלך (פ"ב מהל' יום טוב הי"ח) דאסיק דאם המוקצה הוא
גוף המצוה עבדינן המצוה אע"פ שהוא מוקצה, משא"כ אם אינו גוף
המצוה אסרינן לקיים המצוה. ואם כן זהו כמסקנת המשנה ברורה.

ובתשובות נודע ביהודה (ו"ד תנינא סי' קס"ב) כתב לענין מילה בשבת,
שלאחר שחונך הערלה מותר לזרקה מידו ולגמור מעשה המילה
ואחר כך יאמר לאחר ליקח הערלה ולהניחה בעפר המוכן לזה, אע"פ
שהערלה מוקצה היא ואסור לטלטלה אחר שהניחה מידו, מכל מקום
שרינן מכיון שהוא מצוה להניחה בעפר.

אמנם בתשובות חתם סופר (נאו"ה סי' פ"ג) כתב דאין להחזיר המוקצה,
דהרי כיון דבשלו אינו מחזיר מוקצה, אם כן גם לא לחבירו, וכמו
שמצאנו לענין זקן ואינו לפי כבודו. [נאיתי ראייה מתשובות הרשב"א עיין שם].

ב. המצוה להחזיר רק על ידי עצמו

מעתה להאוסרים להחזיר אבדה במוקצה, יש לעיין כהני"ל שעכ"פ
יהא מותר לומר לנכרי להחזיר האבדה, [היכא שיש רק איסור מוקצה
ולא איסור הוצאה מדאורייתא], מדין שבות דשבות במקום הפסד.

אך יש לומר דנהי דחייב כן משום ואהבת לרעך כמוך, אך משום
השבת אבדה לא יתחייב, דהמצוה רק להשיב בגופו ולא על ידי נכרי
וגם לא על ידי שליח ישראל.

ג. זקן ואינו לפי כבודו

הנה ראייה להני"ל דאינו חייב להשיב אבדה על ידי שליח, דהרי זקן
ואינו לפי כבודו פטור מלהחזיר ולא אמרינן ליה שיבקש הזקן מאדם
אחר שיחזיר.

אמנם בספר השבת אבדה כהלכתה (בסוף הספר בתשובות מהאגרות משה
אות י"ט) מביא שהגאון אגרות משה כתב דזקן ואינו לפי כבודו חייב
לבקש מאחר. ואם כן הוא הדין לבקש מנכרי.

ד. ראייה מהריטב"א

אך הנה בריטב"א בשבועות (ל' ב' ד"ה אף) משמע דאינו חייב לשלוח
שליח, דהרי איתא שם דעת הריטב"א דדינא דזקן ואינו לפי כבודו
דפטור מלהחזיר אבדה, היינו דוקא תלמיד חכם משום כבוד תורתו,
ולא באיניש דעלמא משום כבוד עושרו. [ודעת הרמב"ם (פ"יא מהל' גליה
ואבדה הי"ג) ושולחן ערוך (חו"מ סי' רס"ג סעי' א') דאיירי בכל אדם מכובד].

והלכך כתב דהאי עשיר יעשה המצוה דהשבת אבדה בעצמו, או
שיעשה על ידי שליח.

ותיקשי, הא גם תלמיד חכם חייב למנות שליח במקומו כדי להשיבו.
אלא על כרחך שמעינן מהריטב"א לא כך, דתלמיד חכם פטור, ורק
אדם מכובד בעלמא חייב עכ"פ על ידי אחר.

ויש קצת לדחות הראייה מהריטב"א, דבעשיר המבקש להשיבו על
ידי שליח, חייב גם אם השליח מבקש תשלום, דלא יכול לדרוש השכר

והרי אם הבעלים נשבעו שלא לאכול מאכל וגם לא למוכרו, ויכולים רק ליהנות ממנו, אם הזיקו להם החפץ בפשוטו ישלמו להם דמי מאכל הראוי לאכילה.

ב. מהו לענין הדמים

אלא שיש לעיין דנימא לגבי הדמים דילמא הבעלים נודע להם ואז הוי יאוש ואינו חייב לשלם, ונהי דלגבי גוף החפץ מוקמינן בחזקת מרא קמא אך לא לגבי הדמים.

אמנם בפשוטו כיון דמוקמינן גוף החפץ בחזקת מרא קמא ממילא חייב לשלם.

ג. מספק פטור מהדמים

אך הנה כתבו תוספות (בבא קמא ס"ו א' ד"ה הכא) שאם בגזילה יאוש כדי קני, אם כן גם באבידה יאוש קני, אף היכא דבאיסורא אתי לידה, וחייב להחזיר רק דמים, וראיתי שכתב הגרע"א (ב"מ כ"א ב') דמעתה במספקינן אם היה יאוש קודם שהגביה או לאחר שהגביה, כיון שהאבידה ודאי של המוצא והנידון רק על דמים, מספק פטור לשלם. אך לענין לא דמי, דהתם גוף החפץ ודאי הופקע והנידון רק לענין הדמים, משא"כ בנידון דידן שהנידון על גוף האבידה.

ג. אם הגביה לא חל יאוש

הנה אע"פ שכתבנו דבאבידה שאין בו סימן פטור מלהשיבה, מכל מקום כל זה אם לא הגביה האבידה, אבל אם הגביה חשבינן כיש לה חיוב השבה וגם הוה שומר להבעלים וכדלקמן:

א. חיוב השבה

הנה אם הגביה אבידה שאין בה סימן, לא חייל יאוש אחר כך, וכתבו תוספות (בבא קמא ס"ו א' ד"ה הכא) דהיינו משום דיש עליו חיוב השבה.

וצריך לומר דנהי דכתבנו דפטור מלהשיב לפני שמגביה כיון דהאבידה לא יגיע לתכליתו, אבל כד הגביה חשבינן לה כיש חיוב השבה רק אינו יכול למיעבד לה.

ב. ידו כיד הבעלים

הנה דעת רמב"ן (מלחמות בבא מציעא י"ד א' בדפי הרי"ף) דהטעם דלא מהני יאוש לאחר שהגביה האבידה, היינו משום דישנה ברשות הבעלים שידו כיד הבעלים ושומר שכן שלהם הוא.

וצריך לומר דהיינו אף בדבר שאין בו סימן, דמכל מקום החפץ שמור עבור הבעלים. וכן יש לומר דאף שאין בו סימן מכל מקום יש חיוב שמירה ויהא חייב לשלם.

[אמנם הגרע"א (ב"מ כ"ו א' ד"ה "ואולם לכאורה" בסוגריים) גופיה בעי למנקט לדברי הרמב"ן דאייירי רק ביש בו סימן. אך הרמב"ן גופיה אינו מחלק].

ג. יאוש באבידה ברשותו

הנה כתב הגרע"א (ב"מ כ"א ב' ד"ה ולפי' ניל) דתוספות (בבא מציעא כ"ו א' ד"ה בכותל, וד"ה וניול) פליגי על הרמב"ן, דהרי סבירא להו דגם בנאבד חפץ בביתו וברשותו מהני יאוש, אם כן אזא יסוד דברי הרמב"ן.

אמנם צריך עיון דהנה כתב ברשב"א (ב"מ כ"א ב') דנהי דבתאנה שנפל מהאילן הבעלים מתייאשים, דיודעים שנופל ואין בו סימן, מכל מקום כל זה בנפל ברשות הרבים אבל בנפלה ברשותו אינו מתייאש כיון דהרבים אינם נכנסים שם, ומתבאר דאם הרבים נכנסים שם חייל היאוש אף דהוי ברשותו, והרי ברשב"א לקמן (כ"ו ב') כתב כסברת רמב"ן דלא מהני יאוש באבידה לאחר שהגביה דהוה ליה כפקדון, ואף אם בגזילה מהני, ואם כן תיקשי אהדדי, דהרי לדברי הגרע"א אם מהני יאוש ברשותו אם כן ליכא למימר כסברת הרמב"ן.

אלא על כרחך רק באבידה ששומר עבורו סבירא ליה לרמב"ן דלא מהני יאוש. אבל בלאו הכי מהני יאוש אע"פ שהאבידה ברשותו.

[מיהו ברשב"א נקא דבאבידה לא מהני יאוש אף שהגביה על מנת לגזולה, דהוה ליה כפקדון ופליג על הרמב"ן, וזה צריך עיון אמאי בזה לא מהני היאוש כד נימא שבגזל יאוש כדי קנה].

מהמאבד דהרי באמת חייב להשיבו בעצמו, משא"כ בתלמיד חכם, דהרי אינו חייב להשיבו בעצמו, אם כן אינו חייב לשלם לשלוח.

עוד העירו דיש לדחות דאייירי באופן שאינה לפי כבודו של התלמיד חכם גם לחפש אחר שליח.

והנה בזה יהא תלוי אם חייב לומר לנכרי להשיב האבידה של מוקצה.

ה. להמתין עד מוצאי שבת

תו יש לעיין אם המוצא מוקצה בשבת להאוסרים להחזירו אם חייב להמתין עד מוצאי שבת אם אפשר ואחר כך להרים האבידה.

ושמעתי שבעין זה שאלו להגאון בעל זכר טוב שליט"א באבידה בבית הקברות ונמצאת האבידה על הגבול שיכול לשומרה אם מחוייב להמתין עד שיבוא אדם שיחזירנה, וקאמר שבאמת חייב.

[הנה שאלו דאם כן ברדיית הפת אמאי אסרינן, נהי דמצד העבירה דחבריה אין אומרים חטא שזוכה חבירך, אבל הרי איכא השבת אבידה שלא תשרף, ואולי התירו רק איסור מוקצה ולא איסור רדייה. וקאמר שהגאון בעל זכר טוב אמר דאיתא בר"ן בבואו והצילכם דהבעל הבית מתייאש ומפקיר].

ב. האם השבת אבידה צורך גופו

תו יש להעיר בענין אבידה של מוקצה בשבת, דהנה שמעתי בשם הגאון בעל זכר טוב שליט"א, בהא דאסרינן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל או כדי שלא יגנב, מכל מקום נימא שחבירו יכניס האבידה משום השבת אבידה, דקיום המצוה דהשבת אבידה בהחפץ יחשב כצורך גופו של החפץ.

אלא יתחדש שקיום המצוה דהשבת אבידה בהחפץ לא חשיבא צורך גופו של החפץ.

בלא סימן אינו חייב להגביהו

הנה אם מצא אבידה שאין בו סימן, הריהו של מוצאו מפאת שהמאבד התייאש.

ואם לא נודע להמאבד, קיימא לן כאביי דיאוש שלא מדעת לא הוה יאוש. אמנם אע"פ דליכא יאוש, מכל מקום כתב הגרע"א (דור"ח ריש אלו מציאות כ"א ב' ד"ה אמנם) דאין עליו חיוב להגביהו משום השבת אבידה, מפאת שבמציאות האבידה לא יגיע לבעליו. [וכן פסקו חכמי הזמן בספר השבת אבידה כהלכתה (פרק א' אות ה' ובמלואים ס"ו א') וכתב דבדבר שיש בו טביעות עין ויש כאן תלמידי חכמים שיכולים להכירה בטביעות עין אזי יגביה].

ויש לדון בהאי דינא בג' אנפי. א. הרי כשיבוא אליהו. ב. חייב מחמת מזיק. ג. אם הגביה חל חיוב השבה וגם הוה שומר.

א. כשיבוא אליהו

הנה יש לעיין הרי כשיבוא אליהו יאמר מי הבעלים, ואם כן יהא חיוב השבת אבידה.

וכמו דאמרינן (עירובין מ"ג א') שמי שקיבל נזירות ביום שכן דוד בא, אסור ביין בכל ימות החול. וכמו כן אמרינן (תענית י"ז א') דאסור לכהן לשתות יין דחשישין דמהרה יבנה בית המקדש ויהא פסול לעבודה. וצריך לומר דמכל מקום מחיוב השבה פטרינן.

ויש לעיין אם נכרי מקנה לישראל חפץ שיהא שלו כשיבוא אליהו, מהו לענין חיוב השבת אבידה, אם נימא דבאופן שמקנה לו לאחר ל' ואבד תוך ל' יש חיוב השבה.

ב. חייב מחמת מזיק

הנה נלענ"ד דמכל מקום אם יזיק את החפץ, חייב בתשלומין מדין מזיק, שהרי אין כאן יאוש, ואף שאינו יודע מי הניזק מכל מקום יעשה בזה צרכי רבים.

א. דומה לשבוי או לאסרו בקונס

וכי תימא הרי הבעלים לא ניזוקו כלל דלא היה מגיע החפץ עליהם, אך לענ"ד מכל מקום חייב משום מזיק, ודמי למזיק חפץ של חבירו כאשר הבעלים שבוים ולא יכולים להגיע לחפץ ואינם יכולים גם כן למוכרו.

נפל משליח בעיר שרובה עכו"ם

עובדא הוה במי שהלך בעיר שרובה נכרים ומצא מציאה ולקחה לעצמו, אע"פ שיש בו סימן, ונתברר שנפלה מישראל שלא נתייאש כי נאבדה על ידי שלוחו, דבכהאי גוונא לא הוה יאוש דשלחו רק לקחת החפץ ולא עשאו שליח להתייאש. אך לאחר שנודע להמשלח עצמו נתייאש, אך הוה לאחר שכבר הגביהו המוצא.

א. תליא בפלוגתת רמב"ן ותוספות

הנה לכאורה לא מהני היאוש שהרי באיסורא אתא לידה. אך באמת תליא בפלוגתת תוספות ורמב"ן, דהנה אמרינן בגמרא בבא מציעא (כ"ו ב') דבנטל אבידה על מנת לגזולה ואחר כך נתייאשו הבעלים, מתנה הוא דיהב לה, ופירש ברמב"ן (מלחמות בבא מציעא י"ד א' בדפי הר"ף) דהיינו דמהני היאוש, דהא דבעלמא לא מהני יאוש באבידה היינו מפאת דהוה שומר של הבעלים, משא"כ הכא לא הוה שומר דידהו מכיון דנטלה על מנת לגזולה. אמנם דעת תוספות (בבא קמא ס"ו א' ד"ה הכא) דגם הכא לא מהני היאוש כיון דחייל חיוב השבת אבידה. ואם כן נידון דידן יהא תליא בהאי פלוגתא, שהרי כאן לא נטל עבור הבעלים אלא עבור עצמו, ואם כן לרמב"ן מהני יאוש. אבל לתוספות לא מהני יאוש מכיון דאיכא חיוב השבה. וכן מבואר בדברי הגרע"א (ב"מ כ"א ב' ד"ה ופתוך). [ובשי"ן אייתי לדברי הרמב"ן].

ב. טעה ונטל לעצמו

הנה תליא נמי בזה בגווני שנטל אבידה וטועה וסובר שהיה יאוש, ובאמת לא היה יאוש ורק אחר כך נתייאשו, דזה תליא בפלוגתת תוספות ורמב"ן, דלרמב"ן מהני היאוש, דהרי אינו מתכוין להיות שומר, משא"כ לתוספות לא מהני היאוש, דהרי באמת לא היה יאוש ואם כן היה חיוב השבה.

ג. טעה ונטל על מנת להכריז

הנה יש לעיין כאשר היה רוב עכו"ם ובאמת נפל מישראל, והמוצא לא ידע שהוא רוב עכו"ם ונטל על מנת להכריז, מהו לדעת הרמב"ן, מי אמרינן דחל היאוש, דהרי אילו היה יודע שהוא רוב עכו"ם היה לוקח לעצמו. אך בפשוטו אינו כן, אלא לא חל היאוש, דמכל מקום השתא שומר עבור הבעלים.

יאוש שלא מדעת לכולי עלמא

הנה דעת אב"י דיאוש שלא מדעת לא הוה יאוש, ודעת רבא דהוה יאוש. וקיימא לן (פ"ב ב') כאב"י מכיון דתיובתא דרבא מהא דילפינן מקרא בזוטו של ים, כגון אבידה ששטפה נהר, דמותרת מכיון שאבודה ממנו ואינה מצויה אצל כל אדם.

ופירשו קמאי דכוונת התיובתא, דלמה לי קרא לזוטו של ים שמותרת, הא אם יודע שנאבד הרי מתייאש, אלא על כרחך איירי בגוונא שאינו יודע שנאבד, ואם כן חזינו דלא הוה יאוש אלא דוקא באבודה מכל אדם איכא ילפותא שמוותרת.

ותיקשי דלכאורה איכא כמה גווני דגם לרבא לא אמרינן דיאוש שלא מדעת הוה יאוש:

א. בספק שקול מתייאש

הנה מתבאר מתוספות (ריש אלו מציאות, כ"א א' ד"ה אלו) דבספק שקול מתייאש. ונפקא מינה, כגון שידוע שהיה גם במקום שרובו נכרים וגם במקום שרובו ישראל, ואבד דבר שיש בו סימן דרך נפילה, ואינו יודע היכן נפל, דבזה מתייאש.

[ויהא נפקא מינה שאע"פ שהמוצא מכריז שמצא אבידה, מכל מקום אסור למאבד לקחת ממנו האבידה, אלא צריך לומר לו שהתייאש ממנו והמוצא קנה האבידה שלא מדעת על ידי חצירון].

וקאמר הגרע"א (ב"מ כ"א ב') דכל זה בנודע לו שנפל, אבל בלא נודע שנפל, ואתינן לרבא מפאת יאוש שלא מדעת, והיינו מכא דאילו ידע שנפל היה מתייאש, בזה נימא דאין ידיעה לחצאין, דכיון דהשתא לא ידע כלל דנפל, וגם אילו ידע האמת שנפל וגם ידע שנפל במקום של ישראל לא הוה מתייאש, בכהאי גוונא לא הוה יאוש.

מעתה לכאורה לפי זה יתיישב לרבא הא דבעינן קרא לזוטו של ים,

דהיינו בכהאי גוונא שאינו יודע מהנפילה וספק אם נפל לזוטו של ים או לא, דאין כאן יאוש שלא מדעת, דהרי אם היה יודע שנפל והיה יודע באיזה מקום נפל, לא היה מתייאש.

אבל זה טעותא, דממה נפשך אם באמת נפל לזוטו של ים, הא יש כאן יאוש שלא מדעת, ואם לא נפל לזוטו של ים, אם כן בהא לא איירי קרא וגם לבתר קרא לא יקח.

ב. אם היה יודע לא היה מתייאש

אמנם יש לדון בזה עוד, דהנה איתא בגמרא (ב"מ כ"ו ב') אמר רבא ראה סלע שנפלה ונטלה קודם יאוש על מנת לגזולה, ופירש רש"י שנטלה קודם שמשמש בכיסו, עובר בכולל, משום לא תגזול ומשום השב תשיבם ומשום לא תוכל להתעלם.

והקשו קמאי הא רבא סבירא ליה יאוש שלא מדעת הוה יאוש, וכתבו דגרסינן רבה.

וכתב הגרע"א (כתב וחזתם) דלעולם יש לומר רבא, והכא לא מצינן למימר מכא יאוש שלא מדעת, דהרי אם היה יודע לא היה מתייאש.

ובפשוטו לא קשה דגם אם היה יודע היה מתייאש בגוונא שאינו יכול להגביה, ובזה הרי איירי בדיון הנ"ל.

אלא היה אפשר לומר דכוונת הגרע"א שאם היה יודע שיש אדם מאחוריו שרואה שמאבד לא היה מתייאש, והרי זה כמו שאם היה יודע שנפל ברשותו שיחזירו לו. אך המעיין בלשון הגרע"א (בכתב וחזתם) יראה דהקשה מהא שהוא עצמו היה מגביה.

והנה להאמור שוב יש לאוקמי דינא דזוטו של ים כשנאבד ממנו לתוך הזוטו של ים או לפני הגייס, ואם היה יודע היה מציל, ואם כן יאוש שלא מדעת ליכא. אבל איכא קרא דזוטו של ים.

ואם כן נימא דמשום הכי רש"י (שם כ"ב ב') לא פירש כקמאי דהתיובתא על רבא הוא מעצם קרא דזוטו של ים, דזה יש למדחי כהנ"ל, וקמאי לשיטתם דכתבו דיש לגרוס בדינא הנ"ל רבה ולא רבא דלא סברי כדברי הגרע"א.

ג. עומד שם ורוצה להציל

אך השתא דאתינן להכי, הא גם לקמאי דסברי דהוה יאוש שלא מדעת לרבא גם באופן דאילו היה יודע לא היה מתייאש, מכל מקום אכתי הא משכחת לה שעומד שם ורוצה להציל ולכן באמת אינו מתייאש ובזה לא אמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם, ומכל מקום אכתי הוה זוטו של ים, וכמו מציל מן הגייס שאע"פ שיש מציל חשיבא אבודה ממנו ומכל אדם. ועיין.

יחול היאוש רק שיתרחק

הנה להאמור יש לדון בדברי הגרע"א הנ"ל (בכתב וחזתם) דלפי דבריו אם האבידה נפלה ליד אדם שמכיר אותה בטביעות עין שהאבידה שייכת לבעלי ויתכן שיראנה, יש לומר דאין כאן יאוש שלא מדעת, דשמא יראנה ויחזירנה לו, [אך לא אתי שפיר למה שכתבו תוספות הנ"ל דבספק שקול מתייאש], ואם כן בשעה שהאבידה נפלה ועדיין נמצא סמוך אליו, לא גרע הוא מאדם אחר, ותליא אם נפלה באופן שיתכן שיראנה והיאוש יחול רק כשיתרחק.

אך לא אתי שפיר לישנא דהגרע"א שאם ידע ירדוף אחריה, דהרי הגרע"א מודה שאם התרחק חייל היאוש שלא מדעת, והרי אם ידע ירדוף אחריה.

אך יש לומר דיתיאש שמא כבר לקחה, אך דוחק, דאטו אבידה שאין בה סימן ויש לו טביעות עין ואומרים לו שראוה במקום פלוני לפני עשר דקות, נימא דמתייאש שכבר לקחה. ועל כרחך אין כוונת הגרע"א כפשוטו. ובאמת דברי הגרע"א בדרו"ח אינם בכתב יד הגרע"א אלא כתב יד אחר ויש לומר דהתלמיד שמע מרבו. וצריך עיון בפרט זה.

האם המצוה על כל פרוטה

הנה יש לדון במצות השבת אבידה, מי אמרינן דהמצוה על כל פרוטה ופרוטה, או דילמא המצוה על החפץ ובכל אבידה שמחזיר מקיים רק מצוה אחת.

א. אחת יקרה ואחת זולה

הנה אם מצא שתי אבידות, אחת יקרה ואחת זולה, ויכול להגביה

אחד, ולהפוסקים דבנאבד הספר תורה צריך לכתוב שנית, הרי יפקיע מצוות של הלוח, ואם כן מאי אולמיה מצוות פריעה בעל חוב ממצוות ספר תורה.

ולכאורה יש ליישב, דלהאמור דבהשבת אבידה איכא קיום מצוה בכל שוה פרוטה שמחזיר, אם כן הכי נמי נימא הכי לענין מצוות פרעון בעל חוב. נמצא דמי שלוח שתי פרוטות והחזיר חובו יש לו שתי מצוות. מעתה הרי במצוות כתיבת ספר תורה, מקיים רק מצוה אחת, משא"כ בפרעון חוב מקיים שתי מצוות, ואם כן נימא דעדיפא המצוה דפרעון חוב. אמנם מבאר יצחק (יו"ד סי' י"ט) שהקשה האי קושיא חזינן לא כך, דאינו מקיים אלא מצוה אחת.

ד. פרי מגדים

כמו כן חזינן דלא כן מדברי הפרי מגדים בהלכות נשיאת כפים, דדן בפרי מגדים (סי' קכ"ח הל' נשיאת כפים במ"ז אות ג') באופן שיש לפניו השבת אבידה ונשיאת כפים מה יעשה, [והיינו באמרו לכהן עלה], וכתב דיש לומר דנשיאות כפים עדיפא, דלשיטת הטור אית בהו שלש עשין, מה שאין כן להרמב"ם יש לומר דהשבת אבידה עדיפא דאית בה עשה ולא תעשה.

והשתא תיקשי על הפרי מגדים נהי דבברכת כהנים ג' עשה, אבל באבידה יש עשה כמנין הפרוטות. אלא חזינן דלית ליה האי סברא.

ה. ב' עשה

הנה בריטב"א (הישינים בבה מציעא ל"א ב' ד"ה לדבר מצוה) משמע דאם יש גם כיבוד אב וגם אבידה, כגון שהאב אמר להחזיר האבידה, בזה שפיר דוחה לא תעשה ועשה דיש ב' עשה.

ויש לשאול אם כן באבידה שיש ב' פרוטות נמי נימא הכי. ומאי מקשינן בגמרא למה לי קרא לאבידה בבית הקברות, הא נפקא מינה באבידה של ב' פרוטות.

אבל באמת אין למילף מינה מיד, דמכל מקום תיקשי בשני חפצים דזה ודאי שתי מצוות ובפרט בנאבדו לשני מאבדים.

רק אחת מהם, לכאורה יגביה היקרה, חזינן דיש מצות השבת אבידה בכל פרוטה שמישיב לבעליה. אך יש לדחות דהתם משום חסד.

אך יש לעיין כשהזולה שייך לענין והיקרה לעשיר, דמפאת חסד ודאי דהעני קודם, מעתה אם נימא דהמצוה על כל פרוטה שפיר יש להקדים להחזיר היקרה להעשיר.

[ויש לעיין מהו באופן דבהיקרה אינו יודע מי הבעלים ובהזולה יודע, מי נימא דיחזיר הזולה, דהזולה ודאי אבל היקרה ספק, או דילמא יחזיר היקרה, דנימא דאע"פ אינו יודע מי הבעלים מכל מקום מצוות ההשבה הוה ודאית. והנה הא דדיינינן דעשה דהשבת אבידה דוחה לא תעשה דטומאה, לכאורה איירי גם באינו יודע מי הבעלים. וכן לענין דינא דעוסק במצוה חשיבא כעוסק במצוה ודאית אע"פ שאינו יודע מי הבעלים. ואם כן הכא נמי בנידון דידן, חשיבא שניהם מצוות ודאית דהשבת אבידה].

ב. שתיים פרוטה והשלישית ג' פרוטות

הנה באמת יש לעיין ברואה שלש אבידות, שתיים שכל אחת שוה פרוטה, והשלישית שוה ג' פרוטות, ויכול להחזיר או השתים הראשונות או השלישית, מה יעשה.

ומסברא היה נראה דלא יחזיר השתים אלא יחזיר השלישית דיש כאן ג' מצוות.

וכן תליא בהנ"ל לענין מצוות פריעת בעל חוב במטלטלין, ויכול לילך לעיר אחת ולהחזיר לשני מלוין לכל אחד סכום קטן, או לעיר אחרת ולהחזיר למלוה אחד סכום גדול. דבשלמא בשתי הלואות נפרדות, ודאי דהוי שתי מצוות, אלא הנידון בלוה שתי פרוטות בהלואה אחת, האם יש לו שתי מצוות כשמחזיר החוב. והיה נלע"ד דיחזיר לאחד סכום גדול.

ג. גובה ספר תורה בחובו

אמנם מכל מקום חזינן גם מהבאר יצחק וגם מהפרי מגדים דלא כן, ובטלה דעת.

דהנה חזינן במשנה בסוף ביכורים (פ"ג מ"ב) דבעל חוב גובה ספר תורה מהלוה בחובו, והרי לכאורה איירי אף באופן שיש ללוה רק ספר תורה

ענינים שונים

על הירק, דלא הוה ברכה שאינה צריכה מכיון דבזה מוציא את הבוטנים שאינם בטלים להסעודה.

ב. גם כשיאכל הבוטנים בתוך הסעודה

הנה לעני"ד שרי ליה, ולא רק כשיאכל גם הבוטנים קודם הסעודה, אלא אף כשיאכל הבוטנים בתוך הסעודה, יהא מותר לו לאכול הירק קודם הסעודה, מפאת שפוטט את הבוטנים שבתוך הסעודה, ונמצא דאין כאן ברכה שאינה צריכה.

ג. אינו נגד דיני הקדימה

אמנם כל זה כשאנו כנגד דיני הקדימה, שהרי המוציא קודם להאדמה אף כשעדיין לא נטל ידיו, [ונמשום הכי מכסין החלות], ומשכחת לה שאין דיני קדימה, כגון שטרם הביאו לו הפת להמוציא, אך מצד ברכה שאינה צריכה יצטרך להמתין לסעודה. דהיינו דאיכא גוויי דאיכא ברכה שאינה צריכה מחמת שמקדים לסעודה אבל ליכא דיני קדימה.

עניני שבת

אם כן האי נביא של קלף מכל מקום לא עדיפא מחומש. וצריך תלמוד אם הסברא נכונה.

ג. מהו לענין מגילת אסתר

הנה בהחליפו מגילת אסתר באמצע הקריאה אם חוזר ומברך, כאשר לא היתה דעתו כן. הנה בזה יהא דומה להחליפו ספר תורה וחוזר ומברך.

אמנם אולי שאני מגילה דהיא קריאה אחת, ויהא דומה להא דאמרינן (משנה ברורה סי' תקפ"ה ס"ק ד', בשם בנין עולם סי' ל"א) דדוקא בהחליפו שופרות לפני שתקע חוזר ומברך, אבל בהחליפו שופרות לאחר שהתחיל לתקוע אינו חוזר ומברך.

אך יש לומר דאינו כן ודמי להחליפו ספרי תורה וחוזר ומברך.

מברך על ירק לפני הסעודה

הנה יש לעיין בהולך לאכול סעודה וליטול ידיו ולברך המוציא, ורוצה לאכול בתוך הסעודה גם בוטנים וגם ירק, ובוטנים לא הוה מחמת הסעודה וירק הוה מחמת הסעודה, וחביב עליו טפי הירק. [והירק הוה גם שלימות דאם לא כן הבוטנים קודמים מפאת שלם].

האם רשאי לאכול קודם הסעודה משניהם, ואם כן יצטרך להקדים ולברך על הירק מכיון דחביב:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דלענין הירק הוה ברכה שאינה צריכה, דהרי אין לאכול ירק קודם הסעודה, דאם יאכל בתוך הסעודה פטורים מברכה, ואם כן באוכל קודם הסעודה ומברך עליו הוה ברכה שאינה צריכה. או דילמא נימא דיכול לאכול הירק קודם הסעודה אע"פ דאז יברך

באמצע החליף נביא

הנה יש לדון בקראו הפטורה מחומש, ובאמצע הביאו נביא של קלף, האם צריך לחזור ולברך.

א. החליף ספר תורה

הנה בהחליפו ספר תורה אשכחן דצריך לברך, כדאמרינן בגמרא יומא (נ"א) דמשום הכי כהן גדול קורא מפרשת פנחס בעל פה, ואינו קורא מתוך ספר תורה אחר, דהרי בעינן לקחת ספר תורה אחר ולברך שנית ויהא ברכה שאינה צריכה. אם כן נימא דהכי נמי בהחליף לקלף.

ב. החליף חומש אינו מברך

אמנם הרי בהפטרה כשר מחומש, והרי בהחליף חומשים בפשוטו אינו מברך שנית. [א"ה. לכאורה הסברא דאין הבדל מאיזה חומש קורא ההפטרה דהרי בלאו הכי קריאת הפטורה מתוך חומש הוי כבעל פה].

וידבר משה

דרשות הגאון ר' משה נתן יונגרייז זצוק"ל

פנינים לפרשת כי תצא

מצות התשובה – אפילו לאנשי השוק

כתיב (דברים ל, ו) 'ומל'ה' אלוֹקֶיךָ אֶת לִבְכָּךְ וְאֶת לִבְךָ זֶרַעַךְ לֹאֲהַבָה וְגו', וידועים דברי בעל הטורים שכתב 'את לִבְכָּךְ וְאֶת לִבְךָ - ר"ת אלול. לכך נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מאלול ואילך. וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה' (תהלים כז יג) לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד ה' עכ"ד.

והנה לשון הפסוק 'לולי האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים', ובדרשות חת"ס (שסג, ג) ביאר את הדברים ע"פ הפסוק שנאמר בסוף פרשת התשובה (שם, יא-יד) 'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא לא בשמים היא ולא מעבר לים היא', וביאר מרן זיע"א שכוונת הכתוב 'לא בשמים היא' - שאין התשובה והתיקון דווקא למי שעוסק במעשה מרכבה, וגם 'לא מעבר לים' - היינו בעלי הלכה העוסקים בים התלמוד.

אלא 'כי קרוב אילך הדבר מאוד בפך ובלבך לעשותו' היינו שלא יטעה האדם שאינו בעל השגות במעשה מרכבה או בים התלמוד אינו שייך לעולם התשובה, אלא התשובה קרובה לכל אדם וכל אחד יכול להתקבל לפני ה' יתברך בתשובה שלימה.

והנה אמרו ביומא (עא, א) 'אתהלך לפני ה' בארצות החיים - אמר רב יהודה זה מקום שווקים', היינו שהוקשה לגמ' הא כל מקום הוא ארץ של חיים, ופירש רב יהודה דהיינו מקום שווקים ששם מוצא אדם את מזונותיו. מעתה ביאר החת"ס את הפסוק 'לולי האמנתי לראות בטוב ה' - אפילו- בארץ חיים', והכוונה שגם במקום שווקים ואותם אנשים העוסקים במשא ומתן יש בידם ליכות לתשובה ולחזות בנועם ה', וא"כ הדבר תלוי בכל אחד ואחד, וממשיך המזמור קווה אל ה' חזק ויאמץ לבך - עשה את שלך בכל כוחך - וקווה אל ה' שיפתח ידו לקבלך בתשובה.

תקע בשופר גדול - בזכות האבות הקדושים

בטור (סי' תקפה) הביא מחז"ל ש'כל שנה שאין תוקעין בה בתחלתה מריעין לה בסופה מ"ט משום דלא מיערבב שטן, ומפרש בה"ג דלא דאקלע בשבתא אלא דאיתיליד אונסא ולא תקעו, רמז לדבר אין שטן ואין פגע רע ראשי תיבות שופר, פירוש כשיש שופר אין פגע רע', ובט"ז (שם סק"ז) הקשה והיכן נרמזת תיבת 'אין' הראשונה שבלא תיבה זו נמצא לשון קללה ח"ו, עי"ש. [ובדרשות חת"ס (ח"ג ח, א) הקשה עוד שבכל התורה לא נזכר שופר עם 'ו' ועי"ש מש"כ בזה].

ובדרשות חת"ס (שסז, ד) הביא עוד רמז נפלא לתקיעת שופר, ד'שורש פרה ראש' (דברים כט, יז) הוא ר"ת שפ"ר, וכן שפר ר"ת 'שטן פגע רע', אך תפילתנו ותקוותנו הן שנוכה בקרוב ל'תקע בשופר גדול', היינו שופר במילואו ו'שי"ן פ"א גימטרי' אמת - חותמו של הקב"ה, ור"ש אותיות ישר, חותם ישראל וישרון,

ואתם הדבקים בה' אלוֹקֵיכֶם. ו'אמ"ת יש"ר' אותיות מראשי"ת כזאת הודעת.

ולהלן שם הוסיף לפ"ז לפרש מה שאנו מתפללים בכל יום 'תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ, ש'קבץ' הוא בגימטריא 'בכל מכל כל' - והוא שם קדוש, ויש לפרש שכשתוקעים בשופר גדול - זוכים לעורר זכות אבותינו אברהם יצחק יעקב שנתברכו בברכת בכל מכל כל, ובכך לקבץ את גלויות ישראל, ודו"ק.

הקנאה היא למדות שאינו חסר דבר

כתיב (כב, י) 'לא תחרוש בשור ובחמר יחדיו', ובאבן עזרא נתן טעם באיסור לפי שכוח השור גדול מהחמור, והתורה חסה על החמור שלא יצטער.

ובבעל הטורים כתב 'לא תחרש בשור ובחמר - טמא וטהור, רמז שלא ישתתף צדיק עם רשע (אבות א, ז)', [בענין חומר האיסור להתחבר לרשע, וגדול השפעתו על הצדיק - 'עוי' בר"מ פ"ו מהלכות דעות ה"א וב' ודו"ק היטב בכל דבריו]

ולהלן 'תחרש ב' במסורה. לא תחרש בשור ובחמור. אל תחרש על רעך רעה (משלי ג, כט). זהו שמפרש טעם שלא לחרוש בשור ובחמור לפי שהשור מעלה גרה והחמור אינו מעלה גרה, וכשיראה השור מעלה גרה יהיה סבור שהוא אוכל, ומצטער. וזהו אל תחרש על רעך רעה, שגורם לחמור שחורש על רעהו רעה, עכ"ד.

ויש להתבונן בדברים שהרי החמור אינו רעב, אלא שכשרואה את השור מעלה גרה הוא מקנא בו, ולכאורה אם אינו רעב מה יש לו לקנאות בזה שהשור אוכל, וחזינו מכאן מוסר השכל גדול על מדת הקנאה, שדרך האדם לקנא בזולתו אע"פ שהוא אינו חסר דבר, ועוד מתבאר טעם שלא לקנאות בזולתו, כי אתה אף פעם לא יודע מה באמת יש לשני, ופעמים שהוא נראה כאוכל ולמעשה הוא רק מעלה גרה, ודו"ק.

האדם – סולם מוצב ארצה וראשו בשמים

בחולין (קלט, ב) איתא 'מצא קן בראשו של אדם מהו, אמר ואדמה על ראשו', היינו שגם ראשו נחשב כעל הארץ וחייב הוא בשילוח הקן, ובחי' החת"ס (שם) כתב שבשאר בעלי חיים שאינם מעופפים פשיטא שחייב בשילוח שאינם עדיפים מכל עץ. אך אדם אין עיקרי גופו על הארץ כי אם נשמת אלו'ה בקרבו ודבוקה למעלה במקום קדוש יתהלך והוי ליה כנשר בשמים, משו"ה מספקא להו וכו' עכ"ד.

ומתבאר שהאדם למרות שהוא משוכני עפר, מכל מקום כיון שנשמתו דבוקה למעלה לפיכך הוא דומה לנשר בשמים ולכן מסתפקת הגמ' שלא יהיה דין שילוח הקן כשנמצא קן בראשו של אדם, מאחר שהוא דומה לקן הנמצא על נשר שבשמים, ולמדנו

עיר הנדחת, ר' נתן אומר אף אין בה משום בן סורר ומורה שנ' והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו פרט לירושלים, ודין זה שבירושלים אינו נעשה בסו"מ הביא השיטה בב"ק (פב, ב) בשם האבות דר"נ.

ובמשך חכמה (דברים כא, יח) כתב לבאר הטעם על פי מה שאמרו בפסחים (נו, א) שצוותה העזרה 'שאו שערים ראשיכם' ויכנס יוחנן בן נרבאי וימלא כריסו מקדשי שמים. אמרו עליו על יוחנן בן נרבאי שהיה אוכל ג' מאות עגלים ושותה ג' מאות גרביי יין ואוכל ארבעים סאה גוזלות קינוח סעודה. אמרו כל ימיו של יוחנן בן נרבאי לא נמצא נותר במקדש. ולפי זה גם בירושלים היה תודה ושלמים ומעשר שני והיו אוכלים בשר הרבה ויין מעשר שני, ולכן אין חטא אם בא הנער אל מידת הזוללות, ופשוט עכ"ד.

ואפשר לבאר באופן נוסף, ע"פ המשנה בסנהדרין (ע, א) 'אכל בחבורת מצוה אכל בעיבור החדש אכל מעשר שני בירושלים וכו' אינו נעשה בן סורר ומורה', ובגמ', אמר רבי אבהו אינו חייב עד שיאכל בחבורה שכולה סריקין [וברש"י 'רקים', שירגילוהו בכך, אבל אם יש בחבורה אדם הגון בכי האי גוונא לא ממשך ואינו נעשה בן סורר ומורה], ומקשה הגמרא, והאנן תנן אכל בחבורת מצוה אינו נעשה בן סורר ומורה טעמא דמצוה הא לאו מצוה אף על גב דלאו כולה סריקין, ומתרצת הגמרא-הא קמ"ל דאע"ג דכולה סריקין כיון דבמצוה קא עסיק לא מימשך.

ומתבאר בדברי הגמ' שאפילו בחבורה של ריקים שדרכם למשוך את האדם לידי מידות רעות מכל מקום אם הייתה זו חבורה של מצווה מועילה המצווה שלא יימשך, ועל דרך זה יש לבאר שבירושלים אינו נעשה בסו"מ ששם לעולם האכילה היא אכילה מרוממת שאינה מביאתו להיות בן סורר ומורה, ודו"ק.

ואפשר להוסיף עוד בטעם הדבר שאין בן סו"מ בירושלים, ע"פ דברי היערות דבש (ח"א דוש א) שהובא במקו"א לגבי הא דאין עגלה ערופה בירושלים, שבמקום שהמידות מתוקנות לא יכול להיות כל ענין של רציחה ועגלה ערופה יעו"ש. וכן אפשר לומר לגבי בן סו"מ, שבן סו"מ מידותיו מקולקלות וסופו בא ללסטם וכו', וזה לא יתכן בירושלים שמקודשת בכל מיני קדושות וכמש"כ לעיל, ולכן אף שאוכל בשר ושותה יין אינו נידון על שם סופו כי מידותיו מתוקנות.

מהפסוק 'ואדמה על ראשו' שיש בחינה שהאדם הוא גם עפר, והעניין בזה שהאדם מורכב משני הדברים מ'שמים' ומ'ארץ', ותפקיד האדם הוא לרומם את חלק הארץ עד רום שמים להיות דומה לעליון.

והנה במכות (כב, א) איתא 'אמר רבי יצחק המנהיג בשור פסולי המוקדשים לוקה, שהרי גוף אחד הוא ועשאו הכתוב כשני גופים', וברש"י 'וכן במנהיג אפילו מנהיג עם מינו ואפילו מנהיג בפני עצמו חולין וקדשים הוא וחייב משום כלאים, דחרישה דהוא עצמו כלאים שעשאו הכתוב שני גופין ולא שמעתי ראייה מנלן דחולין וקדשים כלאים זה בזה, ודבר תימה הוא'.

ואע"פ שהדברים קשים וכפי שתמה רש"י מניין שיש כלאים באופן זה של קודש וחול, אך מ"מ יסוד הדבר מבואר בחז"ל (בתיקוני זוה"ק קד, א) שאמרו 'ורשיעייא נשמתהון דשדין וממזיקין ולא פועלין בהון אלא כישוף ועובדי שדין כותיהו בגין דרשיעייא וכו', ובגין כך לא מועיל לא קמיע ולא שמהן קדישין ולא מלאכייא דלא תפיס אלא מין במינו, ובגין דא לא תזרע כרמך כלאים דאתמר בהון כי כרם י"י צבאו"ת וגו', ולמדנו שהרשעים הם 'כלאים' בתוך כרם ישראל ולזה רמזה תורה לא תזרע כרמך - כרם ישראל - כלאים.

ובמה שנאמר 'המבדיל בין קודש לחול' נכלל בזה ש'שדך לא תזרע כלאים' שלא ישתקעו הרשעים בתוך כרם ישראל, וכיון שחולין וקדשים הם 'כלאים', לכן צריך האדם לרומם גם את חלק האדמה שבו לשמים, כדי שלא יהיו חולין וקדשים ביחד.

ופעמים שהכלי לסייע להכנעת החומר הם היסורין, וצריך לידע שלכל אחד יש את מנת הייסורים שלו, מה שנגזר עליו שהוא צריך לעבור, ואמרין במדרש רבה (בראשית צב, א) 'אין לך אדם בלא יסורים אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה שנאמר ומתורתך תלמדנו'. ושמעתי מהגאון ר' נטע פריינד זצ"ל שהיה אחד שהיתה מנת חלקו ייסורים גדולים, ואמר אותו אדם שאת הייסורים שכבר עבר אינו מוכן למכור בשביל כל הון דעלמא, והוסיף שגם על העתיד אינו דואג, כי מי אומר שיהיו ובוטח הוא בה' שישלם ממנו, ועל אותו רגע שהוא מתייסר בהווה זה הוא יכול לסבול.

אין בן סורר ומורה בירושלים

בתוספתא (נגעים ו, ב) אמרו לגבי מעלת עיר הקודש ירושלים 'אין מודדין הימנה ולחלל, אין מביאין עגלה ערופה, ואינה נעשית

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 292
אלול תשפ"א

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

לפחות ד' טפחים של מחיצה ולא צורת הפתח, וכאן כל הדופן היא רק צורת הפתח. [ואע"פ שהקיר ממשיך אחרי הדלת לתוך החדר יותר מז' טפחים, מ"מ זה לא מכשיר את הסוכה, כי הקיר אינו בשטח הכשר של הסוכה, ואינו מחיצה לסוכה].

פתיחה וסגירה של הדלת באמצע החג

הפתרון במצב כזה הוא לסגור את הדלת לכל החג, ובמקרים אלו אנו באים לעוד כמה נידונים מעשיים, א. האם מותר לפתוח את הדלת בחג, משום שזה פוסל את הסוכה, להשתמש בדופן שנצרכת לכשרות הסוכה. ב. האם כשיחזור ויסגור את הדלת ישכיר את הסוכה, או שמא יהיה פסול משום תעשה ולא מן העשוי, כמו מי שהניח את הסכך לפני המחיצות, ומתי אומרים שאם הניח בכשרות זה מועיל אף אם נפסל והוכשר. ג. האם בשעת הנחת הסכך צריך לסגור את הדלת. ד. האם בשבת ויו"ט מותר לפתוח ולסגור את הדלת, משום איסור עשיית מחיצה המתרת. והאם דלת שונה מהקמת מחיצה. והאם יש הבדל בין דלת על ציר לדלת הזזה.

ולמעשה במקרה הנ"ל היה קשה להקפיד על סגירת הדלת, ולפעמים באמצע האוכל ילד יצא דרכה ובטעות יבלעו אוכל מפהם, לכן ביקשו למצוא פתרון אחר. א"כ אמרנו להם שיעמידו טפח שוחק בתוך פחות מג' לצד המזרחי כמ"ש בהלכה, וזה יחשב סגור ד' טפחים, ואז יסאר הפתח אחרי החלק הסגור. אלא שלפני שחושבים איך לחבר את הקרש ללבד שבחשבון פשוט יוצא שאם סותמים מהפתח ד' טפחים, שלשעור חזו"א הם 38 ס"מ, לא נשאר בפתח אלא 30 ס"מ ואינו מקום הראוי למעבר. לאור הבעיה התעוררנו לדון האם אפשר לסגור ד' טפחים מהחלק השני של הדלת הסמוך למעבר, ששם יש כבר טפח סגור, ויוסיף לסגור 30 ס"מ, וישאר 40 ס"מ למעבר. והאם המחיצה שיעמיד לפני הדלת מסתירה את העמוד של צורת הפתח שבמשקוף, מדין צורת הפתח אחורי הכותל הנאמר בעירובין.

העמדת ארון למחיצה באמצע החדר

לאחר שהפתרון הזה נתקל בקשיים, הוחלט לנסות פתרון אחר להכשיר את הסוכה, על ידי שנגרור ארון [שתי דלתות] מתוך החדר ונעמיד אותו

חיפשת כבר שנתיים איך ללמוד דיני הסוכה בצורה מסודרת?

כמה שנים אתה מסתפק מה הדין של סוכתך?

כל שנה מחדש מתעוררות לך שאלות חדשות ואין לך מענה?

בעת יש לך את ההזדמנות לממש את מה שרצית

בזמן אלול הבעל"ט

יפתח בעז"ה מסלול לימוד לאברכים רציניים

ללימוד הלכות מחיצות הסוכה

מקיף ויסודי, הלכה למעשה

מדברי המשגיב והחזו"א, ועד הוראות פוסקי זמננו, עם מנגנון שאלות מעשיות מנסיון בדיקת מאות סוכות

השיעורים יימסרו ע"י

הרה"ג **משה אנגלרד** שליט"א

לימוד עיוני + פרקטיקה הלכתית

הלימוד ערוך לפי סדר השו"ע והמשגיב סימן תר"ל

עם תוספת הדינים האקטואליים והשאלות שהתחדשו בדורינו

שימרת דגש מיוחד שכל משתתף יבין כיצד לחשב את ההלכות למעשה

השיעורים יימסרו מידי שבוע, החל מ"ד אלול, בשעות הערב

בירושלים - בימי ראשון, באזור צומת בר אילן

במודיעין עילית - בימי שלישי, ברחוב הסבא מסלובודקה

בבני ברק - בימי חמישי, בביהמ"ד "צעירים"

השיעורים יימסרו בליווי מצגת של סרטונים

וכן דפי סיכום של השאלות והשיטות

המסיימים את המסלול בהצלחה,

יצטרפו למשיבים ב"קו הסוכות"

להרשמה חייג עכשיו:

055-678-3323

מתארגנת קבוצה
לשיעור מיוחד
בסמוך ליישיבת מיר
להרשמה
ולהעשרות
055-678-3323

לקראת פתיחת השיעורים המיוחדים להלכות מחיצות הסוכה

התרגשות רבה בקרב ציבור האברכים, שוחרי תורה והלכה, לקראת פתיחת המחזור המבוקש של הלכות סוכה הלכה למעשה. כבר שנים רבות שיועצי דבר העוסקים בשאלות בכשרות הסוכות, מתריעים על כך שלא כל הסוכות כשרות. יש הרבה הלכות בסוכה שאנשים לא מודעים להם, חלקם כשרים בדיעבד, וחלקם שנויים במחלוקת הפוסקים, ואפשר עם מעט השקעה לסדר אותם שיהיו לכתחילה. אחד מהרבנים בזמננו התבטא על כך, שאנשים באים לשאול על ארבעת המינים באלף שקלים כל שנה כדי להוסיף לקיים את המצוה בהידור רב, ואינם יודעים לשאול על הסוכה שלהם שהיא ספק פסולה.

הבעיות המצויות בסוכה בתוך הבית

בעיקר הבעיות הם בסוכות שבבתים ובמרפסות, שאינם נעשים מדפנות מסודרות מארבע רוחות, אלא קירות הבית עם החלונות והדלתות משמשות לדפנות, ויש מצבים שאינם כשרות. הדוגמאות הרבות לכך נביא א"ה בשיעורים הנפלאים שיתקיימו בעז"ה, מתוך השאלות שנפגשנו בהם במשך השנים האחרונות שעסקנו בבדיקת הסוכות, ולמרות שבאופן רשמי עסקנו רק במדידת הגגות ומזגנים הבולטים על הסכך, אך בפועל רוב המקומות בדקנו גם את כשרות המחיצות, שהתעוררו בהם שאלות רבות, עם נידונים הלכתיים רבים, שכמובן הרבה מהיסודות שלהם מגיעים מדיני עירובין, אך יש הרבה הבדלים בין הסוכות לעירובין.

לא כל מחיצה של עירוב כשרה לסוכה

אחד מהדברים השונים שאנשים רגילים לדמות וללמוד מהלכות עירובין, הוא הנושא של צורת הפתח. כידוע בעירוב משתמשים הרבה בעמודים וחוטמים המשמשים דין מחיצה מדין צורת הפתח, ויש ישובים שכל העירוב הוא מצורות הפתח, כמו ביישוב קוממיות שיש בו כמאה ועשר צורות הפתח, והישוב בית חלקיה עם כמאה ושבעים צורות הפתח. ודין זה מבואר בגמרא (עירובין דף ד:) ובשו"ע (סי' שס"ב ס"י) שאפילו נעץ ארבעה קונדסין [עמודים] בארבע פינות, ומתח חוט מעליהם, נעשה רשות היחיד ומותר לטלטל בתוכו. העירוב בזמננו אינו בקו ישר מרובע, אלא מתפתל בין הבתים והשדות והרחובות, לכן לא יספיקו לו ארבע עמודים, וכן אורכו רב מאוד, ובאורך כזה החוט לא יחזיק מעמד, ובנדאי יתנדנד ברוח, לכן מגיעים למצב שיש ערות או מאות עמודים. אבל הכל מדין צורת הפתח. [ובדבר העירובים משלבים מקומות שיש גדר קיימת, ומשלימים עם צורת הפתח בקטעים החסרים, וגם זה הרבה עמודים].

אבל בסוכה הדין שונה, אי אפשר לעשות סוכה שכולה צורות הפתח, אלא חייבים שיהיו שתי דפנות ממשיות, "שתיים כהלכתן ושלישית טפח", ורק כתוספת על אלו, להשלים את השלישית או להאריך את השתיים, רק בזה מועיל צורת הפתח. וזה נגד ההבנה הפשוטה שמשתמשים בכל דיני מחיצה, ויש בזה הרבה נפק"מ למעשה.

מתי דלת החדר פוסלת את הסוכה

לדוגמא נביא אחת מהסוכות שבדקנו בשנים שעברו, שהיתה בבית בסוף החדר הגדול, וממילא היו רק שלש מחיצות לסוכה [לדוגמא מזרח צפון ודרום]. משא"כ הקיר שבמערב בתוך החדר, היה רחוק ד' אמות מהמקום שמתחיל הסכך הכשר, ואינו כשר אפילו עם דופן עקומה. ובמחיצה השלישית [דרום] היתה דלת [70 ס"מ] לרוב רוחב הסוכה [שכולה היתה רק 80 ס"מ]. והנה בהבנה פשוטה אין בעיה, הרי הכל סגור, יש צורת הפתח ודלת, אבל

באמת יוצא שאין לסוכה דופן שלישית, כי מבואר בגמ' שדופן שלישית צריך שיהיה טפח שוחק [מרווח] בתוך פחות מג' לדופן השנייה, כדי שיהיה

[יש לציין שהיתר זה להחשיב את העמודים כשרים לצורת הפתח, נאמר רק בעמודי בטון שהם מלאים ושלמים, ולא בעמודי ברזל, שבהם העמוד חלול ומופסק, ואין אפילו לבדו בין הפסים שבתוכם, לכן אינם כשרים לצורת הפתח. אלא חייבים להעמיד לחיים ולכוון אותם בדקדוק תחת החוט, ולשים לב שיש הטעיה גדולה בעמודים אלו, מחמת שעמודי הברזל נוטים אל האמצע.]

להפתעתם גילו שחסר חיבור בין חלקי העירוב

כשהתקברו אל העמודים, הרב מראה את חוטי העירוב, ואת חוטי החשמל, אך האברך עוצר ושואל היכן החיבור ביניהם. עמודי העירוב מסתיימים עשרה מטרים רחוק מעמודי החשמל, ואין אפילו חוט שיחבר ביניהם, וא"כ זו פירצה גדולה לכל העירוב. הרב הבין מיד את הענין, וגם הוא התפלל מאוד. הוא התקשר לרב מומחה שעבר פעם על העירוב, ושאל אותו האם הוא יודע איך העירוב מתחבר לעמודי החשמל. והוא השיב שזכור לו שיש עוד עמוד צמוד לעמוד החשמל. אך הרב לא ראה אותו כעת, וגם לא זכר של קשירה או חיבור כלשהו. הם ניסו לחשוב אולי היה איזה גדר, ולא מצאו שום תשובה על התעלומה. בלית ברירה הם היו צריכים לעשות צורת הפתח חדשה מהעמוד של העירוב האחרון. עד עמוד החשמל, קשרו חוט וחיפשו קרש מתאים לשמש ללחי, כי החוט שקשרו עכשיו אינו מעל העמוד של החשמל, ולאחר עבודה מאומצת הצליחו לסדר את העירוב. הם המשיכו עוד מעט, והאברך כבר היה צריך לחזור אל מקומו, והשאיר לרב של הישוב לסיים את הבדיקה, ובידו שמחה גדולה שזכה לעורר ולתקן עוד ישוב שישמרו שבת כהלכה. לאחר שחזר הוא התקשר לספר את כל הסיפור, ואמר שכעת הוא רואה כמה חשוב לדעת את הלכות עירובין למעשה, כמה אפשר להשפיע עם זה, ולזכות את הרבים עם קצת מאמץ.

בעיה אחת בראש העמוד בכניסה לישוב

ישוב נוסף שבדק על ידי מישורו אחר, והגיע לישוב וראה שכל הישוב מוקף בגדר. עבר ובדק ולא ראה בגדר שום בעיה, אפילו לא פירצה קטנה שצריכה היתר מדין עומד מרובה. עד שהגיע אל פתח הכניסה הראשי של הישוב, ושם היתה צורת הפתח עם שני עמודים גבוהים, הוא ראה שהחוט שעליהם הוא חוט ברזל מזוגג, שיש חוששים במראה שלו מחשש פתחי שימאזי. [כן מובא בשם מרן הקהילות יעקב], אבל זה הוא לא יכול לדרוש מעירוב של ישוב. אבל יש עוד דבר שצריך לבדוק כפי שלמדנו בשיעורים, והוא צורת קשירת החוט לראש העמוד. פעמים רבות מתברר שבנקודה זו יש שינוי שיכול לפסול את כל העירוב היפה והחזק, הוא נשא עיניו לראש העמוד, ואכן גילה להפתעתו שאלה חמורה, יש כאן שינוי מצורת העמודים המקובלת, ויתכן שהצורה פ

ראש העמוד בכניסה לישוב

אינה כשרה. במקום לעשות צורת V

על ראשו, הם עשו צורת חצי עיגול הפוך, שאין לו פתיחה כלפי מעלה, וממילא החוט לא יושב במרכז העמוד, אלא קושרים אותו לברזל המחובר בצד, ובמצב הזה החוט נמצא בצד ממש.

הסיבה שהוא עשה כך, מפני שהצינור של העמוד חלול ואי אפשר לחבר מעליו, אלא שבעלי המקצוע בעירובים יודעים שצריך להלביש כיפה על ראש העמוד לסגור אותו, ואז אפשר להלחים מעליו וי. העובד שעשה כאן לא היה במקצוע התקנת עירוב, ולא ידע שיש צורך להשקיע בכיסוי, ועשה כפי מה שנוהג לו, ויצא שהברזל והחוט מחוץ לעמוד. ואמנם עדיין היה יכול להכניס את הברזל כולו לתוך חלל הצינור, ולחבר אותו מבפנים, ואז החוט יהיה קצת מעל העמוד. אלא שעיקר הבעיה היא שעושים בלי איש מקצוע, וממילא כל בעיה היא אפשרית.

מדוע בארון שבסלון לא קוראים לחבר שיבנה אותו

פנינו אל העוזר של הרב, קבענו פגישה והגענו במיוחד, והוא התחיל לומר שאולי יש חצי מילימטר מהחוט שעולה על עובי הדופן של העמוד, וא"כ זה יחשב מעל העמוד. אמרנו לו שיתכן שכן ויתכן שלא, ולא דאיי שכל העירוב יהיה רק בגדר יתכן. הוא הסכים ואמר שיביא חבר שיסדר ויזיז את החוט. אמרנו לו שכדאי להחליף לעמוד חדש וטוב, לא לסכן את שמירת השבת באילתורים של חבר. כאשר כבודו קונה ארון לבית, אינו מבקש מחבר שיבדוק לו כמה קרשים, אלא קונה ארון מנגר מותג, ומשלם כפול שלוש כדי שייראה טוב. כך גם בעירוב, לא נעשה עם חבר מזדמן כדי לצאת ידי עשייה גרידא, אלא קח מומחה שיעשה עמוד מקצועי ותקין.

לאחר שהסכים למהלך, הוא אמר שהכל נכון אבל כסף הוא לא יכול לשלם על כך, לא יתנו לו, אם אתה רוצה לעשות בחינם זה בסדר, אבל הישוב לא יהיה מוכן לשלם על כך. במקרה זה מישורו שהוריו גרים בישוב. תרם חלק מההוצאות ואמרנו לו שנעשה גם אם לא ישיג תשלום ואנו הקוראים, נפיק לקחים, בין במה שאנו צריכים להשקיע נכון, ובין בהבנת המקרים שבהם עלינו להימנע מלטלטל, גם כאשר מספרים שהישוב מוקף גדר ויש ממונה על העירוב, עד אשר נדע שהם באמת משקיעים בדבר הנכון.

סמוך לסוכה בצד של חלל החדר [מערב], והוא יהיה המחיצה השלישית, שיש בו גובה י טפחים, ורוחב יותר מז' טפחים, ובאופן זה יש שלש מחיצות גמורות, ואז אין צורך להאריך את הדופן השלישית עם צורת הפתח לכל רוחב החדר, כי יש היתר של פסל היוצא מן הסוכה, שכל ההמשך כשר. הפתרון הזה התקבל גם מבחינה פרקטית, למרות שהוא מגביל קצת את השימוש מתוך החדר לסוכה. אך גם בזה היה צריך להיות עירוי לכמה הלכות, כגון, האם הארון צריך להיות סמוך לצד הצפוני שבו יש קיר, כדי שהדופן השלישית תהיה סוכה [עירבין] לדופן השנייה, או שאפשר להעמיד את הארון גם בצד הצפוני הסמוך לצורת הפתח שאינה אחת מדפנות הסוכה.

עוד הלכה שהיה לשים לב במקרה זה, שהארון אינו מגיע עד התקרה, ולכן יש אומרים שהוא צריך להיות מתחת תחילת הסכך הכשר, כי אם יהיה רחוק מעט תחת התקרה [על מנת להרחיב את השימוש בסוכה], ויהיה צריך דין דופן עקומה, יוצא שצריכים להשתמש בעבורו בשתי הלכות יחד, גוד אסיק ודופן עקומה, שכידוע נחלקו הפוסקים בזה לענין סוכה. [ואם יהיה סמוך תוך פחות מג' טפחים, יש אומרים שהוא מתיר להשתמש בסוכה בעוד שנים וחצי טפחים].

כל הנידונים הרבים האלו, מדברים על סוכה אחת סגורה בתוך הבית, שהיתה נראית כשרה ופשוטה, ודלת אחת עשתה בה בעיה כל כך גדולה, שבעצם הסוכה פסולה, והתיקון שלה דורש ידיעה כל כך רחבה. אלו הם הדברים שאנו רוצים בס"ד להביא לציבור המשתתף בשיעורים המיוחדים, אור חדש בקיום מצות סוכה הלכה למעשה, ואנו מקוים שכל המצטרפים ישקיעו בלימוד, וידעו לעמוד על כל פרטי ההלכות, ולזכות בזה את חבריהם וקרוביהם להורות להם כיצד להכשיר את הסוכות כהלכה.

ניתן להצטרף לשיעורי הסוכה בשבוע זה

בטל' 055-678-3323

בברכת הצלחה לכל המצטרפים

יש ישובים שהבדיקה השבועית אינה מספקת

בגליון הקודם התחלנו להביא מן הדברים שהתחדשו ב"חודש העירוב", שאברכים מתוך מסיימי השיעורים של מחזור "בודקי עירובין", יצאו לבדוק עירובים בישובים רבים. ובס"ד התועלת של הדברים ממשיכה לפעול. יש מקומות שממשיכים לעמוד בקשר בנוגע לתיקון הדברים שהתגלו בסיוע, ויש שכבר נמצאים באמצע תיקון, ויש שכבר תיקנו מיד.

אחד האברכים מהקבוצה שהתקיימה בשכונת רמות בשנה זו, ביקש שנבחר עבורו ישוב כלשהו. בחרנו עבורו מושב באזור לוד, שהתושבים חלקם דתיים ויש רב חרדי ירא שמים, וכבר היה איתנו בקשר, ובדקנו איתו את העירוב, ועשינו תיקונים בכמה מקומות, אבל בנושא הבדיקה השבועית לא היה להם תקציב להביא מומחה, ולכן העירוב נבדק על ידי מישורו מהישוב. במקרים אלו מצוי שאחרי זמן מה חל שינוי כלשהו, והבודק אינו עירוי לתקן או שעושה תיקון שאינו כהלכה. לענין זה יש תועלת גדולה בבדיקה תקופתית על ידי מומחה, שיבחין בדברים שצריכים תיקון שונה, ויעורר על כך ויודריך את הבודק כיצד לתקן. כמובן שזה לא צורה טובה, לסמוך עד שיגלו את הבעיה הבאה, כי בינתיים יש שבועות שבהם העירוב אינו תקין, אלא שאין בידינו כעת לעשות יותר ולתת בודק שבועי לישובים, לכן לפחות מצילים מה שאפשר על ידי בדיקה תקופתית.

וכאן המקום לציין שיש אברכים שמתקשרים בימי שישי בצהרים לשאול על עירובים מסוימים שאנו יודעים שהבודק אינו מוסמך, וכבר התגלו בהם בעיות חמורות, ואומרים להם שלא יטלטלו כי הבדיקה אינה מספיקה, ואי אפשר לסמוך על עירוב במצב כזה. אך הם דוחקים לשאול האם אנו יודעים שהבעיות שהיו נשאר עדיין. והתשובה היא שלא, הבעיות שהיו סידרנו בחלק מהמקרים, אבל עצם הענין שהבודק אינו יודע הלכה חוץ מלקשור חוטים, זה מצב שאי אפשר לסמוך עליו ע"פ הלכה. העד מעיד על דבר שאינו יודע מה התנאים ההלכתיים שלו. בכל כשרות אי אפשר למנות משגיח שאינו בקי בהלכה. רק בעירוב אין מודעות ותקציב.

מתי אפשר להשתמש בחוטי החשמל ללא לחיים

בישוב הזה הגיע האברך לשער הישוב ביום שישי, והחל לבדוק את העירוב ביסודיות יחד עם הרב לאחר שהתקדמו מעט עם עמודי העירוב, הגיעו לקטע שבו משתמשים בחוטי החשמל. בדרך כלל חייבים להעמיד לחיים או חביות מתחת כל חוט וחוט, כדי שישמש את העירוב מדין צורת הפתח, כי חוטי החשמל אינם מעל העמודים, אלא מהצד, ובצורה זו אין להם דין צורת הפתח כמו שמבואר בשו"ע (סי' ס"ב סי"א). אבל בעמודים אלו יש חוט שעובר מעל העמוד ממש, מדובר בקו מתח שמחוץ לעיר, ועליו שלשה כבלים, שהאמצעי נמצא מכון מעל העמוד, וא"כ הוא יוצר צורת הפתח גמורה ללא לחיים. לכן בקטע הזה של הישוב סמכו על עמודי החשמל האלו במשך כמה מאות מטרים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת כי תצא

גדלות האדם

מדוע זה כך? במה מתבזה השי"ת על ידי תלייתו של החוטא? מסביר רש"י, שזהו משום שהקב"ה ברא אותנו בצלם אלקים, וככתוב (בראשית ט, ו), "כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם". כאשר האיש ההרוג תלוי על הגרדום, צלמו של האלקים תלוי שם.

הכבשה השחורה

חז"ל (סנהדרין מו, ב) ממחישים את היסוד הזה על ידי המשל הבא: "תניא אומר ר"מ משלו משל למה הדבר דומה לשני אחים תאומים בעיר אחת, אחד מינוהו מלך ואחד יצא לליססיות, צוה המלך ותלאוהו". כך נהגו אצל הגויים בימים הטובים ההם; לסטים, כלומר שודד דרכים, היה מוצא להורג. אם השלטון היה יותר "ליברלי", הם היו מסתפקים בכריתת כף ידו, אבל אחרת הוא היה נצלב - כך אהבו הרומאים לעשות בימי קדם. והם היו משאירים אותו תלוי שם, כאות אזהרה לכל: "אין כניסה לשודדים!" ושיטה זו עבדה. גנב פוטנציאלי היה חושב פעמיים ושלש קודם שיבחר במקצוע הזה.

ממשיכה הגמרא: "הרואה אותו אומר המלך תלוי" - כל תושבי העיר החלו מתלחשים, 'מה קורה כאן? מלכנו האהוב תלוי על הגרדום!' כשראה זאת המלך, "צוה המלך והורידוהו". זהו בזיון למלך, משום שלשניהם יש את אותם הפנים.

היסוד והבנין

הלכה זו מלמדת אותנו את חשיבותו של ענין ה"צלם אלקים", עליו הצהיר הקב"ה בראשית הבריאה, "וַיְבָרֵא אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם בְּצֶלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹקִים בָּרָא אֹתוֹ" (בראשית א, כז). חשיבותו של יסוד זה רבה עד כדי כך, שגם כאשר אנו תולים את החוטא כדי ללמד לעם כולו את תוצאותיה של המרידה בה, אי אפשר להשאירו שם. הלקח הזה, שצלם אלקים נמצא על פניו של כל אדם, חשוב יותר מכל תועלת שיכולה היתה לצמוח מכך שהיינו משאירים אותו תלוי כך.

זהו היסוד החשוב ביותר! יסוד היסודות של התורה, אחד מהדברים הראשונים המוזכרים בתורה, היא הידיעה שהאדם נברא בצלם אלקים. העובדה שעקרון זה מוזכר בתחילת הבריאה, מורה לנו שהוא עומד בבסיס התורה כולה, ולכן חובה ללומדו היטב! אם נקרא באופן שטחי את המילים הללו, ואחר כך נמשיך הלאה ללמוד את שאר חלקי התורה, אז גם אם נבנה בנין של תורה, עלינו לדעת שאנו מזניחים

דין ברשעים

"וְכִי יִהְיֶה בְּאִישׁ חָטָא מְשֻׁפָּט מִוֶּת וְהוּמָת וְתִלִּית אֹתוֹ עַל הָעֵץ" (דברים כא, כב). טעמה של התליה, הנעשית לכל מי שנסקל בבית דין (סנהדרין מה, ב), הוא, משום שבניגוד לחברה הבלתי מוסרית שאנו חיים בה כיום, שבה החמלה על הפושעים שולטת בכיפה, וממילא הפושעים שולטים בכיפה, תורתנו מרוממת את הערך של ענישת הפושעים, ועל כן אנו מנשאים את אידיאל הענישה בכך שתולים את הנידון למוות על העץ - "וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וַיִּירָאוּ". החוטא, גם במותו, מתבזה באופן פומבי, כדי לפרסם את הדין שנעשה בכל מי שמעז לפעול במצח נחושה כנגד רצון ה'.

תפנית חדה

והנה, מיד בפסוק הבא אנו מוצאים הלכה שונה בתכלית. "לֹא תִלִּין וְנָבְלָתוּ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֵנוּ בַּיּוֹם הַהוּא" - התורה מזהירה אותנו לבל נשאיר אדם מישראל תלוי במשך זמן רב מדי. המשנה (שם מו, א) אף אומרת שכאשר תולים את הנסקל, מתירין אותו מיד, וזאת כדי שלא לעבור על הלאו של "לא תלין ונבלתו".

תפנית פתאומית שכזו, דורשת הבנה. ואכן, הפסוק מבאר את הטעם לדין זה, "כִּי קָלְלָת אֱלֹקִים תִּלְוִי" - להשאיר אדם תלוי על העץ הוא בזיון לקב"ה.

אולם הדבר עדיין צריך ביאור, שכן מדובר כאן באדם שהומת בבית דין, ומיתת בית דין הגיעה לו באופן ודאי ומוחלט. אם בית הדין המית אותו, פירושו של דבר שהוא היה אשם ללא שום צל של ספק. אם כן, מדוע שלא נשאיר אותו תלוי כך? הרי זוהי תכליתה של מצוה זו, כדי שכולם יראו את תוצאותיה של המרידה בתורה! האם אין זה נכון שתלית החוטא, למען ישמעו ויראו, מחזקת את המוסריות של החברה?

אין להקל בכבודו

התשובה היא שכן! בוודאי שהיא מחזקת את המוסריות, אולם הקב"ה מצוה, "אף על פי כן, הורידהו מן העץ, שכן זהו בזיון עבורי כאשר הוא תלוי על העץ". זוהי "קללת אלקים" - קללת מלשון קל, השארת נבלתו של החוטא תלויה על העץ מהווה הקלה בכבודו של מקום. בזיונו של כל אדם, מהווה בזיון עבורו יתברך.

עיקר יסודי כל כך בתורה, עד שהסבא ביקש להמשיך ללמדו עד לרגעיו האחרונים עם תלמידיו. "לעולם אל תשכחו את היסוד, את הבסיס", הזהיר אותם. "התורה מורה לנו כיצד להתייחס לפניו של אדם - כאל צלם אלקים!"

מצות רחיצת פניו

הגמרא במסכת שבת (נ, ב) אומרת, "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו", ופירש רש"י, "לכבוד קונוה דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלקים עשה". פירוש, הקב"ה גילה לנו שנבראנו בצלמו, והוא חפץ שנזכור זאת תמיד, אשר על כן, חובתם של אלו שברשותם נמצא הצלם אלקים, לרחצו ולשמור על יופיו.

הדבר דומה למלך שנתן לאחד מנתיניו מתנה - פסל מגולף בדמותו של המלך. והנה, כעבור מספר שבועות, מגיע המלך לביקור. אם יראה המלך שהפסל מלא אבק, ושקורי עכביש תלויים בו - יבין מזה שמקבל המתנה אינו מחשיב את המלך כל כך. לעומת זאת, אם יראה שחבירו מקפיד לרחוץ את הפסל בכל יום, ושומר עליו נקי ומצוחצח, הדבר מראה שמקבל המתנה מעריך את המתנה שניתנה לו, ומכיר בערכה.

לכן מחוייבים אנו לרחוץ את פנינו בכל יום. איננו עושים זאת כדי שאחרים יביטו בנו ויעריצו אותנו; אנו רוחצים את פנינו משום שבזה אנו רוחצים את הצלם אלקים. אתה רוחץ את פניך בכל בוקר בגלל תפארתו האין סופית של הבורא יתברך הקורנת מפניך.

יופי מסתורי

ישנו יופי מסתורי הטמון בפניו של האדם; זהו החפץ המעניין ביותר ביקום. אין דבר יותר מושך, יותר אצילי ומעניין מאשר פניו של אדם. גם מי שיתור את כדור הארץ לארכו ולרחבו, גם מי שיעלה להרים הגבוהים ביותר ויחפש במרחבי השממה, לא ימצא דבר שיערך לאצילותה של הבעת פנים אנושית. זהו דבר שאין שני לו.

בפניו של האדם רואים הוד וגדולה. אין אלו רק "פנים"; יש את המצח, האף, העיניים, בכולם יש יופי והוד. הפנים הן דבר מרתק; השפתיים הנפלאות המסוגלות לבטא מילים! עיניים מלאות מבע המביטות בנו. מביטים אל תוך עיניו של אדם, והן מבטאות תבונה; הן מבטאות עומק של אצילות המחשבה ושל רגשות, עומק שלעיתים נראה כאין סופי. אפילו בלחיים יש מבע - האופן בו נעות הלחיים, המבטא רגשות של שמחה או של עצב - אין דבר נאצל יותר מזה בעולם כולו. כל אחד ואחד מאתנו הוא צלם אלקים!

מדיליה נפח

עלינו לעצור כאן לרגע ולשאול את עצמינו: מדוע באמת פניו של האדם ראויים להוד ויופי אצילי, עד כדי שהם נחשבים לצלם אלקים? מהו הדבר הגורם לפנים להיראות כל כך אציליים ומרתקים? והתשובה היא, שזוהי הנשמה, המאירה בפניו של האדם. ומהו מקורה של הנשמה? מהו

את היסוד של הבנין הזה. אחד מיסודותיה של התורה היא ההבנה שכאשר אנו מביטים בפניו של אדם, אנו מביטים בצלם אלקים.

מילים מפתיעות

מילים אלו מעוררות השתאות, ולמי שאף פעם לא שמע אודותן, הן נראות כקיצוניות. כיצד יתכן שתורתנו, המלמדת אותנו שה' יתברך הינו רחוק ומרומם מכל תכונה גשמית, דורשת ממנו לקבל ולהאמין שבפרצופו של האדם קיימת השתקפות של האלקים?! הדבר נשמע מגוחך עבור האוזן הבלתי מיומנת. ולכן, יש אנשים שכאשר הם שומעים את המושג הזה, הם מנסים לבטלו על ידי פירושים מופשטים.

ואמנם, המובן של המושג הזה הוא ללא ספק יותר מפירושו הפשוט. "צלם אלקים" הוא בהחלט רק צורת התבטאות. אף אחד אינו מסוגל לדעת מה פירושו; המושג הוא בלתי נתפס. וזה גם נוגד את האמונה. כל מי שחושב שיש לקב"ה מציאות של עיניים, הוא מין לדעת הרמב"ם, ואין לו חלק לעולם הבא, וזאת משום שהוא אינו מאמין באלקים, כי האלקים שלו הוא אלהים אחרים, ולא הקב"ה. כמובן שלה' אין אף ואזניים ושפתיים! לחלוטין לא! ובכל זאת, אומר לנו הקב"ה, "אני אומר לכם שנבראתם בצלמי, ולמרות שזו רק צורת דיבור, יש מקום גם לפירוש הפשוט של הדברים".

שיעור בן ארבעים שנה

על כן, עלינו להרגיל את עצמנו על ידי עבודת חיים, עד שנזכה להתרומם לדרגה של חשיבה יחד עם ראשיתה של התורה! צלם אלקים הוא נושא עצום ביותר, הדורש שעות רבות של למידה. ואכן, הסבא מסלבודקה צוק"ל, דיבר על ענין הצלם אלקים במשך ארבעים שנה! ארבעים שנה!

פעם סיפרתי לאחד מתלמידי סלבודקה הוותיקים, שאמר לי אדם אחד שהוא למד בסלבודקה, ושם שמע כל כך הרבה מהענין הזה, עד שזה "יצא לו מהאזניים". התלמיד הוותיק הזה הגיב ואמר שהאיש הזה טועה - הוא לא שמע מספיק! ככל שהאדם שומע יותר, כך הוא מבין שהוא לא שמע מספיק.

סיפרו לי שכאשר הסבא זיע"א עזב את אירופה כדי לקבוע את מושבו בארץ ישראל, הגיעו תלמידיו ללוותו עד לגבולה של מדינת ליטא. הסבא כבר ישב בתוך הרכבת, ושוחח עם תלמידיו דרך החלון. כאשר הרכבת החלה לנוע באיטיות במורד המסילה, התלמידים החלו ללכת בצמוד אליה, כדי לשהות עם רבם באותן שניות ספורות, והנה הגיע שוטר ליטאי וגירש אותם מצדה של הרכבת הנוסעת. ואז שמעו תלמידיו של הסבא זיע"א את המילים הבאות. הסבא אמר כך [באידיש]: " מיר ווילן עם גרויסע מאכן אבער ער לאזט אונז נישט" - "אנחנו רוצים לגדל אותו, אולם הוא אינו מניח לנו". אלו היו המילים האחרונות ששמעו מרבים.

הדברים נאמרו בהלצה, אולם פירוש הדברים הוא כך: במשך ארבעים שנה הסבא לימד על גדלות האדם, שהוא

של האדם. "צלם" הוא מלשון "צל" - הצל אינו הדבר המקורי והאמיתי, אולם הוא משקף אותו. הצל מתנועע בדיוק כפי שמתנועע החפץ עצמו, ויש לו את קווי המתאר של החפץ המקורי.

הדבר דומה לתמונה המוקרנת על גבי מסך; אנחנו רואים דמויות וצורות, אולם למעשה אין שם כלום מלבד צבע וקווי מתאר - ואם נמשש את המסך נגלה שאין שם כלום. כמו כן, פניו של האדם הם כמו צלה של השכינה; יש בהם דמיון לקב"ה, משום שהם השתקפות של הנשמה, שהיא עצמה משקפת את קדושת השכינה.

מתקפה על האנושות

עיקרון זה הינו חשוב כל כך, והוא היסוד של התורה, ולכן קמה לו התנגדות אדירה, ובמאה השנים האחרונות, התנגדות זו התגברה יותר מתמיד, וזוהי תיאורית האבולוציה; האבולוציה הינה מתקפה גלויה על המושג של צלם אלקים. הממשלה משקיעה מיליארדי דולרים כדי לסייע לאבולוציה ללחום את מלחמתה. נאס"א [סוכנות החלל של ארה"ב] מנסה לשלוח חלליות לכל כוכבי הלכת כדי לגלות יצורים אחרים שהתפתחו "בטעות" בדרכים שונות.

העולם כולו מלא בשטות הזו של אבולוציה! אם נחשב כמה חומר נכתב אודות נושא זה של קטנות האדם, אם הייתם רואים כמה ספריות וכמה מוסדות, הממומנות על ידי הממשלה, כמה ענפים שונים של מחקר נוסדו למען נושא זה, תיווכחו שאין כיום בעולם נושא המקבל תשומת לב כה רבה כמו המתקפה על גדלות האדם.

גוי אינו "שייגעץ"

אולי יהיה מי שיופתע לשמוע זאת, אולם "כי בצלם אלקים עשה את האדם" אינו מתייחס רק לעם היהודי. "אדם" כולל את כל המין האנושי. בישיבת סלבודקה, מעולם לא כינו גוי בתואר "שייגעץ", שמקורו מהמילה "שקץ". הם מעולם לא קראו כך לגוי! אף פעם אחת לא! למדתי בישיבה במשך שש שנים, והקשבתי היטב, ואפילו פעם אחת לא דיברו כך. איך אפשר לומר "שקץ" על פנים של אדם? כיצד אפשר לכנות צלם אלקים בשם זה?

אולם העולם אינו מוכן לקבל את גדלות עצמם. הם מתייחסים לאדם כאל בעל חיים, כאל יצור בעל תכונות ויצרים בסיסיים. העיתונות מהללת את כל התאוות החייתיות. הטלוויזיה, הסרטים, והספרות הגויית מלאים בליצנות, וכולם עסוקים בללעוג לתכונות האנושיות, ולצחוק על חולשותיו של האדם. הם מתעלמים מהיופי והתפארת הקיימים באדם, ועושים ככל שביכולתם לקחת את גדלות האדם ולהשפילה לדרגה של חיות. כמה חבל שהעולם לוקח את המתנה הנפלאה הזו של צלם אלקים, וטובל את הפנים היפות הללו בבוצ' ורפש.

סודה של נשמת האדם? הנשמה היא חלק אלוך ממעל, היא שייכת לה'!

"וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשָׁמַת חַיִּים" (בראשית ב, ז) - כמה חבל שלמדנו את הפסוק הזה כשהיינו ילדים קטנים, ונשארנו עם הבנתו של ילד; מעולם לא הקדשנו זמן לשוב ולחשוב על מילים אלו כמבוגרים. מילים אלו טומנות בחובן לימוד יסודי, בעל חשיבות רבה ביותר!

"נשמת חיים" אינה מוזכרת בבריאתם של אף אחד משאר הברואים. כתוב שה' יצר אותם, אולם הוא לא נפח בהם שום דבר, ובכל זאת הם חיים. מזה נוכל ללמוד, שניתן לחיות גם ללא נשמת חיים זו שה' נפח בנו; אם כן, לשם מה נפח בנו הבורא נשמת חיים?

התשובה נמצאת בדברי הזוה"ק, "מאן דנפח מדיליה נפח" - מי שנופח, נופח חלק ממנו. כאשר הקב"ה נפח אל תוך האדם את נשמת חיו, הוא נפח חלק ממנו יתברך. פירושו של דבר, שבאדם נמצא חלק אלקי! זהו הפירוש של "כי בצלם אלקים עשה את האדם".

עלינו להרהר במילים אלו, משום שהן הובנו באופן הלא נכון. יש שהבינו אותם שיש דמיון קלוש, איזו השוואה מסוימת בין האדם לקונו. אולם לא ולא! התורה אינה מתפייטת. הדברים הם כפשוטם! התורה אומרת באופן ברור וחד, שהקב"ה ברא את האדם בצלמו! לא היינו חולמים לומר זאת מעצמינו, אולם כך מלמדת התורה. ישנו חלק אלקי בתוך האדם!

האדם הנצחי

אולם כמובן שעלינו להבין את הדברים, שהרי לקב"ה בהחלט אין שום צורה. אולם, בוודאי שיש לקב"ה גדולה ותפארת, וגדולתו ותפארתו הם נצחיים. יש לקב"ה חכמה, וחכמתו היא נצחית. הבורא יתברך הוא בעל כל השלמויות כולם, ושלמותו היא נצחית. ומכיון שהקב"ה הינו ללא גבול ותכלית, אם כן, מה שנפח אל תוך האדם הוא גם כן נצחי.

אין הכוונה שהאדם הוא כבר מושלם, אלא שבנשמתו של האדם קיימת היכולת להשיג שלמות אינסופית. "בצלם אלקים עשה את האדם" פירושו שבכוחו של האדם להשיג אצילות אינסופית, תפארת אינסופית, חכמה אינסופית, ושלמות אינסופית.

כמובן, אף אחד לא יחיה זמן רב מספיק כדי להוציא לפועל את כל הכוחות החבויים בנשמתו, אולם כל זמן שהאדם חי, עומדת בפניו ההזדמנות להשיג את השלמות הזו, שהיא השתקפות של שלמותו האינסופית של הבורא. השתקפות זו כל כך מופלאה היא, שאילו יכול היה האדם לחיות לעד, הוא היה מסוגל להשיג שלמות נצחית ואינסופית.

צלה של השכינה

כל הגדולה הזו, כל השלמות הפוטנציאלית הזו, נכללת במילה "צלם"; כל התכונות הנצחיות הללו, משתקפות בפניו

להעריך את המין האנושי

העולם כולו היום חושב כמו ילדים קטנים שלא הורגלו כלל להביט מעבר לשטחיות הדברים, ולכן הם מתמקדים בתפקודים החייתיים של האדם. הם מעריכים ומעריצים את התכונות החיצוניות והגופניות של האדם, ואלו הם הקריטריונים שלהם לערכו וחשיבותו של האדם - יופי, חוזק, וכו'. הם מחליפים את גדולתם ותפארתם במנטליות של בעלי חיים.

אולם עבור מי שמבין מהו האדם, כל הדברים הללו הנם חסרי משמעות. כאשר אנו לומדים את מילותיה של התורה הקדושה, "כי בצלם אלקים עשה את האדם" - אנו מתחילים להבין את גדלות האדם, וכמה מהותית היא הגדולה הזו. או אז נוכל להזניח את הקריטריונים הקטנוניים של המון העם, ולהתחיל להעריך באמת את המין האנושי. אנו רואים את ההוד הקיים באדם, ומתחילים להעריך את גדלות האדם.

הערכה זו אינה קשורה כלל לערכי הדמוקרטיה; אין זה משום שכולנו שווים, ושלכל איש ואשה צריך שיהיה שוויון הזדמנויות. אנחנו מדברים כאן על ערכים של התורה, והתורה אומרת לנו שחשיבותו של האדם נובעת מכך שהוא נברא בצלם אלקים. גדולה זו היא אינסופית, וכיון שכן, לעולם לא נצליח לרדת לעומקה. בכל אחד ואחד מאתנו קיים מעין נצחי של חכמה ואצילות.

הסתכל בקנקן

מה עשה הקב"ה כדי לגלות לעולם את גדולתו של האדם? התשובה היא, "בצלם אלקים עשה את האדם" - באמצעות השתקפות צלמו בפניו של האדם. פני האדם הם המסך עליו הנשמה מקרינה את עצמה; הנשמה מטילה את דמותה על פני האדם כדי לעורר אותנו להעריך את הגדולה הטמונה באדם.

משל לאדם שקנה לרעייתו טבעת יהלום. גם אם היהלום יקר מאוד, הוא לעולם לא יתן את הטבעת לאשתו כשהיא עטופה בשקית נייר פשוטה. אפילו אם יסביר לה שהטבעת עלתה לו ממון רב, היא לא תעריך אותה כראוי, כל עוד היא מוצגת בצורה פשוטה. אם ירצה הבעל שרעייתו תעריך כראוי את מתנתו, עליו לבקש מהתכשיטן לארוז לו את התכשיט היקר בתוך קופסת עור יוקרתית בעלת רקע קטיפה כחול; או אז תבין האשה שהיהלום הוא באמת משהו מיוחד.

כמה חבל שאיבדנו את היכולת להעריך את גדולתו של האדם, וזאת משום שהתעלמנו מהעקרון החשוב של צלם אלקים. אנו מתעלמים מקופסת העור היוקרתית בעלת הרקע הכחול - שזהו משל לפניו של האדם - הבא להדגיש את יקרותו של היהלום - הנשמה. פניו של האדם, תבונתו, רגשותיו, כמיהתו, וכל הרגשות הנפלאים שמבטאים פניו של האדם, אמורות להיות עבורנו תזכורת - צלם האלקים אמור לעורר אותנו להעריך את הגדולה האינסופית שנפח הבורא אל תוך האדם.

עבודה מעשית

אני מודע לכך שהדברים הללו נראים כמוגזמים. יש החושבים שאני "מנפח" את הענין הזה, וממציא סיפור שלם מכלום. אולם האמת היא שמחשבה זו נובעת מכך שהננו רחוקים מאוד מרוח התורה. הקב"ה אומר לנו שהוא ברא אותנו, כל אחד ואחד מאתנו, בצלם אלקים, והוא דורש ממנו שנחדיר את הדברים הללו אל תוך מחשבותינו.

הביטו סביב על פני הסובבים אתכם - אלו פנים יפות יש להם. עכשיו אמרו לעצמכם, "פנים אלו הם צלם אלקים". צריכים לומר את זה לעצמינו כל הזמן, שוב ושוב, עד שהדברים יחדרו לשכלנו כעובדה קיימת. והבא ליטהר מסייעין אותו - הקב"ה יעזור לכם, ובמשך הזמן, עם תרגול ועבודה, תקנו הערכה מסוימת לצלם האלקים כפי שהוא משתקף בפניו של האדם.

מחותנים קדושים

כמובן שלעבודה זו אין די בפעם אחת או שתיים. יש בפנינו עבודה רבה, ואל נא תחשבו כי ניתן להתנער ממנה. אחרי הכל - זה חלק מהתורה, ועלינו לקנות מבט זה. לדוגמא, בן משפחתך עומד להתחתן, ומעולם לא פגשת את משפחת הכלה. המשפחה מתחילה לנהור לאולם עם שלל גיסים ודודים ובני דודים - צבא שלם של קרובים, שזו הפעם הראשונה שאתה פוגש אותם - וכעת יש לך עבודה רבה. יש לך כעת הזדמנות לעבוד על הערכת הצלם אלקים שניתן במתנה לאדם.

אתה עומד בחתונה, מביט בהם, וחושב לעצמך, "צלם אלקים, צלם אלקים, צלם אלקים". הם באים ומאחלים לך מזל טוב, ואתה מחייך ומחזיר להם ברכת מזל טוב, ובמשך כל הזמן הזה אתה חושב על הצלם אלקים בו אתה מביט. אתה מביט כעת בגדולתה של הנשמה, על כח השלמות הבלתי מוגבל שברא ה' באדם. כל פנים שבהם אתה מביט, אל נא תחשוב שאתה מביט רק בר' שלום או בהרב גרינברג או בחיימק'ה. יש כאן הרבה יותר - אתה מביט כעת בהזדמנות אינסופית לגדולה.

הפיצו את הבשורה

כמובן שברגע שנתחיל להרגיש כך בעצמנו, כעבור זמן, הרגשה זו תתחיל להתפשט לאחרים גם כן. אולי היא תתפשט להורים, לאחים או לאחיות. אולי היא תתפשט לשכנים. זהו פרוייקט גדול, אולם ברגע שתתחילו - ההמשך בא יבוא. האמת היא, שככל שתחשוב מחשבות אלו אודות הצלם אלקים שבפני חברך, דע לך, שאין זה מספיק. אל נא תחשוב שאולי זה יותר מדי, אדרבה, זה מעט מדי!

אשר על כן, עלינו להרגיל את עצמינו להעריך את גדולת פניו של האדם. עלינו לתרגל זאת במשך שנים עד שמחשבה זו אכן תיכנס אל תוך שכלנו, שהפנים הם צלם אלקים. זוהי תכליתם של הפנים - לעורר אותנו, על ידי המראה החיצוני, להעריך את מה שיש בפנים. אז כאשר אתה רואה את צלם האלקים על פניו של האדם, עליך להשתמש בזה כמנוף

ידי המון העם, העמידו פסלים בדמותו של המלך בבתי טרטיאות ובבתי קרקסיות, מקום התאספותם של בני אדם, והיו ממנים אדם שיהיה אחראי לשמור על נקיונם של הפסלים, והיה זה תפקידו לטפל בהם, לנגב מעליהם את האבק, ולשטוף אותם מפעם לפעם.

ואומר המדרש ש"היו מעלין לו מזונות" - בית המלוכה היה מספק את פרנסתו, וממשיך המדרש, "ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות". בכל פעם שאצילי המלכות היו מתאספים יחד, אדם זה, שהיתה לו הזכות לטפח את דיוקנו של המלך, היה יושב יחד עמם. כך היה נהוג בין הרומאים - הם נתנו כבוד לאיש שהביא כבוד לדיוקנו של המלך.

שומרי של הצלם אלקים

והנה, חז"ל לא באו לספר לנו סיפורים בעלמא. זהו משל עבורנו, כדי שנבין את חשיבותו של טיפוח הצלם אלקים שנתן לנו השי"ת. אולם לא מספיק לעשות את הפעולות הללו - עלינו להכיר את הגדולה הנמצאת בקרבנו, את הפוטנציאל האינסופי הקיים בנו.

תפקיד זה הינו חשוב כל כך, ומחמתו בלבד ראוי לנו להחשב מבני האצולה של העולם. המלך מעריך את אלו השומרים על כבודו, והוא מעלה להם מזונות - מגיעה לו פרנסה עבור התפקיד החשוב אותו הוא מבצע. כמובן שעדיין מוטלת עלינו חובת ההשתדלות לפרנסתנו, אולם הצלחתנו בחיים תלויה בהבנה של העקרון הזה, שכאשר האדם מעריך את פניו ואת מה שהוא מייצג, הוא מכבד בזה את הקב"ה.

הפנים שלך הם השתקפות של השי"ת, בבואת תפארתו של הבורא! לכן מוטל עלינו לשמור תמיד על הבעת פנים נכונה וראויה. עלינו לעטות על פנינו מבע אצילי, מכיון שביקום כולו לא קיים דבר אצילי יותר מאשר פניו של האדם. כמובן שיש בכוחו של האדם לעוות גם את הדמות הנאה ביותר. באמריקה, כולם צוחקים, מחייכים, ומעלים הבעות שטותיות על פניהם. לפעמים בחתונות, הצלם עושה כל מיני "טריקים" כדי לגרום לאנשים לצחוק, ואנשים יושבים שם עם חיוך אווילי. אם האדם משתמש ברגשות שטותיים כדי לעקם את הבעות פניו לחיכים בלתי נצרכים או להבעות פנים מרושעות, פרצופו מקבל מראה שיש בו בזיון לצלם אלקים.

מראה אצילי לאנשים אציליים

אולם כאשר האדם מודע לצלם אלקים, לא יתכן דבר כזה. הוא עוטה על פניו ארשת של אצילות מתוקה; הבעת פנים של מכובדות נעימה - לא כבדות, לא עצבות, אלא

לעורר את עצמך להעריך את מה שנמצא בתוך שכלו ונשמתו של האדם; לראות את גדלות האדם.

הפנים החשובות ביותר

כיון שהתרגל האדם להעריך את הצלם אלקים המאיר בפניהם של אחרים, לא רק שזה יעורר אותו להכיר בגדולה הפוטנציאלית הטמונה בהם, אלא שכעת הוא ילמד להכיר את הצלם אלקים שבפנים שלו. וזוהי המודעות החשובה ביותר, משום שהיא מעוררת תגובה אצל האדם - הוא מתחיל להרגיש "באמת יש בי משהו מיוחד; יש גדלות אמיתית המבעבעת ועולה מתוכי". האדם מרגיש קרוב יותר לקב"ה, והוא מודע יותר לאחריות העצומה המוטלת על כתפיו כל עוד נשמת רוח חיים באפיו, כשהצלם אלקים ממשיך להשתקף מפניו. החיים הללו הם ההזדמנות האחת והיחידה שלך להשיג גדלות!

וכדי שלא ישכח האדם את היסוד החשוב הזה - אפילו לא ליום אחד - ברא בו הקב"ה מציאות ייחודית ביותר, שיש לתת עליה את הדעת. שהנה הקב"ה ברא בריות רבות ומגוונות, שאין להן צורך לרחוץ את פניהם. גם בעלי חיים המנקים את פניהם, אין זה דומה לפניו של האדם, שצורתן מתעוותת אם לא רוחצים אותם.

עור רגיש

הקב"ה ברא לאדם בכוונה תחילה פנים בעלי עור רגיש, פנים מיוחדות יותר, שיש צורך לרחוץ אותם. אילו היו לנו פנים בעלי פרווה או בעלי עור עבר ומחוספס, פנים שלא היה צורך לרחוץ אותם, היינו מפסידים את הלקח הגדול שאנו אמורים ללמוד מפעולה זו של רחיצת הפנים.

הקב"ה ברא את האדם באופן כזה שהוא מוכרח לרחוץ את פניו תדיר; הוא מסר בידינו את דיוקנו, ומבקש ממנו, "אנא שמרו עליו, וודאו שהוא ישאר נקי". הקב"ה נתן לנו תזכורת תמידית לגדולתנו. "זכרו את הדיוקן אותו אתם נושאים", אומר לנו ה', "ולעולם אל תשכחו את פוטנציאל הכמעט בלתי מוגבל לשלמות שהוא מייצג".

ולכן, כדאי לזכור זאת בכל יום. יש כאן הזדמנות נפלאה לחיזוק האמונה. לפני שאדם ניגש לשטוף את פניו, יחשוב, "כעת אני ניגש לשטוף את דיוקנו של המלך". כך הם דברי הגמרא בשבת שלמדנו לעיל, "רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו". מבט זה משנה את כל הלך חייו של האדם.

משרה מלכותית

במדרש (ויקרא רבה לד, ג), מתארים חז"ל מנהג קדום שהיה נהוג במלכות רומי. כדי שדמותו של המלך תכובד על

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

ואמר חונן בשתי כוונות:

(א) שהדעת היסודית ניתנה לאדם בלי שום עמל מצדו, בתורת מתנת חנם, שאין נותנים בשביל איזה מחיר אלא בשביל חן בלבד, וה' נתן לאדם מתנת הדעת מפני שמין האדם מוצא חן בעיניו. ולכן הדגיש לומר אתה חונן לאדם דעת.

(ב) מצד גדולת חשיבות המתנה נקראה נתינת הדעת בלשון חן, כי אין אדם מקבל מתנה יקרת הערך מאד מאד אלא אם כן יש לו חן גדול עד מאד בעיני הנותן. והדעת היא המתנה הגדולה, כי בלי דעת אין חייו שווים כלום, ורעים יותר מן המות, כי האדם חסר הדעת מפחד מאויבים וממחלות שאינן אלא דמיונות כוזבים, והוא באימת מות כל ימיו, וטוב ממנו המת. ועם הדעת, כשמשתמש בה כראוי יכול ליהנות מעולם הזה ולהתענג לנצח בעולם הבא, ואם כן היא חנינה גדולה. אתה חונן.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

אדם שיש לו כמה וכמה תכונות ומדות לא טובות שעליו לתקן, האם כדאי לו לנסות לתקן את כולם בבת אחת, או לעבוד על כל אחת ואחת בפני עצמה?

תשובה:

הדבר תלוי כמה זמן יש לו. מכל מקום, למעשה, מומלץ לעבוד על המדות אחת לאחת. אחת לאחת פירושו לעבוד חדשים על גבי חדשים על אותה המדה. דרושים חדשים של עבודה קשה כדי לעקור מדה אחת.

אולם, ישנו ספר בשם חשבון הנפש, המציג תכנית כיצד לעבוד בו בזמן על מדות רבות. אולם זוהי שיטה בעלת תכנית מפורטת שיש למלא אחריה בקפדנות. לפי השיטה הזו, בוחר האדם שלוש עשרה מדות שהוא מרגיש שיש לו צורך לעבוד עליהם. בשלב השני, הוא מחבר שלוש עשרה פסקאות, פסקה אחת לכל מדה, המלאות בתוכחות ובעצות טובות הנוגעות למדה זו. זה כולל מאמרי חז"ל, עצות הלכות מספרי המוסר, עצות מעשיות מתוך מצבו הפרטי, וכל דבר היכול לסייע לו להתקדם עם מדה זו.

בכל שבוע מתמקדים על מדה אחת בלבד מתוך השלש עשרה, וכך, במשך השנה הכוללת חמישים ושנים שבועות, חוזר האדם על כל מדה ארבע פעמים, שכן ארבע פעמים שלוש עשרה הם חמישים ושנים. אולם, מציע בעל החשבון הנפש, למרות שכל שבוע מוקדש למדה אחת, מכל מקום כדאי לעבור במהירות על כל המדות בכל יום, כדי להזכירם לעצמך, שכן הגם שאינך מתמקד בהם בשבוע זה, עצם קריאת שמותיהם מתוך הרשימה, תגרום לך לזכור אותם.

ישנן כמה שיטות כיצד יוכל האדם לעבוד על מדותיו בהצלחה, ושיטתו של ספר חשבון נפש היא יקרת ערך. ישנם עוד שיטות, עוד תכניות. לא משנה מה תהיה השיטה - ידרש לה תכנון, וידרש לה מאמץ. דברים טובים אינם באים בקלות.

אצילות פשוטה המבטאת באופן המושלם ביותר את העקרון של צלם אלקים.

עד כדי כך חשובה היא העבודה הזו, להכיר ולהעריך את העובדה שכאשר הקב"ה נפח באפיו של האדם נשמת חיים, הוא נפח משהו ממנו יתברך. יש כאן דבר נצחי. אין בכוחנו להעריך את גדלותו של האדם! וזהו אחד מיסודותיה של התורה - שהאדם הינו גדול כל כך, שאיננו מסוגלים להשיג את עומק חשיבותו! כמה שנדבר ונלמד על הנושא הזה, לעולם לא נגיע לעומק גדלותו של האדם!

נושאי הדיוקן

רק כאשר נבין את גדלותו של האדם, אותו לימד אותנו הקב"ה בשעת בריאת האדם, רק כאשר נפנים את דברי הפסוק, "כי בצלם אלקים עשה את האדם", או אז יהיה בידינו את המפתח להבין את הפסוק בפרשתנו, "כי קללת אלקים תלוי".

החוטא האומלל הזה, נתלה ברבים כדי לעודד נאמנות לקב"ה, אולם עם זאת, עלינו להורידו מן העץ מהר ככל האפשר, משום שהעובדה שמי שהיה בו פוטנציאל גדול כל כך להשיג גדולה, אדם שנטע בו השי"ת כל כך הרבה אצילות ושלמות, בזבז את ההזדמנות האדירה שקיבל בחייו - היא בזיון נורא לקב"ה.

כאשר האדם נושא את דיוקנו של המלך בלא להבין את משמעותו ואת מה שהוא מייצג, רק כך הוא מסוגל להגיע לשפלות שכזו. אדם נושא את דיוקן המלך, והוא סבור שאין בידו אלא שק תפוחים - אין לך כשלון גדול מזה! מוכרחים אנו להכיר את ערכה של המתנה שניתנה לנו, ולהבין את הגדולה שהיא מקנה לנו. משום שכל עוד לבו של האדם פועם בקרבו, כל זמן שנשמת רוח חיים באפיו, הצלם אלקים - גדולתה של הנשמה - קורנת ומאירה מפניו האציליות, ומזכירה לו ולאחרים את הגדולה האינסופית שעליו לנסות ולהפיק מנשמתו.

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

אתה חונן לאדם דעת - התחיל בהצהרה קודם הבקשה, אתה חונן וכו', מה שאין כן בכל השאר ברכות חול המתחילות בבקשה. הטעם הוא כי כל שאר צרכי האדם יכולים בני האדם להרגיש צרכם וחסרונם, אבל הדעת היא יסוד מהות האדם ומחוברת לו וכאילו בהכרח שייכת לו, ועלול האדם לטעות לחשוב כי הדעת היא קניין עצמי לו בלתי נפרד ממנו. לכן הוצרך להקדים הצהרה שהדעת ניתנה לו מאת ה', ואילו לא נתנה היה האדם גולם שפל הגרוע יותר מן הבהמות, כי הלא האדם המשתגע מקולקל בעיניו ואינו יכול להתקדם ולחיות, מה שאין כן הבהמות שומרות על בריאותן ומקיימות תפקידן. לכן אמר אתה חונן לאדם דעת.

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

בדבר איסור חמור מאד שמלבד שע"פ הלכה צריך כל אדם להסיר כל דבר הטורדו מכוונת התפילה, וק"ו את הפלאפון שהוא מניעה גדולה לזה, **הרי זה גם בזיון גדול מאד, שמעט הזמן שהאדם מקדיש לעמוד לפני קונו ולבקש על צרכיו ומשאלותיו, אינו יכול להתנתק מהבלי העולם.** והנביא ישעיה מצוח ואומר 'מי ביקש זאת מידכם רמס חצרי', ודוד המלך אומר בתהלים 'מה לך לספר חקי'. ומסיים להלכה: **על כן חובה על כל אחד ואחד קודם שנכנס לבית המדרש לסגור לגמרי את מכשיר הפלאפון.**

בירורי הלכה

ולפ"ז נלמד דאם צריך להעביר צינור של מים או חשמל שמשמש את פינת הקפה וכו' אין היתר לקדוח ע"מ ליתן שם את הצינור, דהרי נותץ דרך השחתה, אבל אם נותן שם צינור לצורך נט"י לתפילה, ואין זה צורך בית הכנסת כלל, להט"ז אסור דאף שמילא את החפירה מיהו הנתיצה אסורה ולהא"ר מותר, וכן נמי בקודח ליתן שם בורג או מתלה לתלות כובע וכו', דבזה לכו"ע אסור, דאף שממלא את החפירה, מיהו החירור הוא נתיצה (ולצורך חול) ואסור. ולפי זה אם רוצה להכין מקום לתלות בו חפציו, יש לעשות שלא בעשיית חור, אלא מתחילה שיתן שם מסמר, באופן שמעולם לא נעשה חור, ומ"מ יש לדון מצד איסור תשמיש בית הכנסת לצורך חולין דמניח בו את הכובע שלו ומשתמש בכותל תשמיש חולין. [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

[ובנידון שימוש במתלים ובכתלים להנחת חפציו עיין בגליונו לפרשת 'צו' שהבאנו ממור"ר הגרמ"מ לובין שכתב וז"ל: בענין הצד החיצוני של קירות ביהכ"נ לכאורה יש לדמותו לגג ביהכ"נ דהב"י הביא להסתפק אם מותר להשתמש בו, והמשנ"ב כתב בשם תשובת 'פאר הדור' להקל, ומ"מ הקיר החיצוני שכלפי הארון-קודש יש להחמיר כדין גג הארון-קודש שאסור בתשמיש כמבואר ברמב"ם.

ולענין הצד הפנימי של קירות ביהכ"נ יש לדון בתרתי א. יש לדון לאסור את עצם חיבור המתלים לקירות לצורך תלית חפצי חולין. ב. אחרי שכבר חיברו את המתלים לקירות יש לדון האם מותר להשתמש בהם תשמיש חולין. ונראה דהמתלים נעשו חלק מבית הכנסת, וא"כ לכאורה יש לאסור, ולת"ח יהיה אפשר להקל כדין תשמישים שאינם של גנאי וכפי התנאים שהותרו לו.

אמנם יש לדון בכל זה, דהנה ביהכ"נ אסור בתשמיש חול וא"כ יש לעיין במי שנכנס לביהכ"נ ובידו חבילה היאך מותר להניחו ע"ג הקרקע, הרי רצפת ביהכ"נ ג"כ בכלל קדושת ביהכ"נ ואסור בתשמיש חולין? ואפשר לבאר בזה ב-ב' דרכים א. דבאמת הנחת חפצים על קרקע ביהכ"נ אסורים משום תשמיש חול ולכן אם מניח חפציו בביהכ"נ והולך למקום אחר אסור (אפילו ככה"ג שלא היה איסור כניסה שלא לצורך) ומ"מ אם מניחם כשמיגיע להתפלל או ללמוד אין לאסור דחשיב כחלק מתשמיש הלימוד והתפילה, ומזה הטעם יש להתיר לתלות ע"ג המתלים בשעת הלימוד והתפילה. ב. עוד יש לבאר דאף דתשמיש קדושה בעלמא אסור להשתמש בו בהנחת חפצי חולין עליו (כגון בימה וכיוצ"ב) אבל בביהכ"נ לא נאסר שימוש של הנחה בעלמא אלא רק שימושים כגון אכילה ושתייה ושטירת פירות והפשטת חבלים וכיוצ"ב דהוו תשמיש טפי, וגם לדרך זו יש להתיר לתלות ע"ג המתלים דהוי הנחה בעלמא. ומ"מ אם הולך למקום אחר ורוצה להשאיר חפציו בביהכ"נ ה"ז איחסון חפציו בביהכ"נ, והו"ל תשמיש טפי מהנחה בעלמא.]

בהמשך למה שהבאנו בשבועות שעברו בענין חיזוק ההימנעות מהחזקת פלאפון בביהמ"ד, **ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק ממור פוסק הדור בעל ה"שבט הלוי" זצוק"ל:** באתי בדברים אלו לעורר ולהזהיר על המכשלה הנפוצה בכרם בית ישראל לאלו הבאים ללמוד ולהתפלל בבית המדרש ואינם סוגרים את מכשיר הפלאפון, ולא מיבעיא אם הפלאפון מצלצל בקול שהוא זלזול חמור בכבוד שמים, אלא אפילו אלו העושים את הפלאפון על רטט ורגילים להוציאו ולראות מי מתקשר אליו, ולפעמים מרמזים באמצע התפלה נו הו, יש

נתיצה לצרכים שונים

כתב הרמ"א סי' קנא סעי' ב' דמותר לסתור ע"מ לבנות אחר, ובט"ז שם כתב דכל ההיתר הוא רק בסותר ע"מ לבנות אחר במקומו, אבל אם סותר ויש בו שימוש אחר ולא ע"מ לבנות אסור, וע"כ אם עושה חור בקיר ע"מ לתקוע בו את המחזיק של הסטנדר יש בו משום איסור נתיצה, והא"ר פליג עליו ודייק מהרמב"ם הל' בית הבחירה דכל האיסור הוא רק במנתץ דרך השחתה, אבל כל שמנתץ ואין זה דרך השחתה מותר, וא"צ דוקא ע"מ לבנות ביהכ"נ אלא כל שאינו צורך השחתה מותר. ויסוד מחלוקתם היא, האם איסור ניתוץ היינו כל שהוא השחתה, או שכל שאינו לצורך בית הכנסת גופא אסור.

ולשיטת הט"ז לכאורה רק בקודח אף אם אח"כ נותן בו בורג או גבס וכדו' אסור כיון שבעשיית החור הוא נותץ, אבל אם תוקע מסמר בכותל ביהכ"נ אין בזה נתיצה כלל, דאפילו אם עושה את המסמר לצורך חולין מיהו לא נתץ דמילא את החלל במסמר והרי זה קיר חדש ולא ביטל את הקיר אלא מילא אותו במשהו אחר, ויש להביא ראיה לזה מהגמ' בשבת קג. דאיתא בגמ' דקודח בשבת חייב, ומקשה בגמ' בשלמא לרב חייב משום בונה, אולם לשמואל דס"ל דקודח אין זה בונה משום מאי חייב, ומתרתא הגמ' דמיירי בתוקע בורג, אלמא דכל הנך דמניח בורג בקיר לא חשיב סותר אלא בונה ויש לחלק.

ומה"ט יש לדון בנותץ את קיר בית הכנסת ע"מ ליתן שם קופת צדקה, דלכאורה להט"ז יהיה אסור, שו"מ מי שכתב דיש לומר שהוא צורכי בית הכנסת גופא, ד'ואני בצדק אחזה פניך' דהצדקה היא צורך התפילה, אולם יש לעיין דמ"ש מסטנדר שלהט"ז אסור.

ומור"ר הגרמ"מ לובין השיב: דגם לפי הא"ר צ"ע דאפשר דדווקא לצורך המקום אפשר לסתור אבל לצורך מצוה אחרת אפשר דאסור ולשיטת הא"ר דכל שאינו דרך השחתה מותר, כתב האבני נזר סי' ל"ד דפשוט דכל שאינו צורך בית הכנסת או מצוה בזה אף להא"ר אסור, ועיין בחכמת אדם כלל פ"ו שכתב דאין לפתוח חלונות בקיר ביהכ"נ לצורך העזרת נשים, כיון שהעזרת נשים קדושה פחות מקדושת בית הכנסת והרי זה נותץ שלא ע"מ לבנות, ויל"ע דבחיי אדם סי' יז סעי' י (נראה שנקט כהא"ר שכל שהוא ע"מ לתקן ולבנות מותר), ומעתה יש לדון שגם זה צורך המותר, ונראה דכיון שאין קדושתו שוה, ואין לזה צורך לבית הכנסת כלל, אלא צורך עזרת נשים אין היתר, דעד כאן לא התיר אלא בצורך בית הכנסת ואף שאין זה לקדושת בית הכנסת אבל הוא צורך של בית הכנסת כדוגמת סטנדר להתפלל עליו, אבל כל שהוא צורך שאינו לצורך בית הכנסת, אילו היה אותו קדושה אזי היה מותר, וכמו שמותר לנתוץ ע"מ לבנות אחר, אבל כיון שאין קדושת נשים שוה לקדושת בית הכנסת, הרי זה מוריד מקדושתו, ועצם הנתיצה אסורה, אמנם בחכמת אדם נראה שנקט דלפי הא"ר מדינא יש להתיר, וכתב דמ"מ מדרבנן אין לנתוץ דמורידו מקדושה וצ"ב בדבריו.

בענין מעלת בית המדרש

א. תנן במגילה דף כ"ח סע"א ועוד א"ר יהודה בית הכנסת שחרב אין מספידין בתוכו וכו' שנאמר 'והשמתי את מקדשיכם' קדושתן אף כשהן שוממין. והיינו דחז"ל דרשו את הפסוק הנאמר על בית המקדש אף על בתי כנסיות.

ובספר יראים מצוה שכ"ד הביא מתוך דדריש מהר קרא אף על בתי מדרשות, והיינו דבמה שייחדו הני בתים לכבוד ה' ולתורתו הוי ליה תורת מקדש מעט. וכן הוא במשנ"ב סי' קנ"א סק"א. וסיים שם היראים - לאחר שפירט דיני קלות ראש: 'פירשנו קלות ראש ומורא של כל אחד ואחד, ותן לחכם ויחכם עוד שישמור אדם עצמו מקלות ראש הדומה לקלות ראש ששנו חכמים, וכ"ש מחמור ממנו'.

ובמצוה שפ"ו נקט שבכל ענין של קלות ראש הוי ליה כעין מעילה ונהנה מן הקדש, והיינו דלאחר שהקדישו הני בתי לכבוד ד' ממילא דבר שלא מותאם לכבוד המקום, נידון כחילול הקודש והרי זה כמעילה בהקדש. (ומשמיה דהגרשז"א זצ"ל הובא דכל דבר שהותר בשעת הדחק לת"ח, אין בזה איסור, ויל"ע בדברי היראים שכלל כולם כאחד).

ולכאורה לולא דבריו היה מקום לדון, מאחר שמצאנו שחמור דיני הבתי כנסיות מבתי מדרשות, וכגון לענין אכילה ושינה ואפילו לת"ח וכה"ג, והיינו כיון שייחדו ביתר שאת עבור המצוה והוא מקום העבודה והתייחד ליקרא 'מקדש מעט' (וכמש"כ האגרו"מ או"ח ח"ב סי' מ"ד ד"ה וניחא וכו'), אלא דהאמת בזה דאף בבית מדרש הרי הוא עבור מצוה של כבוד שמים וכענין שיתבאר בס"ד, וחילוק הנ"ל לא גי' לחלק לדינא.

ב. והנה בשו"ע סי' קנ"ג כתוב שכופין בני העיר זא"ז לבנות ביה"כ, וכתב שם בבאור"ל ד"ה ולקנות וכו' שה"ה בזמן שלא מוצאים מקום ללמוד כראוי דיכפו לבנות ביהמ"ד והוכיח מכמה פנים יעו"ש. ולכאורה גם בזה היה מקום לדון דעל כל ראיות יש עדיין לחלק, דשאני ביה"כ דלא יכולים להתפלל בשלימות מבלי שיהיה קיבוץ של י', ולמעלת המקום עבודה הוא בזמן שיש מקום הקבוע לדבר, דבזה מיחשב הכבוד שמים, כדפי' הרמב"ן סוף פר' בא. משא"כ ביהמ"ד דעיקר המצוה הוא אף בכל א' שלומד בעצמו, ואע"ג דיש מעלה ותוספת של לימוד י' בחבורה כאחד, וכענין שכתוב במשלי (פ"ד פסוק כ"ח) 'ברב עם הדרת מלך', ופי' שם הגר"א דהיינו מעשר ומעלה ועי' ביה"ל ר"ס קנ"ה, מ"מ אין זה בדומה לתורת תפילה בציבור שהוא המצוה דהעבודה בשלימות, וכן שרק בעשרה אפשר לומר דברים שבקדושה. ועי' כ"ז שלא ס"ל לבאור"ל חילוק כזה, והיינו דסו"ס אף בלימוד של י' הוא שלימות מסוימת, שראוי להשתדל לקיימו, וממילא כופין על זה. ויעויין מאירי למגילה דף כ"ז ד"ה בית וכו' שהזכיר על ביהמ"ד קבוע לרבים, ונ"פ שכוונתו לעשר. וצריך לעיין לפי הנ"ל למה לא הוזכר שיכופו על לימוד

בעשר? וי"ל דזה לא שיעבוד של בני העיר זא"ז אלא כל אדם צריך להשתדל לכבוד ה' בפועל.

ג. והנה בבאור"ל הנ"ל ציין לתשו' הרא"ש כלל י"ג סי' י"ד שפסק על מעות שהתייחדו עבור ביה"כ או בית עולמים [היינו בית המקדש], שניתן לשנותן לצורך לימוד התורה, ונימק משום **שהלומד תורה מתקדש בקדושה יותר מס"ת**, וממילא הו"ל עילוי בקדושה.

ויעויין שם ברא"ש דהוסיף בענין הך נידון, שהוא מועיל משום שהזמנה לאו מילתא, ולכאורה יל"ע למה הוצרך לכך דהא אפילו יהא מילתא, הא כבר כתב מקודם דהלימוד במעלה טפי? ושמא בא לומר שמאחר ודינא הוא דאחר שכבר בנו ביה"כ וכ"ש בית עולמים, לא מוכרים אותו עבור המצוה ואפילו בזמן שיהיה עילוי בקדושה, והיינו דמבואר בב"ב דף ג' ע"ב דלאחר שבנאה הרי אפילו ביתו הפרטי הוא לא עומד לימכר, וכענין דתנן בסוף פאה דלא מחייבים לעני למכור את ביתו וכו', ולא יגרע ביתו של הקב"ה. ומעתה אילו היה הזמנה מילתא, שמא יהא מי שיטעון דכנגד הני מעות ליכא דין דימכר כל זמן שלא יהיה הלכחה דרך הלוואה וכדו', לזה קמ"ל שאין בהך מילתא נידון של הזמנה מילתא. ועכ"פ לכאורה נכלל בדברי הרא"ש אפי' בזמן שהיה בידו לבנים לצורך הבה"כ, והוא משום דקיי"ל בסו"ס מ"ב דהזמנה למצוה, לא אמרינן ביה הזמנה מילתא, וכן הוא בנידון של ביהכ"נ עיין משנ"ב סי' קנ"ג ס"ק מ"ח. והיינו שהבנין הוא יצירה למקום שיעשו בו מצוה דתפילה, ולא גוף הקדושה.

ד. והנה בתשו' הרא"ש הנ"ל יש לעיין מה הטעם במש"כ 'בית עולמים', שודאי הוא מילתא דלא שכיח שבזמן הזה יהיה האדם מתנדב לזה. וכדאמרינן בע"ז י"ג סע"א ע"ש. ושמא בא ללמד על קדושת ביהכ"נ דהו"ל כמקדש מעט וכמו שנתבאר ממתני' דמגילה, ובבית עולמים נקט בזמן שהפרישו מעות, ובביהכ"נ אפילו בבנאו ולא התפללו למאי דקיי"ל הזמנה לאו מילתא, והיינו עכ"פ בביהכ"נ, דבזה הוי חלוק מבית עולמים, דבית עולמים בזמן שהוא בנוי הו"ל תורת קדושת הגוף, וכמבואר בתוספתא דמגילה פ"ב ה"י [ציינו התועפות ראם ליראים ת"ט אות א וע"ש], והוא משום דהו"ל מצוה בצורה מסוימת ומחויבת, וודאי שאין לבטל מצורה של המצוה המחויבת עבור מצוה אחרת, והוי ליה כאנוסים מקיום המצוה אחרת, משא"כ ביה"כ דהוי כל ביה"כ רק כהסכמה של הבונים, וניתן לשנותו מצורה לצורה, ולכך אי"ז קדושת הגוף. ומ"מ יעויין בבאה"ל סי' קנ"ג סעיף י"ג דנטה לומר שלא מוכרים ביה"כ לצורך עילוי, באם יתבטל המצוה ע"ז.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי שמשון כאהן, ראש חבורה בכולל 'נחלת משה' ב"ב]

ומור"ר הגרמ"מ לובין השיב: דביהמ"ק ודאי אסור משום מעילה ולא מועיל מעלין בקודש להתיר איסור מעילה וכדין הקריב עולה ממעות חטאת דמעל.

חיזוקים בבית הכנסת

והתפילה שעלונים מונחים במקומות המתפללים, ואשר ע"כ מאותה שבת ואילך לא מחלקים עלונים עד לסיום תפילת מעריב, וכן נתלתה מודעה שזה מתקנת ביהכ"נ והפורץ גדר וכו'. יה"ר שהחיזוק ימשך הלאה ויזכו מתפללי ביהכ"נ זה ובכל מקום לשמור על קדושת ביהכ"נ.

סיפור השבוע

מונח שם בקביעות (עי' שע"ת סי' קנ"ד סק"י). ומטעם זה לא אמרו ברכת 'מעין שבע' בערבית ליל ש"ק מפני שאין זה בית כנסת קבוע (עי' סי' רס"ח ס"י).

סיפור אחד המתפללים בבית רבנו: כאשר התחיל להתפלל במנין הותיקין בבית רבינו, הבחין שאין שעון בכל החדר, והוא דבר נצרך בפרט כשמתפללים לפי ותיקין צריך לדעת את השעה. וביקש לתרום שעון. וביקשו את רשות רבנו ולא הסכים, וכששאלו למה אמר כי אינו רוצה שהמקום יחשב לבית כנסת, כדי שהשכנים מעל לא יגורו מעל בית כנסת שכידוע זו בעיה הלכתית, ואם יש שעון זה כבר בית כנסת ממש, וכי ראייתם פעם בית כנסת בלי שעון? ... (ימלא פי תהילתך)

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

שש באמרתך

פנינים ודרשות מתוך הספר "שש באמרתך"
מאוצרו של רבי גואל אלקריף שליט"א

הפסח מנצל את ימי היריד

מפרסמים דברי רבי ישראל סלנטר זצ"ל שכתב באגרתו: "מלפנים בישראל כל איש אחזתו פלצות מקול הקורא אלול". אנשים לא היו מחכים "לרגע האחרון" כדי לחזר בתשובה. מיד עם התקדש חדש אלול היו אוזרים מתניהם, ומקיימים: "נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה עד ה'".

היום הנשיה אצל רבים לחשב: אין מה למהר. יש עוד זמן לחזר בתשובה. כך עובר חדש אלול מתוך מחשבה שבשובע האחרון של השנה יחזרו בתשובה. בשובע האחרון מחכים לעשרת ימי תשובה, ואז ליום כפור. ביום כפור ממתינים לתפלת געילה... ולפתע מוצאים את עצמנו במוצאי יום הקדוש... רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל הביא על כך משל נוקב:

היה חתן שקבל מחמיו סכום כסף גדול לגדוניה, להתחיל עמו את החיים. החתן החליט לקנות סחורה, להתחיל לסחר בה ולהפוך לעצמאי. הוא קנה כמה קרונות של סחורה ושם פעמיו ליריד. כל קרוביו, ידידיו ומכריו הזהירו אותו שביריד מסתובבים סוחרים ממלחים. "אל תמן להם להפיל אותך",

אמרו לו. "בדאי! אנהג בזהירות יתרה", הבטיח. בהגיעו ליריד החליט לבדוק תחלה את השוק. בעודו מסתובב פנה אליו סוחר ושאל: "איזו סחורה יש לך למכור?" וכששמע, השיב: "אני מוכן לקנות אותה בכך וכך". אך החתן הזוהר לא הסכים. "אבדק", אמר לעצמו, "אולי אצליח למצא משהו שיציע מחיר גבוה יותר". ואכן, סוחר שני, שהתענין גם הוא בסחורה, הציע מחיר גבוה יותר, אך גם לו לא הסכים החתן למכור. ככל שהסתובב יותר - המחיר שהציעו לו עבור הסחורה עלה ועלה.

החתן החליט לא למכור ובחר ללכת לגנוח במלון סמוך. בדרכו למלון פגש בסוחר שהציע לו הצעה מנפחת ביותר, שבחשבון פשוט היתה הופכת אותו למיליונר... כמעט והתפתה למכור לו, אך נזכר בהבטחתו להיות זהיר וסרב למכור.

"אם זוהי ההצעה שעמדת לפני", הרבה בלבבו, "לא יאה למיליונר שבמוני לישן במלון פשוט שכזה". הוא בחר מלון חמשה כוכבים, הזמין לעצמו ארוחות גורמה יקרות, כיהא וכןאה למעמדו החדש. והחליט כי כעת ילך לישון ומחר יקום בעזרה עם כחות חדשים ויממש את הסחורה היקרה שביריד.

למחרת בבקר השכים ליריד, אך להפתעתו הרבה איש לא היה בו. "מה קרה?" שאל. "היריד הסתיים אתמול בלילה", הסבירו לו. וכן נותר עם כל הסחורה,

אוצר שיחות פנינים ומשלים מדרשותיו של המגיד רבי גואל אלקריף שליט"א
שיחות הנוגעות לליבו של בן דורנו לאהבה ה' ולמבט מרומום על עבודת הימים הנוראים

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

יפה נוף
ספרים

ישראל: מלני ישראל 17 | דוד: דמיון פתח ברחובות | צומת בר אילן 1 | גבעת שאול 28 | בית גן הספר 50 | בית הדפוס 32 | מודיעין עילית - קריית ספר: אבני-היר 26 | שד תח 1 | ברסלר רבי יהודה הנשיא 14 | בית שמש: חפציה בן-איש 29 | חוף איש 17 | חדרה: מהר-חל שוק 31 | מעלה שוק מרחוק | בני ברק: רבי עקיבא 30 | אטרנובץ 19 | מל מרכז רחמים | ברסלר 3 | רבי עקיבא 43 | רחוב 45 | אשדוד: עוק הספרים - יסר בן תלמידי מר רועה | פתח תקוה: קרית שבע 4 | מרכז | המסעדות כפרת ורשאל | אלעד: רבי יהודה הנשיא 30 | קריית גת: מאגריה חסידים | פתח תקוה: שלום (בני קיששוק) | רכסים: סניף 39 (בני ברק) | חדרה: נחשבת: הא"י 86 | אשקוד: חפץ חיים מל בית הכנסת אוהל משה.

משלוחים עד הבית: 1-599-581-581 אתר: YEFE.CO.IL

ולא זו בלבד אלא היה עליו לשלם טבין ותקילין על המלון
בו אכל וקל.

"אי, אי, אי! שפש שפמוני!" בכה. "כשיש ירד - יש לצל את
הימים שבו הוא מתקנים. אם מחכים יותר מדי - הוא חולף ואיננו".
אנחנו דומים לאותו חתן שפש, סים רבי מאיר מפרימישלאן. אומרים
לעצמנו: יש עוד מספיק זמן לחזר בתשובה. על סמך ההרגשה הזאת
הולכים לישן ומתעוררים בצאת יום הכפורים, עם החובות של שנה
שעברה, ואין בידינו מה לשלם על הסחורה של שנה הבאה...
הפסח מנצל את הימים הקדושים וממהר לעשות תשובה.

הכח של החבור אל הקדשה

החבור אל המצוה שמציל את הבן הסורר

לאדם הראשון היתה מצוה אחת בלבד, וכשהוא עבר על המצוה הזו
נקנסה מיתה עליו ועל זרעו אחריו, עד סוף כל הדורות. מכאן נלמד קל
וחמור: אם על עברה אחת הקב"ה העניש את אדם הראשון ואת זרעו
עד סוף כל הדורות, העושה מצוה אחת - כמה גדול יהיה שכרו, שהרי
גדולה מדה טובה ממדת פרענות פי חמש מאות.

אבל לא רק מצוה בפעל. כל קשר אל מצוה וכל חבור אל הקדשה
מרוממים את האדם ומצילים אותו מן הרעה.

התורה מספרת על בן סורר ומורה שגנב כסף מאביו וקנה בו ארבע
מאות שמונים גרם בשר ובקבוק יין. אביו ואמו מביאים אותו לפני
בית דין של שלשה, והם מתרים בו שלא ימשיך במעשיו, אך הוא
אינו שומע להתראות הללו, והולך וגונב. הפעם הוא מתנישב לאכל
עם חבורה של ארחי פרחי. אם היה אוכל לבדו, עוד היה סבוי שיחזר
בתשובה. אבל חברה רעה משפיעה לרעה, וכך הוא השפיע ממנה, וירד
לדיושא התחתונה.

דינו של היד הנזה - סקילה. קושרים לו את שתי הידיים מאחור,
מעלים אותו לגבה שתי קומות, ומפילים אותו לארץ. אם לא מת,
נוטלים אבן כבדה, ושני בני אדם עומדים מעליו ומשליכים את האבן
על בטנו. ואם עדיין לא מת, כל מי שעומד שם נוטל אבנים בידי
ועורמים אותן בערמה. אומרת הגמרא שלא היה אחד שהיה שורד
אחרי הפעם השנייה!

נציר לעצמנו: יושבת קבוצת תלמידי חכמים בסעדת עבור החדש,
ובאמצע הסעדה נכנסת חבורה של עשרה ארחי פרחי ומצטרפת
לסועדים. זו אינה סעדה של מצוה מהתורה, אלא רק מדרבנן. והם
בכלל לא באו כדי להשתתף בסעדת המצוה, אלא כדי לזלל מן האכל.
הבן הסורר ומורה מוציא אכל שקנה מהכסף שגנב מאביו, ופותח
באכילה. מה דינו?

אומרת הגמרא כי לא סוקלים אותו! הוא נשאר לחיות! ולמה? כי הוא
השתתף בסעדת מצוה: אמנם, כאמור, אכילתו לא היתה לשם מצוה,
אלא הוא נקלע למקום באקראי, ואכל אכילה של סביאה וזלילה. מכל
מקום, כיון שהשתתף בסעדה של מצוה - כבר יש לו קשר וחבור
למצוה ולקדשה, ועל כן אין סוקלים אותו.

יהודי שיש לו איזשהו קשר וחבור לקדשה - הוא בדרגה אחרת לגמרי!

מחשבה מחיה, מחשבה ממיתה

איננו יודעים להעריך את ההשפעה העצומה שהמצוה משפיעה עלינו.
כל חבור שלנו אל המצוה יכול לרומם אותנו לגבהים, כל חבור אל
הקדשה יכול לשנות לנו את כל החיים שלנו!
זה התפקיד של חדש אלול - להתחבר אל הקדשה. כל אחד צריך
לקחת את ימי הרצון של חדש אלול, ולהתרומם. האדם צריך לקבל
על עצמו: אני לא רוצה לדרוך במקום, אני חייב להתרומם
ולהשתנות!

הנביא (מלכים ב פרק ו) מספר על המצור שארם עשו על שומרון.

היה רעב נורא, עד שנאלצו לאכל את בשר חמוריהם ואת גללי
חמוריהם. באה אשה אחת וספרה למלך שהיא שחשה את הילד
שלה. הוא נגש לנביא אלישע, ושאל אותו: מה יהיה? אמר לו
הנביא אלישע: מחר יהיו סאתים - ששה עשר קילו קמח שעורים -
בשקל!

עמד שם השליש, ראש הלשכה של המלך, ואמר לנביא: איך יתכן שכן
יהיה? היום שורר רעב נורא, ואין מה לאכל, כלם נפוחי כפון, ואיך
יתכן שמחר יהיה קמח בשפע ולא יחסר לחם?

אמר לו אלישע: אני מברך את עם ישראל, ובמקום לענות אמן ולשמוח,
אתה מפקפק בדברי! בעיניך תראה שכן יהיה, ואתה עצמך לא תזכה
לאכל!

כך היה, מספר הנביא שהקב"ה השמיע לאנשי ארם שצרו על שומרון
קולות עזים, כמו שהיו בזמן יציאת מצרים. מרב פחד הם נשאו את
רגליהם וברחו, והשאירו לעם ישראל את כל במיות האכל. יצאו כלם
ונטלו אכל כאות נפשו. השליש עמד בשער להשליט סדר, ונמנע
למות.

מדוע נמנע השליש למות? כי הוא נשאר חסר אמונה, לא רצה לשוב
בתשובה!

מספרת הגמרא (פסחים סד ע"ב) שאחרי דורות רבים, כשנבנה בית
המקדש השני, היו נכנסים לבית המקדש בפסח שלש כתות מעם
ישראל, ודלתות העזרה היו ננעלות מעצמן. אומר רבנו חננאל, שכל
עם ישראל נכנסו לתוך ששח קטן, היה דחק אדיר, והיו יכולים לרמס
זה את זה, אך לא היו צריכים לנעל את הדלת, כי הדלתות היו נסגרות
מעצמן!

עמד שם זקן אחד, ובשראה את כלם נדחפים ונדחסים, הוא התחיל
לצעק ולהתאונן על כך. אומרת הגמרא שאותו זקן נמנע ונמנח למות,
וקרא לאותו פסח 'פסח מעוכין', על שם הזקן שנמנע.

אומר הרמ"ע מפאנו, שאותו זקן היה גלגול של אותו שלישי. השלישי
לא האמין שיראה בטובתם של ישראל והוא מת מחמת הדחק. נשמתו
התגלגלה באותו זמן, היתה לו אפסרות לתקן את מחשבתו הפגומה,
אך הוא לא תקן ובחר לשוב ולהתאונן על הדחק, ושוב היה סופו
שנמנע ומת מתוך חסא!

בכל מחשבה אתה יכול לחזר בתשובה ולהיות אדם חדש. הכל תלוי
אך ורק בך! זוהי עבודת חדש אלול: לחשב אחרת, לרצות אחרת. אם
תחשב אחרת - תוכל להשתנות מן הקצה אל הקצה.

לבוא ליום הדין כמו מחתן

בנובהרדוק המשילו משל על ההכנה הנצרכת לראש השנה הקרב ובא:
שני אחים חלקו ביניהם את ירשת אביהם שנה בשנה. אחד מהם
הצליח בעסקיו, התעשר עשר גדול ונהיה ראש הקהל, ולעצמו האח
השני הלך מדחי אל דחי, ואבד את כל ממנו.

האח העני התהלך ממרמז, וחשב לעצמו: "בנראה אחי מדבר נגדי,
הוא הולך וסוגר לי את כל העסקים ומכניס בי עין הרע, ולכן הפסדתי
את כל כספי".

אם כבר קדם לכן הוא לא אהב את העבדה שאחיו מצליח והוא
מפסיד, בעקבות מחשבות אלה גדלה שנאתו לאחיו שבטעמים.

האח העשיר נסה לפייס שוב ושוב את אחיו, לשלח לו שליחים ולומר
לו שהוא רוצה לעזר לו, אך האח העני דחה את ההצעות, ואמר: "אפילו
אם אגוע ברעב, לא אסח ממך אף לא פרושה אחת!" הוא היה מוכן
למות מכבוד ולא מרעב...

יש אנשים שהדבר המנחה אותם בחיים הוא התעקשות על דעתם, מה
שמכנה בלשון העם 'פרינציפ' [עקרון]. באמת זו גאונה.

עברו שנים, והגיעה העת שבה חתן ראש הקהל את בתו הראשונה.

'אין לי לא אבא ולא אמא, רק אח יחיד', הרהר לעצמו. 'איך

אוכל לשמוח, אם הוא לא יהיה נוכח בשמחתו?!

ואז החליט: אני לא אשלח שלוחים, אלא אלך בעצמי לביתו של אחי, אדפס בדלת, ואמר לו: 'אחי היקרה, בשעה טובה אני מחתן את בתי, ואני מתרגש מאד, ומבקש בכל לשון של בקשה שתבוא. אני מבטיח לך שתקבל יחס כאלו היית המחנך הראשי: אתן לך בגדים מפארים, תשב לצדי ב'מזרח', ובנוסף גם אתן לך תמיכה הגונה שתעזור לך לצאת ממעגל העני. העקר שתבוא לחתונה. ממחשבה למעשה. העשיר הסרים את עצמו לבית אחיו והזמינו בחגיגות, אך אחיו השיב לו בועף: "איך אתה מעז לבוא אלי? אני רוצה לדבר איתך אף לא מלה אחת! ואל תשנה באשליות: אני לא מתכוון לדרוך בחתונה שלך אף לא לרגע קט!", ובשסים, שרק את הדלת בפירצו של אחיו ההמום.

"אלקים אדירים, מדוע אתה מתנהג ככה? מה עשיתי לך?" התחנן העשיר, אך לשוא. הדלת נותרה סגורה, ולא היה עם מי לדבר... יום החתונה הגיע, והכל נהרץ אל האולם המפארה ואכן היה זה ארוץ שקמותו לא רואים בכל יום: אכל משבח, יין יטון נושן שנגר כמים, וגלת הפותרת: תזמרת בת שלשים וחמשה כלים עם הנגנים המכשירים ביותר, וכבר אמן שהפליא לנגן, ושמח את הקהל... כלם שמחו ועלצו, אך ראש הקהל היה עצוב...

בשראה זאת המחנך, נגש אל ראש הקהל בדאגה. "מה לך, מחנך יקר? מדוע נפלו פניך? הרי זכית, וברוך ה' אתה מחנך את בתך הראשונה!"

"מכיון ששאלת, אמר לך", אמר ראש הקהל. "יש לי אף אחד בלבד, ומשום מה הוא כועס עלי ואינו מצליח לפייסו. לקראת החתונה עשיתי מאמצים כבירים כדי שיבוא לשמח עמי, אף הוא לא הסכים בשום אופן, וכעת הוא חסר ליו."

המחנך לקח את הכנר לצד האולם, ובכמה מלים ספר לו על הענין. "אני אביא אותו", אמר הכנר.

האח העני חשש שאחיו ישלח אליו משלחות שינסו לפרט על מצבונן, ואמר: "לא יפה שאתה לא מגיע לחתונה של אחיך היחיד. אפילו אם אתה כועס עלי, אתה חייב לבוא. הרי יהודים הם רחמנים וגומלי חסדים". משכך, כבר בתחלת ליל החתונה הוא נטל בקבוק וודקה, לגם את כלו, ושקע בשנת שכורים ערבה.

והנה תוך כדי שנה, הוא שומע קולות נגונים ערבים ביותר, שהולכים וקרבים אליו עוד ועוד. השכור דמה תחלה שהוא חולם, אך באשר המשיכו הנגונים, הוא קם ממשתו. והנה הוא ראה ליד חלון הבית כנר העומד ומנגן נגונים נפלאים שלא מעלמא הדין.

מתוך שכרות עמקה, הוא פתח את הדלת והחל לפסע בעינים עצומות לכיוון הכנר, וזה המשיך לנגן תוך כדי שהוא חוזר לכיוון האולם. כך הלכו השנים ברחובות העירה, הכנר מנגן, והאח השכור נגדר אחרי, כשהוא לבוש פיגמה מרפסת, ומגופו נודף ריח של וודקה.

השכור היה כה מדושן ענג, עד שפסע את כל המרחק הגדול בלי להרגיש כלל, אך אז שמע לפתע המלה גדולה של קולות, ונעמית תזמרת רבת כלים הדהדה בחלל. מעצמת ההלם הפתאומי הוא התפכח מיינו, ואז היתה הבושה רבה וגדולה: הוא מצא את עצמו בחתונה של אחיו ראש הקהל, כשהוא שכור ולבוש פיגמה מרפסת! "שוטה שבעולם", אמרו לו האנשים שמסביבו. "היית יכול לבוא לכאן בבגדים מהדרים, לשבת ב'מזרח' ולזכות לכבוד כאלו היית המחנך הראשי, ומלבד זאת גם לסבל עזרה כלכלית מאחיו. במקום זאת, תראה איך באת אליה, ומה הפסדת!"

והנמשל: כל יהודי מגיע לראש השנה - יום המלכת ה' יתברך על העולם, אך השאלה היא: כיצד הוא מגיע אליו?

יש אדם שמגיע לראש השנה כמו מחנך ראשי: בכל חדר אלול הוא הכין את עצמו, חזר בתשובה, הוסיף מצוות ומעשים טובים, קבלות וחזקנים, והרבה בתפלה ובלימוד תורה, ואז הוא מגיע לראש השנה כשהוא לבוש בבגדים נאים וזוכה לשנה טובה ומתוקה. לעומתו יש אדם שישן בחדר אלול שנה ערבה, והמשיך להיות

שקוע בהנאות העולם הזה ובתאוותיו כפיכול הכל כרגיל. גם הוא יבוא ליום ההמלכה, אך יהיה לבוש או בפיגמה מרפסת ומדיף ריח של וודקה! מה רבה תהיה הבושה והכלמה, וכמה גדול ההפסד שלו!

חדש אלול - עליה זמנית

עליה שאחריה צפויה ירידה

בקרוב אנשים רבים, הדבורים על ההזדמנות הגדולה של חדר אלול מעוררים תחושות אי נוחות. אמנם זוהי הזדמנות בפרה, שבכחה להשפיע על השנה בלה, אך לא נתן להתכחש לעבדה שהתעוררות היא זמנית בלבד, ואחרי החגים כל ההחלטות היפות נעלמות בתהום הנשיה. "אני מכיר את עצמי, אני לא שנה ראשונה על הכביש" - אומר העולם - "רק נגמר חדר אלול, וכל הבציות שלי צצות שוב... האם הקב"ה באמת צריך את ההצגות שלי?" אלו רק יכלנו להתחייב להתמיד היה נדבר קל בהרבה.

כאן מגיע חדש גדול ומפלא - הקב"ה רוצה את האלול, שלנו ואת האני לדודי! שאנו מצליחים לעשות בזמן הזה, גם כשהוא יודע שאחר כך נפלו!

מדוע? מהי התועלת שיש בעליה, שאחריה צפויה ירידה? בעלי המוסר השיבו על הקשה הזו בחמשה תרצים שונים. כל אחד מהם מבאר את החשיבות הגדולה שרואה הקב"ה גם בעליה זמנית וברת חלון.

ערכה של עליה זמנית

רבי אברהם פולק שליט"א, המשגיח בישיבת סלבודקא, שאל על כך בבחרותו את ה"חזון איש" זצ"ל. ענה לו ה"חזון איש": וכי חשיבות של חזון בן כמה שבועות פחותה בעיניך? כל חזון שנה בעיני ה' לעולם ומלואו. לכן גם כשמדבר בתקופה קצרה שאחר כך חולפת זהו דבר שאין להמעיט בערכו.

בספר "תפארת ציון" מספר, כי באחד הימים הגיע אל רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, יהודי שסבל מאבנים בכליות. היהודי סבל נזראות מכאבים עזים, שמי שלא הרגיש אותם אינו יודע כאבים מהם... מרב יסוריו רצה לקפץ מן החלון ולמות.

אמר לו הרב: בפרשת כי תצא כתוב: "לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה" (דברים כה, יג), הבה נלמד ביחד את הפסוקים עם רש"י. הוא קרא אתו את הפסוק והסביר לו את דיני משקולות במשך דקות ספורות.

מיד לאחר מכן נכנס אותו יהודי לשרותים, ופרץ בצעקות: האבנים יצאו מאלהן! ללא נתונים יצאו לו שתי אבנים - אחת גדולה ואחת קטנה. כשראו הרופאים את האבן הגדולה, אמרו כי כמעט בלתי אפשרי שאבן כה גדולה תצא באופן טבעי!

הפלא העצום הזה מלמד מה כחו של פסוק אחד בתורה! אם כך פסוק אחד - מה גדול ערכו של דף גמרא אחד... וכי אפשר לשער כמה יכול אדם להרויח מתקופה קצרה של חזון!...

רעיון הקשר

רבי חיים פרידלנדר זצ"ל תרץ זאת באופן נוסף על פי משל: ספינה נקשרה בחבל למנח. במהלך הדרך באו רוחות עזות, והחלו להזיז את הספינה מפה לשם. לאט-לאט מתחיל החבל להשחק, ואם ישאירו אותו ללא החלפה, סופה של הספינה שתתנתק ממנו, ותסחף למצולות ים. משום כך מקפידים מדי זמן להחליף את החבל בחבל חדש וחזק.

כל יהודי יש לו חבל שמקיף את נשמתו ושומר עליו לכל

יגבר וישכח את עצמו - אמר רבי חיים פרידלנדר - ובחדש אלול זה הזמן להחליף את החבל בחבל חדש וטוב. חזק החבור הזה ששומר עלינו במהלך כל השנה בלה, שלא נתנתק חלילה ולא נסחף אל הים הגדול.

דגמא לכח השמון בנו

תרוץ נוסף שאומרים בעלי המוסר הוא, שחדש אלול הוא מעין 'דגמית' המוכיחה להקב"ה מה אנו יכולים לעשות כשאנו רוצים... ככל שהדגמית יפה יותר, כך מאמין הקב"ה בפקחנו, ונותן לנו ברכה והצלחה.

גלוי הרצון האמתי

רבי דן סגל שליט"א מתרץ זאת באופן אחר - מעשה באדם שנמצא, ל"ע, גדול ממאיר במוחו, והרופאים הודיעו לו שנותרו לו חודשים ספורים לחיות. מה עשה החולה? החליט לטוס לחוץ לארץ, לכל המקומות שמעולם לא היה בהם, ולעשות דברים רבים שלא הספיק לעשותם כל ימי חייו... "אכול ושתו כי מחר נמות".

אדם כזה מעיד על עצמו שראשו מלא בהבלים. לעמיתו אדם אחר באותו מצב - מתחיל להתכונן, הוא מבקש סליחה מכל מיני אנשים שהוא חושש שפגע בהם במהלך חייו, משקיע בלמוד. השאלה היחידה שמטרידה אותו היא: עם מה אבוא לפני הקב"ה?

ראש השנה הוא יום הדין שבו כל אחד צריך לתת דין וחשבון על מעשיו בכל ימות השנה. ברגע הפחד הזה מגלה האדם מה הוא באמת, במה ראשו מלא, ולכן הוא רוצה ללכת. כשהוא מתחזק ומתעלה, הוא מגלה שהרצון האמיתי שבווער בו, הוא ללכת עם הקב"ה, ומי שמכשיל אותו לאורך כל הדרך הוא היצר הרע. והנה, מבטח לאדם שאפלו עשה מצוה אחת בשלמות, כבר מכניסו הקב"ה לעולם הבא!

מאידך גיסא, אם בעת הפחד הוא ממשיך ללכת עם היצר הרע, אומר לו הקב"ה: 'כבר אינך שייך אלי' וגם כשהוא גוזר עליו חיים, אלו הם חיים על חשבון מעשיו הטובים והזכויות שצבר. אדם כזה אוכל את חסרונו שלו לעולם הבא. לא בכדי מכנים אנשים מסוגו 'יושבי סרנות'... כשהם גיעו לחשבון הבנק שלהם בשמים, הם יגלו שכבר בזבזו את כל המצוות שעשו בחייהם.

התועלת בעצם הפחד

תרוץ חמישי לשאלה זו הביא רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל: המיתה החמורה מכל ארבע מיתות בית דין היא סקילה. מי שנגזר דינו לסקילה קושרים את שתי ידיו מאחורה ומפילים אותו ארצה מגבה שתי קומות (במשוב הגבה שלו מדבר בנפילה מגבה של שלש קומות). הוא מפל על חזהו, ואם לא מת - הופכים אותו, ושני אנשים זורקים על חזהו אבן כבדה. בשלב זה אמרו חז"ל שלא היה אחד שלא מת, אך אם עדין קרה שמישהו נשאר חי, רוגמים אותו כל האנשים מסביבו באבנים.

לעמית מיתה זו, המיתה הסלה ביותר ממיתות בית דין זו מיתת חנק. והנה - ממשיו רבי ראובן - אשת איש שזנתה דינה בחנק. לעמית זאת נערה מארסה שזנתה, מקבלת את המיתה החמורה ביותר, ומומנת בסקילה.

קשה, לכאורה החטא של אשת איש שזנתה הוא הרבה יותר גרוע. מדבר באשה מבגרת שיש לה משפחה, והיא מכירה

את בעלה במשך שנים, ופתאום היא עושה מעשה נורא כזה. לעמית זאת הנערה המארסה התקדשה לאיש, אך עדין לא הגיעה לנשואין, והיא בקשי מכירה את בעלה. המעשה שעשתה, הוא כמובן מעשה שלא יעשה, אך מדוע מחמירים בענשה פי כמה וכמה מאשת איש, כשנראה שאין מקום להשוות בחמרת המעשים?

הסוד שמון בדברי רש"י שמבאר, שאותה נערה המארסה עושה את העברה בלי פחד. בעלה אינו נמצא לידה והיא אינה חוששת. לעמית זאת, אשת איש מלאה פחד בעת שהיא חוששת.

תנו דעתכם - עברה בלי פחד אינה רק קצת יותר חמורה מעברה עם פחד. זהו עולם אחר, זו עברה שמגיע עליה סקילה.

חדש אלול, מטרתו להחדיר בכל אחד מאתנו את הפחד מן העברה, ואת הידיעה שעל עברה משלמים ביקור.

אמנם לא תמיד מצליח הפחד הזה לגרום לאדם להתגבר ולא לחטא, אך עצם הפחד כבר מוריד לאדם את הענש מן הדרגה החמורה ביותר של סקילה, עד הדרגה הסלה ביותר של חנק.

זו הסבה שיש תועלת באלול גם כאשר לא תמיד נשאר באותה דרגה. ככל שאדם מפקח יותר, הקב"ה מרחם עליו יותר, ומסיע לו יותר!

עבודתנו בימי אלול היא למסור את עצמנו למלחמה, ולוותר על רצוננו מפני רצון ה', מתוך החדרת פחד הדין, ורצון אמתי להתקרב אליו, המעיד על רצוננו האמתי.

ימי רצון - שהמצוות בו רצויות יותר

מה המתנה המיוחדת שיש בחדש אלול? מה המיוחד בימים הקדושים של חדש זה יותר מבכל השנה בלה, הרי בכל ימות השנה צריך לחזר בתשובה ולדבוק בהם יתברך!

"חיי אדם" כותב, שחדש אלול מכנה 'ימי רחמים ורצון'. מה פשר הכינוי הזה? הכינוי 'ימי רחמים' - מבין, כי למרות שהאדם חטא, הקב"ה מתחנן אליו במדת הרחמים. אבל מה הכוונה 'ימי רצון'?

היה חסיד עני שמדי יום היה נגש לרבנית, אשת האדמו"ר, ומבקש ממנה צדקה, והרבנית היתה נותנת לו פרוטה. יום אחד הרבנית לא היתה בבית, נגש העני לאדמו"ר עצמו ותנה בפניו את מצבו הקשה. פתח האדמו"ר את המגרה, הוציא שטר של מאה רובל ונתן לו.

אמר החסיד לאדמו"ר: "מצבי קשה מאד, האם הרבי יכול לתת לי עוד שטר?"

אמר הרבי: "יש לי שאלה אליה. הרי הרבנית נותנת לך צדקה בכל יום, ומדוע אך פעם לא בקשת ממנה עוד?"

אמר החסיד: "הרבנית נותנת לי פרוטה, ומה כבר ארויח אם אבקש ממנה פרוטה נוספת? לא כדאי לי להתבזות עבור פרוטה נוספת. אבל הרבי נתן לי שטר של מאה רובל, זהו סכום מכבד שכדאי להתבזות עבורו ולבקש עוד שטר..."

אמר רבי פנחס מקוריץ: בכל ימות השנה, כל מצוה שנה כפי ערכה. אולם ימי חדש אלול הם 'ימי רצון', כל מצוה שנה פי מאה!

זו המתנה של חדש אלול, אלו הימי רצון. אמנם תמיד המצוות רצויות אצל הקב"ה, אך בימים אלו הן כל כך רצויות עד שהן שוות פי מאה!

לכן כשאדם מוסיף מצוות וחזקים בחדש אלול, אין ערך לשכרו!

אריה שאג

לקט פנינים ושביבי מוסר מתוך ספרי "אריה שאג"
משיחותיו של מגיד המישרים

רבי אריה שכטר זצוק"ל

פרשת כי תצא תשפ"א

הדרך לנצח במלחמת היצר

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שבי (כא, י) הכל תלוי בנצחון על היצר הרע "המלחמה", היא רמז למלחמת היצר, שהיא מלחמה קשה מאד, וכן אומר ה"אור החיים" הקדוש:

"ובדרך רמז תתבאר הפרשה על זה הדרך, הנה כל בנן העולם וקיומו תלוי במעשה עם בני ישראל, אם יטיבו דרכיהם העולם קים וישמחו השמים ותגל הארץ, גם ה' אלקינו ישמח ויגל בנו, וישר דרכם של ישראל תלוי בנצחון היצר הרע."

תראו כמה הרבה תלוי בנצחון על היצר, אבל היצר הרע חזק מאד. ובא הפסוק הזה לעורר את האדם ולהזכיר לו, שביציאתו מהעולם העליון לבוא לעולם הזה, עליו להיות מוכן למלחמה. אוי ואבוי לאדם אם יהיה שאנן ולא יתאמץ לחזק את עצמו, כי מלחמת היצר היא המלחמה הקשה ביותר, וכפי שנאמר: "איהו גבור הכובש את יצרו", שאין גבורה גדולה מזו.

המלחמה הזאת אינה מערכה חד פעמית, שאם אדם מנצח בה יכול הוא לפנות וללכת לשאר ענינים. זאת מלחמה תמידית. אם יתירשל האדם במלחמה, יקום עליו היצר ויכה אותו, ויכרית אותו מהעולם.

הנשמה הטהורה מגיעה מהעולם העליון

ממשיך ה"אור החיים" הקדוש: "ובא הכתוב להעיר האדם, כי ביציאתו מעולם העליון לבוא לעולם הזה יהיה מוכן למלחמה."

הנשמה הטהורה, משכנה בעולם העליון, וכדי לרדת לעולמנו השפל עליה לעבר את ארבעת העולמות – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה [אבי"ע], ואחר שעוברת אותם, אומרים לה: הנה יש כאן גבלה, גוף גשמי שאין בו חיות. עליה להפנס בתוך גוש הבלשר הזה ולהחיותו. זה נורא ואים עבורה!

וכונני כשבאתי לאמריקה לפני כחמשים שנה, בתחלה התאכסנתי באיסט סייד שבמנהטן. היו שם, אמנם, הרבה בתי כנסת, אבל הטמאה שם היתה כה חזקה שהרגשתי שאין לי אור, קשה לי לנשם. בקשתי מהמארחים שלי: "עשו לי טובה, והעבירו אותי למקום תורה!" הם נענו לבקשתי והביאו אותי למונסי, שם נשמתי לרוחה. היה שם בית מדרש עליון, והיו שם תלמידי חכמים. רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל, חתנו של רבי ברוך בער זצ"ל, התגורר במונסי, והוא היה אחד מגדולי הדור. סביבו הגיעו עוד כמה תלמידי חכמים, וכן בנו את מונסי. כשאני הגעתי למונסי בשנת תשכ"ב, עדין היה מנהג שכל בעלי הבתים, אף שכבר היה להם בית כנסת משלהם, אבל לכלם היה קשר חם עם הישיבה, והיו באים לבקר בה לעתים קרובות. כשבאתי לשם התחלתי לנשם.

והנה הנשמה הטהורה צריכה להגיע לעולמנו השפל, מקום עם 'אור דחוס', מלא טמאה, קשה

לה לנשם, היא כמעט נחנקת.

אומרת התורה הקדושה לאדם: דע לה, אתה מגיע למקום עם הרבה שטיות והבלים – אייפונים, ועוד כל מיני כלוכים. אל תחשב שהכל חלק. זה עולם עם שדה מוקשים, ועליך להלחם ולהיות חזק!

חשיבות ההכנה המקדמת

ממשיך ה"אור החיים": "כי לא יחשב שאין צריך תגברת לנצחון זה, אלא אדרבה, לזו יקרא מלחמה, על דרך אמרם (אבות פ"ד): 'איהו גבור הכובש את יצרו', שאין גבורה גדולה מזו" – הכתוב בא לעורר את האדם לדעת ולהכיר, שביציאתו מהעולם העליון אל עולמנו השפל, עליו להיות מוכן למלחמה כנגד היצר, וידע עוד כי כדי לנצח במלחמה זו נצרכת גבורה גדולה.

לעתים מזמנות אדם נקלע בצורה ספונטנית, ללא כל הודעה מראש, לנפסיו. הדברים אמורים בפרט בנושאי צניעות ושמירת העינים. אין לו הכלים לעמד בנפסיו החד.

לכן, חכם עיניו בראשו! עליו להכניס לעצמו טוב טוב בראש, שדברים מסימים אינם באים בחשבון מבחינתו. אין מצב בעולם שהוא יעשה אותם! יהיה מה שיהיה, מבחינתו הם מחוץ לתחום! בצורה כזאת, יש סכוי שכשיגיעו דברים לכלל מעשה – יצליח במשימה.

אדם צריך להיות ערני. כה יוכל להתכונן טוב יותר לקראת פרענות, שלא תבוא. הבעיה שלנו שהפכנו להיות עצלנים, להסתפק – בכל ענין ונושא – בשטחיות, מבלי להתאמץ ולהגיע לעמקם של דברים. כל כך הרבה אסונות קורים מחסר ערנות, שלמעשה היא חסר אחריות. עשרות מקרים של ילדים שנשכחו ברכב ומצאו את מותם, רחמנא ליצלן, נגרמו מחסרון ערנות. אסון אולם ורסאי [שבו באמצע החתנה קרסה הרצפה ונחד עמה אורחים רבים, והיו שם הרוגים ופצועים, וזאת כתוצאה מחסר אחריות של תכנון המבנה וחסכון בברזל וחסרי בניה], הוכיח גם הוא את התוצאות שנגרמות מחסר ערנות ואחריות. הטכנולוגיה הפכה אותנו לעצלנים! לצערנו הרב גם רופאים לא נכנסים לעמקם של דברים, מה, בדיקת קורה עם הטפול הנכון והראוי להם.

הגמרא אומרת (סוטה מז ע"ב): "משרבו בעלי הנאה – נתעונו הדינים, ונתקלקלו המעשים, ואין נוח בעולם, ופרש רש"י: "שמותו שהם בעלי הנאה, אין מטריחים עצמם לעיין בדיו ובאסור והתר להורות לצבור, ומתוך כך נתקלקלו מעשיהם. וזינו שכן, אין להקב"ה נחת רוח בעולמו, ואין עולמו נוח לו". אם דינים מתעצלים, מסתפקים בשטחיות, ולא נכנסים לעמקם של דברים, אין פלא שהמעשים מקלקלים, ואין להקב"ה נחת רוח בעולמו.

העולם הזה הוא מקום מלחמה. במלחמה צריכים

להיות ערניים ולא להתעצל. במלחמה צריכים להיות דרוכים לקראת כל תרחיש שעלול לפרץ בפתאומיות, ללא כל הודעה מראש. וכשמתכוננים מראש בצורה משקלת – קל יותר להצליח במלחמה.

"כל בנן העולם וקיומו" – אומר ה"אור החיים" הקדוש – תלוי במעשה עם בני ישראל. וכמו שבבנן אי אפשר לסמוך על "בערה", ויש צורך לתכנן מראש את מספר היסודות ואת כמות הברזל שמכניסים, ואם לא יכניסו מספיק ברזל – הבנן יתמוטט, כמו כן בכל הנוגע למעשינו בעולם הזה, לבערה אין ערה, וצריך לעשות את הכל ביסודיות, בערנות, באחריות ובכבוד ראש.

אויבו הגדול של האדם – יצרו הרע

ממשיך ה"אור החיים": "ואמר: 'על איביך, בא להעיר, כי לא מלחמה זו בגבור הלוחם ללכד עיר, וכשיקוץ במלחמה יפנה וילך לעצמו, אלא כאדם הלוחם עם אויבו, שאם יתירשל – יקום עליו והכה, כמו כן אם יתירשל האדם מלחמה את האויב – יקום עליו ויאבדהו מן העולם'."

המלחמה עם היצר הרע אינה מלחמה פשוטה. כשאדם נלחם באויב, צר עליו ימים רבים ולא מצליח להכניעו, הוא פונה לאחור והולך לדרך, ובזה מסתימת המלחמה. לא כן במלחמה עם היצר הרע – שם אי אפשר להחליט שיותר לא נלחמים. ברגע שאדם מרפה מיצרו – היצר קופץ עליו ומבקש לאבדו מן העולם.

על האדם לזכר, אם כן, שהמלחמה הזו שהוא יוצא אליה, היא על "איבך" – אויב תמיד, שעולם לא ירפה ממנו ולא יניח לו לנפשו.

לעולם ירגיו אדם יצר טוב

האויב הגדול והמסכן ביותר לאדם – הוא היצר הרע. לכן אמרו חז"ל (ברכות ה ע"א): "לעולם ירגיו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: 'רגו ואל תחטאו'" – תמיד צריכים להרגיז את היצר הטוב, לעצבן אותו.

למה להרגיז את היצר טוב ולא את היצר הרע?

כי להרגיז את היצר הרע זה מסכן. ההפך, על היצר הרע אמרו (סוטה מז ע"א): "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". אם היצר הרע בא אל האדם ומנסה לפתות אותו לדבר עברה – אל ילך אתו ראש בראש, אלא יאמר לו: 'בסדר חבר, אבל היום אין לי זמן, תבוא מחר...' כשיבוא מחר, יאמר לו שוב: 'התפונתי למחר', וכן על זו הדרך. הרי אם אדם לקח הלוואה מחבר, ובהגיע זמן הפרעון אין לו לשלם, הוא אומר לו: 'מחר אשלם', ולמחרת, כשבא המלוה לבקש את התשלום – שוב דוחה: 'תבוא מחר'. ובכן, אם על הלוואה יכולים לומר מחר – גם ליצר הרע אפשר לומר: לא היום, מחר...

אם ישתדל בכל כחו - יתנהו ה' בידו

ובאמת, בדרך הטבע לא שיה' לנצח את היצר, כמו שאמרו חז"ל (קדושין ל ע"ב): "ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו - אין יכול לו", ולכן - אומר ה'אור החיים" - "מבטיחו הכתוב, שהגם שתקיף הוא היצר מכת האנושי, אף על פי כן יתנהו ה' בידו". הקב"ה מבטיח שאם רק תצא למלחמה באמת - "ונתנו ה' אלקינו בידך". כל מה שאתה צריך לעשות הוא: להתחיל ללכת למלחמה! ברגע שצאת - יש לך הבטחה שתנצח במלחמה.

על בת פרעה כתוב (שמות ב, ה): "ונתשלח את אמתה". היא ראתה את התבה מרחוק, ולא היתה יכולה להגיע אליה, ולכן שלחה את אמתה. מהו "אמתה"? על פי פרוש אחד זו השפחה שלה, ועל פי פרוש אחר זאת אמת ה'ד שלה. היא שלחה את ידה לכוון התבה, והיד נשתרבה והתארכה עוד הרבה אמות, עד שהגיעה לתבה.

שאל האדמו"ר מקוצק זצ"ל: מאחר והיא ראתה שהתבה רחוקה, ואין לה אפשרות להגיע אליה, בשביל מה פשטה את ידה? ותוך, שאדם צריך לעשות כל מה שהוא יכול, אחר כך זה כבר פועל לבד.

אם אדם מתאמץ לעשות כל מה שהוא יכול, בעבודת ה' ובקיום מצוות - יש לו סיעתא דשמיא גדולה, והוא מצליח אפילו למעלה מגדר הטבע. כל אדם שפוקח את עיניו לראות, רואה את זה על כל צעד ושעל.

אדם אחד רצה לכא אל רבי חיים קניבסקי שליט"א כדי ש'ר' חיים יגור תלמה לילד שלו, שהיה לו חלאקה. הבעיה היתה, שהשעה כבר היתה חמש אחר הצהריים, ובשעה הזאת הדלת שם סגורה. אמרתי לו: "נכון, אתה יודע שלא תפגש אותו, אבל בכל זאת תלך. זאת תהיה ההשתדלות שלך". הוא הלך, והתקשר אלי להגיד לי, שמשום מה הם פתחו את הדלת שלא בדרך. הוא נכנס, ורבי חיים גור לילד תלמה.

כל גדול הוא בעבודת ה' - לשאף! עלינו לשאף להגיע לדרגתו של אברהם אבינו, ולומר לעצמנו תמיד: "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". ועם זאת, אדם צריך להיות שמח עם כל פסיק של התקדמות, עם כל הצלחה - קטנה ככל שתהיה.

היצר הרע, שרוצה ליאש ולהפיל אותנו, מנסה לשכנע אותנו בדיק להפך: 'מה פתאם לשאף?! אתה בין כה וכה לא תגיע, אז למה לך סתם לפתח צפיות?!' עם כל ירידה ונפילה הוא מכניס לאדם את המחשבה המיאשת: "אני לא שווה כלום. עוד פעם נסיתי ולא הצלחתי, אין לי סכוי..."

צריך לדעת, שזאת עצת היצר, וכשיודעים שהמחשבות המחלישות האלו הן רק עצת היצר, יש יותר כח להתגונן מפניהן.

יש לנו כחות שהם לא בדרך הטבע. בלי סיעתא דשמיא אנחנו בין כה וכה לא שווים כלום, ועם הסיעתא דשמיא נוכל להגיע בעז"ה למעלות גבוהות מאד. האמת היא, שכל הזמן אנחנו חיים על נסים.

הרע. מרגע זה ואילך - אין ליצר הרע שליטה עלינו! בתשעה באב של שנת תרע"ד באו צעירי ישראל מראדין להפגיד מרבם, ה"חפץ חיים" זצ"ל, לפני גיוסם לצבא. אמר להם ה"חפץ חיים": אם ביום מן הימים תקלעו לצרה כלשהי, תאמרו בלי הפסק את פרשת שמע ישראל עד "ובשעריך", שוב ושוב, בלי הפסק, ודבר זה יגן עליכם בעז"ה. והוא הסביר למה. חז"ל (סוטה כא ע"א) הרי למדנו שהתורה "מגנא ומצלא" - היא מגנה ומצילה את לומדיה. את פסוקי פרשת "שמע ישראל" הרי מבין כל יהודי, ובעת צרה, כשסכנה מרחפת על ראשו, הוא אומר פסוקים אלו בכונה. כלום יש דבר גדול מזה?

יאמר: "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד..." רגע, שמעתי או לא שמעתי? עוד לא שמעתי? אז תקשיב - "שמע ישראל, ה' אלקינו ה' אחד!" אדם כזה צדיק, שגם לומד תורה וגם מקבל על עצמו על מלכות שמים - מבטח לו שהקב"ה יצילהו.

אם כן, קריאת שמע, קבלת על מלכות שמים - היא דרך נוספת להרגיז את היצר הטוב על היצר הרע.

זכור לו יום המיתה

מסימת הגמרא: "אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יזכר לו יום המיתה".

ביום המיתה עתיד אדם לתן דין וחשבון על כל מפעליו. אין תכמות, היום הזה מגיע, ולפעמים הוא מגיע בחטף, ללא הכנה מקדמת.

יש כאלה שאומרים: 'לא אכפת לי למות, מה כבר יכול לקרות לי'. אלו דברי הבלי! הם הרי עברו עברות רבות בימי חייהם. כלום יודעים הם כמה עתידים הם לשלם על כל עברה? הנס הגדול הוא שיש לנו דרכים למחוק עברות - על ידי תשובה או על ידי העברה על המדות ["כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו" (ראש השנה יז ע"א)].

לפי השכר שמשלמים על כל מצוה - יכולים אנו להבין כמה משלמים על כל עברה. הרי חז"ל (קדושין לט ע"ב) למדנו כי "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", משום שכל חלא דעלמא לא יספיק לשלם שכרה של מצוה אחת, ואם כן גם התשלום והענש על עברה הנו גדול ועצום.

ואביא לכם ראיה נפלאה. ישנן שלש עברות שהן ביהרג ואל יעבר, ושאר עברות, הדין הוא שיעבר ואל יהרג. אבל אם יבואו לאדם ויאמרו עליו: או שאתה עובר על מצוות לא תעשה או תתן את כל כספך - הוא חייב לתת אפילו את כל רכושו. אם יש לו אף דולר - חייב לתת אף, אם יש לו מיליון - חייב לתת מיליון. הכל בכדי שלא לעבר עברה אחת. "בכל מאדך" - את כל כספך הנך מחייב לתת עבור מצוה אחת.

והרי ברור שאם המצוה לא היתה שווה את הסכום הזה - הקב"ה, שהוא ישר, לא היה מצוה עלינו לשלמו. בהכרח, אפוא, שמצוות לא תעשה אחת שווה כל הון דעלמא, ולכן עבור קיומה מחייב לתת אפילו את כל רכושו!

כשאדם מבין זאת - הזכרת יום המיתה ודאי תעזור אותו להתחזק בקיום מצוות התורה, וכך יגבר על רצונו לחטא וינצח במלחמת היצר.

ה"חפץ חיים" זצ"ל היה רגיל לספר על חנות שהיה תלוי בה שלט: "היום בכסף, מחר בחנם". בא בן אדם ביום ראשון, ואמר לו המוכר: 'אתה רואה? כתוב שהיום בכסף ומחר בחנם, היום עליך לשלם!' יצא הקונה מן החנות ושבו למחרת. פנה אל המוכר ואמר: 'הייתי כאן אתמול, ואמרת לי שמחר אקבל בחנם'. אומר לו המוכר: 'אינני יודע, תסתכל מה כתוב על השלט: היום בכסף מחר בחנם...'.

אם כן, אין תועלת מלהרגיז את היצר הרע, אבל את היצר הטוב צריכים להרגיז - "לעולם ירגיז אדם יצר טוב. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסק בתורה".

איך מרגיזים את היצר הטוב?

הדבר הראשון שהיצר הרע רוצה הוא - לבטל את האדם מתורה, לכן צריכים לתת תמריצים ללמוד התורה. כך כתוב ברמב"ם, שכשהוא ילד מותר לו להבטיח לו מתנות כדי שילמד. למשל, להבטיח לילד שאם ישנן בעל פה כך וכך פרקי משניות - יקבל כך וכך. כל הזמן לתת תמריצים ללמוד.

אנחנו רואים שצורה זו של נתינת תמריצים ללומדים חוללה מהפכות. יש מפעל הש"ס של האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל. הוא בנה כמה וכמה מסלולים: יש מסלול של שבעים דף לחדש, כך שבתוך שלש שנים גומרים את הש"ס. יש מסלול של שלשים דף לחדש, ומסלול של עשרים דף, ועל כל מבחן מקבלים מלגות, ובזכות זה התחילו אנשים רבים ללמוד תורה.

אבל היצר הטוב, כשרואה את הדברים הללו - הוא מתרגז. קשה לו לראות שלומדים עבור תמריצים. אומרים חז"ל: אין דבר, מותר להרגיז אותו! את היצר הרע מסכן להרגיז, אבל את היצר הטוב צריכים להרגיז. הוא כביכול מטיח באדם: 'מה, רק בשביל תמריצים טוב לך ללמוד? נראה אותך לומד ללא תמריצים!' והאדם משיב לו: 'אני לוקח את התמריצים, כי אני צריך לתת משהו גם ליצר הרע, שישב בשקט ולא יפרע לי ללמוד, אבל באמת אני לומד לשם שמים, למען הקב"ה. אני רוצה לדעת, רוצה להתקדם!'.

זה הדבר ראשון - למוד תורה.

קריאת שמע - קבלת על מלכות שמים

ממשיכה הגמרא: "אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יקרא קריאת שמע". יש לנו מצוה לקרא פעמים ביום קריאת שמע, שענינה קבלת על מלכות שמים.

אדם אומר לקב"ה: רבוננו של עולם, אני מתחייב לשמע בקולך, מה שתגיד לי - אעשה, באש ובמים, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אני שלך, אבא שבשמים, ואעשה כל אשר תצוה עלי. אם תאמר לי להקריב את עצמי, ולמסור את חיי למענה - אני מוכן! בן אדם כזה, לא יוכל לחמוק גם מקיום הצווי "ודברת בם" - ללמוד תורה, כמענה שקשה לו, הוא מתעצל קצת. אין כזה דבר! קבלת עליך על מלכות שמים - עליך להתחיל ללמוד תורה בהתמדה!

אבל בקריאת שמע יש עוד דבר נפלא. ברגע שאדם זוכר מי בעל הבית על העולם - הוא מתירא מהקב"ה בלבד, ולא מאף אחד אחר, גם לא מהיצר

הפצת ספרים בבתי כנסת
י. בלוי
 עד הבית

הפצת ספרים **י. בלוי** באתר bloy.co.il
 להזמנות במייל bloyseforim@gmail.com
 מוקד ההזמנות בטלפון או בוואטסאפ 054-8564033
 בין השעות 7:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

אוצה החידות והידועות לפרשת כי תצא

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה: כיצד יתכן שהתחילו להכות את האדם והוא בריא ויש בכוחו לסבול את כל המכות, ומיד מפסיקן להלקותו, מחמת דבר שקרה לו (לא חולי או כאב וכדו').

תשובה: האור שמח הלכות ממרים (פ"ד ה"ג) כתב שאם ב"ד רואים שהאדם הזה יקבל מלקות עד מות ולא יקיים את המצוה, בזה אין ב"ד מלקין אותו כלל ואפילו הוא בריא.

חידה: מהיכן בפרשה זו נלמד שצריך לעמוד בפני תלמידי חכמים.

תשובה: ממסכת מכות אמרין על הא דכתיב ארבעים יכנו אמרו חז"ל כמה טפשים רוב האנשים שעומדים בפני ספר תורה ואינם עומדים בפני אדם גדול, שכן בספר תורה כתוב ארבעים יכנו ובאו חכמים וגרעו מכה אחת ואמרו שלוקה ל"ט מלקות. הרי מכאן שצריך לעמוד בפני תלמידי חכמים שבלי התלמידי חכמים הרי הס"ת הוא כספר החתום.

חידה: איזה דבר אסור לאדם למכור ואם מכר השני לא קונה.

תשובה: מכירת יפת תואר. ראה רמב"ם הלכות מלכים פרק ח הלכה ו וצריכה להמתין שלשה חדשים, חדש של ב בכיה ושני חדשים אחריו, ונושאה בכתובה וקידושין, אם לא חפץ בה משלחה לנפשה, ואם מכרה עובר בלא תעשה שנאמר ומכר לא תמכרנה בכסף, [ואם מכרה] אינה מכורה ומחזיר הדמים, וכן אם כבשה אחר שנבעלה לשם שפחה משישתמש בה עובר בלא תעשה, שנאמר לא תתעמר בה שלא ישתמש בה.

חידה: [מהגר"א נבוצל שליט"א] כיצד יכול להיות שאדם חייב מיתה וע"י שמישהו יזמר שירות ותשבחות הלה ייפטר ממיתה.

תשובה: אצל בן סורר ומורה שאם באכילתו משהו יאמר שירות ותשבחות נהפך לסעודת מצוה ואינו נהרג.

חידה: ברמב"ם כתוב שלא מברכים ברכה על מים אחרונים כי זה מפני הסכנה, ולא מברכים ברכה על מצוה שנעשית בגלל סכנה, איזה מצוה אחרת (בפרשה) שהיא מחמת סכנה מברכין עליה ומאי שנא.

תשובה: במצות מעקה המוזכרת בפרשת כי תצא שנעשית בגלל סכנה ומברכין עליה, והפמ"ג בפתחה להל' נטילת ידים כתב דמעקה אע"פ שהוא משום סכנה אינו בבירור שמא יארע שיפול הנופל והוי מ"ע מה"ת משו"ה מברכין עליה משא"כ במים אחרונים דשכיח וברי היזקא. ועוד תירץ דעל דבר שתקנתו משום סכנה אם הוא מה"ת מברכין עליו ולכן מברכין על מעקה, משא"כ מים אחרונים שמצוותו מדרבנן ותקנתו משום סכנה אין מברכין על נטילתו ברכה. ובספר ברכת אברהם לרבי אברהם מטרויש הובא בספר מלאכת הקודש (פ' כי תצא) כתב דיש הפרש בין העושה מעקה שעושה בכדי להנצל מהסכנה העתידה לבוא, שבזה תקנו ברכה, לנוטל מים אחרונים שהוא להוציא רוח הרעה שנמצא בו עתה וזה דומה יותר ללא שאל תשים דמים בביתך, ובשו"ת לבושי מרדכי (סי' ג) תירץ ע"פ הגר"א דאין מברכין על מים אחרונים משום דאין מברכין על הפורענות, דהיינו מלח סדומית, משא"כ מצות מעקה אין זה פורענות, אלא היא מישוב העולם ולכך מברכין. ויש מתרצים עפ"ד החזו"א (ח"מ ליקוטים סי' יט) שבית בלא מעקה אינו נחשב למכשול כסולם רעוע כיון שהכל נזהרין בו, ורק חידשה התורה לבנות מעקה, אתי שפיר שמברכין על מצות מעקה. ובספר שירת דוד כתב ליישב ע"פ דאיתא בשבת (לב ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והתורה קראו נופל, אלא שמגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב. הרי שעיקר תכלית המצוה לא הוי משום הצלת הניזק, שהוא ראוי להיות ניזק בלא"ה, אלא דהוי בשבילנו שלא ייגרם ההיזק על ידינו, ולכן שפיר יש לברך שקדשנו במצוה זו שלא נגרם נזק אפילו למי שיזוק בלא"ה.

האם טיין לאסור דבר המפורש בתורה להיתר.

חידה: כ' הט"ז או"ח תקפה ה' שדבר המפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסרו, וצ"ע משני פסוקים המפורשים בפרשה דמוכח להדיא שלא כיסוד זה, היכן מוכח זאת, ואיך ניתן ליישבם.

תשובה: א. פת עכו"ם, על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים, איך היה מותר לגזור על פת עכו"ם ומפורש בתורה להיתר.

ב. הלואה לנכרי בריבית- רבנן אוסרים בב"מ, והרי מפורש בתורה להיתר לנכרי תשיך וגו'.

חידה: בפרק לדוד ה' אורי וישעי שאנו אומרים כל יום איזה אות לא מזכרת בו כלל ומדוע. כמו"כ ישנו דבר בפרק זה שאינו בשום מקום אחר בתנ"ך ומדוע.

תשובה. אות ג' לא נזכר במזמור לדוד ה' אורי. וכתב בספר אמרי חן (סי' ב) הטעם מפני שאות ג' מסמלת גמ"ח וכדאיתא בפרק הבונה (שבת קד ע"א), ודוד המלך בא לרמז לנו דהעיקר הוא שבתי בבית ה' ולימוד התורה הוא בתחילה ואח"כ לגמול חסד. ובפרק זה יש תיבת "לולא" שהיא היחידה בכל התנ"ך שיש בה נקודות גם למטה מתחת לתיבה, והוא להורות לנו להפוך את המילה ולקוראה מסופה עד תחילתה כדי לדרוש אותה, והיינו תיבת "לולא" לקוראה "אלול".

מצוות שטכן אריכות ימים

חידה. כמה מצוות בתורה מפורש עליהם השכר של אריכות ימים, (ואחת מהם בפרשה), ומדוע דווקא במצוה זו יש שכר של אריכות ימים, יותר מכל המצוות.

תשובה. כבוד אב ואם, שילוח הקן בפרשה. וכתוב בספר אורות הגר"א שהטעם שנאמר אריכות ימים בשני דברים הללו, לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מידות הפוכות, דהיינו מדת הרחמים ומדת האכזריות, לפי כשהאדם נוהג במדה אחת אינו מוכרח לומר שהוא צדיק אלא יש לומר שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שתי מידות הפוכות אז מוכח שהוא צדיק, לכך נתן הקב"ה לישראל מצוה של רחמנות שהוא כבוד אב ואם, ושוב נתן להם מצוה של אכזריות דהיינו שילוח הקן שהוא אכזריות גדולה שנוטל הבנים ומשלח האם, ולפעמים כשמשלח האם הולכת מחמת צער וטובעת במים א"כ הוא בוודאי אכזריות. לכך כתיב בשתי מצוות אלו אריכות ימים לפי שבשתי מדות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב. ויש עוד מצוות מפורשות בתורה כגון מצות מזוזה, ומצוה לצדק המאזנים והמשקולות והמדות יפה יפה.

חידה. היכן רמזו בפרשה שגר שנתגייר כקטן שנולד.

תשובה. בבעל הטורים (פכ"ד פסוק יז) כתב לא תטה משפט גר יתום. ולא אמר גר ויתום, לומר לך גר שנתגייר כתינוק שנולד דמי.

חידה. היכן יש רמז בפרשה לאיסור לשון הרע. (אין הכוונה לפסוקים המפורשים בזכור את אשר עשה למרים).

תשובה. ונשמרת מכל דבר רע, מכל דיבור רע (ספרי, הובא ברמב"ן). ובכתובות (ה ע"ב) אזהרה ללשון הרע. וראה בביאור הדבר במשך חכמה.

חידה. מי שנאבד לו סכום כסף גדול ולא היה בזה סימן ומצא את זה עני בן טובים והריח מזה הרבה כסף לכל מחסורו, האם האדם מקבל שכר בשמים שבגללו העני הריח או לא.

תשובה. לא תשוב לקחתו וגו' אמר רבי אלעזר בן עזריה מנין למאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה תלמוד לומר לגר ליתום ולאלמנה יהיה, והלא דברים קל וחומר אם מי שלא נתכוון לזכות וזכה מעלה עליו הכתוב כאילו זכה המתכוון לזכות וזכה על אחת כמה וכמה (ספרי). וראה בעלון כאיל תערוג למוהרי"ל שטיינמן

חידה. מהיכן יש ללמוד שאין לעשות קנאה ותחרות בין בעלי חיים.

תשובה. לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו, עיין אבן עזרא. ובמדת הקנאה ישנם מצבים שאדם מדמין שלחבירו יש כל טוב והוא מקנא בו ודומה קנאתו לקנאת החמור. וכתב החזקוני בטעם לא תחרוש בשור ובחמור לפי שהשור מעלה גרה תמיד ואוכל והחמור אינו מעלה גרה נמצא שזה אוכל וזה מתענה וזה צער בעלי חיים. וכ"כ בבעה"ט ובבעלי תוס' שאין החמור רואה שיש אבוס מלא וכל מה שהוא רואה שהשור מעלה גרה ונדמה לו לפי עיניו - עיני החמור, שלהשור יש הרבה אוכל, ולו אין, וכבר הוא מצטער על זה, יוצא שהוא מצטער בחינם, כך האדם נדמה שלחבירו יש הרבה דברים והוא מצטער שלו אין, והאמת שטעות הוא כי גם לחבירו אין יותר ממנו. אבל לבעלי חיים אסור לעשות פעולה זו של קנאה ותחרות משום צער בעלי חיים

חידה. מהיכן יש ללמוד מפרשתינו שאסור להזניח אפילו כאלו שהטאו ויש להשתדל אפילו בעבורם שלא יוסיפו להתדרדר.

תשובה. בזוהר חדש בפרשתן כתוב כי תצא למלחמה על אויביך דא איהו יצר הרע דאנן צריכינן למפק לקבליה במילין דאורייתא ולקטרגא ליה שאנחנו נלחמים כנגדו בדברי תורה כדאיתא בקידושין בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, וכדין יתמסר בידא דבר נש כמה דאתמר, ונתנו ה' אלקיך בידך ושבת שביו, ותזכה ונתנו ה' אלקיך בידך ותזכה בכל מה שלקח ממך היצה"ר. וכו' וכתוב והבאתה אל תוך ביתך, דאתרכת מתמן ושפחה כי תירש גבירתה וכבר אוקמינא מילין כי יש להביא את הנשמה ולהחזירה אל הגוף שנתגרשה משם

בעוונותיך, ולהשתדל עבורם שיחזירו לדרך הטובה ושלא יוסיפו להתדרדר.

חידה. מהיכן הזינן שעיקר עניין מלקות שלוקה כל המחוייב מלקות הוא הבזיונות ולא הכאבים של המלקות.
תשובה. ונקלה אחיך לעיניך. ונקלה אחיך לעיניך, מיכן אמרו נתקלקל בין ברעי בין במים פטור רבי יהודה אומר האיש ברעי והאשה במים. (ספרי)

חידה. היכי תמצי שגירש אשתו ונשאת לאחר ומותר לו להחזירה (לא היה תנאי בקידושין)?
תשובה. א] בירושלמי קידושין פ"א ה"א איתא דבן נח שגירש את אשתו ונתגייר מותר להחזירה ואין איסור מחזיר גרושתו. וביאר הפני משה דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וגירושי גיתן לאו כלום הוא. ועיין בקונטרס הביאורים שהביא עוד ראיות לגדר זה דחשיב כגופא אחרינא.
ב] - י"ל דהיתה קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה, ומיאנה, ונשאת לאחר, ונתגרשה ממנו. יכול בעלה הראשון לחזור ולנושאה. כי הנישואין הראשונים נעקרו למפרע. וכאילו לא היתה נשואה לו כלל.

חידה. איזה אדומי מותר לתעב?
תשובה. בחינוך איתא (תקסב) שלא להרחיק זרע עשו אחר שיתגירו, והיינו דאיסור לתעב אדומי הוא רק לאחר גירות, ולפני גירות ליכא איסור לתעב אדומי. והנצי"ב כתב דאומי הם רק אומה הדרה בארץ שעיר הוא אדום, ודעת היעב"ץ בשאלת יעב"ץ (ח"א סי' מו) שיש לחוש גם בגר הבא מארץ איטליה שמא הוא אדומי מלבוא בקהל עד דור שלישי מגזירת לא לתעב אדומי.

חידה. היכי תמצי שאדם נושא מצרית (לא מדור שלישי ואילך) ואינו עובר על העשה של דור שלישי ולא ראשון ושני?
תשובה. מהא דמצינו שנשא שלמה את בת פרעה, וביארו המפרשים דלא היה בחיתון ממש אלא היתה פלגש. וכן דעת המקנה בסוף קידושין בדפלגש מותר לקחת מצרית. ובדעת זקנים מבעלי התוספות כתב דהא שנשא אברהם את קטורה אע"ג דישאל אסור במצרית, או מכיון דגר הוא וגר מותר במצרית, ובמדרש איתא על פי הדיבור עשה. וראה מש"כ הר' חיים פלטיאל ז"ל דברים (כג ט) על הכתוב "בנים אשר יולדו להם דור שלישי", דהקשה וא"ת אברהם אבינו שקיים כל התורה היאך נשא מצרית ראשונה וא"ת קודם מתן תורה היה הלא גם יעקב נשא קודם מתן תורה ואפי' הכי אמרין פרק ערבי פסחים כשיתנו כוס ליעקב לברך יאמר איני מברך שנשאתי שתי אחיות שעתידיה תורה לאסור, ואף על פי דזה עצמו לא היה רק מפני מראית העין דהא גירות היו ואין להם חיים כי היכי דאמר שאר האם יוציא שאר האב יקיים. ותירץ מהר"ח דאברהם אבינו גר היה ואמרין בקהל השם לא יבא, הא בקהל גרים יבא.

חידה. היכי תמצי שאדם קידש אשת איש ואעפ"כ תפסי קידושין (והקידושין הראשונים לא היו בתנאי ולא בלאחר ל' וכי"ב) שני היכי תמצי?

תשובה. א] אשת חרש שנתקדשה לפקח בלי גט מהראשון, הרי קדושי הפקח תופסים בה מן התורה, משום דקדושי חרש תופסים רק מדרבנן. ואופן נוסף אם פקח קידש חרשת ובא פיקח אחר וקידשה, הרי קידושי שניהם תופסים בה מדרבנן. ובירושלמי איתא אופן נוסף כשייבם בטעות מן הנישואין דא"צ גט. וכן הובא ברמ"א דאם אשת אח הייתה אשת היבם אשת אחיו נשואה לו, מותרת גם לחזור לבעלה.
ב] - בקידש קטנה יתומה, ובא אחר וקידשה. ואח"כ מיאנה בראשון. הרי דפקעי קידושי ראשון ללא גט, והיא נשואה לשני.
ג] - בשפחה של שני שותפין. והאחד שיחרר חלקו, ובא אחד וקדשה, דתפסו הקידושין בחציה. ואח"כ שיחרר השני חציו, ובא אחר וקידשה, דתפסי קידושין בחציה השני, אעפ"י שלא נתן הראשון גט על חציו.

חידה. מצות נקי יהיה לביתו שנה אחת האם בשנת העיבור הוי י"ג חודש?

תשובה. - י"ל דלכאורה מסתברא, דכמו דלשאר הענינים חודש העיבור שייך לשנה, והרי היא שנה של י"ג חדשים כן גם לענין "נקי יהיה לביתו". דהנה לגבי נדרים, איתא במשנה מסכת נדרים (פ"ח מ"ה) "קונם יין שאיני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה". ולגבי שכירות איתא במשנה מסכת בבא מציעא (פ"ח מ"ח) "המשכיר בית לחבירו לשנה נתעברה השנה נתעברה לשוכר".
וראה בשדי חמד (מערכת נ' כלל נב) הביא שנסתפק בזה בספר אהלי יהודה אם חודש העיבור בכלל שנה ראשונה, וכתב ולפי דברי החינוך שכתב הטעם שגזר עלינו ה' שנשב עם האשה המיוחדת לנו לקיים זרע שנה שלימה משנשאה כדי להרגיל הטבע עמה ולהדביק הרצון אצלה ולהכניס ציורה וכל פעלה בלב עד שיבא אצל הטבע וכו', נראה מזה דסגי ב"ב חודש. וכן מבואר בזוה"ק (פ' תצא) פקודא דא חתן למחדי באתתיה שתא חדא דכתיב נקי יהיה לביתו שנה אחת, ואינון תריסר ירחין אינון מדילה דהא שנה איהי כלה ולית כלה בר בריסר ירחין וכו', וכ"כ האדמו"ר מקלויזנבורג בשו"ת דברי יציב, והביא מבעה"ט שכתב ושמח את אשתו מנין ימים של ושמח וכו' שהם כל ימות השנה חוץ מיוה"כ. והיינו שנ"ד ימים, והוא י"ב חודש. אולם החת"ס בתשובותיו (אבן העזר סי' קיט) כתב דילפינן מהא דכתיב בבתי

ערי חומה (ערכין לא ע"ב) דשנה ועיבורה בכלל. וכדעת שו"ת כנסת יחזקאל (אהע"ז סי' סב) וכ"ד האדר"ת הובא בספר השלמה על מנחת חינוך (מצוה תקפב). והגר"ח קנייבסקי מהא דאמרינן בגמרא (כתובות ח ע"א) שמברכין שהשמחה במעונו עד תריסר ירחי שתא, וסימן לדבר נקי יהיה לביתו שנה אחת, ואמרינן בגמרא דכל מקום שאמרו י"ב חודש אין חודש העיבור בכלל.

חידה. מי היה בן של יפת תאר?

תשובה. א] הנה י"ל "אבשלום", כדאיתא בזוהר ויקרא פרשת ויקרא מאמר או הודע אליו חטאתו (אות תח), "א"ל, אנא שמענא, דוד חטא בבת שבע סתם. אמר קב"ה, ליתי ברא דבת אל נכר, וינקום נוקמתא, ומאן איהו. דא אבשלום, דברה דיפת תואר הוה, מקרבא. מכאן אוליפנא, מאן דנטיל אתתא דא בקרבא, וחמיד בה, לסוף נפיק מנה בן סורר ומורה. מ"ט בגין דעד כען, לא פסקא מנה זוהמא, והא אוקמוה", ע"כ.

ב] במדרש איתא שיוסף היה בנה של רחל שהיא היתה יפת תאר.

חידה. היכי תמצוי שאדם רואה אבידת רבו ואבידה של אדם אחר (לא אביו) וצריך להקדים את האבידה של האדם השני?

תשובה. ברע"א כתב בשם ספר חסידים שאם היה אחר משלם שכר לרב, הרי אבידת אותו אדם ששילם קודמת לאבידת הרב. וראה מש"כ הרמ"א ז"ל (יו"ד רמב לד) בשם ספר חסידים, די"א דהא דרבו קודם לאביו היינו שלומד עמו בחנם, אבל אם אביו שוכר לו רבי ומלמדו, אביו קודם לכל דבר. וסיים ע"ז הרמ"א ז"ל "וכן נראה לי עיקר", ע"כ.

חידה. היכי תמצוי אדם בר חיובא שמוזהר על עבירה ואעפ"כ אינו לוקה ואף אם עבר במזיד (לחד מ"ד)?

תשובה. א] בלאו דלפני עור מצינו שמוזהר על כך ואעפ"כ שעבר במזיד אינו לוקה, כיון דיכול להתקיים אף בלא מעשה, ובדבר שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

ב]- י"ל לאו הבא מכלל עשה, דאין לוקין עליו, משום דהוה כעשה, כמבואר בפסחים (מא ב), מכות (יח ב), זבחים (לד א), ועוד. ויעוין רמב"ם ז"ל (איסור"מ פ"ג ה"ח, ופ"ה ה"ו ותורמות פ"ז ה"ג), ועוד. ונאמרו בו הרבה טעמים. לפי הרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש (מכות פ"ג מ"א), לפי שלא נאמר בו לאו בפירוש. ולפי היד מלאכי (סי' שעב), שמכך שהוציא הכתוב את האיסור בלשון עשה, שלא כשאר לאוים שבתורה, למדנו שהעובר עליו כעובר על עשה. ולפי בית האוצר (ח"א כלל מ), ורי"פ פרלא ז"ל לרס"ג ז"ל (ל"ת רסד), שכיון שלא נאמרה בו אזהרה מפורשת אין הוא דומה ללאו של חסימה שנאמרה בו אזהרה מפורשת. ואין לוקים אלא על לאו הדומה ללאו של חסימה.

חידה.. היכי תמצוי גט שנכתב לשמה ע"י ישראל וכתוב בגט כל מה שצריך ואעפ"כ הגט פסול לחלק מהפוסקים?

תשובה. א] הגט שנכתב לשמה וכתב על הכתב שלה לשמה דיש פוסקים דס"ל דלא מהני להכשירו. ועי' בה"ל סי' לב.

ב] - י"ל גט שנכתב כדינו ונתאחר זמן הניתנה. כמש"כ במרכבת המשנה (חעלמא) הלכות גירושין (פ"א הכ"ה).

ג]- עוד י"ל אם לא היה שליחות מהבעל. דהתוס' גיטין (ט ב ד"ה אף על פי), והרמב"ן ז"ל (כ א בשם רש"י ז"ל), רא"ש ז"ל (פ"ב סי' כה בשם ר"י), טור (קכ וקכג בשם רמ"ה ז"ל), שו"ע (קכ א) שהבעל או שלוחו יכתוב, ועל ידי ציווי הבעל נעשה הסופר שלוחו לכתוב את הגט, שנאמר: וכתב, ופשוטו של מקרא מוסב על הבעל, שצריך שיכתבנו הוא או שלוחו, ששלוחו של אדם כמותו, ולפיכך צריך שהסופר יהיה בר שליחות, וגט שנכתב בלי ציווי הבעל הוא בטל מן התורה, ואף אם האשה עצמה כתבה את גיטה לשמה בלי ציווי הבעל לכתבו אינו גט כלל. יעוי"ש, ונושאי כלי הטור והשו"ע.

חידה.. היכי תמצוי שתופסים קידושין בא"א?

תשובה. א] אשת חרש שנתקדשה לפקח בלי גט מהראשון, הרי קדושי הפקח תופסים בה מן התורה, משום דקדושי חרש תופסים רק מדרבנן.

ב] ואופן נוסף אם פקח קידש חרשת ובא פיקח אחר וקידשה, הרי קידושי שניהם תופסים בה מדרבנן. ובירושלמי איתא אופן נוסף כשייבם בטעות מן הנישואין דא"צ גט. וכן הובא ברמ"א דאם אשת אח הייתה אשת היבם אשת אחיו נשואה לו, מותרת גם לחזור לבעלה. וכנ"ל בתשובה ד'.

י"ל כדאיתא במשנה מסכת קידושין (פ"ג מ"א) "וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה בתוך שלשים מקודשת לשני".

לקראת שבת מלכתא

dirshu@dirshu.co.il | לקבלת הגליון למייל:

תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה'

גליון מס' 238

פנינים לפרשת כי תצא

פעם מסרתי הרצאה בנתיבות, ובאמצעה קם אחד הנוכחים והחל לצעוק לעברי, שכל הדברים שאני אומר הם שטויות, ועוד כל מיני אמירות לא ראויות. הנוכחים באולם כמעט ורצו 'לקרוע אותו לגזרים', אבל אני אמרתי לו שיבוא לשבת לידי...

הגאון רבי ראובן אלבז שליט"א, על החזרת השבי שביד היצר

יתרה מזו, כאשר יהודי זוכה להכיר את בוראו על ידך - כל מצווה שהוא מקים נזקפת גם לזכותך, וכך אתה משיב לעצמך את השבי ששבה ממך היצר הרע.

אם אדם שבעצמו היה רחוק, זוכה להתעורר ולהתקרב ולקבל עליו עול תורה ומצוות, פונה למכריו מן העבר או ליהודים רחוקים אחרים, ומטעים גם אותם מן הדרך החדשה שהוא הולך בה, ואותם יהודים מתקרבים גם הם בזכותו, ומתחילים לשמור תורה ומצוות - על ידי המצוות שהם מקיימים מתמלא חסרונו האישי, והשנים הבאות עליהם לטובה, שבהן הם חיים כיהודים יראי שמים - משלימות את שנות העבר שלו, הריקניות ממצוות ומעשים טובים.

הקושי הגדול ביותר הניצב בפני יהודי, כאשר הוא מגלה כי התורה אמת, הוא חוסר היכולת להשלים עם כך שכל החיים שחי עד כה היו לריק.

הקושי הזה גובר, ככל שהאדם מובגר יותר. אם הוא בן חמישים, למשל, הרי בהכירו את האמת, הוא מגלה כי איבד את כל השנים שחלפו עד כה. הן נותרו ריקות, ללא תפלין, ללא ציצית, ללא ברכת המזון, ללא שבת וללא לימוד תורה. זהו קושי שאין כמוהו, להגיע להכרה זו, שכל שנותיו עד כה בוזבו לריק ולהבל.

כיצד יוכל לכבוש ולנצח את היצר, המונע ממנו לשוב לדרך האמת בטענה זו?

אומרת התורה בתחילת הפרשה (כא, י): "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוך בידך ושבית שביו". התורה מדברת כאן על מלחמת היצר, ואומרת: "ושבית שביו".

האם אפשר לקחת את היצר הרע בשבי? מדוע לא אמרה התורה 'ושבית אותו' אלא "ושבית שביו"?

אלא, שאין מציאות כזו לקחת את היצר הרע בשבי, הוא תמיד יישאר בתפקידו כימים ימימה. אבל אפשר ליטול ממנו חזרה את מה שהוא לקח מאתנו בשבי. הוא לקח בשבי ימים ושנים, שבתות וחגים, את מצוות התורה הרבות, כל זה נמצא בשבי אצל היצר הרע. אומר הקב"ה לאדם: אם רצונך להחזיר לעצמך את כל מה שהיצר הרע לקח ממך בשבי, יש ביכולתך לעשות זאת. אם תלחם ביצר הרע ותאיבק בו, לא רק שאתה בן את הכוחות לנצחו ולהכריעו, אלא גם את כל מה ששבה ממך - תוכל להשיב לעצמך בחזרה!

הנוכחים ליטול את ידיהם לסעודת מצווה. כאשר ישבו סביב השולחן וסעדו את לבם, התעניינו האורחים איזו סעודת מצווה היא זו, האם של סיום מסכת? או אולי רוצה בעל הבית לברך 'הגומל' וזוהי סעודת הודיה? להפתעתם, השיב היהודי כי הסעודה היא לכבוד המצווה שהוא עומד לקיים: מצוות "השב תשיבם". הוא נטל את השרשרת שמצא, אמר בהתרגשות את הפסוק: "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו..." והשיב את האבידה לבעליה. אם כך שמח האדם בהשבת אבידה גשמית, כמה עליו לשמוח אם הוא זוכה להשיב אבידה רוחנית - בן רחוק, לאביו שבשמיים!

מהפכה בקיבוץ המרוחק מדת

מי שמכיר את ההיסטוריה של קיבוץ 'עין חרוד', יודע כי הקיבוץ היה תמיד סמל של עקירת הדת. ה' ירחם. סיפרתי פעם על הקיבוץ, ולמחרת הגעתי לכותל המערבי. קיימו שם תפילה, והנה מצטרף אלינו יהודי עם זקן ופאות, ואני שואל אותו: "מאין אתה?" והלה מספר לי שהוא גר בקיבוץ 'עין חרוד', שם הוא גבאי של מניין המתקיים בהנף החמה. הוא מוסיף ומספר, כי הם הקימו שם מאפייה של מצות יד לפסח בהשגחת הבד"ץ. גביר אחד תרם שני מיליון שקל, כדי לספק מצות יד לכל קיבוצי הסביבה, וכל קיבוץ שירצה - יבוא תלמיד חכם ויערוך להם את הסדר. אכן מהפיכה של ממש!

בחסדי שמיים, בשנים האחרונות מורגשת התעוררות גדולה בעם ישראל, ועשרות אלפי אנשים ומשפחות מבקשים לשוב. שאלות כמו: לאן הגענו? להיכן נעלמו החינוך והמורשת שלנו? ומה יהא על ילדינו? - מציקות ליהודים רבים, והם מחפשים מי שיעזור להם להיחלץ ממעבה היער החשוך, ולשוב אל דרך המלך - לתורה, לשבת, לתפילה ולצניעות.

יחד עם השמחה הגדולה שמרגיש כל יהודי שומר תורה ומצוות, לנוכח תנועת התשובה ההולכת וגדלה מול עינינו, אל לנו לשכוח חלילה את אלה שנותרו מאחור, ולחפש דרכים כיצד להשיבם.

הילדים ששבו בעקבות הוריהם

לפני כמה עשרות שנים, היה מעשה במשפחה אחת שבני הזוג היו מורים באילת. הם למדו בבתי ספר חילוניים, ומישהו סיפר להם שמתקיים כינוס במלון בעיר, ומגיעים מרצים המדברים בנושאי יהדות. הם הגיעו להרצאות, התרשמו וקבלו על עצמם עול מלכות שמיים.

הם היו מגיעים אלי לירושלים לשבתות, אבל היו בוכים בכי תמרורים. היו להם שני ילדים, בן ובת. הבן היה כבר בן שש-עשרה, והבת בגיל ארבע-עשרה, ושניהם סרבו לשנות את הדרך והמשיכו בחייהם החילוניים.

אמרתי להם שלא יטיפו להם מוסר, אלא ישאירם בבית וירעיפו עליהם אהבה. "וכי מה הילדים אשמים?", אמרתי להורים, "הרי זה החינוך שאתם עצמכם נתתם להם!"

כמה נשמות שבויות בידיו של היצר הרע! אני רואה צעירים, בניו של השי"ת, שהיצר הרע משחק בהם ולוקח בשבי את נשמותיהם. נשמות קדושות. הגיעו כבר כמעט למ"ט שערי טומאה. אבל הם מחפשים את הקב"ה.

הם מגיעים לכאן כמו טיפות של גשמים, ומחפשים את האור בחיים. אחינו בשרנו, הנמצאים בשבי היצר, נשמותיהם זועקות: 'החזירו אותנו! השיבו אותנו למקומות של היהדות, של התורה והמצוות!'. לו היינו שומעים את זעקות הנשמות הללו, מתל-אביב או מעין חרוד, לא היינו יכולים להמשיך בשגרת ימינו...

יש בצפון קיבוץ בשם 'מזרע'. בקיבוץ הזה מגדלים, רחמנא ליצלן, 'דבר אחר'. והנה, אחד מבני הקיבוץ הזה, הגיע אלינו בדרך-לא-דרך לשבת, ולאחר מכן שהה כאן תקופה ושב בתשובה שלימה, אך נותר לגור בקיבוץ, כאדם שומר מצוות.

בתחילה ניסו לומר לו שאין מקומו בקיבוץ, אבל הוא התעקש להמשיך לגור שם. הוא אמר לבני הקיבוץ: "הרי אתם מגדירים עצמכם כ'בני תרבות', אנשים ליברלים, מדוע לא תזמינו לקיבוץ דמות רבנית, ותשמעו את מה שיש ליהדות לומר? ממה אתם מפחדים?". הם השיבו לו שהם אינם מפחדים מכלום, ואין להם כל התנגדות שיגיע רב לקיבוץ. התקשר אלי אותו צעיר, וביקש ממני לבוא ולדבר בקיבוץ, ולאחר מכן להשיב על שאלות.

הגעתי לקיבוץ ודברתי שם. אני יכול לומר בפה מלא, כי מהשאלות שלהם שמעתי את זעקת הנשמה היהודית שלהם. עד כדי כך הגיעו הדברים, שהייתה שם קבוצת צעירים, שהסכימו להגיע לישיבה לשמוע עוד על יהדות. מעומק הטומאה של הקיבוץ הזה, המגדל ומפיץ בשר פיגולים, הגיעו אלינו נשמות שבויות. האין אנו שומעים את קול זעקת הנשמות?

סעודה על קיום מצות השבת אבדה

מעשה ביהודי שהלך ברחוב לתומו, ולפתע נתקל בשרשרת זהב המונחת עזובה בקרן זוית. הוא נטל את המציאה היקרה, ותלה מודעות 'השבת אבידה' במקומות מרכזיים באזור. חלף חודש, עברו גם חודשיים, אך איש לא פנה אליו וביקש את האבידה. הוא תלה מודעות חדשות, שמא הקודמות כוסו או הוסרו, אך לשווא. החודשים נקפו, ואין קול ואין עונה ואין קשב.

והנה, לאחר כמעט שנה מציאת האבידה, התקשר אליו אדם בלתי מוכר, וסיפר שאיבד שרשרת במקום שצוין במודעה.

המוצא ביקש מהמאבד לתאר את השרשרת שאבדה לו ולתת סימני זיהוי, ואכן, התברר כי מדובר בשרשרת שמצא. "אתה מוזמן לביתי על מנת לקבל את אבדתך", אמר המוצא בשמחה, והם קבעו מועד שבו יסור המאבד לביתו של המוצא.

בהגיע היום המיועד הגיע המאבד, ראה את השרשרת שנמצאה ואישר כי אכן שלו היא. אז ביקש ממנו המוצא להמתין רגע, יצא מביתו, וחזר כעבור זמן קצר, מלווה בשמונה אנשים נוספים, ונושא בידו סלים מלאי כל טוב. הוא ערך את השולחן בזריזות, וביקש מכל

"אבל איך עושים תשובה?", שאג הרב שך - "תשמעו ממני! תשמעו עצה מאדם זקן! לאדם זקן יש ניסיון!". היינו בטוחים שהוא הולך להגיד משהו כמו: שכל אחד יקבל על עצמו שמשעה תשע בבוקר עד אחת בצהריים הוא לומד בלי לדבר דברים בטלים... אבל הרב שך הפתיע...

הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל: כיצד להתחזק בימים אלו

"ולך תהיה צדקה לפני ד'" (דברים כ"ה, י"ג)

רבי מיכל יהודה השיב לו: "האם שמת לב איך אנחנו מברכים ברכת 'אשר יצר' הנה אני נמצא כאן בישיבה ורואה את הבחורים שנוטלים ידיים ביציאתם מהשירותים, ובעודם צועדים בחזרה לכיוון בית המדרש הם ממלמלים את הברכה... וכי ברכת 'אשר יצר' היא 'תפילת הדרך', שאומרים אותה באמצע הדרך? הרי בשעת ברכה אסור לעשות שום פעולה נוספת! אסור לנגב ידיים, גם לא ללכת. מדברים עם המלך!

"כדאי שנקבל על עצמנו" - סיים רבי מיכל יהודה - "לפחות אחת ליום, לעמוד מתחילת הברכה עד סופה, ולומר גם את הברכה הזאת מתוך סידור, במתינות".

הבה נתחיל לעשות משהו!
רבותי!

אי אפשר לבוא ליום הכיפורים עם ידיים ריקות! אי אפשר להגיע לתפילת נעילה, שעת החיתום, בלי שקבלנו על עצמינו קבלה אחת של תשובה. לא בשמים היא! לא מבקשים מאתנו לקבל דברים גדולים! אם נבוא עם 'ברכת המזון מתוך סידור', או 'אשר יצר מתוך סידור', נוכל להגיד: 'ריבונו של עולם! התקדמנו במשהו! עשינו משהו' למענך אלוהים חיים".

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה רגיל לספר שברוסיה היה חוק שכל בעל חייב לפנות את השלג ממדרכה שליד ביתו. מי שלא פינה היה צפוי לקבל קנס כבד. אבל אנשים זלזלו בחוק. לא היה להם

אני רגיל לספר את מה ששמעתי ממרן הרב שך זצ"ל בהיותי אברך צעיר לימים.

היה זה בתאריך כ"ז באלול תשמ"ט, ימים ספורים לפני ראש השנה, וכך הוא אמר:

"הנה קרב ובא יום ראש השנה, יום הדין, שבודאי זה מחייב אותנו, ביתר שאת וביתר עוז להתעורר ולעשות תשובה.

"אבל איך עושים תשובה?", שאג הרב שך - "תשמעו ממני! תשמעו עצה מאדם זקן! לאדם זקן יש ניסיון!".

היינו בטוחים שהוא הולך להגיד משהו כמו: שכל אחד יקבל על עצמו שמשעה תשע בבוקר עד אחת בצהריים הוא לומד בלי לדבר דברים בטלים...

אבל הרב שך הפתיע: "נקבל על עצמנו לברך ברכת המזון בכוונה! ואיך נעשה את זה? הרי לפעמים, בעת הברכה, אנחנו עייפים, הראש לא מרוכז, המח לא צלול... מה נעשה?

"נברך ברכת המזון מתוך סידור!", אמר הרב שך, "זה יעזור מאוד לכוונה! לנו הביתה, תגידו לנשים ולילדים שלכם שמהיום והלאה מברכים ברכת המזון מתוך סידור! אני מבטיח לכם שאם נקבל זאת על עצמנו זה יעשה רעש גדול בשמים! יכריזו עלינו בשמים 'פלוגי עשה תשובה!' 'פלוגי עשה תשובה!' אם נבוא ליום ראש השנה עם קבלה קטנה זו - זוהי 'תשובה!'".

"הנביא אומר: 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' - סיים הרב שך את דבריו - 'עלינו לקחת עמנו דבר אחד קטן וללכת אתו הביתה... וללכת אתו 'עד הסוף'... ולבוא אתו בראש השנה... תשמעו ממני עצה: 'קחו עמכם דברים' - קחו עמכם את הקבלה הזו, ואיתה תלכו הביתה..."

יש שהמליצו על כך את הפסוק במגילת אסתר (ט, כה): "אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה" - כאשר מתפללים "עם הספר", מתוך סידור, הדבר מועיל ל"שוב מחשבתו הרעה" - לבטל את כל המחשבות הטורדות את הכוונה הראויה.

אברך אחד הגיע לרבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל ימים ספורים לפני יום כיפור, ואמר לו כי כבר שנים שהוא משתדל לקיים את הקבלה הזו שהמליץ הרב שך, והוא מעוניין להתחזק ולקבל על עצמו קבלה נוספת שראש הישיבה יציע לו.

אחר הרהור קמעא הוסיפה, שהיות וחמותה הסבתא רבא (עלטער באבע) אוהבת שמערבים אותה בעניינים אלו, ע"כ למען כבודה, למצווה רבה תחשב אם יעלו אצלה להימלך גם בדעתה, "אך תעשו בחכמה - עלו אליה כבדרך מקרה וביקור, ובין הדברים תזכירו אודות השידוך ותשאלו את פיה, וכך תרגיש הבאבע (הסבתא) בטוב, שמתחשבים בדעתה". שמעו וכן עשו, וכמעשהו בראשונה כך היה באחרונה אותה 'הצגה'...

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: אין דבר הנעשה מאליו במקרי עולם

"זכור את אשר עשה לך עמלק... אשר קרה בדרך" (דברים כה יז-יח)

ידוע מפי ספרים וסופרים כי זוהי קליפתו של עמלק, במרומוז בשמו 'עמלק' בגימטריא 'ספק' - לקרר את האמבטיה הרוחנית ולצנן את אמונתם בה' על ידי ה'ספיקות' למיניהם. ועל כולנה "אשר קרר" - בהטילו ספיקות באמונתם בהשגחה פרטית, שח"ו יאמרו כי אך מקרה קרה ולא הקב"ה פעל כל זאת בהשגחה פרטית ומדוקדקת על כל בריה ובריה.

וכנגד 'קליפה' זו ציוותה התורה (פסוק יט): 'תמחה את זכר עמלק', לעקור מהשורש מחשבת פיגול זו, וכמו שפירש הרה"ק ה'תפארת שמואל' זי"ע (זכור ו): "'תמחה את זכר עמלק מתחת השמים' - תמחה את זכרו של עמלק וממשיכי דרכו, האומרים שכל הנעשה בהאי עלמא נעשה מאליו מתחת השמים, ואין השגחה עליונה על כל פרט ופרט. אין לנו אלא להשריש בקרבנו שכל אשר יארע בעולם, בין לטוב בין למוטב, הכל נעשה בדבר הקב"ה, היושב בשמים מומעל ומנהיג את עולמו בכל צעד ושעל, ובכל ענין וענין הנעשה בזה העולם, כי אין אדם הנוגע במוכן לחברו אם לא הוכרז כן מפורש ממעל, גם כל מזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה, ואין אדם מרוויח או מפסיד, מצליח או 'לא יוצלח', אם לא נקבע כן משמים, אף לא יזוז קש או תבן אם לא ציווה להם המלך 'לך הנה או הנה'..." ואכן 'כלי הנשק' למחות את עמלק, אינו אלא בחיזוק האמונה הטהורה, וכדכתיב ב'מלחמת עמלק' (שמות יז יא): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל", ואמרו בגמרא (ר"ה כט.): "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה, אלא לומר לך, כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים".

כללו של דבר, הכל בכל מכל תלוי במאמר פי ה', ואין מעשינו כאן בעולם, הן בנוגע לעצמנו הן בנוגע לאחרים, אם בפרנסה או בשאר ענייני עולם, אלא כגולם שאין בו כל כח והוא נמשך בחוטים ע"י בעליו, הוא המוליכו לכאן ולכאן, וכל המעשים הנעשים בעולמינו משמים הם נעשים.

ונציגה עובדא אחת, המלומדת לאנוש בינה בענין זה - שמעתי מחכם וצדיק אחד שליט"א, ששמע ממכירי בעל המעשה. 'מעשה שהיה' באברך יקר ובר אוריין, שבנו הבחור כליל המעלות הגיע לעת דודים, ודברו עבורו נכבדות לשדכו עב"ג כראוי לו, והחל במסכת ארוכה של חקירות ובדיקות עד שנתברר לו כי אכן בתולדת דא היא מהוללה בתשבחות. והנה, לאחר שנתרצו שני הצדדים, הוחלט כי לעתותי ערב יבוא הדבר לידי גמור וישברו צלחת כנהוג.

אולם בצהרי היום חישב אבי החתן דרכיו ונזכר שלא נמלך כלל בשוויגער (חמותו) האלמנה בכל הקשור לשידוך, ואין זה מן הנכון לקיים בה 'והתעלמות', ע"כ נדברו אבי החתן ואמו שיעלו 'לבקרה' בביתה, ובתוך כדי הדברים יעלו על השולחן כי מעלים כעת הצעה זו לבנם, ובזה תינתן לה ההרגשה הטובה שרוצים לשמוע חוות דעתה, אע"פ שאצלם כבר היה הדבר ברור ומוסכם. מדיבור למעשה, ההורים באו ועלו לביתה, באופן שהיה נראה כאילו כל ביאתם אינו אלא לביקור סתמא, שם דיברו על הא ועל דא, ובין הדברים ספרו גם שבאה הצעה טובה לפתחם עבור בנם התכשיט המהולל.

התרגשה השוויגער מאד מהצעה זו, מכיוון שהכירה היטב את המשפחה המדוברת, לקחה את העניין לידיה במלוא הרצינות והחלה לברר בקרובותיה, ומשמעמה שבחה של עלמה זו הפטירה

יראה לנו כאילו השתדלותנו הביאה לנו הפרנסה, או בדיקתנו אחר ה'דירה' והחלטתנו לקנותה היא שגרמה לנו להיות בעליה... וכיו"ב בשאר עניינים, ובאמת הכל 'צחוק' ו'חוזק' גדול, הכל ממילא היה נעשה ללא שינוי כלל - אפילו בכחוט השערה - לא פחות ולא יותר

ללא שינוי כלל - אפילו בכחוט השערה - לא פחות ולא יותר. מעתה תבין, שאין כל מקום להיבהל ולעשות השתדלות יתירה או מאמץ יתר על המידה, אלא יעשה הכל ביישוב הדעת בשום שכל, והקב"ה את שלו יעשה - להשפיע עלינו כל מיני ברכה ושפע.

משל נפלא הובא בספרי מוסר, למלך שהחליט לרדת מן ההר אל העם - ובכל שנה הקדיש עשרה ימים רצופים לבקר בבתיהם של אנשים פשוטים מתושבי מלכותו, למען דעת צרכי העם מה הם, וכך היה מנהגו, שלושים יום לפני אותם עשרת הימים, שלח מכתב לאלו האנשים שבדעתו לבקרם בזו השנה כדי שיהא סיפק בידם להכין עצמם ואת ביתם כראוי, ויוכלו להכניס את המלך לביתם.

באחת השנים נמנו בין ה'זוכים' שהמלך יבקרם בני זוג ערירים וזקנים, אשר איתן מושבם בבקתה עלובה ורעועה בפאתי העיר. משקבלו השניים את המכתב המבשר על בוא המלך לביתם, אחזתו 'התרגשות' וחיל ורעדה לבעל הבית, באמרו לבני ביתו: וכי לביתנו ניתן להכניס את המלך? והרי כתלי הבית שחורים הם לגמרי, וזה להם כשבעים שנה שלא באו במגע עם סיד לבן, חלונות הבית שבורים ומנופצים - וכולם מכוסים בחתיכות נייר, שיירי בדים וחתיכות עץ שבורות הצמודות זה לזה בדבק (glue), הכיסאות רעועים וכל היושב עליהם נופל מיד על הארץ, אם אינו מבני הבית הקבועים היודעים 'כיצד' משתמשים בכיסאות הללו... ומי מדבר על השולחן אשר לו ארבע רגליים, שאחת איננה נראית כרעותה... על כן, שמעי נא רעייתי, תיכף ומיד אזמין את כל בעלי המלאכה, זה יצבע את הבית בציור וכיור נפלא, זה יחליף את החלונות הישנים בחדשים - יקרים ונוצצים, גם שולחן וכיסאות חדשים יובאו הנה, ובכן יבוא המלך כדת לביתנו".

אמרה לו האשה: "והרי זה לי כשלושים שנה שהנני טוענת כי כן ראוי לעשות, ובכל עת ענית לי 'כסף מנלן' תם הכסף ולרש אין כל... ומאין יבוא עוזר עתה בזו השעה?". אמר לה בעל הבית: "נו,

לבתה וחתנה יחד - "אם תצייתו לקולי, היום היום' תגמרו את השידוך על צד היותר טוב". אחר הרהור קמעא הוסיפה, שהיות וחמותה הסבתא רבא (עלטער באבע) אוהבת שמערבים אותה בעניינים אלו, ע"כ למען כבודה, למצווה רבה תחשב אם יעלו אצלה להימלך גם בדעתה, "אך תעשו בחכמה - עלו אליה כבדרך מקרה וביקור, ובין הדברים תזכירו אודות השידוך ותשאלו את פיה, וכך תרגיש הבאבע (הסבתא) בטוב, שמתחשבים בדעתה".

שמעו וכן עשו, וכמעשהו בראשונה כך היה באחרונה, אותה 'הצגה', ואכן גם ה'סבתא רבא' אמרה שהיא מכירה היטב את המשפחה, עדיין שמורים בזכרונה כל הבאבעס של המדוברת, עממן שיחקה בילדותה (והאריכה ב'סיפורי סבתא'...). לא זו בלבד, אלא אף היא עצמה טרחה לברר בין מכריה אודות המדוברת ומשפחתה, ולבסוף אמרה: "ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצווה אותך - בעניינים עצומות ובידיים פתוחות מהרו לידי גמור השידוך, ומאד תגדל שמחתך אם תתקשרו עוד 'היום' ששוברים צלחת בשעטן"מ".

ויהי אך יצאו מביתה, הפטיר אבי החתן לבני ביתו, ונענה כשחיוך רחב על שפתיו: "נס גדול עשה עמנו הבורא שאין לנו עוד סבתות, כי לולא כן, לא היינו מסיימים מסכתות ה'בבא'ס' עד דורו של יהושע, כל אחת מהן עם המעשה'לך משלה, בטוחה כאילו אין לנו אלא פקחותה ושכלה הישר, הרי אנחנו בדקנו ו'חרשנו' היטב עולם ומלואו עד שהגענו להחלטה זו, וכאילו שהם מחליטים בדבר".

לא עברו כמה דקות, התעמק האב והשיג אור בשכלו הישר, כי גם כל תבונתו ויגיעותו יתירות לגמרי, שהרי ממילא ארבעים יום קודם יצירת הוולד, כבר החליט בורא כל היצורים שזיווג זה יעלה יפה, וגם אם לא היינו חוקרים ובודקים, ומכניסים את אפנו לכל סדק וחרק, הרי מזווג הזיווגים כבר היה מזווגן גם יחד, אלא מאי, הקב"ה ברוב רחמיו ריחם עלינו כמו שאנחנו ריחמנו על הבאביצ'קעס (הסבתות) שלנו, ונותן לנו להרגיש 'הרגשה טובה', כאילו אנחנו הבאנו לידי גמור השידוך, אבל באמת לא צריכים 'לא לדידן ולא לדידהו' (וביתר עומק ילמד מן הנעשה עם השוויגער - שבטוחה בעצמה כי היא היא שהביאה את השידוך ל'כי טוב', אלא שב'טוב ליבה' גמלה חסד עם חמותה להכניס אותה לסוד העניינים, ואף יעצה בדעת ובחכמה כיצד 'לסבב' אותה... ואינה מעלה בדעתה שאף אותה 'סיבבו' בשביל לתת לה הרגשה טובה בלבד).

ומכאן למד אחד מצדיקי הדור, הבנה חדשה (א נייער דערהער) ב'מה הוא רחום אף אתה רחום' (שבת קלג:), כי בא לומר עד כמה גודל רחמנותו של בורא עולם, שאף אתה רחום, הוא נותן לך הרגשה כאילו אתה הוא הרחום, ובאמת אותה רחמנות שאתה מרחם על אחרים, באותה מידה ממש הקב"ה מרחם עליך.

ולא רק ב'בית פלוני לפלוני' הדברים אמורים, אלא בכל ענין הנעשה עמנו, ב'בית פלוני לפלוני', או ב'שדה פלונית לפלוני' (כל אלו לשון הגמרא באותו ענין - סוטה ב.). מסבבים מן השמיים שיראה לנו כאילו השתדלותנו הביאה לנו הפרנסה, או בדיקתנו אחר ה'דירה' והחלטתנו לקנותה היא שגרמה לנו להיות בעליה... וכיו"ב בשאר עניינים, ובאמת הכל 'צחוק' ו'חוזק' גדול, הכל ממילא היה נעשה

הרב מפוניבז' זצ"ל סיפר לי, שה'חפץ חיים' שאלו: כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולים לדור בעולם כאחד, שנאמר "גבה עיניים ורחב לבב, אותו לא אוכל". ואינו מובן: לכאורה, יש עבירות חמורות יותר, ונאמר: "אני ה', השוכן איתם בתוך טומאתם" - "אף על פי שהם טמאים, שכינה ביניהם". עם כולם הוא שרוי, רק עם הגאה לא?! אתמהה!

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, על 'אלול' - חודש התיקון

רחמנא קרי", הגנב משווע שלא יתפס בגניבתו. ויש לו למי לשווע, כי ה' עימו!

עם כולם הוא שרוי, רק עם הגאה לא?! אתמהה!

"שתקתי", סיפר לי הרב מפוניבז'. "ידעתי שהתשובה תגיע, ולא טעיתי". "אומר לך", המשיך ה'חפץ חיים'. "עם כולם נמצא הקדוש ברוך הוא, כי יש סיכוי שישבו. יפקחו עיניים, ישיתו לב, יבינו ויחזרו לדרך הישר. אבל המתגאה, הן שוטה הוא! וכמו שכתב הרמב"ן באגרתו: "ועתה בני דע וראה, כי המתגאה בלבו על הבריות מורד הוא במלכות שמים, כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים, שנאמר: 'ה' מלך, גאות לבש' (תהילים צג, א). ובמה יתגאה לב האדם. אם בעושר - 'ה' מוריש ומעשיר' (שמואל א ב, ז). ואם בכבוד - הלא לאלוקים הוא, שנאמר: 'והעושר והכבוד מלפניך' (דברי הימים א כט, יב), ואיך מתפאר בכבוד קונו. ואם מתפאר בחכמה - 'מסיר שפה לנאמנים, טעם זקנים יקח' (איוב יב, כ), נמצא הכל שווה לפני המקום. כי באפו משפיל גאים וברצונו מגביה שפלים, לכן השפל עצמן וינשאך המקום".

מבינים אתם? הגאווה שטות היא. משל למה הדבר דומה: ילבש אדם מדי גנרל, האם יהיה לגנרל? אך צחוק יעשה מעצמו! ואם ידרוש את הכבוד המגיע לגנרל? אך בזיון יהיה מנת חלקו! ואם ירשה לעצמו להפעיל צופר, ולחצות באור אדום ולפרוץ מחסום? ימצא עצמו בבית האסורים, אם לא בבית העלמין!

ידוע הסיפור באותו רב שירד בראש השנה לפני התיבה ואמר בסילודין: "המלך!" - והתעלה. בקושי עוררוהו, שאלוהו מה ארע, וסיפר שבאותו רגע נזכר בסיפור בגמרא (גיטין נו ע"א), שכאשר ראה רבן יוחנן בן זכאי שהרומאים עומדים להחריב את בית המקדש - וידע מהכתוב שבית המקדש ייפול ביד מלך - יצא מירושלים ובא לפני המצביא הרומאי. אמר לו: "שלום עליך המלך". ענהו: "חייב אתה פעמיים מיתה. ראשית, שאיני מלך. והמכתיר מלך תחת הקיסר דינו כמורד במלכות". על כך ענהו שבית המקדש ייפול רק ביד מלך, ואז תוך כדי דיבורם הכתירו את המצביא לקיסר. "ושנית, אי מלכא אנא", אם מלך אני, "עד האידנא אמאי לא אתית לגבאי", היכן היית עד כה... וכפי שאמר יפתח לזקני גלעד: "הלא אתם שנאתם אותי, ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה, כאשר צר לכם" (שופטים יא, ז)...

וכשאותו רב קרא: "המלך", שמע כביכול את הקדוש ברוך הוא עונהו: "מאחר שמלך אני, מדוע לא באת עד עתה"... חשוון כסליו טבת, שבט אדר ניסן, אייר סיון תמוז ואב, ובאלול נזכרים!?

אבל את הנעשה אין להשיב, טוב מאוחר מלעולם לא. וכשם שרבן יוחנן בן זכאי ענהו, שהבריונים שבנו לא נתנוהו לבוא לפני כן, נתנצל גם אנו שהיצר הרע לא הניחנו עד עתה. אך זאת נשאל: איך אפשר לתקן בחודש, מה שעיוותנו שנה שלמה! ואפשר. נסביר כיצד, אך נקדים הקדמה.

הרב מפוניבז' זצ"ל סיפר לי, שה'חפץ חיים' שאלו: "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה). כל אדם שיש בו גסות הרוח, אמר הקדוש ברוך הוא: אין אני והוא יכולים לדור בעולם כאחד. שנאמר (תהילים קא, ה): "גבה עיניים ורחב לבב, אותו לא אוכל" (סוטה ה ע"א).

ואינו מובן: לכאורה, אין הגאווה עבירה מן התורה [מלבד דעת הסמ"ג (מצות לא תעשה סד)]. ומכל מקום, יש עבירות חמורות יותר. ונאמר: "אני ה', השוכן איתם בתוך טומאתם" (ויקרא טז, טז), "אף על פי שהם טמאים, שכינה ביניהם" (רש"י). ונאמר: "והבוטח בה' חסד יסובבנו" (תהילים לב, י), אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו" (יעוץ ויקרא רבה טו, ד ו"נפוצות ישראל" פרק ח). וזהו שאמרו (ברכות סג לגרסת 'עין יעקב') "גנבא אפום מחתרתא

על העבר נשוב, את החובות נמחק. ועתה נזדרז ונקיים מצוות, ואת המעטפות הגדושות נערום על הכף הימנית. וכף המאזניים השמאלית תהיה ריקה, ומובטחים אנו בשנה טובה ומתוקה!

"ולך ה' חסד", ואיזה חסד! "כי אתה תשלם לאיש, כמעשהו". כאילו היה היהלום שלו, והוא שמצא את הקונה, ורקם את העסקה! וכאן שילם גם את דמי הנסיעה, ונתן את הכח עבודה. ואין לנו מושג בגודל היהלום ובגודש המעטפה!

כל זה נכון, אבל אינו עונה לשאלה. משום שנשלחנו באין ספור שליחויות מתחילת השנה. ובכמה סירבנו ללכת - ובכמה איבדנו את היהלום, ובכמה מכרנוהו בפרוטות ומעלנו בהן - ומה יעזור עתה, אם בחודש האחרון נבצע את שליחויותינו נאמנה. והלא החשבון מתפרש על פני כל השנה!

ובכן, בראש ובראשונה, זה עניינה של התשובה. על העבר נשוב, את החובות נמחק. ועתה נזדרז ונקיים מצוות, ואת המעטפות הגדושות נערום על הכף הימנית. וכף המאזניים השמאלית תהיה ריקה, ומובטחים אנו בשנה טובה ומתוקה!

וזה נכון. כי גם אם קשה להגיע לתשובה שלמה [ויחדנו לכך שער בפני עצמו], אבל כבר השמיענו רבינו יונה ("שערי תשובה" שער א אות ט) כי לכל תשובה תמצא סליחה. כבגד מלוכלך, שכל רמה של כביסה תעביר מעט מטינופו. ואם כך, "אחוז בזה, וגם מזה אל תנח ידך": מצד אחד, נמעיט את משקל הכף השמאלית, ומצד שני נגדוש עוד ועוד את הכף הימנית. והרמב"ם פסק (הלכות תשובה פ"ג) שבדין ראש השנה הולכים אחר רובו, ותכריע כף המצוות, ונכתב ונחתם לשנה טובה.

(מתוך 'והגדת')

ואיל לובש האדם את מדי הבורא יתברך? הלא "ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א כט, יד)! החיים ממנו והכח ממנו, הרכוש שלו, ואנו מתגאים?!

המתגאה שוטה הוא, ולשוטה אין תקנה!

"ואם כך", שאל ה'חפץ חיים': "אם כך, נלמד פסוק מן הכתובים: 'ויתנו כל יהודה מנחה ליהושפט, ויהי לו עושר וכבוד לרוב, ויגבה לבו בדרכי ה' " (דברי הימים ב, יז, ה). ופרשו רבותינו: אף שהיה לו עושר וכבוד, לא גבה ליבו בעבורם, כי אם במה שהלך בדרכי ה'. כי כל העושר והכבוד לא נחשב לו למאומה מול דרכי ה', ובהן יגבה לבו. ואני שואל: מאחר והגאווה שטות היא, שהכל בידי שמים: החיים ממנו והבריאות ממנו, הדעת ממנו והכח ממנו. הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג ע"ב), אבל המעשים והתוצאות הכל ממנו יתברך, "כי גם כל מעשינו פעלת לנו" (ישעיה כו, יב), איך גבה בהם לבו? ואיך נאמר: "ויהי ה' עם יהושפט" (דברי הימים ב יז, ג)?!"

"שתקתי", אמר הרב מפוניבז', "ידעתי שהתשובה תגיע, ולא טעיתי. "אומר לך", אמר ה'חפץ חיים' בהתעוררות. "בענייני התורה והמצוות, בהליכה בדרכי ה', האדם הוא באמת גנרל! זה חסד מיוחד מאתו יתברך, שמחשיב לו הכל כאילו עשה בכוחו שלו, וברכשו שלו! והוא מקבל שכר לא רק על בחירתו הטובה, ועל יראת השמים - אלא על הכח שהשקיע, שהקדוש ברוך הוא נתן לו, ורשאי הוא להחשיב הכל כשלו!"

וזה ביאור הכתוב: "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" (תהילים סב, יג). וכבר הקשו: החסד, עניינו הנהגה שלפנים משורת הדין. ולשלם לאיש כמעשהו היא שורת הדין. ולא חסד.

אבל, משל למה הדבר דומה, לסוחר יהלומים שקרא לנער מן השוק: "רצונך להרוויח כסף? קח יהלום זה, והיזהר בו מאוד. לך למקום פלוני ותמסור אותו לעשיר פלוני, ותקבל תמורתו".

העשיר חיכה ליהלום. קבלו בשמחה ומסר מעטפת מזומנים. מיליון, בשטרות.

הנער חזר והושיט את המעטפה, קיווה לקבל שכרו. כמה משלמים על שליחות כזו? עשרים שקלים, חמישים?!

"אה", אומר לו הסוחר, "המעטפה שלך". עם כל אשר בה. על מה ולמה?!

"טוב", מסביר הסוחר. "קודם כל, על שהואלת ללכת בשליחותי. ואחר כך, שהשגחת על היהלום, ולא איבדת אותו. ולא מכרתו בחצי המחיר כדי למעול בכסף..."

הכל נכון. אז מאתיים שקלים, אלף. אבל את כל המעטפה, את כל שווי היהלום?!

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

והנה הוא מתקשר לבית שני, והדברים חוזרים על עצמם. הגנן מדבר על עצמו, מבטיח שיעשה את הכל על הצד הטוב ביותר, ושוב הוועד משיב בשלילה. כך טלפון, ועוד טלפון, עוד בית ועוד בית, 'וחושבני שמספר הבתים שהתקשר אליהם הגיע ל-15', וכולם משיבים לו בשלילה. 'ליבי התפלץ לראות את האכזבות שנוחל הגנן'

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על הכוח של כל מילה להיטיב

"וּבְרַכְךָ יְיָ תִּהְיֶה צְדָקָה" (דברים כ"ד, י"ג)

כיון שאנחנו מצווים להידיבק במידותיו של הקב"ה, הרי שגם עלינו מוטל חיוב להיטיב עם הבריות ולגמול חסד עמוהן בכל מה שרק אפשר. ויש לדעת, שהטבה זו אינה צריכה להיות בפרויקטים גדולים. גם מילה טובה שאומרים לאדם, לכל אדם באשר-הוא, ובכל גיל, מיטיבה אתו במאוד.

ובמיוחד שהמילים הטובות הללו אינן עולות לנו כסף... מי שמתרגל להחמיא לחברו, ומשבחו ומהללו על כל צעדיו ופעולותיו, דבק במידותיו של השם יתברך, שכן כבר שמענו על מקרים רבים שאנשים שקבלו מחמאות נבנו מכך, ויצאו מכל מועקותיהם! ואין בכך כל הגזמה! אדם שיודע שמעריכים אותו ומסתכלים על מעשיו באופן חיובי, מרגיש שיש לו סיבה לקום בבוקר ולפתוח בפעילות נמרצת, ועל ידי כך כל החיים שלו יכולים להשתנות.

בכך יש בידו לעודד ולהרים אל-על הרבה נפשות ממוזרות. וגם אם לא מדובר באדם מודוכדך ומדוכא, המילה הטובה שאמרת לו עשויה לחדש עליו יום פורה ומהנה.

ואם בכל אדם עסקינן - בתלמידים על אחת כמה וכמה, שהם זקוקים למחמאות ולשבחים. כמה חשוב לעודד תלמידים, ולהעמידם בקרן אורה! - מי שממונה על חינוכו של הדור, צריך לאמץ כל העת את מחשבתו, על מנת למצוא רעיונות כיצד להרים את קרנם של תלמידים חלשים.

בית הכנסת היה כמעט ריק

בקהילת 'עדת ישראל' בלונדון, בראשה עמד הגר"צ דינר זצ"ל, יש מנהג שכאשר מוציאים בשבת את ספר התורה מההיכל לקריאת התורה, לא הולכים עם הספר הישר אל בימת הקריאה, אלא מסובבים אותו בכל היכל בית המדרש, כפי שאנחנו נוהגים בליל יום הכיפורים אחרי 'כל נדרי'.

"בשבת אחת של ימות הקיץ", מספר לנו הרה"ג רבי מאיר דינר מכולל 'בית דוד', "נעדרו מבית הכנסת מתפללים רבים ששהו באותה עת בנופש. בית הכנסת היה כמעט ריק, ולמרות זאת סבב שליח-הציבור עם הספר בכל ההיכל, כנהוג בכל שבת.

"האב"ד, הגר"צ דינר, הבחין שבקצה בית הכנסת עומד בחור שגורלו לא שפר עליו במיוחד. הוא היה חלש בלימודים, אביו לא הביא פרנסה הביתה, והמשפחה כולה לא נמנתה על המשפחות המיוחסות בקהילה. "הגר"צ הלך ללוות את ספר התורה עם הש"ץ, וכשהגיע לאותו בחור, לחש לו באוזניו: 'תראה כמה חשוב אתה, שספר התורה מגיע עד הכסא שלך, ממש לכבודך... הרי גם אתה רואה שבית הכנסת ריק, והספר הגיע במיוחד אליך, כדי לכבד אותך על מה שאתה עושה למען התורה'---"

מצוות מצויות על כל צעד ושעל

המתפללים סיפרו שמאז השבת ההיא, החל הבחור לעלות ולהתעלות במעלות התורה, עד שצמח בס"ד לאילנא רברבא, הקים משפחה לתפארת, וגידל בנים ובני-בנים עוסקים בתורה ובמצוות. הכל בגלל אותו משפט שנלחש באוזניו.

יכול היה הגר"צ דינר להתעלם מהבחור; וגם אם לא להתעלם לגמרי, אבל מי אומר שצריך להתאמץ כל-כך ולגשת עד אליו וללחוש לו את הדברים הנ"ל?

אבל הגאב"ד הבין שהדברים שיילחשו לו, יתנו לו כוח וגבורה, ויאמצוהו להמשיך ולשקוד על התורה, ולכן עזב הגר"צ את מקומו במזרח בית הכנסת, הגיע עם ספר התורה עד הבחור, וחיצוק ואימץ. אם נשים לב לסביבותינו, נראה שמצוות אלו מצויות לנו על כל צעד

ושעל. בכל פינה יש בחורים, וגם אנשים מבוגרים יותר, הממתינים למילה טובה, לטפיחה על השכם.

ובמילה אחת: אנחנו יכולים לבנות אותם מהמסד עד הטפחות, ולגרום להם להישאר בהיכל ה', כפי שהיה עם הבחור ההוא בלונדון.

והרי שכר הלימוד של הבחור, ושל צאצאיו וצאצאיו עד סוף כל הדורות, יזקפו לחשבוננו של מי שלא התעצל, ולחש את המילה האחת-והיחידה באוזניו של מי שהיה צריך לשמוע אותה!

כמה מוסר אפשר לשאוב מהמעשה שאירע עם הגגן המקצועי!

מחמאה! אמירת מילה טובה לאיש שעומד מולנו! כמה כוח יש בה, במילה-האחת הזו, בהארת-הפנים שנאיר לחברינו ושכנינו. כמה טובה נשפיע בכך על עצמנו, על עצמנו ובשרנו. כי הרי כשהשי"ת רואה שאנחנו משפיעים טובה על אחרים, גם הוא ישפיע עלינו משפע-רוב-טובו!

הרי יש אנשים שאנחנו יכולים ממש להציל אותם מרדת-שחת, על ידי המילה הטובה שלנו... ובעצם, מה באמת כל-כך אכפת לנו לפרגן, לתמוך בשני ולעודדו, להראות לו שאנחנו רואים את מעלותיו ושבחיו, ומתחשבים בהם!

אין ספק, שאם היינו מאמצים את דרך-החיים הזו, ומשתדלים לראות את הדברים הטובים אצל רעינו, ו'מטיחים' אותם בפרצופו, ואומרים לו בשפה ברורה וישירה - 'אין אתה לומד טוב'; 'איזה בן מתמיד יש לך'; 'איזה חינוך טוב אתה מעניק לילדיך', וכיוצא-באלו סוגי המחמאות, אם היינו נוקטים בדרך זו, היינו נראים אחרת.

שמענו בענין זה מעשה מהרה"ג רבי יהודה שיש, המלמדנו עד כמה אדם נזקק למחמאות מזולתו, וכמה טובה מונעים ממנו בכך שאנחנו עוברים לידו, ולא אומרים לו מאומה. המעשה הוא מרתק מחד, ומזעזע מאידך.

"סיפר לי ת"ח אחד", מספר הרב שיש, "שעבר ליד טלפון ציבורי והנה הוא מבחין בגגן, שכלי-עבודתו עליו, מתקשר לבית פלוני ושואל את וועד-הבית האם הם מעוניינים בגגן מקצועי.

"במהלך השיחה משבח הגגן את עצמו, ואומר שהוא עובד כבר שנים רבות, ויודע היטב את המלאכה; 'אצלי כל ניקוי-גינה הוא כמו בערב-פסח, ואינני מזלזל בשום פרט בעבודה; יש לי ניסיון רב בהתקנת אביזרי-נוי בגינות וכו'", וכך הוא מאריך בתיאור עבודתו המקצועית".

והנה הוא מתקשר לבית שני

"לאחר כמה דקות של שיחה מוריד הגגן את השפופרת, ועושה רושם - כך מספר הת"ח שהיה עד למעשה - "שלמרות כל התיאורים והשבחים המופליגים שדיבר על עצמו, השיב לו וועד הבית בשלילה, ולא רצה לשכור אותו לעבודה.

"והנה הוא מתקשר לבית שני, והדברים חוזרים על עצמם. הגגן מדבר על עצמו, מבטיח שיעשה את הכל על הצד הטוב ביותר, ושוב הוועד משיב בשלילה. כך טלפון, ועוד טלפון, עוד בית ועוד בית, 'וחושבני

שמספר הבתים שהתקשר אליהם הגיע ל-15, וכולם משיבים לו בשלילה".

הת"ח ממשיך ומספר, שלא הבין מדוע אף אחד לא רצה לשכור את הגגן הזה, שעשה אכן רושם של איש מקצוע מעולה. "ליבי התפלץ לראות את האכזבות שנוחל הגגן", אומר הת"ח, וכיון שהוא עצמו שימש באותה תקופה בוועד הבית, והגגן שעבד בביתם עזב זה-עתה, החליט לגשת אל הגגן ששוחח בטלפון, ולהזמין לעבוד בבית שלהם. הגגן שומע את ההצעה, ומגיב... בשלילה: "אני עסוק מאד, ויש לי 15 בניינים ששוכרים אותי לעבודה, כך שאין לי אפשרות לקחת על עצמי עבודה נוספת", אומר.

הם אינם יודעים את זהותי

"עכשיו כבר לא ידעתי איפה אני נמצא", אומר הת"ח; "אם הוא כל-כך עסוק, מדוע הוא מתקשר ל-15 בניינים נוספים ומציע את עצמו, וכשאני מציע לו לעבוד אצלנו הוא מסרב... מה קורה כאן?"

הגגן רואה את התמיהה שעולה על פניו של הת"ח, ומסביר: "אני עובד מזה שנים ב-15 בניינים, וכולם שם מרוצים מהעבודה, והראיה שלא עולה בליבי של אף אחד לפטר אותי; ברם, למרות שאני משקיע רבות בטיפוח הגינות, וכל מי שעובר שם מבחין מיד שמדובר בעבודה נהדרת, אף אחד מדירי הבניינים הללו אינו מוצא לנכון להחמיא לי על העבודה המסורה!

"אני עובד ועובד, והאנשים עוברים ממש ליד, ואינם מוציאים מילה מפהם. וזה מציק לי מאוד. חשבתי בליבי, מה אני יכול לעשות כדי לשמוע שהם מרוצים מהעבודה? וכי אפשר להוציא מהם את המחמאות בכוח? והתשובה היא: כן!".

מטפח את הגינה בצורה לא-רגילה

"מה עשיתי? - הבניינים אליהם התקשרתי עכשיו, הם-הם הבניינים בהם אני עובד... אני מתקשר, ומציע את עצמי לעבודה, והם אינם מודעים לכך שהמדבר הוא הגגן הקבוע שלהם...

"וכיצד הם מגיבים להצעתי לעבוד אצלם? - 'לא, תודה; יש לנו כבר גגן מאוד מקצועי ומסור, העובד אצלנו שנים רבות, ומטפח את הגינה בצורה לא-רגילה. לא נראה לנו שיש מישהו שיכול לעבוד יותר טוב ממנו' - - -

"ואז אני שומע את כל המחמאות הנאמרות עלי בצורה הברורה ביותר! אמנם הדברים נשמעים בדרך עקיפה, אבל רק כך מזדמן לי לשמוע בבירור את דעתם החיובית עלי, ועל עבודתי... שווה לי להשקיע חצי שעה מזמני, ואולי אף יותר כדי לעשות את הטלפונים הללו, ולשמוע איזה גגן מקצועי אני!". - - -

הרי לנו ראיה כמה בן-אדם זקוק למחמאות, וכמה חבל למנוע זאת ממנו. הרי הדבר אינו כרוך במאמצים מופלגים; רק ללמוד לדבר, לפתוח את הפה, ולא לחסוך במילים.

החבר ממתין למילה טובה

[[מחספר 'מצוות בשמחה' (הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א)]]

"אחרי חצי שנה הוא אומר לי: 'ענקל'ה, אתה יודע, זקן ופאות זה דבר כל כך יפה, זה הדרת פנים. אם היהודים לא היו חוטפים את זה, כל הגויים היו הולכים עם זה'. מהר מאוד שמתי כיפה, ולא עבר זמן רב עד שגם גידלתי זקן ופאות..."

הגה"צ רבי אריה שכטר זצ"ל על מלחמת היצר הגדולה

"פי תצא למלחמה על איביך" (דברים כ"א, י')

ומסלול של עשרים דף, ועל כל מבחן מקבלים מלגות, ובזכות זה התחילו אנשים רבים ללמוד תורה.

אבל היצר הטוב, כשרואה את הדברים הללו - הוא מתרגז. קשה לו לראות שלומדים עבור תמריצים. אומרים חז"ל: אין דבר, מותר להרגיז אותנו! את היצר הרע מסוכן להרגיז, אבל את היצר הטוב צריכים להרגיז. הוא כביכול מטיח באדם: 'מה, רק בשביל תמריצים טוב לך ללמוד? נראה אותך לומד ללא תמריצים! והאדם משיב לו: 'אני לוקח את התמריצים, כי אני צריך לתת משהו גם ליצר הרע שיישבים בשקט ולא יפריע לי ללמוד, אבל באמת אני לומד לשם שמיים, למען הקב"ה. אני רוצה לדעת, רוצה להתקדם!' זה הדבר הראשון - לימוד תורה.

אם ישתדל בכל כוחו - יתנהו ה' בידו

ובאמת בדרך הטבע לא שייך לנצח את היצר, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל ע"ב): "ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו - אין יכול לו", ולכן, אומר ה'אור החיים' - "מבטיחו הכתוב, שהגם שתקיף הוא היצר מכוח האנושי, אף על פי כן יתנהו ה' בידו". הקב"ה מבטיח שאם רק תצא למלחמה באמת - "ונתנו ה' אלוקיך בידך". כל מה שאתה צריך לעשות הוא: להחליט לצאת למלחמה! ברגע שיצאת - יש לך הבטחה שתנצח במלחמה.

האויב הגדול והמסוכן ביותר לאדם - הוא היצר הרע. לכן אמרו חז"ל (ברכות ה ע"א): "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: 'רגזו ואל תחטאו' - תמיד צריכים להרגיז את היצר הטוב, לעצבן אותו.

למה להרגיז את היצר הטוב ולא את היצר הרע? כי להרגיז את היצר הרע זה מסוכן. ההיפך, על היצר הרע אמרו (סוטה מז ע"א): "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת". אם היצר הרע בא אל האדם, ומנסה לפתות אותו לדבר עבירה - אל ילך אותו ראש בראש, אלא יאמר לו: 'בסדר חבר, אבל היום אין לי זמן, תבוא מחר...' כשיבוא מחר, יאמר לו שוב: 'התכוונתי למחר', וכן על זו הדרך. הרי אם אדם לקח הלוואה מחבר, ובהגיע זמן הפירעון אין לו לשלם, הוא אומר לו: 'מחר אשלם', ולמחרת, כשבא המלווה לבקש את התשלום - שוב דוחה: 'תבוא מחר'. ובכן, אם על הלוואה יכולים לומר מחר - גם ליצר הרע אפשר לומר: לא היום, מחר...

ה'חפץ חיים' זצ"ל היה רגיל לספר על חנות שהיה תלוי בה שלט: "היום בכסף, מחר בחינם". בא בן אדם ביום ראשון, אומר לו המוכר: 'אתה רואה? כתוב שהיום בכסף ומחר בחינם, היום עליך לשלם!' יצא הקונה מן החנות ושב למחרת. פנה אל המוכר: 'אינני יודע, תסתכל מה כתוב על השלט: היום בכסף מחר בחינם...'

אם כן, אין תועלת מלהרגיז את היצר הרע, אבל את היצר הטוב צריכים להרגיז - "לעולם ירגיז אדם יצר טוב. אם נצחו - מוטב, ואם לאו - יעסוק בתורה".

איך מרגיזים את היצר הטוב?

הדבר הראשון שהיצר הרע רוצה הוא - לבטל את האדם מתורה, לכן צריכים לתת תמריצים ללימוד התורה. כך כתוב ברמב"ם, שכשהוא ילד מותר לו להבטיח לו מתנות כדי שילמד. למשל, להבטיח לילד שאם ישנן בעל פה כך וכך פרקי משניות - יקבל כך וכך. כל הזמן לתת תמריצים ללימוד.

אנחנו רואים שצורה זו של נתינת תמריצים ללומדים חוללה מהפכות. יש מפעל הש"ס של האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל. הוא בנה כמה וכמה מסלולים: יש מסלול של שבעים דף לחודש, כך שבתוך שלוש שנים גומרים את הש"ס, יש מסלול של שלושים דף לחודש,

אי אפשר לכבוש את ההר בפעם אחת

לא פעם, לאחר הרצאות בסמינר, שופך אדם את לבו בפני. מתעורר בו רצון חזק לחזור בתשובה, הוא רואה את האמת ומכיר בה, אבל נופל עליו פחד מול ה'הר' שפתאום ניצב מולו. מה יהיה? יש כל כך הרבה מצוות, איך הוא יצליח לקיים הכל?

אני אומר לאדם כזה, שאי אפשר לכבוש את ההר בבת אחת. צריך לעזוב את החטא, אבל להתקדם צעד אחרי צעד בקיום מצוות. יש לי ראיות, שאם אדם מקבל על עצמו לעשות רצון ה', אבל הוא מבין שאם יעשה הכל בבת אחת, לא יעשה כלום - הוא רצוי ואהוב אצל הקב"ה, על אף שיש לו עוד הרבה מה לשפר.

אני זוכר סמינר אחד, שהיה באמריקה, ודברו שם על החשיבות של מצוות ציצית. הביאו הרבה ציציות, ורבים ממשתתפי הסמינר התעוררו, שמו עליהם ציצית וברכו בפעם הראשונה בחיים שלהם. המשיגה הצדיק רבי דן סגל שליט"א ברך את כל אלו שלבשו ציצית. הבעיה היתה, שהיו שם כמה אנשים לא מדי חכמים, שניסו לחוץ יותר מדי. ראיתי על אחד ממשתתפי הסמינר, שהוא לחוץ מאוד, ומחפש דרך לברוח. ניגשתי אליו, בקשתי שיבוא איתי לצד, ואמרתי לו: "אני מצווה עליך, שעכשיו בשום פנים ואופן לא תשים ציצית! קח איתך ציצית הביתה, אם תרצה תשים בבית, אם לא - אל תשים. ובכל אופן, עכשיו אל תשים. אל תשים בלחץ, ולא בהצגה..."

לאחר זמן אמר לי אותו אדם, שאם לא הייתי אומר אומר לו זאת, הוא היה בורח הכל. מאחר והוא לא נאלץ לפעול מתוך לחץ, הוא מתקדם יותר ויותר, בקצב שהתאים לו, עד שקיבל בשלמות עול תורה ומצוות.

פגשתי פעם בתל אביב אדם שעובד בנגריה. קראו לו יענקלה. הוא אמר לי: "אתה יודע, אחרי השואה הסתובבתי בלי כיפה, ובטח שבלי זקן ופאות. פגשתי את האדמו"ר, והוא הכניס אותי לביתו באהבה גדולה. חצי שנה הוא האכיל אותי והשקה אותי, ולא אמר לי מילה אפילו ברמז שאשים כיפה. אחרי חצי שנה הוא אומר לי: 'יענקלה, אתה יודע, זקן ופאות זה דבר כל כך יפה, זה הדרת פנים. אם היהודים לא היו חוטפים את זה, כל הגויים היו הולכים עם זה'. מהר מאוד שמתי כיפה, ולא עבר זמן רב עד שגם גידלתי זקן ופאות".

(מתוך 'אריה שאג' - ספר דברים)

על בת פרעה כתוב (שמות ב, ה): "ותשלח את אמתה". היא ראתה את התיבה מרחוק, ולא היתה יכולה להגיע אליה, לכן שלחה את אמתה. מהו "אמתה"? על פי פירוש אחד זו השפחה שלה, ועל פי פירוש אחר זאת אמת היד שלה. היא שלחה את ידה לכוון התיבה, והיד נשתרבה והתארכה עוד הרבה אמות, עד שהגיעה לתיבה.

שאל האדמו"ר מקוצק זצ"ל: מאחר והיא ראתה שהתיבה רחוקה, ואין לה אפשרות להגיע אליה, בשביל מה פשטה את ידה? ותרץ, שאדם צריך לעשות כל מה שהוא יכול, אחר כך זה כבר פועל לבד. אם אדם מתאמץ לעשות כל מה שהוא יכול, בעבודת ה' ובקיום המצוות - יש לו סייעתא דשמיא גדולה, הוא מצליח אפילו למעלה מגדר הטבע. כל אדם שפוקח את עיניו לראות, רואה את זה על כל צעד ושעל.

אדם אחד רצה לבוא אל רבי חיים קנייבסקי שליט"א, כדי שרבי חיים יגזור תלול לילד שלו, שהיה לו חלאקה. הבעיה היתה, שהשעה כבר היתה חמש אחר הצהריים, ובשעה הזאת הדלת שם סגורה. אמרתי לו: "נכון, אתה יודע שלא תפגוש אותו, אבל בכל זאת תלך. זאת תהיה ההשתדלות שלך". הוא הלך, והתקשר אלי להגיד לי, שמשום מה הם פתחו את הדלת שלא כדרכם. הוא נכנס, ורבי חיים גזר לילד תלול.

כלל גדול הוא בעבודת ה' - לשאוף! עלינו לשאוף להגיע לדרגתו של אברהם אבינו, ולומר לעצמנו תמיד: "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". ועם זאת, אדם צריך להיות שמח עם כל פסיק של התקדמות, עם כל הצלחה - קטנה ככל שתהיה.

היצר הרע, שרוצה לייאש ולהפיל אותנו, מנסה לשכנע אותנו בדיוק להפך: 'מה פתאום לשאוף?! אתה בין כה וכה לא תגיע, אז למה לך סתם לפתח ציפיות?!' - עם כל ירידה ונפילה הוא מכניס לאדם את המחשבה המיידית: "אני לא שווה כלום. עוד פעם ניסיתי ולא הצלחתי, אין לי סיכוי..."

צריך לדעת, שזו עצת היצר, וכשיודעים שהמחשבות המחלישות האלו הן רק עצת היצר, יש יותר כח להתגונן מפניהן.

יש לנו כוחות שהם לא כדרך הטבע. בלי סייעתא דשמיא אנחנו בין כה וכה לא שווים כלום, ועם סייעתא דשמיא נוכל להגיע בעז"ה למעלות גבוהות מאוד. האמת היא, שכל הזמן אנחנו חיים על ניסים.

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'.

אחר נישואיי, גרתי תקופה קצרה בירושלים עיה"ק, בשכנות לפוסק הגדול הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל. פעם הזמין אותי לנישואי בתו שתחי'. תקופה אחר החתונה, פגש אותי רבי משה זצ"ל ברחוב, וביקש ממני שאעלה לביתו. לא היה לי שום מושג מה רוצה רבי משה ממני...

הגאון רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א, אב"ד סאנטוב ליקווד, על אורחותיהם של גדולי ישראל

יְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירָו (דברים כ"ה, ה')

הספר, והתנצל בפני שמלאכת הכתיבה קשתה עליו מאוד, ואפילו ההסכמות הניתנות על ידו נכתבות על ידי אחד מנאמני ביתו, ואילו הוא רק חותם עליהם, אמנם בכל זאת משום כבודו של זקני, הגה"ק בעל 'ערך ש"י' זי"ע - שהוא זכה להכירו - יתאמץ ביותר ויכתוב בעצמו איזה דברי ברכה, ובקשני שאשאיר את הספר אצלו לכמה ימים עד שיתפנה לכתוב.

לאחר כמה ימים סרתי למעוננו, והראני שכבר התחיל לכתוב: "מדי יום אני כותב כמה מילים" - אמר לי - "והנני מקווה שתוך ימים ספורים יהיה הדורון מוכן בעז"ה".

לאחר זמן פגשני ברחוב, וכשראה אותי נהרו פניו קדשו, ואמר לי בהתרגשות: "כבר גמרתי את מלאכתי - ואתה יכול לבוא לקחת את ספרך!". כשבאתי אליו לביתו, נתן לי את הספר כשברכה נלהבת מפארת את דף השער, ואמר לי בענוותנותו: "אין אני אומן במלאכת הכתיבה, עתה זקוק אני להסכמתך אם אכן כתבתי כהוגן..."

זכיתי להתקרב לאיש מורם מעם - הרה"צ רבי אלי' ראטה זצ"ל, משב"ק של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועה"ל זי"ע (אשר נתקרבת אליו ע"י מו"ר הגה"צ רבי מרדכי פרידלנדר זצ"ל), והרבה זכיתי להסתופף בצילו, דלה דלה לנו מבאר מים חיים, והשקני מאוצרו הטוב, למלאות את אסמי באוצרות תורה וחסידות.

בימי בחרותי בעת למודי בארצנו הקדושה, זכיתי להסתופף בצילו של מרן הגאון הצדיק רבי משה אריה פריינד זי"ע, כשעדיין כיהן כראש בית דין, טרם התעטרותו פאר לכהונתו הרמה, להיות מלכי צדק מלך שלם, גאב"ד ירושלים עיה"ק. בד בבד שימש אז כראש ישיבת 'סאטמאר' בקרית מלך רב. זכיתי להצטרף כמה פעמים לשולחני הטהור, בשלש סעודות ובשאר מעמדי קודש.

בבניין הישיבה היה לו חדר מיוחד, שם היה מסתגר מדי יום ביומו לאחר התפילה עד כחצות היום, והרבה שם לשפוך שיח ותפילה, ולהעתיך בפרקי תהלים עבור כל ההזכרות והקוויטלאך שהובאו אליו לפקודת ישועה ורחמים. לשם הייתי עולה אליו הרבה פעמים לאחר שגמר סדר תפילתו, עזרתי לו לקפל את הטלית והתפילין שלו, וזכיתי ליהנות הימנו עצה ותושיה בדבר ה' זו הלכה, גם בעובדין ברברין וסיפורי צדיקים, ושיחות חולין של תלמידי חכמים, ואח"כ זכיתי ללוות אותו לביתו נאוה קודש.

פעם סיפר לי שבימי ילדותו בעיר סיגעט, כיהן כראש בית דין זקני הגה"ק רבי שלמה יהודה טאבאק זי"ע בעל 'ערך ש"י' ו'תשורת ש"י', והיה לו בית מדרש קטן משלו, ששם היה מתפלל תפילותיו בימי החול.

"פעם בימי ילדותי" - סיפר לי רבי משה אריה זי"ע - "אירע שהוצרכתי להתפלל תפילת מנחה בשעה מוקדמת, ונכנסתי להתפלל ביחידות בבית מדרשו של בעל 'ערך ש"י'. כשהגיע זמן תפילת הציבור, נכנס הרב לבית המדרש, ובהיות המקום צר הוכרח לעבור דרכי, בכדי להגיע אל מקומו הקבוע לצד ארון הקודש. כשהגיע בסמוך אלי וראה שאני עומד באמצע תפילת 'שמונה עשרה', נעמד ולא רצה לעבור לפני המתפלל...

"אדהכי והכי נתאספו המתפללים, אך בראותם שהרב עומד ומחכה, נעמדו אף הם, וכך עמדו כל הקהל ובראשו הרב להמתין על ה'ילד משה אריה' עד שגמר תפילתו, ואז נפנו להתחיל בתפילתם..."

כשהייתי בארץ הקודש לאחר חתונתי, נכנסתי לגאון הצדיק רבי משה אריה פריינד זי"ע, וקבלני בחביבות מיוחדת, ונתן לי ספר כדורון דרשה. בקשתי הימנו שיכתוב לי כמה מילים על שער

לאחר חתונתי הייתי אצל הרה"צ רבי אלי' זצ"ל, וביקשתי ממנו הדרכה לרגל הקמת ביתי החדש, ואמר לי, שאדאג לכך שבביתי יהיה תמיד מוכן מזונות ושתייה בצד, וכשיבואו אנשים לאסוף צדקה - לבד מהנדבה שנותנים להם - יכבדו אותם גם במזונות ושתייה

ה"בית ישראל" - שתמיד היה 'א שארפער' - הגיב על זה: "סלונמער רבי, איר האט מיר צונעמען אויף פיצלאך" ... (תרגום?)

אחר נישואי, גרתי תקופה קצרה בירושלים עיה"ק בשכונות לפוסק הגדול הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל בעל 'דברי משה' וחבר הבד"ץ. רבי משה היה מגדולי המשיבים בדורנו, כשרבים משחרים לפתחו ומבקשים לשמוע את דבר ה' זו הלכה - ולפעמים ראיתי שהתור התארך עד לרחוב, כמו כן היה הוא 'הרב' שלי לאחר חתונתי. פעם הזמין אותי לנישואי בתו שתחי'. כשהגעתי לחתונה, הגיע באותה העת גם מרן הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל - שהיה אז ראב"ד ירושלים עיה"ק - ונכנסתי עמו ביחד.

תקופה אחר החתונה, פגש אותי רבי משה זצ"ל ברחוב, וביקש ממני שאעלה לביתו - לא היה לי שום מושג מה רוצה רבי משה ממני. כשעליתי לביתו, אמר לי רבי משה, שכשהוא הלך לבקר אצל בתו וראה את תמונות החתונה, נתקל לפתע בתמונה שוודאי תעניין אותי - רואים שם אותו [את רבי משה בעצמו], ואת רבי משה אריה פריינד, וביחד איתם עומד אבלחט"א אני הקטן - שכאמור הגעתי אף אני באותה עת לחתונה. אומר לי רבי משה: "חשבתי שמסתמא תיהנה מכזו תמונה - לכן לקחתי את התמונה איתי כדי לתת לך אותה במתנה"...

(מתוך פניני 'נועם שיח' - פנחס תשעט)

בפעם הראשונה שנכנסתי לביתו, עמדתי משתומם ולא האמנתי ששייכת מציאות כזאת, שאדם יתגורר בדלות איומה שאין לשער ואין לתאר, וכמו"כ היה אפוף בצרות ר"ל מכמה וכמה הרפתקאות דעדרו עליו, ואי אפשר לפורטן כי רבות הן, ובכ"ז היה שמח באמת! - הוא היה לאות ולמופת לדברי חז"ל "איזהו עשיר השמח בחלקו". לאחר חתונתי הייתי אצל הרה"צ רבי אלי' זצ"ל, וביקשתי ממנו הדרכה לרגל הקמת ביתי החדש, ואמר לי, שאדאג לכך שבביתי יהיה תמיד מוכן מזונות ושתייה בצד, וכשיבואו אנשים לאסוף צדקה - לבד מהנדבה שנותנים להם - יכבדו אותם גם במזונות ושתייה להשביע את רעבונם ולהרוות את צמאונם - וב"ה שגם היום אני זוכה לקיים את דבריו.

שמעתי מאת הרה"צ רבי אלי' ראטה זצ"ל, משב"ק של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, שפעם ישבו שלושה אדמוורי"ם גדולים ודיברו ביחד, ה"ה הרה"ק בעל 'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע, והרה"ק בעל 'בית ישראל' מגור זי"ע, והרה"ק בעל 'ברכת אברהם' מסלונים זי"ע, והם ישבו כך - שה'אמרי חיים' ישב מצד אחד, וה'בית ישראל' מצד שני, ובאמצע ישב ה'ברכת אברהם', וכל הזמן דיברו ה'אמרי חיים' וה'בית ישראל' זה עם זה, בפניו של ה'ברכת אברהם', ומפעם לפעם פנו אל ה'ברכת אברהם' שישב במרכז ושאלו 'סלונמער רבי, מה דעתכם?' - והוא היה משיב.

באמצע דיבר ה'אמרי חיים' שיחה אחת עם ה'בית ישראל', מאחוריו של ה'ברכת אברהם' - בשונה מהפעמים הקודמות שדיברו ביחד בפניו - ולאחר שגמרו, שאל ה'בית ישראל' להרה"ק מסלונים מה דעתו בנידון, והשיב ה'ברכת אברהם': "סליחה, באיזה נידון?", ושאל ה'בית ישראל': "האם אתם לא שומעים?", ואמר לו ה'ברכת אברהם': "לא שמעתי כלום!". הסתכלו עליו בעיניים תמהות, ושאלו בפליאה: "הלוא המשיכו לדבר כמו שדיברנו עד עכשיו", ואז אמר להם ה'ברכת אברהם' דברים נוראים, וכך אמר:

"בעודני נער, הקשבתי פעם לתוכן שיחתם של אבי ואמי, וכאשר אבי הבחין בכך, קרא אותי אליו ואמר לי שהוא רוצה ללמד אותי יסוד חשוב בחיים: כשאדם מדבר עם אחר - ולא אליך - אזי אל תקשיב כלל למה שהם מדברים, ועל אחת כמה וכמה כשההורים מדברים ביחד, שלא תיגש להקשיב מה שהם מדברים. ומאז, כששני אנשים מדברים ביניהם מה שלא נוגע אלי, אני פשוט לא שומע! ולכן כשדיברתם כל הזמן בפני, הבנתי שגם אני שייך בזה, והקשבתי ואמרתי גם את דעתי, אבל כשדיברתם מאחורי גבי, הבנתי שזה לא שייך אלי, ופשוט לא שמעתי מה שאתם מדברים"...

קבל את גיליון 'לקראת שבת' ישירות למייל

שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

כאן פרץ הבן בבכי: "אבא! למה לך מנהגך המוזר הזה כל הימים? למה לא לעשות המצווה בשלימות? ולמה ביישתיני לעיני כל? אודות מנהגך הטוב, הייתי ללעג וקלס בעיני כולם! מה ראית על ככה ולמה לך לעשות כה, וכדי ביזיון וקצף?"...

גאב"ד 'חרדים', הרה"צ אשר אנשיל כ"ץ שליט"א, על 'עבודת האלול'

להיקרא 'חצי' כל ימי, בכדי לעשות המצווה בשלימות. נוח לי להפיל את עצמי לתוך כבשן האש, ולא אבייש פני חברי ברבים. אין כאן שום כוונות טמירות ונעלמות, כי אם כבוד הזולת ותו לא!". והוסיף האב ואמר לבנו: "אבקשך לא לגלות הדבר בחיי, שלא תתגלה בושותו..." זכה ר' אברהם להיקרא 'חצי' בעוה"ז, אבל בכך נכנס בשלימות לעוה"ב! יען העדיף לבייש את עצמו בכדי למנוע בושות הזולת. כמו שאמר רבי אליעזר (אבות ב י): "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". ר' אברהם 'החצי' לימד אותנו: לא רק להסתכל על חצי כוס המלאה, אלא להבין שגם החצי הריק מלא הוא...

סיפור נוסף הממחיש את ה'אני לדודי', בחלק של בין אדם לחבירו: מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל ישב בהיכלו, מתפלפל בחריפות עם תלמידיו בסוגיא מסועפת, כחיצים ביד גיבור נזרות סברות לכאן וראיות להתם. תוך הדברים הביא הגר"ע ראייה מדברי התוספות במסכת יבמות דף נ' כאסמכתא לדבריו. אחד מתלמידיו הגאונים העיר לו: "במחילת כבוד תורתו שדברי התוס' נמצאים בדף נ"א ולא כפי שכבודו ציין". "לא!", ענה הגר"ע נחרצות, "התוס' הינו בדף נ". לא נחה דעתו של אותו תלמיד, והעיר שוב ושוב שהתוס' נמצא בדף נ"א. ובכדי להוכיח צדקתו קם והלך לעבר ארון הספרים, בכדי להוציא את המסכת ולהוכיח כי הצדק עמו. בראותו שקם להביא את הגמרא, העיר לו רבי חיים עוזר: "וכי קל

ר' אברהם החצי' - כך כונה ר' אברהם בפי מכריו, היה יהודי יקר בן-זמנינו, ירא שמיים, עובד כפיים וקובע שיעורים לתורה תמידים כסדרן, ומוספים של ספרי מוסר כהלכתן, ועוד אי איזה מקומן של כמה פרקי משניות ותהילים. ולמה נקרא שמו 'החצי'? על שום מה? משום שכשמו כן הוא: מנהג מוזר היה לו בשיעור היומי הקבוע בביהמ"ד, בו נוטל היה ר' אברהם חלק בראש, והכין במסירות לכל הלומדים והמשתתפים כוסות תה, לחמם הלבבות ולהרוות נפש, אך את הכוסות היה ממלא אך ורק חצי, טיפה לא יותר. והוא פלאי.

וכי תימא צר עין היה? חלילה וחלילה! לב רחב לו! לכל אחד ואחד הכין כמה כוסות שתאוה נפשו, אך כולן מלאות עד חצי, ותו לא! וסוד ה' ליראיו... כך נהג לאורך ימים, ומאז דבק לשמו התוספת המתבקשת 'החצי', אך ר' אברהם מצידו שמר על 'מנהגו החצי' בקפידה מרובה.

יום אחד נבצר מר' אברהם להגיע לשיעור, עקב חולי וחולשה, ולכן שלח את בנו שימלא את מקומו בהגשת התה החם ללומדים. כמובן שאת קפידתו לא שכח, וצירף לבנו אזהרה חמורה למלאות את הכוסות אך ורק חצי, טיפה יתירה לא. בן יכבד אב, וכיוון שכך - אכן נהג כך, ומוזג בעין טובה ללומדי השיעור כוסות תה מהבילות מלאות עד... חציין! אך מה גדלה מבוכתו, כשהחל לשמוע מפי הלומדים דברי 'שבח ושרירה': ראו נא, ברא כרעיה דאבוה גם הוא חציו כמותו... הבן שלא היה רגיל בכך התבייש מזה עד עמקי נשמתו.

בשובו אל אביו, עוד טרם הספיק לפצות את פיו, היה דבר האבא אליו בדאגה: "אמור נא לי, האם מלאת את שליחותי כראוי ומזגת לכולם רק חצי?". כאן פרץ הבן בבכי: "אבא! למה לך מנהגך המוזר הזה כל הימים? למה לא לעשות המצווה בשלימות? ולמה ביישתיני לעיני כל? אודות מנהגך הטוב - הייתי ללעג וקלס בעיני כולם! מה ראית על ככה ולמה לך לעשות כה, וכדי ביזיון וקצף?"...

אביו שראה בצער, ענה ואמר לו: "הסכת בני ושמע: החצי הזה אין שלם ממנו! דע לך בני, כי בין משתתפי השיעור יש יהודי שידי רועדות לו ללא יכולת שליטה עליהן, אם אתן לו כוס מלאה היא תישפך עליו ויכווה הימנה, מאידך, אם אתן לו חצי בלבד - הלווא בוש תכסה פניו שיבלוט הדבר ויתגלה לעיני כל, על כן החלטתי למזוג למשתתפי השיעור כולם רק חצי! ואם אמנם מבייש אני בהכי את עצמי, עדיפא לי לבייש את עצמי מאשר הזולת, ומוטב לי

**יום אחד נבצר מר' אברהם להגיע
לשיעור, עקב חולי וחולשה,
ולכן שלח את בנו שימלא
את מקומו בהגשת התה החם
ללומדים. כמובן שאת קפידתו
לא שכת, וצירף לבנו אזהרה
חמורה למלאות את הכוסות
אך ורק חצי, טיפה יתירה לא**

איך ניתן לעורר ולקיים את ה'אני' לדודי ודודי לי, שיהא כמים פנים אל פנים? אלא שהתשובה לכך מבוארת בכתוב עצמו, דכתיב 'אני לדודי ודודי לי', ולאחר מינה כתיב 'הרועה בשושנים' - שקאי על מרעה שמן בלימוד התורה, שירעה את עצמו בעסק אתונותא, כעין שדרשו חז"ל (זוה"ק ח"ב כ ב, שבת ל: עה"פ 'שפתותיו שושנים נוטפות מור' - אל תקרי שושנים אלא שושנים - אלו ת"ח שושנים בתורה, כך נמי נפרש 'אני לדודי', והאיך? ע"י 'הרועה בשושנים' - שירעה את עצמו במרעה טוב, ושמן של עסק התורה ובהכי יזכה לעורר אהבת דודים.

אלול הוא הזמן גרמא לשנות בתורה, ועליה אמרו (פרקי דרבי אליעזר פמ"ו, טור או"ח סי' רס תקפא, וראה עוד שם במג"א ס"ק ב) שמראש חודש אלול מתחילים ארבעים הימים שהיה משה במרום, ונתעלה כמלאכי אל לקבל לוחות שניות. ולכן היא הנותנת לעורר דייקא בה את 'האני לדודי' בתורה מן השמיים, ובוה יקנה לעצמו יראת שמיים. ומצינו בזה רמז נאה מבעל התניא (ליקוטי תורה ראה לב ב) שסופי התיבות של 'אני לדודי' ודודי לי הם ארבע פעמים אות י' שהם מספר ארבעים, הרמזים על אותם ארבעים יום שעלה משה.

אשר על כן, לימוד התורה הוא הדרך הנכונה שיברור לו האדם בחודש אלול, לעורר בו את ה'אני לדודי', שעל ידה יזכה לקרבת המקום 'ואני קרבת אלקים לי טוב', וגם לרבות לזיכרון נפשו במידות טובות בינו לחבירו, שהמאור שבה מחזירו למוטב.

ב' עניינים אלו - בין האדם למקום ובין האדם לחברו, מצאנו רמזים בריש פרשתן, העה"פ (י' יא): "כי תצא למלחמה על אויבך" וברש"י (ומקורו בחז"ל ובתנחומא) במלחמת הרשות הכתוב מדבר וכו', ולא דיברה תורה אלא נגד יצה"ר. ופירוש הרה"ק רבי מנחם מענדיל מווארקא זי"ע (דברי בינה פרשתן), ששני הדברים האלו עולים יחד בקנה אחד - לא דיברה תורה אלא נגד אותו יצה"ר שבא להכשילו

המשך בעמוד 29

בעיניך לבייש יהודי? "... חיוך קל עלה על פניו של אותו בחור, שהסיק מכך שכנראה נזכר הרב שהצדק עמו, והתוס' הוא אכן בדף נ"א, ולכן ביקש שלא יביישו לעיני תלמידיו. כך שיבח את עצמו בלבבו בכבודו המדומה. 'ידעתי מה שהרב לא ידע'...

אחרי השיעור, כאשר שבו התלמידים למקומם, פתח התלמיד המתווכח את הגמרא להוכיח לעצמו כי הצדק עמו, אך לתדהמתו גילה שהרב צדק, והתוס' אכן נמצא בדף נ' ולא כדבריו! או אז הבין שהרב כיון עליו בדבריו - 'וכי קל בעיניך לבייש יהודי! הוא לא רצה שאבייש את עצמי כשאביא את הגמרא לעיני כל, ולכן בייש את עצמו, כאילו שהטעות בידו ולא אבייש את עצמי בכך... וזהו שאמרו במשנה (אבות ד' יב): 'יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך'.

בכך מקבלים דברי חז"ל שאמרו: "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חבירו ברבים" (ברכות מג: ב"מ נט. סוטה י:), הבנה חדשה: נוח שיפיל עצמו לכבשן, ואל יבייש תלמידו את עצמו ברבים...

א-ל-ו-ל... מילה מרטיטה נפש ולב...

לו נרצה לתמצת את עבודת החודש, ואת המשמעות הטמונה בחודש הרחמים והסליחות - הפרוזדור לימים הנוראים הפורסים כנפיהם עלינו ולחיים ולשלום - נמצא אותו במילה אחת: **אלו"ל**. ובנוטריון שלה **א'נ'י ל'דודי ו'דודי ל'י** (שה"ש ו ג) וכמובא בקדמונים. פסוק זה טומן בחובו שני פירושים בתרי אנפין ותרתי לטיבותא: האחד כפשוטו של מקרא, ש'דודי' הוא מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ומשמעותו לתת ולהקריב את ה'אני' עבור 'דודי', ובכך יזכה שיהא 'ודודי לי' - שיזכה להרגיש חיות ומתיקות בעבודת ה' ובלימוד התורה, כמאה"כ (תהילים עג כח) 'ואני קרבת אלקים לי טוב'. והפירוש השני ש'דודי' קאי על כנסת ישראל כמובא במפרשים, והכוונה לתת את האני והעצמי ל'דודי' היינו רעהו, כמאמר המשנה 'שלי שלך', להחשיבו ולכבדו, 'טוב מלבין שיניים ממשקהו חלב', ואז תראה שכמים הפנים לפנים ו'דודי לי' - ידיך יחזיר ויתן לך, ובכך תתרבה האחדות והרעות בתוך בני ישראל.

שתי הדרכים הללו, הלוא המה שני תנאי התשובה ופתחי המבחן לימים הנוראים, שהם **'בין אדם למקום' ו'בין האדם לחבירו'**, ובלעדיהם לא דרכנו על מפתן התשובה, שהרי עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו (משנה יומא פ"ח מ"ט, ב"ק צב.), ולא יועיל בין אדם למקום, ללא בין האדם לחבירו, שהם כתרי רעין דלא מתפרשין - בדרכי התשובה.

ואליבא דאמת, ב' דרכי עבודה הללו של ה'אני לדודי', שהן בין אדם למקום ובין אדם לחבירו, יחדיו יהיו תמים והא בהא תליא מילתא, שהרי לא שייך שלימות בבין אדם למקום מבלי שלימות בין אדם לחבירו, וימי שאהב את האבות הוא יאהב את הבנים' (פיט קדום מבעל סמיכת חכמים). ולכן רק ע"י שלימות של 'אני לדודי' בתרי אנפין, יזכה לתכלית הנרצה של עבודת ה'אלול'.

אך כאן נשאלת השאלה: איך?

הרב מושקוביץ חבש את כובעו, ובזריזות יצא מהרכב. בינתיים, גם מהרכב שמאחוריו כבר יצא הנוסע, אדם מבוגר ולא מוכר, שהתקדם אף הוא לכיוון המעליות, מושיט לרב מושקוביץ יד לשלום. 'א היימישע ייד? כאן?' שאל הזר באידיש רצוצה מתובלת באנגלית, תמיה על הימצאות יהודי של צורה בטבורה של ממפיס החומרית...

איך הסתיימה הפגישה הנדירה עם המליארדר?

הרה"ג ר' אשר קובלסקי שליט"א

אני לדודי ודודי לי!

השמש הקיצית מתחילה כבר לאסוף את קרניה, ושוב מתכסה לו היקום בשמיכת קטיפה מרוממת, בענני נוצה אלוליים. תקיעת השופר נשמעת ברמה מדי בוקר, ההכנות לקראת החגים לובשות צורה מעשית ופעילה, כל יהודי מתחיל לחוש את אותו רעד מרטיט חולף בלבו. רק נשמע קול הקורא אלול, ולבו של כל יהודי מנתר בהתרגשות, התחושה היא שאנו מצויים בזמן מיוחד, בעידן אחר, בחודש שהוא פלנטה אחרת מעל כל היתר, בזמן מיוחד, יקר ונדיר.

ואת החודש הזה כולנו מנצלים, הכי טוב שאפשר. כל יהודי מחפש להתחזק, להתעורר. יהודים מתחזקים בלימוד התורה, מוסיפים שיעור, ספר מוסר, דרשה מעוררת. בני תורה לומדים שעות רצופות, ספרי התהלים בלים מרוב שימוש, אנשים מוסיפים מעשי חסד, כל יהודי 'עוסק' ו'עסוק' בחודש אלול בכל כוחו, מחפש את ההתחזקות שלו, את השיפור הרוחני שלו.

מהי באמת הייחודיות של החודש הזה? מה נשתנה חודש זה מכל החודשים, איזו הזדמנות אדירה טמונה בחיקו?

כדי להשיב על השאלה הזו, נצטרך להעמיק מבט אל תוכו ופנימיותו של כל יהודי. בעומק הלב פנימה, שוכנת לה שאיפה גדולה, כיסופין שאין להם גבול. כל יהודי רוצה ושואף לחיות מתוך קירבת ה', לחוש בכל עת ורגע בידי הבורא יתברך, להרגיש כי יד ה' עמו, מיישרת את דרכיו וחובקת את צעדיו.

אנו יודעים כי כשיהודי חי מתוך קירבת ה' - נפשו מרוממת, נשמתו עורגת. זה לא שאין לו קשיים ונסיונות, יש ויש - אך קל הרבה יותר לעבור אותם, קל הרבה יותר להתמודד עימם. כי כשאדם חש שרוח גדולה וחמה מלווה אותו, כשיהודי מרגיש שהשערים פתוחים בפניו, כשבן תוקע את ידו ביד אביו - הוא מסוגל להתגבר על כל מכשול, לדלג על כל מהמורה.

במשך כל השנה, מסתובב היהודי בעולם, ומחפש. מחפש את ה', מחפש להתקרב, משתוקק לפתוח את הלב, כוסף לחוש שבורא עולם עמו. זה לא קל, הנסיונות גדולים, היצר מתעתע, הדאגות

מטרידות, המוח מבולבל. בשערי שמים עומדים כוחות אימתניים, להפריע, להרעיש, לא לתת לרגשותיו של היהודי להגיע עד כסא הכבוד. לבסוף, לא מעט פעמים מרים היהודי ידיים, מפסיק לחפש, מאבד את השאיפה, נכנע למציאות...

יום ועוד יום חולף, לב יודע מרת נפשו, כולנו באותו סטטוס. רוצים ושואפים - אך המרחק גדול. כוספים לאבא, משתוקקים לקרבתו - אך יש כל כך הרבה הפרעות. הלב מושך, הנשמה מתגעגעת, אך קשה כל כך להקדיש זמן וכוחות, להתגבר על כל המפריעים, ובאמת להתקרב ולהרגיש את יד ה' עימנו, את ההסתופפות בצילו של אבא...

ואז מגיע חודש אלול. ובחודש הזה קורה מהפך, משהו שלא קרה ב-11 החודשים שחלפו. הרה"ק בעל ה'פנים יפות' בפרשת 'אחרי' מגלה, כי חודש אלול מיוחד בכך שבו אבא בא אלינו, אלינו. הוא יורד מכסא כבודו, ומושיט לנו יד. הוא עומד בכבודו ובעצמו בשערי שמים, מחזיק את השערים פתוחים ומזמין אותנו להיכנס. חודש אלול הוא חודש של רחמים, רחמים בארמית זו אהבה. חודש בו אהבתו של ה' משתפכת אלינו, קוראת לנו, חושקת שנבוא ונתקרב...

הפותח שער לדופקי בתשובה! אבא שבשמים יוצא אלינו, בא לקראתנו. הוא מחפש את הרטט הקל ביותר בליבנו, את התזוזה הכי קטנה לכיוונו - כדי לקרב אותנו אליו, לקשר אותנו עמו

רבי אפרים התרגש, והודיע מיד לרב מושקוביץ על הסייעתא דשמיא המופלאה. 'תהיה מחר, בתשע בבוקר בדיוק, במשרדו של מיסטר בלו - בבניין המשרדים המפואר 'Belz Towers' - מגדלי בלו. תתארגן מראש עם נהג מקומי שיקח אותך, כדי שלא תאחר ותחמיץ את הפגישה חלילה!'

לכן, היום מיסטר בלו מתגורר בטירה שמורה, מוקפת גדרות, לא ניתן להגיע אליו. כדי לשלוח אליו בקשה, צריך לעבור מערכת מזכירות מסועפת, המטפלת בכל הבקשות המופנות אליו. זה יקח הרבה זמן, מה גם שלא תצליח להיכנס אליו, אלא תקבל משהו לפי קריטריון קבוע. ובכל זאת, אנסה למצוא דרך להגיע לפגישה עם מיסטר בלו בעצמו - אמר רבי אפרים, והשקיע שעות ארוכות בנסיון להצליח במשימה...

אך המאמץ לא נשא פרי, ורבי אפרים נאלץ להודיע לרב מושקוביץ שזה בלתי אפשרי. 'במקום פגישה אתו - אנסה לסדר לך פגישה עם מזכירו האישי. אולי זה יצליח...' - אמר, והתקשר למזכירו האישי...

למרבה ההפתעה, המזכיר של מיסטר בלו התרצה מיד, וניאות לקבוע פגישה ליום המחר, בשעה תשע בבוקר. 'אבל בתשע אפס אפס, נדבר חמש דקות, ונראה מה מתוך השיחה יוכל להגיע לידי מיסטר בלו, ומתי זה יקרה...' - קבע המזכיר.

רבי אפרים התרגש, והודיע מיד לרב מושקוביץ על הסייעתא דשמיא המופלאה. 'תהיה מחר, בתשע בבוקר בדיוק, במשרדו של מיסטר בלו - בבניין המשרדים המפואר 'Belz Towers' - מגדלי בלו. תתארגן מראש עם נהג מקומי שיקח אותך, כדי שלא תאחר ותחמיץ את הפגישה חלילה!' - אמר רבי אפרים...

כל אותו לילה לא הצליח הרב מושקוביץ להירדם, הן מי מילל ומי פילל כי יצליח להגיע לפגישה עם מזכירו האישי של מיסטר בלו. והנה, הרגע הגדול קורה! הרב מושקוביץ סיכם עם אחיו - ר' יעקב - המתגורר במקום, כי הוא יסיע אותו אל היעד, כך יוכל לוודא שלא יחמיץ את השעה...

למחרת, בשעה 7:28 דקות בבוקר, כבר המתין הרב מושקוביץ, לאחר תפילת שחרית מעומק הלב להצלחת הפגישה המיועדת

באהבה אין קץ. אם בכל ימות השנה אנו זקוקים למאמץ מיוחד - הרי שבחודש הזה אין צורך בו, ה' יתברך בעצמו פותח את השער לקראתנו, רק ניתן לו יד!

הבה נכיר בכך שאבא בא אלינו, ונפתח לו את הדלת, נקבל אותו בליבנו. נחפש את הצעד הקטן, הקפיצה שלנו לקראת אבא. המלך יוצא אלינו, אבא שבשמים מושיט לנו יד, כל שעלינו לעשות היא להושיט יד בחזרה: לקבל על עצמנו קבלה טובה, להוסיף כמה דקות לימוד, להתחזק בשמירת הפה והעיניים, לחזק את כח התפילה. משהו קטן שלנו - קפיצה לעבר אבא - - - וכבר נחוש את ה'ודודי לי'. את אהבתו של בורא עולם, את הקשר שלנו עמו. קרוב אלינו הדבר מאוד, עכשיו הזמן!

המירוץ ללבו של הגביר...

היה זה לפני כ-25 שנים, בשעת ערב אביבית ונעימה, בממפיס שבטנסי, דרום ארצות הברית. הרחוב התוסס פועל כשיגרה, אנשים ממחרים, נהגים מצפצפים. על אם הדרך, עומד הרה"ג רבי סיני מושקוביץ שליט"א - שכיחן אז כראש ישיבת 'פני משה' בבית מאיר, והוא ששיתף אותנו בסיפורו האישי לפרטיו.

לפתע, יד חמה טופחת על כתפו של הרב מושקוביץ. 'שלום עליכם!' - קורא לעברו הגאון רבי אפרים גרינבלט זצ"ל - שהיה מגדולי הרבנים בממפיס - טנסי, ותלמיד מובהק של פוסק הדור - הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. 'אוהה, שלום עליכם!' - משיב הרב מושקוביץ בחיוך רחב, מופתע מהמפגש המרגש עם אחד מחשובי הרבנים בעיר, עמו היה לו קשר בעבר.

השניים באו בשיחה, סביב תפקידו של הרב מושקוביץ כראש ישיבה, והגעתו לחו"ל לגיוס כספים - לצורך בניית בניין חדש לישיבה. הרב מושקוביץ תינה את צערו על הקושי הגדול במלאכת גיוס הכספים, ונאנח באכזבה כשסיפר שבקושי הצליח לגייס את דמי כרטיס הטיסה. 'הולך קשה, קשה מאוד' - אמר הרב מושקוביץ, ורבי אפרים נזעק לעזרתו.

'יש לי רעיון בשבילך', אמר לפתע כשבעיניו ניצת זיק של התלהבות. 'תשמע, ישנו יהודי יקר ובעל לב חם ופתוח לצדקה, בשם מיסטר בלו. מיסטר בלו זכה בצעירותו לקבל ברכה לעשירות מופלגת מהרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, אשר הבטיחו כי אם ישמור תורה ומצוות יהפוך לעשיר גדול. ואכן, מיסטר בלו עמד בתנאי, והפך לאחד המיליארדרים הגדולים כאן, בבעלותו מרכזי עסקים, דירות להשכרה, מלונות ובתי אבות, ומה לא...

נו', התלהב הרב מושקוביץ, 'כנראה הרב נשלח משמים לסייע במלאכת גיוס התרומות... איך אני מגיע למיסטר בלו?'

'זו בעיה', - נאנח רבי אפרים, 'זה לא כל כך פשוט. מיסטר בלו זה, סיגל לעצמו מנהג יפה, לעזור לכל פניה ובקשה, להיענות בחיוב וברוחב לב לכל מבקש עזרתו. לאור זאת, הוא היה כתובת לאלפי פניות, שממש הטרידו את מנחתו ולא נתנו לו לעבוד, מה עוד - שהוא נהג לחלק לצדקה בלי לחשוב, עד שמקורביו חששו שהוא פוזרן מדי.'

עם מזכירו של מיסטר בלז. ב-7:30 בדיוק יצאה המכונית לדרכה, אך נתקלה בפקקי תנועה, שהעלו את מפלס המתח ברכב לנוכח העיכוב הלא צפוי...

בסופו של דבר, לאחר מאמץ לא פשוט על הכביש, בעשרה לתשע היה הרכב בשער החניה של מגדל המשרדים המפואר. 'תרד כאן, ליד המעליות. תזמין מעלית לקומה ארבעים ושתיים. אני מחנה את הרכב ומצטרף אליך...' אמר האח, 'אבל תנסה להזדרז, מאחוריי יש רכב שרוצה להתקדם, אני לא יכול לעצור את התנועה...'

הרב מושקוביץ חבש את כובעו, ובזריזות יצא מהרכב. בינתיים, גם מהרכב שמאחוריו כבר יצא הנוסע, אדם מבוגר ולא מוכר, שהתקדם אף הוא לכיוון המעליות, מושיט לרב מושקוביץ יד לשלום. 'א היימשיע ייד? כאן?' שאל הזר באידיש רצוצה מתובלת באנגלית, תמיה על הימצאות יהודי של צורה בטבורה של ממפיס החומרית...

'כן כן', השיב הרב מושקוביץ, מנסה לקצר את השיחה, הן נותרו דקות בודדות עד לפגישה הנכספת. 'אני מארץ ישראל, וצריך כאן מישוה מקומה 42. היכן המעליות?' שאל בענייניות. 'המעליות שם' הצביע האיש, 'גם אני הולך לכיוונן...'

בינתיים, שומע הרב מושקוביץ כי אחיו צופר בחזקה מאחוריו. הוא בטוח כי הצפירות נועדו לסמן לו את הכיוון למעליות, והוא מגיב בתנועה כאומר 'הסתדרתי, אני יודע היכן המעליות'. אך אחיו ממשיך לצפור, ומסמן באצבעו על האיש הזר המהלך לצידו של הרב מושקוביץ.

הרב מושקוביץ שוב מסתובב, ומשיב לאחיו: 'כן', הוא צועק לעברו, 'הבנתי שכדאי לשאול אותך, שאלתי אותך, ואני הולך אחריי לכיוון המעליות...'

אך האח ממשיך לצפור, עד שגם האיש הזר מסתובב אחורנית. הרב מושקוביץ לא רוצה שהאיש יתעכב מלהורות לו היכן המעליות, ומרגיע אותו: 'הוא רוצה שתסביר לי היכן המעליות. סימנתי לו שהסברתי לי אך הוא כנראה לא הבין. עזוב, בוא תראה לי היכן המעליות...'. אומר הרב מושקוביץ, ומוסיף ללכת יחד עם האיש הזר לכיוונן...

פגישה שווה מילונים...

בינתיים, התרחקו השניים ממקום החניה, והמשיכו בדרכם. 'ומה מעשיך כאן, יהודי מ'ישראל? שאל הזר בנחמדות. הרב מושקוביץ כבר היה חסר סבלנות, והביט בשעון ברציפות. חמישה לתשע. תוך חמש דקות הוא חייב להיות בתוככי המשרד של מיסטר בלז, אצל מזכירו הראשי. במקום לענות, הוא שואל את היהודי שלצידו בנימוס: 'אני קצת ממחר. תגיד, כל כמה זמן מגיעה המעלית?'

'אה, שניות ספורות', השיב האיש בקצרה, וממשיך לנסות לתהות על קנקנו של הרב מושקוביץ. 'יהודי כמון כאן, בוודאי מחזיק איזה מוסד תורני או ארגון צדקה. הלא כן?'

'אכן', עונה הרב מושקוביץ את התשובה הכי קצרה שאפשר, ושב לנושא המטריד אותו באמת: 'אבל למה המעלית לא מגיעה? אני

חייב להיות בתשע בקומה הארבעים ושתיים!' 'היא עוד תבוא, יהיה בסיידר', מרגיעו היהודי המבוגר. ואכן - באותה רגע הגיעה המעלית והשניים נבלעו בקרבה. 'מה אתה מחזיק בארץ? האם המצב הכספי של מוסדות התורה בארץ בכי רע? האם אתה מרגיש בכך?'

'אני יכול לענות לך באריכות', משיב הרב מושקוביץ בחיוך מאולץ, 'אבל באמת שאין לי זמן. יש לי פגישה בתשע, וכבר שלוש דקות לתשע. הנה הגענו לקומה הארבעים ושתיים, הוא אומר ומשחרר אנחת רווחה...

היהודי שעמו יוצא מהמעלית, ונעלם במסדרונות הארוכים. הרב מושקוביץ מתחיל לחפש את דרכו למשרדו של מיסטר בלז, ובאותו רגע מגיעה מעלית נוספת. מתוכה, מתנשם ומתנשף, נרגש ונסער, יוצא אחיו, שכבר הספיק להחנות את רכבו. 'מה דיברת אתו?' - שואל האח במתח.

'עם מי?' - שואל הרב מושקוביץ.

'מה זאת אומרת עם מי? - עם מיסטר בלז! מה דיברת אתו?' 'לא דיברתי אתו, ואני גם לא אדבר אתו. אני אמור לדבר עם המזכיר שלו, וגם זה - רק בעוד שתי דקות, כי עכשיו רק 8:58. היכן המשרד שלו?' - שב הרב מושקוביץ ושואל.

'מה זאת אומרת לא דיברת אתו?' - אחיו המום. 'הרי מהרכב שמאחורינו יצא מיסטר בלז. הלכתי את הדרך למעלית - יחד עם מיסטר בלז. מי שהראה לי היכן המעליות - הוא מיסטר בלז. מי שבילה איתך את זמן הנסיעה במעלית - הוא מיסטר בלז, יצאת מהמעלית יד ביד עם מיסטר בלז! מה הוא שאל אותך?'

הרב מושקוביץ מושך בכתפיו, שותק, שתיקת אכזבה צורבת. 'אוי ואבוי' - השיב לאחר התאוששות מההלם הראשוני - 'ביקשתי ממנו להראות לי איך מגיעים לקומה ארבעים ושתיים, והוא התחיל לנדנד לי בשאלות על מוסדות התורה, המצב הכספי וכולי וכולי... הייתי חסר סבלנות, לא ידעתי מי הוא, ופטרתי אותו ממני. באמת?! זה היה מיסטר בלז?!'

אחיו התקשה להגיב. מבטו אמר הכל, העיד על ההחמצה הנוראית. 'אתה לא מכיר את מיסטר בלז, אבל אני כן. אם היית עונה לו - היה לך בנן חדש ביד, וגם אחזקת הישיבה לכמה שנים קדימה. מיסטר בלז מנחית צ'קים במיליוני דולרים בלי למצמץ. אני לא מאמין שהפסדת, לא מאמין שלא דיברת אתו!' - קרא האח בצער רב...

רק עתה החל הרב מושקוביץ לעכל: 'אוי, איזו החמצה נוראה! הרי מיסטר בלז דיבר אתי, כמעט התחנן שאספר לו מה קורה אתי, מה מעשיי ולמה אני כאן. יכולתי - בפגישת מעלית פשוטה אחת - לצאת עם צ'ק נדיב במיוחד, ובמו ידיי איבדתי את ההזדמנות הזו! מיסטר בלז היה איתי, לצידי, בלובי, במעלית, ביציאה - ולא התייחסתי אליו? איך החמצתי כזו הזדמנות היסטורית?!?!?'

הרב מושקוביץ אסף את שברי לבו, ופנה לחדרו של המזכיר, שקיבל אותו לשיחה עניינית קצרה, והבטיח לבסוף לשלוח שיק על סכום כלשהו... מאוכזב וכאוב שב הרב מושקוביץ ארצה, ואמר לתלמידיו: 'צ'ק גדול לא קיבלתי, אבל קיבלתי משהו הרבה יותר

'כל ספר הוא טוב' - נענה ה'שפת אמת' ואמר, 'אך הטוב מכולם הוא דף גמרא... פשוט לשבת ולהתעמק בלימוד הגמרא - זה מה שמוביל לרום המעלות, זו ההכנה הטובה ביותר לקראת יום הדין!'

שעוד לפני רגע הפגישה, עוד לפני יום הדין, התחברנו לאבא. נערכנו כיאות, הגענו מוכנים לימי הדין אשר יראו אחרת לגמרי, וגם הצ'ק - בהתאם...

ההכנה הטובה ביותר!

היה זה בתקופה בה התגורר הגאון רבי דוב בעריש איינהורן זצ"ל - אב"ד אמסטוב, בעיירה גור, סמוך למקום מגוריו של דודו - הרה"ק בעל ה'שפת אמת' מגור זי"ע. באשמורת הבוקר של יום ראש חודש אלול, נכנס רבי דוב בעריש לחדרו של הרבי, וביקש לדעת באיזה ספר כדאי ללמוד בחודש אלול, איזה ספר הוא הטוב ביותר לעסוק בו לקראת יום הדין?

'כל ספר הוא טוב' - נענה ה'שפת אמת' ואמר, 'אך הטוב מכולם הוא דף גמרא... פשוט לשבת ולהתעמק בלימוד הגמרא - זה מה שמוביל לרום המעלות, זו ההכנה הטובה ביותר לקראת יום הדין!'. כי הדרך הטובה ביותר - קרובה וזמינה. להוסיף עוד כמה דקות לימוד, עוד דף גמרא. זו ההכנה הטובה ביותר ליום הדין, זה מה שיעניק לנו בס"ד שנה טובה ומבורכת!

לשליחת תגובות לכותב הטור ולקבלת העלון של הרב אשר קובלסקי: במייל, כתבו ל-6182918@gmail.com

גדול. פתאום הבנתי מה זה אלול! בימים אלה, בחודש אלול, העולם כולו נע וזע. בעוד זמן קצר, שנה חדשה תעמוד על כף המאזניים, הכל יידון, ייחתך ויקבע לשנה שלימה. החיים, הבריאות, הילדים, הפרנסה, האושר, השמחה - הכל ייקבע לשנה!

זה באמת מטריד, לא פחות מפגישה חשובה לשעה תשע בבוקר כשהשעה כבר חמישה לתשע... זה תופס את הראש, אנחנו נעשים סהרוריים, כמעט אובדי עצות... הראש תפוס, אולי עצבני, בוודאי לחוץ. מה יהיה? איך תיראה השנה הבאה? מה יהיה עם הילדים ואיך יצליחו בלימודים, האם יגיעו תשובות משמחות מהמרפאה או חלילה אחרות, ואיך תיראה הפרנסה?

התקיעות של השופר שאנו שומעים עתה מדי יום, אלה הן הצפירות שבאות לבשר לנו 'אבא כאן!' הן באות לעורר בנו את הנימים החבויים, להשמיע מבפנים את צלילי הנשמה העורגת ומתגעגעת לאבא. יום אחר יום הן משמיעות את הקול מעומק לבנו, שאלול כאן, ואבא לידינו, מחכה לנו. אבא שלנו - בורא עולם - אומר לנו 'הנה לכם חודש שלם, אני בא עד אליכם, רוצה לשמוע, מבקש להקשיב, רוצה את קרבתכם, תדברו אתי, אני כאן כדי לעזור לכם!' חודש אלול הוא זמן שהקדוש ברוך הוא מתקרב אלינו, ומבקש שנתקרב אליו בחזרה, כדי שנגיע מוכנים ליום הדין, כדי שאכן נזכה לקבל שנה טובה, מתוקה, מצליחה ומאושרת... בחודש אלול, 'מיסטר בלו' (-להבדיל-) בורא עולם בכבודו ובעצמו, נמצא איתנו. מגיע אלינו, מושיט את ידו לכל אחד, ומבקש 'ספר לי בני, איך היתה השנה, איפה לא הלך לך, מה במצבך הרוחני אתה רוצה לשנות, ומה אתה רוצה שאני אשנה עבורך במצבך הגשמי...'.

אבל היצר עובד - מטריד את הראש, מבלבל את המחשבות, וממלא בדאגות ולחץ. 'עוד מעט ראש השנה', הוא אומר לנו, 'זה לחץ שצריך לעבור, תקופה מוטרדת שעוד יגיעו טובות ממנה. למי יש זמן לשים לב לצפירות של השופר, שמרמזות לנו שמיסטר בלו כאן. הרי עוד מעט יום הדין, תיכף הפגישה הקריטית...'.

לא חבל? בורא עולם, אבינו האוהב, נמצא לידינו, עומד לציידנו, מחכה לשמוע, מחכה שנתחבר אליו, שנספר לו, שנחלוק עמו את החוויות הקשות שלנו. כל אחד מאיתנו, בכל מצב, ולא משנה מה עברו, גילו ותחושתו - אבא מחכה לו, אבא מחכה לנו. הבה נדבר אתו, הבה נקדיש כל יום עוד כמה דקות לשוחח עם בורא עולם, לנצל את ההזדמנות הייחודית הזו שהוא עומד לידינו ומקשיב, ומחכה לשמוע אותנו!

אם נעשה כך - נגלה שתפסנו את 'מיסטר בלו' במעלית (-להבדיל-)...

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

"בן יחיד הוא לי" - התייפחה האישה - "ועתה קיבל צו גיוס מהצבא האדום. הניסיונות הרוחניים שם קשים מנשוא, ורוב המתגייסים לא עמדו בהם, חוששני שיקרה כך לבני, שחלילה ישכח את אלוקיו וייצא לתרבות רעה"...

רגשות אמהות יהודיות לרוחניות של בן

הרב ישראל ליוש

"וְתִפְּשׁוּ בֹאֲבִיו וְאִמּוֹ וְהוֹצִיאוּ אֹתוֹ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ" ... (דברים כ"א, י"ט)

יהודייה צדיקה נכנסה אל הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, עת שימש כרבה של העיר 'סלוצק', ובקשה ממנו בתחנונים ובבכי מר: "הרבי יתפלל על בני שימות מהר..." "מדוע?" - הזדעזע הרב - "מה קרה לבנך?"

"בן יחיד הוא לי!" - התייפחה האישה - "ועתה קיבל צו גיוס מהצבא האדום. הניסיונות הרוחניים שם קשים מנשוא, ורוב המתגייסים לא עמדו בהם, חוששני שיקרה כך לבני, שחלילה ישכח את אלוקיו וייצא לתרבות רעה... התפלל נא שימות כיהודי כשר לפני גיוסו... אמנם אשאר ערירית, כי בן יחיד הוא לי, אך טוב מות גופו ממות נשמתו..." רבי יחזקאל פרץ אף הוא בבכי ואמר לה: "במקום להתפלל שימות, הבה נתפלל שנינו שיעמוד בניסיונות, ויצא מן הצבא כשולבו טהור וכשר לעבודתו ית". האשה נרגעה מעט, וכדברי הרב התפללה יחד איתו על חייו הרוחניים של בנה, ואכן תפילתם התקבלה ברצון, ובנה היה מיחידי הסגולה שצלחו את תקופת הגיוס, ומסרו נפש על אמנותם ודתם, תוך התעללותם וצרותיהם של החיילים הרוסיים.

לימים, אמר הג"ר יחזקאל אברמסקי שמעשה זה הבהיר לו פשט בפרשת 'בן סורר ומורה'. התורה מצווה על אביו ואמו של הבן הסורר, להוציא אותו אל זקני עירו ולהביא אותו אל מותו. לכאורה זהו ציווי קשה מאוד, וכמעט בלתי אפשרי עבור הורים, לעשות כך לבנם, פרי בטנם?...

אבל הספור עם האישה הצדיקה שהעדיפה את מות בנה, מוכיח שהורים טובים הם אלו שמעדיפים שבנם ימות זכאי ואל ימות חייב...

המגיד הירושלמי רבי שבת יודלביץ זצ"ל סיפר ספור דומה, גם הוא על אשה שהעדיפה שבנה שהתגייס לצבא ימות ולא יפרוק עול תו"מ, אך סופו של הספור ההוא היה שאכן בנה מת בצבא מיד עם גיוסו, כאשר עוד שמר על צלם יהדותו, ובהלווייתו חילקה האשה עוגות ויין למלווים, והודתה לבורא עולם על שבנה מת כיהודי כשר... המליץ ע"כ אחד האדמו"רים את הפסוק בתהילים (פח יב): "הַיְסֹפֵּר בְּקֶבֶר חֲסִידָה אֲמוֹנָתָה בְּאֶבְדּוֹן", פעמים שקבר הוא חסד, אם 'אמונתך באבדון', כאשר האמונה היא בסכנת אבדון...

הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל סיפר על בן מקורבו, שרצה לנסוע לאמריקה ללמוד שם באוניברסיטה, האב התנגד לכך נחרצות, אך כל שכנועיו לא הועילו והבן עלה על האנייה, בדרכו לאמריקה להגשים את שאיפותיו ללמוד באוניברסיטה...

כאשר שמע זאת האב הפטיר בצער: "אילו ידעתי שאין באנייה עוד יהודים, הייתי מתפלל לה' שהאנייה תטבע בים, כדי שבני לא יגיע לאמריקה ללמוד באוניברסיטה..."

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, סיפר על אשה צדיקה שזכתה להשיא את שלוש בנותיה לגדולי ומרביצי תורה, וזאת אודות לכך שבימי השואה, כאשר נכנסו הנאצים ימ"ש לעיירתם, והיו אלו הרגעים האחרונים לפני הובלתם לאושוויץ, לקחה את שלוש בנותיה ומסרה אותן לגוי ואמרה לו: "כל עוד יש לך אפשרות לשמור עליהן כיהודיות, שמור עליהן כבבת עינך, אבל ברגע שהנסיבות לא יאפשרו זאת ותיאלץ להמיר את דתן, אני מתחננת לפניך שלא תעשה כך אלא תשליך אותן למי הנהר..."

האם הובלה יחד עם שאר אחיה הקדושים לאושוויץ ומתה מות קדושים, ואילו הבנות זכו להינצל, וכאמור נישאו למרביצי תורה גדולים...

כאשר חזר כ"ק האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצ"ל למהשואה האיומה, היה מזרז את היהודים הניצולים שלא להתחבר לשכנים החילונים

מופלג, מתמיד גדול. הצעקות שצעק לא באו מהגוף, אלא הנשמה 'השבויה', היא זו הזועקת. ובכן, אותו צעיר מאילת הגיע לירושלים, ארחנו אותו בשבת, לקחת אותו לשיחה ובקשתי לשמוע מה כואב לו. הוא סיפר שהוא כועס על ההורים ששינו את דרכם. דיברתי איתו באריכות. בסופו של דבר, הוא חזר הביתה, לקח את חפציו והגיע לכאן לשיבה. גם אחותו הלכה לאחת המדרשות, ושניהם דבקו בתורה ובמצוות, עד כדי כך שהם כבר לא סמכו על הוריהם... הם היו מגיעים הביתה, ואומרים כי הכשרות שההורים משתמשים אינה מקובלת עליהם, וההורים התקשרו לבקש לשוחח עם הבן, שלא יהיה 'קיצוני' מדי... כיום הוא תלמיד חכם ידוע בצפון, מרביץ תורה ומחזיר בתשובה.

(מתוך הספר 'משכני' אחריר)

יום אחד ביקש הבן מההורים, שיאפשרו לו לפגוש את האדם שגרם לשינוי הגדול בחייהם, ורצונו לדבר עמו דברים חריפים. ההורים סיפרו לי שהבן עומד להגיע אלי, ובקשו ממני מחילה מראש, אם הוא ידבר דברים לא ראויים. אמרתי להם שאני כבר רגיל גם לצעקות ולגידופים, וזה בסדר. פעם מסרתי הרצאה בנתיבות, ובאמצעה קם אחד הנוכחים והחל לצעוק לעברי שכל הדברים שאני אומר הם שטויות, ועוד כל מיני אמירות לא ראויות. הנוכחים באולם כמעט ורצו 'לקרוע אותו לגזרים', אבל אני אמרתי לו שיבוא לשבת לידי, ולאחר שאסיים את ההרצאה אשמח להשיב לו על כל שאלה שישאל. הוא הסכים לכך, ישב בשקט עד גמר ההרצאה, ולאחר שסיימתי אמר בלחש שהוא מתנצל על הצעקות, ויש לו כמה שאלות קטנות לשאול, אבל הוא יעשה זאת בארבע עיניים. היהודי הזה הוא כיום תלמיד חכם

המשך מעמוד 3 | הגה"צ רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל

נתחיל 'לעשות משהו'! נגלה רצון לטאטא את 'ערימות השלג' שהצטברו לנו על הלב! הבה נקבל על עצמנו איזושהי קבלה קטנה שאיתה נוכל לבוא ליום הדין!". רבות!

שכל אחד ואחד יקבל על עצמו איזושהי קבלה. את הקבלה שהציע הרב שך. את הקבלה שהציע הרב לפקוביץ. ומי שכבר, ב"ה, שומר על קבלות אלו - יראה להוסיף להתחזק, ולקבל על עצמו קבלה נוספת. העיקר שנבוא עם "משהו ביד", שנוכל לבקש מהקב"ה: "כתבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים".

[מתוך 'דורש טוב']

כח אליו. מאידך גיסא, לא היה להם, כמובן, כל רצון לקבל קנס... מה עשו? כל אימת שראו את הפקח מתקרב, היו ממהרים ונוטלים את המטאטא ביד... שהפקח יראה אותם עם מטאטא ביד... כביכול עומדים הם לפנות עתה את השלג... אבל היה שם בעל בית אחד שנשאר לעמוד ולקרוא עיתון... והפקח רשם לו קנס. שאל אותו האיש: "האם אינך רואה שאצל כולם השלג נערם ואיננו מפונה? מדוע רשמת דווקא לי קנס?" השיב לו הפקח: "כולם, לכל הפחות, נטלו את המטאטא ביד. זה מראה שיש להם נכונות לעבוד. אתה - אפילו את זה לא עשית!". וכאן זעק המושגי: "הבה, לכל הפחות, ניקח את המטאטא ביד!

המשך מעמוד 5 | הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

החלונות, את השולחן נכסה במפה, את הכיסאות נעמיד בסמיכות לשולחן, אבל זאת אנו מחוייבים: להכין לכה"פ כסא אחד שלם, כדי שיוכל המלך לישב עליו, ובזה לא יועילו לנו כל מיני תיקונים למראית העין, שהרי המלך יתיישב עליו בפועל ומסוכן הוא ליפול ממנו.

והנמשל פשוט, הקב"ה בא לשכון בתוכנו בעשרת ימי תשובה - בהמצאו, והוא מודיע אותנו על כך ל' יום קודם - מר"ח אלול. אמנם, פעמים הרבה שומעים אנו קול בקרב המחנה, וכי אוכל לתקן את עצמי בחודש זה, עד תכלית המעלות והמידות? תשובתו: לא! אין הקב"ה דורש ומבקש ממך בשלושים יום אלו לעלות לרקיע השביעי, רק לראות מה יש בידך לעשות בל' יום, מה תוכל לתקן בהם, לכה"פ כסא אחד, ואכן, אם מתקן עצמו לכה"פ בענין אחד - מילא בזה אחר רצון המלך, ובוודאי יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים ושלוש!

(באר הפרשה - כי תצא תשע"ט)

אבקש משכנינו הלוואה מכובדת, ובמעוות שיתקבלו נשלם על כל אלו ההוצאות", אמרה לו האשה: "וכי תקח על עצמך לשלם חובות במשך שלושים שנה, עבור מחצית השעה שהמלך מבקר באהלינו? ומה בכך שהמלך יראה את צורת חיינו היום יומיים (טאג טעגלעכע לעבן)?"

א"ל בעה"ב: "זאת הייתי אומר אם המלך היה מגיע הנה בפתע פתאום, לא כן, כאשר שלח להודיענו זה כשלושים יום בטרם יבוא אלינו, בוודאי כוונתו שנתקן ונכשיר את הבית כראוי לבוא המלך אליו". אמרה לו האשה: "לא ולא! גם המלך יודע היטב כי דלים ורשים אנו, גם הוא מכיר במצב העם של השדות, ולא הודיע קודם בואו אלא מכיוון שהוא רוצה לראות מה יש בכוחנו להכין בתוך ל' יום".

ישבו וטיכסו עצה, עד שהחליטו: את כתלי הבית נכסה בסדינים לבנים, על החלונות נעמיד ציורים נאים אשר יכסו את שברי

נס ליחו, ולא היה בכוחו לעבור על פני כל בתי העיירה לדפוק על התריסים, החליטו טובי העיר להקל מעליו, והכריזו שעל כל בני העיר ללא יוצא מן הכלל לפרק את תריסי חלונותיהם, ולהביאם לבית המדרש הגדול, שם ישב השמש בניחותא באשמורת כל בוקר, ידפוק על התריסים בזה אחר זה בנחת ובקלות, ולא יצטרך לסבב ברחובות העיר בקושי. וכך הווי, בית המדרש התמלא תריסים במקום המתפללים שנשארו ישנים במיטותיהם... השמש ישב שם, כשבידו האחת הסליחות ובידו השניה מקיש בניחותא על התריסים, תוך שגונח ומתחרט עמוקות על טירחתו שבכל השנים, איך לא חשב גם אז על עצה טובה שכזו...

מעבר לבדיחותא, טמון במעשה נקישה עזה על פתחי לבבנו, היא 'הנקישה של אלול' אותה יש להקיש ולהשמיע לא רק בבית המדרש, אלא בראש ובראשונה יש להשמיע על התריסים שבבית. ואדרבה, ע"י הנקישה על חלונות הבית, בבדק בית אמיתית ואיתנה, בין אדם לקונו ולחבירו גם יחד, אז נרגיש את הנקישה גם בבית המדרש. אם נסגור היטב את התריסים בבית מפני חיצוניות הרחוב שלא תחדור לבתינו פנימה, נחוש את האלול גם בבית המדרש...

אלול הוא הזמן הנכון לחשבון הנפש, להפסיק, לעצור את מרוץ החיים, לעשות בדק הבית ולתקן את התריסים, ואז יזכה שרגליו מוליכות אותו לבית הכנסת לתורה, לתפילה ולסליחות!
שטייט אויף צו סליחות!

בדברי רשות, שלא לקדש עצמו במותר לו, אלא להיותו נבל ברשות התורה, ששם 'לפתח חטאת רובץ', להפילו לבאר שחת ולהכשילו באסורות. לכן ציוותה התורה לצאת נגד היצה"ר בדברי הרשות, אז מובטח לו: 'ונתנו ה' אלוך' - את היצה"ר - "בידך" - שתנצחהו לבל ישלוט בך בשאר האיסורים (עיין רמב"ן ריש קדושים), ובהכי יזכה לשלימות ה'בין האדם למקום'.

גם בין אדם לחבירו מצאנו בפסוק זה, ובהקדם קושיית ה'שם משמואל', שמקשה למה נקט הכתוב בלשון יחיד 'כי תצא', ונתנו בידך', אלא להודיע כי כח השבי והניצחון הוא ע"י האחדות, כאיש אחד בלב אחד באחדות הגמור, כי כאשר בנ"י מאוחדים כאחד, יפלו אויביהם לפניהם. והאחדות היא השלימות של 'בין אדם לחבירו'. הרי לפנינו הנוסחא לנצחון במלחמת היצר - השלימות בין אדם למקום ובין האדם לחבירו - 'אני לדודי ודודי לי', וכדאמרן שיזכה לה האדם ע"י לימוד התורה.

עורר נא, התעורר נא

בימים ההם בזמן הזה של חודש אלול, היה מנהג אבותינו בידנו, ששמש הקהל היה מסובב בין בתי העיר, דופק על תריסי החלונות לעורר את העם לאמירת סליחות בהשכמת הבוקר, ומכריז בקול רעש גדול: 'שטייט אויף צו סליחות'. מסופר בבדיחותא על השמש של חלם, שלעת זקנותו כשכבר

ונסיים בדברי מרן ה'חזון איש' זי"ע, לתלמיד שהביע את חרדתו על כך שבזמן פרעות הערבים בשנת תש"ו, לא עובר יום בלי קרבנות יהודים: "מדוע אינך מזדעזע כל כך מכך שאלפים ורבבות ילדי ישראל מתחנכים בחינוך חופשי, ונפשם נרצחת בכך? והרי זו רציחה המונית ומזעזעת יותר מרציחת הערבים, שאינה פוגעת בהמונים אלא ביחידים.... מדוע, אם כן, הנך מזדעזע מזה ולא מזה? הלא אמרו חז"ל: 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו!'".

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

שאינם שומרים תורה ומצוות, וכך אמר להם: "כשהגרמנים ימ"ש באו עלינו להשמיד את גופינו - לא יכולנו לעשות מאומה כנגדם, אך כשעוזבי התורה באים, חלילה, להשמיד את נפשנו היהודית - נצא ונלחם בהם מלחמת חורמה, כי הרי 'גדול המחטיאו יותר מן ההורגו!'".

והוסיף: "מצינו בתורה הקדושה שני כתובים שלכאורה סותרים זה את זה: בקריעת ים סוף כתוב: 'ה' ילחם לכם', ובמלחמת עמלק כתוב: 'צא הלחם בעמלק', במה שונים שתי המלחמות? מדוע במלחמת עמלק נצטוו להילחם ואילו מול המצריים נצטוו להחריש? "אלא, במצרים היתה סכנה על הגוף, בזה יש לבטוח בקב"ה שיצילם בדרכו, אבל מלחמת עמלק היתה מלחמה רוחנית, במלחמה כזו אין להחריש, צריך לצאת ולהילחם!"

קבל את גליון 'לקראת שבת' ישירות למייל

שלח מייל: dirshu@dirshu.co.il

וארטים לפרשת השבוע

כא י. כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוך בידך ושבת שבינו. יש להקשות מה הטעם פתח באויבך שהוא לשון רבים וסיים בלשון יחיד ונתנו ולא כתב ונתנם, וכן ושבת שבינו לשון יחיד הול"ל ושבת שביים? וי"ל דמצינו ביומא סט. שאנשי כנה"ג הרגו את היצה"ר של ע"ז ואז הם רצו לבטל את היצה"ר של עריות והצליחו רק לסמא לו את העין וזה השפיע על ביטולו על ז' קרובים. ולפי"ז י"ל דזה רמזה התורה כי תצא למלחמה על אויבך שזה שניים יצרא דע"ז ויצרא דעריות. ונתנו ה' אלוך בידך רק אחד מהם והוא יצה"ר דע"ז, ואילו מהשני רק ושבת שבינו והיינו דלא נתנו ה' אלוך בידך לגמרי אלא רק סימו לו את העיניים. וזה מרמז ברש"י לא דיברה תורה אלא כנגד יצה"ר. חיד"א

כא י. כי תצא למלחמה על אויבך. הטעם שהוא בלשון יחיד, תצא ולא תצאו, י"ל שאיתא בגמ' שדורו של אחאב אף שלא היו צדיקים נצחו במלחמה כיוון שהיו באחדות, וזמ"ש כי תצא באחדות, ונתנו ה' בידך.

כא יא. וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאישה. איתא בסנהדרין אמר חושי הארכי לדוד המלך מ"ט קנסיבת יפת תואר! א"ל יפת תואר רחמנא שרייה. א"ל לא דרשת מוכיך, דסמך ליה ליפת תואר בן סורר וכל הנושא יפת תואר הו"ל בן סורר. ולפי זה מובן מדוע במעשה דבת שבע אצל דוד לא הגיעה הציצית וטפחה על פניו כמו שהיה בסיפור במנחות מד על אדם הזהיר בציצית ונסע לעבור עבירה בארבע מאות זהובים ואז באה הציצית וטפחה על פניו שיפרוש, ד"ל דכיוון דדוד נסיב יפת תואר שמע מינה דלא דרש סמוכין וכמו שמבואר בסנהדרין, וא"כ אסור לו ללבוש ציצית בסדין של פישתן משום דהוה כלאים וכמבואר במנחות דף מ, ולכך הציציות לא טפחו על פניו כי לא היתה לו ציצית. חת"ס.

כא טו טז. כי תהיינה לאיש שתי נשים וגו' וילדו לו בנים האהובה והשנואה וגו' והיה הבן הבכור לשנואה. יש להקשות דבתחילת הפסוק מבואר שהאהובה ילדה ראשונה כי כתוב וילדו לו בנים האהובה והשנואה, משמע קודם האהובה. ואילו בהמשך כתוב והיה הבן הבכור לשנואה? ואומרים ע"כ בשם הגאון, דהאהובה ילדה קודם כי ילדה בחודש השביעי, והשנואה ילדה בתשיעי וילדה אחרי האהובה, אבל מכיוון שהתעברה קודם לאהובה לכך הולכים אחרי העיבור והבכור הוא לשנואה. וכבר צווחו ע"כ רבים ובהם השואל ומשיב, החכמת שלמה ועוד רבים, שהרי לדינא הולכים אחר הלידה ולא אחר העיבור. והגדיל לעשות הנצי"ב בהעמק דבר שכתב שהוא לא מאמין לשמועה, שיצאה ושקר העידו בשם הגר"א. וליישוב דברי הגר"א מובא בעלון הנפלא 'איחוד וחיוד' שביאר דבריו כך: הנה בסנהדרין נז' איתא דבן נח חייב על העוברים, משום דלגבי עובר חשיב נפש. מאידך גיסא בישראל הוא בטל לגבי אמו ולא חשיב נפש. ולפי"ז י"ל שבבן נח הפכת הוא כבר משנעשה עובר, והרי השנואה היא יפת תואר (חז"ל כאן והוא ברש"י יא) שהיא בן נח, ולכך בנה שהתעברה ממנו מקודם הוא בכור, ומה שבלדה תליא מילתא הוא רק בישראל. ולכך וילדו לו בנים קודם האהובה, אבל והיה הבן הבכור הוא לשנואה. (יש להאיר כאן את דברי ר"י איבישץ שהטעם בוהיה הבן הבכור לשנואה, משום שצדיקה הקב"ה מתאוה לתפילתה כמו שמצינו אצל האמהות לכן הוא משהה אצלה את זמן ההריון).

כא טז – יז. והיה ביום הנחילו את בניו את אשר יהיה לו וגו' כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו. יש לדקדק שלגבי ירושת כל האחים כתוב לשון אשר יהיה לו ואילו לגבי בכור כתוב אשר ימצא לו. וצריך להבין למה חילק בלשון בין כל האחים לבכור! ואומר הגר"א שבכל האחים כתוב אשר יהיה, משום שהכוונה

היא גם למה שיגיע בעתיד. משא"כ בבכור כתוב בו אשר ימצא כי דינו לרשת פי שניים רק ממה שנמצא כבר בשעת הירושה ולא יקבל פי שניים במה שראוי להגיע לאחר מכן.

כא כא. ורגמוהו כל אנשי עירו באבנים ומת וביערת הרע מקירבך וכל ישראל ישמעו ויראו. יש להקשות למה לא הוסיף כאן הנוסח ולא יזידון עוד כמו שמצינו בפרשה הקודמת בשופטים ז' יג על מרמא פי הכהן? וי"ל שמצינו במנהדרין עא. שכן סורר לא היה ולא עתיד להיות. וא"כ מובן למה לא כתוב ולא יזידון עוד כי מעולם לא זדו בזה, אז ל"ש לא יזידון עוד.

כא. כב-כג. וכי יהיה לאיש חטא משפט מוות והומת ותלית אותו על עץ: לא תלין נבלתו על העץ כי קבור תקברנו ביום ההוא וגו'. יש להבין מה היא הכפילות הזאת קבר תקברנו. וי"ל ע"פ סנהדרין מו. שהרגו ב"ד לא היו קוברים אותם בקברי אבותם אלא היו להם שני בתי קברות מיוחדים, אחד לנהרגים ולנחנקים, ואחד לנסקלין ולנשרפים. ורק משנתעכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן, דהיינו בקברות אבותיו. ולפי"ז אתי שפיר קבור תקברנו. כי הפסוק בא לרמז לנו שיש לו קבורה אחר קבורה. פעם אחת מיד אחרי העונש ופעם שנייה משנתעכל הבשר.

שם. לא תלין נבלתו... כי קללת אלוקים תלוי. הטעם שלא מלינים נבלתו, כי קללת אלוקים תלוי. יש להקשות הרי איתא בגמ' סנהדרין כא: שלא נתגלו טעמי תורה כדי שלא יכשלו בהם, וא"כ אמאי הכא התורה כתבה הטעם? וי"ל שכאן התורה באה להשמיע לנו דין דווקא מי שנתלה בחטאו, אותו אסור להשאיר כי קללת אלוקים תלוי. משא"כ מי שנתלה בחטא אבותיו דל"ש בו את הטעם כי קללת אלוקים תלוי, אפשר להשהות אותו תלוי גם לאורך זמן. ורבי חיים קניבסקי בטעמא דקרא מביא לכך ראייה מיבמות דף עט. שדוד שאל את הגבעונים מה אפי"ס אתכם ותמחלו לשאל שחטא נגדכם וא"ל תן לנו שבעה בני שאור ונהרגם, וכן הוה שהביא להם והרגום ודוד השאירם תלויים הרבה זמן, חזינן שמי שנתלה בגלל חטא אבותיו מותר להלין נבלתו על העץ.

כב ד. לא תראה את חמור אחיך או שורו נופלים בדרך וגו'. במשך חכמה כאן התקשה למה כאן הנוסח הוא לא תראה את חמור אחיך, ואילו במשפטים הנוסח הוא כי תראה חמור שונאך? וי"ל, אומר המשך חכמה, שבמשפטים הוא ראה ב' חמורים אחד של שונא ואחד של אוהב ויש נידון מה ירים קודם, לכך כתב כי תראה חמור שונאך שיש לראות ולדון מה ירים קודם, אבל כאן מדובר ישיר רק חמור אחד שאז אין עליו לדון אלא מיד לעזור ולכן כתב לא תראה, והיינו שלא יתבונן אלא מיד יעזור. והטעם שאצלנו לא העמיד ב' חמורים של שונא ואוהב, כי כאן אחרי חטא העגל ואחרי כל החטאים שחטאו במדבר כשכולם היו מלאים בחטא ל"ש מקרא של שונא, כי שונא מבואר בחז"ל שאני שונא אותו בגלל חטאו, וד"ז שייך דווקא אם פלוני חטא ואני צדיק כמו שהיה בזמן צאתם ממצרים (פרשת משפטים) עוד קודם חטא העגל ושאר החטאים שעברו, אבל כאן לא שייך לומר שאחד חטא והשני לא, כי כולם היו מלאים בעבירות.

כב ז. שלח תשלח וגו' למען ייטב לך והארכת ימים. ויש לעיין דהכא הוקדמה ברכת אריכות ימים לברכת ייטב לך, ואילו לעיל ה' טז בכיבוד הורים כתוב הפוך למען יאריכון וגו' ולמען ייטב לך והדבר צריך טעם. וי"ל דמבואר בתרגום יונתן כאן שפירש למען ייטב לך קאי על עולם הזה ולמען יאריכון ימך קאי על עולם הבא. והנה מצינו בירושלמי ריש פאה שכיבוד אב ואם הוא מצוה חמורה שבחמורות, ושילוח הון הוא קלה שבקלות, ומצינו בובחיים ק"ט. דרך התורה לכתוב בדרך דלא זו אף זו. וא"כ בשילוח הון שהיא מצווה קלה הו"א שיקבל שכר רק בעוה"ז ולכן נאמר קודם למען ייטב לך בעוה"ז והתורה מוסיפה שלא רק בעוה"ז אלא ולמען יאריכון ימך גם בעוה"ב. מש"כ בכיבוד אב שזה חמור הו"א איפכא, שיקבל שכר רק בעוה"ב וקמ"ל שאף בעוה"ז. טעמא דקרא.

כב ז-ח. שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים. כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך. הטעם

פרשת כי תצא תשפ"א

שנסמכה פרשת שילוח הקן ל"ולא תשים דמים בביתך", אולי י"ל ע"פ קידושין לט: מסופר שם על אדם שאביו שלח אותו להוריד גוזלות ע"י שילוח הקן והוא עלה וירד ובירדתו נשבר הסולם והוא מת. ומקשינן שם הרי כתוב למען ייטב לך והארכת ימים והוא מת מאותה מצווה, ומשינן סולם רעוע הווי, דקביע הזיקא ולא סמכין בזה אניסא. וזה מה שכתוב כאן שאם אדם משלח את הקן הוא יאריך ימים, אבל כל זה הוא בתנאי שלא ישים הוא דמים בביתו, היינו שלא ישים סולם רעוע או בלא מעקה.

כג ד. לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'. לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבוא להם בקהל ה' עד עולם. רבים נתקשו כאן למה גבי עמוני ומואבי איתא עד עולם, ואילו בממזר לא כתיב עד עולם, בפרט לפי מה דאיתא בסיפרי שגם ממזר נאסר עד עולם גז"ש מעמוני ומואבי? וי"ל א. ע"פ מה דאיתא בקידושין עב: עתידין ממזרים להיטהר לעת"ל ודרשת הסיפרי זה על זמן הזה. עו"ל שגם בזה"ז יש אפשרות לממזר להיטהר כדאיתא בקידושין סט יכולים ממזרים להיטהר ע"י שישא שפחה ויוולד בן וישחררו. ועו"ל דהא מבואר ביבמות עח: שבדרך כלל ממזרים מתים עד עשרה דורות, ולכן מילא לא שיד כ"כ שחייו יותר מכך, לכן לא כתב עד עולם. טעמא דקרא.

כג ד. לא יבוא עמוני בקהל ה'. ובחז"ל עמוני ולא עמוניות ולמה עמוניות מותר, כתוב כי כל הטעם שעמוני לא יבוא ע"י אשר לא יקדמו אתכם בלחם ובמים, ואין דרך אישה לקדם בלחם את האנשים, ומקשה ע"כ הגמ' היה להם לקדם אנשים לקראת אנשים ונשים לקראת נשים ומסיק כלכבודה בת מלך פנימה. ויש להקשות הא המואביות היו פרוצות ביותר ואפי' המלכים הפקירו בנותיהם וא"כ היה להם לקדם את הנשים בלחם ומים? וי"ל דתירוץ הגמ' כל כבודה בת מלך פנימה הכוונה היא לנשים היהודיות ולכן המואביות לא יכלו לקדם בלחם ובמים. חכמת שלמה למחרש"ל יבמות עז.

שם. ואשר שכר עליך את בלעם לקללך. למה כתב אשר שכר ולא נקט שלח או ביקש? ויש ליישב דבלא שכירות יכול לומר אין שליח לד"ע דדברי הרב ודברי התלמיד, אבל בשכירות יש משמעות במחנה אפרים שלחין יא. שיש שליח לד"ע דברי הרב, כי ע"י השכירות הוא נהיה ממש כידו ועיניו.

כג כד. מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלוך. מוצא לבאר פסוק זה ע"פ כתובות עז: שמואב שם שרבי"ל נשבע שלא יאז מן עדן ובדקו אחרי ומצאו שמעולם לא נשבע על שקר, ולכן מוכרחים לקבל שבעות. וזה מרמז בפסוק שלפנינו אם מוצא שפתיך תשמור אז תזכה ועשית כאשר נדרת, והיינו שיעזור מהשמים לקיים כל מה שקיבלת על עצמך כדי שתוכל להמשיך לקיים מוצא שפתיך. באר מנחם

כד יט. למען יברכך. וברש"י נפלה מטבע מידו ומצאה ענה ה"ה מתברך עליה. הגמ' מספרת על רבי עקיבא שהיה מהלך ברחוב ופגש רבבי טרפון שהיה עשיר מופלג מאוד. הציע לו ר"ע לקנות מספר עיירות א"ל ר"ט בסדר והפקיד בידו כסף, לימים פגש ר"ט את ר"ע וא"ל היכן העיירות, לקח ר"ע והראה לו תתיים וישיבות שהקים בכסף, א"ל ר"ט אוי לי ששתי כספי על קרן הצבי, א"ל ר"ע כתוב פיזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד, ור"ט שמח. לכאורה הסיפור הזה מאוד מאוד תמוה. איך התנא ר"ט אמר על צדקה קרן הצבי, ועוד מה חידש לו ר"ע? וי"ל שר"ט אמר כלל, הרי מצוות מדאורייתא צריכות כוונה ואני כולל כל כיוונת לזה, ענהו ר"ע שפזר נתן לאביונים, דהיינו שאם נפל סלע מידו ומצא את זה עני, צדקתו עומדת לעד, וכמו שכותב רש"י כאן, א"כ חזינן דלא בעינן כוונה בצדקה.

כה ג. ארבעים יכנו. איתא במכות כמה טיפשיא שאר אנישי דקיימי מקמי ס"ית ולא קיימי מקמי גברא רבא, דאילו בס"ית כתיב 40 יכנו ואתו רבנן ובצרו חדא. וקשה הרי כבר כתוב הרבה קודם לכן בפרשת אמור בספירת העומר תספרו 50 יום וחכמים אמרו שמונים רק 49, וא"כ למה לא הביאו ראייה משם? אומר האוסטרבצא, שלהוריד מכה מיהודי זו גדלות יותר מאשר לפחות יום.

היזהרו בכבוד חברכם:

בפרשתנו אנו מוצאים כמה וכמה מצוות שכל עניינם הוא רגישות יתירה לכבוד הזולת, ובפרט באנשים פחותים שאין להם מעמד. ראשית אנו מוצאים זאת בנוגע למלוה ולוה שלמרות שמשורת הדין היה לומר שהמלוה יוכל לעשות כל מה שירצה כדי להבטיח ולגבות את חובו, מכל מקום התורה צוותה עליו לנהוג בהתחשבות יתירה לשמור על כבודו של הלוה ולהתחשב בצרכיו וכפי שנאמר בפסוקים הבאים: **לֹא תָבֵא אֶל בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֲבֹטוֹ, בְּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֹתָהּ נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֵלָיְךָ אֶת הָעֹבֵט הַחוּצָה. וְאִם אִישׁ עֲנִי הוּא לֹא תִשָּׁכַח בְּעֵבְטוֹ, הִשָּׁב תִּשָּׁב לוֹ אֶת הָעֹבֵט כְּבֹא הַשֹּׁמֵשׁ וְשָׁכַח בְּשִׁלְמוֹתוֹ וּבְכַבְדּוֹ וְלֹךְ תִּהְיֶה צִדְקָה לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ. לֹא תִטֶּחַ תִּטֶּחַ שִׁפְטָךָ יָרֵם וְלֹא תִחַבֵּל בְּגֵד אֶלְמָנָה. וְזָכַרְתָּ כִּי עֲבֹד הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשָּׁם עַל כֵּן אֶנְכִּי מֵצִוְךָ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. לֹא יִחַבֵּל רֵחִים וְרָקֵב כִּי נֶפֶשׁ הוּא הִכָּל. עוֹד מְצִינוּ לִגְבִי פוֹעֵל שְׁקוֹצַר וּבוֹצֵר בַּשָּׂדֶה חֲבִירוֹ שֶׁהַתּוֹרָה הַתִּירָה לוֹ לֵאכּוֹל מִהַתְּבוּאָה וְהַעֲנִיִּים. וְלֹא רַק כְּבוֹד אָדָם חֵי הַקַּפִּידָה הַתּוֹרָה אֲלֵא גַם כְּבוֹד הַמֵּת וְאֶפִּילוּ בָאָדָם חוּטֵא שְׁגוֹר דִּינוֹ תַּלְמִיד צוּתָהּ הַתּוֹרָה "לֹא תִלֵּן וּבְקִלְתָּ עַל הַעֵץ כִּי קִבְּרוּ תִקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קִלְתָּ אֱלֹהִים תְּלוּיִם".**

נביא כמה סיפורים מגודל רגישותם של גדולי ישראל בכבוד הזולת גם במקומות שלא היה חשש של פגיעה ממש אל שגורם אי נעימות בלבד. בספר עמודו של עולם על הרב אלישיב מובא שסיפר רבי יצחק אזרחי: באחת ההזדמנויות הונחו על שולחנו סוגים רבים ושונים של חיתולים חד פעמיים, כדי שיכריע האם מותר לחבר את סרטי ההדקקה שבהם בשבת. בעוד הרב אלישיב עובר על המוצגים אחד לאחד ומכריע את ההלכה, הודיעו לו כי זוג חשוך בני משפחה כדי להיכנס לחדרו ולקבל את ברכתו. בפקוחו העצומה ובהבנתו העמוקה לנפש האדם חשש מרן, שבשעה שבני הזוג יראו את החיתולים המונחים על שולחנו, הם יזכרו בביתם השמים, שכתליו לא שמעו בכי וצהלת תינוק, ולא ידעו את נפשם מרוב צער וכאב. בזריזות שאין דומה לה סילק רבנו את החיתולים הרבים והשולחן התרוקן בין רגע. גם צעירים ממנו לא היו מסוגלים לסלק כמות כה רבה של חפצים בזמן כה קצר. ברם הרב הקרוב למאה, שהחרדה והזהירות בענייני בין אדם לחברו היו טבועות במעמקי נפשו, פינה את שולחנו כהרף עין וקיבל בחום את בני הזוג, כשהוא מרעיף עליהם חיבה ונחמה. **עוד** מובא שם שהרב אריה אלישיב סיפר: המעשה הבא התרחש בשנה האחרונה לחייו של רבנו. בעוד סבי ישוב אל מול ספריו, כשידו שעונה על גבי השולחן, שמתי ליבי לפתע כי הרצפה שלמרגלותיו רטובה. כעבור רגע קלטתי, כי גם בגדיו ספוגים במשקה. הסתבר כי ספל התה הרוחץ שהיה מונח על גבי השולחן נשפך והרטיב את בגדיו. היה זה תה לוהט בטמפרטורה גבוהה, העלולה לגרום לכוויות, אך סבי נשך את שפתיו כשפניו אינם מסגירים כל אות רמז לכאב העובר עליו. אחוז בהלה, פניתי אליו כדי לברר האם גופו נכווה חלילה מן המשקה הלוהט, אך סבי הניף את ידו לעברי בביטול, כשהוא מסמן לי להחריש ולא לעשות מאומה. כל זאת כדי שהכבד, שישב בסמוך לו ושפך את ספל התה הרוחץ בחוסר זהירות, לא יחוש חלילה באי נעימות ומבוכה.

מעשה דומה התרחש בתקופה בה נזקק מרן מסיבות רפואיות לסיוע בנעילת מנעליו. בשעת צהריים נכנסתי לחדרו של סבי וחשתי כי דבר מה אינו כשורה. סקרתי את דמותו במבט בוחן מכף רגל ועד ראש עד שזיהיתי את מקור הבעיה. התברר, כי נעליו היו נעולות במהופך, כאשר הנעל השמאלית נעולה לרגלו הימנית והנעל הימנית נעולה לרגלו השמאלית, דבר שהסב לו צער וכאב רב. ניגשתי בחופזה לסדר את מנעליו של סבי, שמייהר להניח ידו על פיו, מרמז לי להמתין בשתיקה. רק לאחר מספר דקות, כאשר האיש שנעל לרבינו את נעליו באופן שגוי עזב את המקום,

התיר לי סבי להפוך את נעליו ולתקן את המשגה. כל זאת על מנת שלא לגרום חלילה אי נעימות לאדם שביקש לסייע לו והסב לו כאב מבלי משים. **עוד** מסופר שם: כפי הידוע לא היה בביתו מקום רב וחלק ניכר מכתליו בארונות שהכילו מאות ספרים שנשלחו לרבנו על ידי מחברים שונים בני זמנינו עד שעלה הצורך להוסיף עוד ארון ועוד ארון והבית נראה כמחסן ספרים. כאשר בני ביתו פנו אליו בשאלה מפני מה הוא מותיר בביתו את כל הספרים הרבים שאינם חלק מסדר לימודו השיב רבנו כי הוא חושש שמא אי מן ממחברי הספרים יזדמן לביתו וכאשר יווכח כי הספר אותו הקדיש לו אינו נמצא בין ספריו הוא עלול להיפגע, בשל כך כך נגדש הבית לעיפה במאות ספרים שונים מפרי מחברי זמננו שרבו לא היה כלל פגאי לעיין בהם. כל זאת בשל הזהירות שלא לפגוע חלילה באדם.

בספר מעשה איש ח"ו עמוד סג מסופר על החזו"א: פעם אחת יצא רבינו מביתו לנסוע לברית מילה ובוחר המתניו לו כמה אנשים. שאל לכל אחד מבוקשו והשיב להם. לאחר מכן כשנכנס למכונית ביקש מהנהג שישע לאט בחמישים מטר הראשונים כדי שלא ייראה לאנשים כאילו רוצה אני לברוח מצרותיהם.

על הפני מנחם מסופר: פעם אירע והאיש הנכבד שנאם לפניו בכינוס מסוים נכשל בלשונו ולא היתה דרשתו שגורה בפיו כהוגן. כאשר קם רבינו אחריו לשאת את נאום הכבוד לא אבה לגרום חלישות הדעת לקודמו פתח אפוא בכמה מילים מהחוסות בעודו מפשפש בכיסו כמחפש אחר הדף שהכין בו את נאומו. בחלוף רגעים מבישים התנצל בפניו הציבור כי מבחין עתה שאבד לו הפתק ועל כן הסתפק באמירת 'ווארט' מזכרוננו ובוה סיים את הדרשה. לאחר מכן תמחה בפניו למה מנע טוב הרי דרשתו היתה אמורה לעסוק בהתחזקות והתעלות בעבודת ה' והשיב מנייה ובוה אי אפשר להתעלות בעבודת ה' על חשבון הזולת.

מצינו אצל גדו"י איך הם רגישים בכל מצב במחשבה על הזולת: סיפר רבי משה וינברגר מניו יורק על מבחן הקבלה שערך לו רבי שמעון שקופ בבואו להתקבל לשיבה הגדולה בגרודנא, וכך סיפר: הורי היו עניים מרודים ולא יכלו לשלוח אותי ברכבת והוחלט שעלי ללכת מרחק של כשבועיים ימים ברגל, הורי צידו אותי באוכל והדריכוני שכאשר יגמר האוכל אבקש עזרא מיהודים שאמצא בדרך. הייתי בחור צעיר ויצאתי לדרך, נעזרתי בעוברים ושבים יהודים, הייתי יושן בלילות בבתי כנסת ולפעמים אף ישנתי על האדמה בפינות נידחות, היו לי הרבה חוויות מפחידות, לפעמים הייתי בטוח שנאבדתי לא ידעתי אם יהיה לי אוכל מחר, ובייחוד פחדתי שאני אגיע לגרודנא לרבי שמעון שקופ ולא אצליח בבחינה ואאלץ לחזור את כל הדרך הארוכה והמפחידה ואגרום אכזבה עמוקה להורי. כל הדרך חזרתי שוב ושוב על הדף גמ' שעליו אני עתיד להיבחן אצל רה"י עד שידעתי את הדף מילה במילה בעל פה. וכך הגעתי עייף ותשוש לגרודנא מוכן ומזומן להיבחן על הדף. הבחורים שראו אותי ושמעו את מטרת בואי הציעו לי להיבחן אצל רבי שמעון וכך נכנסתי לחדרו שהיה זה מטבח ביתו, רבי שמעון קיבל אותי בחביבות התעניין בשמי ובעיר מגורי, ואז פנה אלי רה"י ואמר אשאל אותך שתי שאלות: השאלה הראשונה מתי אכלת פעם אחרונה ארוחה חמה? נדחמתי ואז לאחר הרחוק קצר עניתי לפני כשלושה שבועות. מיד קם רבי שמעון בן השבעים ואמר אמנם איני בקי בבישול כרעייתי שיצאה כעת לקניות אבל משהו אני יודע, מיד החל בבישול ארוחה חמה ומזינה. כשיסיים לבשל שם לי צלחת מלאה מהתבשיל, לאחר שגמרתי להשיב את נפשי במנה חמה הוא דאג למלא שוב את הצלחת, שכן הייתי רעב מאוד וסיימתי את הכל עד תום. ברכתי ברכה אחרונה ואז אמר רבי שמעון כעת אשאל אותך שאלה שניה! אחרי הארוחה וקבלת הפנים הייתי יותר רגוע וניחוה והרגשתי שכעת אפשר לבחון אותי על הדף, אך השאלה השנייה היתה

מפתיעה לא פחות וכך הוא שאל: מתי ישנת לאחרונה במיטה? נדחמתי ועניתי אינני זוכר בדיוק. מיד הלך רבי שמעון לחדר שינה שלו וסידר לי את המיטה כעבור כמה דקות חזר וביקש שאלך לישון, כיסה אותי היטב ובעיפיותי הרבה נרדמתי עד הבוקר. רק בבוקר התברר לי שרה"י נתן לי את המיטה שלו, זה היה המבחן לגרודנא. אח"כ, מספר הרב וינברגר, עברתי את כל מאורעות השואה, איבדתי את כל משפחתי ועל בשרי עברתי צרות משונות, ייסורי גוף ונפש, ומה שהחזיק אותי בכל השנים זה היה שתי השאלות של רבי שמעון מתי אכלת ארוחה חמה בפעם האחרונה, מתי ישנת במיטה פעם אחרונה. בעין יהודית.

בישיבת חכמי לובלין בחרה אחד חבורה לפני הבחורים. במעמד נכח גם רבי מאיר שפירא. כשסיים אותו בחר להרצות את חידושו נענה אחד הבחורים ואמר הרי החידוש הזה כתוב במלבי"ם. מיד הפטיר רבי מאיר שפירא לא במלבי"ם אלא במלבין פני חברו ברבים. **רבי** בן ציון אבא שאול היה טורח רבות שחלילה לא יצטער שום אדם בסיבתו. עורך ספריו רבי ציון עמר סיפר שבימי מחלתו של רבי בן ציון הרופא אסר עליו להתענות. והנה ביום התענית סיפר תלמידו באתי לרבי בן ציון לדבר עמו על ספריו, תוך כדי שיחה הגישה הרבנית כוס שתיה לרבי בן ציון הרב סירב לקחת. תמחה הרבנית ואמרה הלא אתה חייב לשתות בפקודת הרופא, ענה הרב בוודאי אך אשתה אח"כ, כי רבי בן ציון לא היה מסוגל לשתות בפני מי שצם.

היה זה לפני מאה שנים, עת רוב תושבי ירושלים הצטופפו להם בשכונות העיר העתיקה. יהודי ירושלים שלא עסקו במלאכה, והקדישו את רוב זמנם ללימוד התורה הקדושה מתוך עניות משוועת, היו מאושרים עד מאוד מחייהם. וכל עוד שהשיגה ידם ארוחה אחת ביום, שהכילה פרנסת לחם-קיבר מרוח בשמן זית ועליו פיסות עגבניות לכל ילדיהם, היו יהודי ירושלים חשים כאילו בגן-עדן מצויים הם. אולם, כיון שסוף כל סוף צריך אדם להביא פרנסה אל ביתו, והוצאות תמיד היו ויהיו, היו בני הגולה מפרשים מעשר מכספם ושולחים אותו בעין יפה אל יהודי ירושלים הנאנקים ברעב. והיו גם הקהילות מבוססות ועשירות שהושיבו פקיד מטעמים בירושלים, אליו שלחו תרומות מדי חודש בחודשו, וסכום זה היה מיועד באופן קבוע לקבוצת אברכים קבועה יוצאי אותה העיר. פקיד הוועד, רבי ישראל, ישב באותו יום חם במשרד הכולל, ופנה לעוזרו הנאמן, רבי אברהם השמש, ואמר לו לך קרא למרת רוזנפלד האלמנה ואמור לה שהגיעה עבורה מעטפה מבתה. רבי אברהם השמש יצא מיד לדרך, ולאחר מספר דקות החלו הספקות מנקרים במוחו: 'למי אמר לי רבי ישראל ללכת? שמא בלבומנפלד? או אולי ברנפלד? ואז חשב לעצמו אני נמצא ממש ליד ביתו של רב העיר – רבי יוסף חיים זוננפלד בוודאי אלו התכוון רבי ישראל. מיד דפק בדלת, והרב הישיש בן השמונים ניגש לדלת ופתחה לרווחה במאור פנים. "רבי ישראל המזכיר, שלחני לקרוא לכבודו כדי לקבל מעטפה שהגיעה עבורכם", וגם השמש, רבי יוסף חיים זוננפלד חבש את הכובע ויצא למזכירות הכולל. משנכנס בפתח, ננער רבי ישראל ונחרד מאוד: שלום עליכם רבי! מדוע הטריח הרב עצמו להגיע? היה הרב שולח מישהו ואני הייתי בא אליו בשמחה. רבי יוסף חיים התנצל בענווה: השמש אמר לי שקראת לי. רבי ישראל היה כהלים רעם: אנני! שאני אטריח את רב העיר? אני אמרתי לו לקרוא למרת רוזנפלד, והוא קרא לרב שליט"א. רק ישוב הנה ואלמדו דרך-ארץ וכבוד התורה מה הסי'. הרב נחרד כולו: חלילה וחס! אוסר אני עליך לומר לו אפילו ברמז קל שטעה, וחלילה לך מלביישו! ולא נחה דעתו של רבי יוסף חיים, עד שלקח מידי המזכיר את המעטפה, ובמשך עשרים דקות שירך רגליו בחום, ועלה שלוש גרמי מדרגות בגילו המופלג, כדי למסור את המעטפה למרת רוזנפלד, שלא תצטרך היא להגיע למשרדי הוועד ביום חם שכזה (חוט של חסד).

לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' עד עולם על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים. מבאר הרמב"ן שעמון ומואב היו צאצאים של לוט, ולוט ניצל בזכות אברהם, אם כך היה עליהם להכיר תודה, ואם הם לא עשו כך הם גרועים במידותיהם ובעבור זה לא יבואו בקהל ד' עד עולם. רואים מכאן שהתורה מאוד החמירה בעניין הזה של כפיות טובה, שהנה מצרים אפילו שהתעללו בצורה אכזרית בישראל שרינו להינשא להם לאחר ג' דורות, אבל לכופרים בטובה עד סוף הדורות לא להינשא להם. וכ"ה בחז"ל שהקב"ה שונא מי שכופר בטובה. וכפיות טובה זו השחיתות הכי גדולה שיש, ומסופר בחז"ל גיטין נ: ש'יואשי' הרג את זכריה ביו"כ ודמו רתח והרגו על דמו אלפי אלפים אנשים. אומר הנביא דה"י ב כד כב. שהחטא העיקרי שהיה שם זה הכפיות טובה של יואש ולא הפשעים הגדולים שעשה. הסתייפלעך כותב בחיי עולם פרק כו. שדרך האדם לעשות רעה דווקא למי שהטיב עמו, ולאיש שלא היה לו עמו עסק לא יירע לו כלל. וידוע שהת"ס אמר פעם על איש שהרע לו, תמה אני עליו איני זוכר שעשיתי לו איזה טובה פעם ולכן אני לא מבין למה הוא רודף אותי. וכבר הרחבנו ע"י בעבר. רבי שלמה זלמן אורבך היה ממליץ הרבה לאדם הזקוק לישועה לכתוב בפנקס את כל הטובות שה' עשה עמו, ובכל

פעם שיהיה זקוק לישועה יפתח את הפנקס לראות את הטובות, יודה עליהם ואז יבקש. והכרת הטוב זה לא רק למישהו זר שעזר לי שיש לנו רגש של הכרת הטוב אלא גם לבני בית, לאשה והילדים בכל מה שעוזרים חייב להיות רגש של הכרת הטוב מהלחות להם כל הזמן על מה שמקבל מהם השכס והערב - ובדואי להיזהר לא להיות כפויי טובה. **ומאידך גיסא** אנו רואים אצל גדולי ישראל כמה הם מקפידים על הכרת הטוב, וכל ספר חובת הלבבות בנוי על עבודת ה' מטעם הכרת הטוב. נביא כאן כמה סיפורים על הכרת הטוב. הרב אלישיב עבר לפני 15 שנים בדיוק ניתוח מאוד מסוכן. עשה זאת רופא מיוחד מחו"ל שלא ידע עברית, והרב אלישיב ביקש שילמדו אותו לומר תודה באנגלית כדי שיוכל להודות לו אישית ולא ע"י שליח, כמו שמצאנו שבימודים' אומרים הציבור מודים דרבנן, ולי"מ שייצאו בשומע כעונה ב'מודים' של השי"ן, כי להודות אדם צריך בפיו בהרגשת הלב.

ובעניין הודיה לקב"ה: מסופר על החזן הוותיק (כשלושים שנה) בנץ בבבית"ח שתלי זיתים בבני ברק. ה"ה הרב עזרא מזרחי שיום אחד הוא גילה את הסעיף בשו"ע סימן נא ס"ט שיש לומר מזמור לתודה בניגון, מיני אז הוא התקין במניין שלו שישירו כל בוקר את המזמור לתודה' בנעימה. כעבור שנה חש הרב מזרחי כאבים לא מובנים בגופו, לאחר מספר בדיקות גילו בצילום ברור

ששוכנת בגופו המחלה הנוראה, לא היו הרבה שאלות בעניין הצילומים משום שהם יצאו ברורים וחד-משמעיים. אבל לא אדם כרבי עזרא יתייחס. מיד הוא פנה לקברו של הבית יוסף, שם הוא הודה לקב"ה על כל הטוב אשר גמל אותו והוסיף לבקש מהקב"ה שיעזור בידו בזכות ההודיה שהוא מקדש כל יום לאומרו בזמרה שייסיע בעדו לצאת מהמצב הנורא אליו הוא נקלע!! למחרת רבי עזרא חזר לרופא וביקש בדיקה נוספת כמובן בתשלום כי לא עושים סתם בדיקות יקרות כשהכל כ"כ ברור. וכשמשלמים מקבלים. ורבי עזרא עשה צילום נוסף, הרופא מסתכל והוא פשוט בהלם. ואז הוא אומר בהתפעלות: בכל הקריאה הרפואית רואים מעולם לא היה כדבר הזה, הפרש של יום אחד באותו בן אדם, בבדיקה הראשונה רואים בבירור גידול עם גרורות והשנייה נקייה לחלוטין!!! ורבי עזרא ממשיך מידי יום עם הגנינה שלו במזמור לתודה. **ידוע ומפורסם סיפורו של האדמו"ר מ'מבקשי אמונה'** שבמשך שלושים ושתים שנים לא זכה לפרי בטן והנה לפני כעשר שנים (תשע"א) נולדו לו תאומות. מספר האדמו"ר שליט"א: אי אפשר לתאר את שברון הלב והצער בו היינו כל השנים. לא היתה סגולה או קבר או תפילה שלא התפללנו. עשינו הכל. ואז בשנת תש"ע נגלה לדינו עניין ההודיה להקב"ה, והאדמו"ר התחזק בעניין זה ביותר ואכן הוא זכה ביב' אד"ב תשע"א להפקד בתאומות. אוצר הסיפורים.

דברים מגדולי ישראל, וכן ידיעות חשובות נוספות, ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: בפרשתנו מובא ענייני הצניעות ושב מאחר. כמה מוטל על בן אדם להתרחק ממקום שיש בו חוסר צניעות ופריצות? **תשובה:** פעם הנהלת ישיבת פורת יוסף רצתה להקים סניף לישיבה בתל אביב. היא נתנה לבוגר הישיבה הגדול שכבר היה אז לגדול הדור הלא הוא רבי עובדיה יוסף וביקשה ממנו שיפנה לנגיד פלוני שיתרום סכום עתק שהיה נזקק לצורך הקמת המבנה. רבי עובדיה נעתר מיד לבקשה והוא פנה אל הנדיב אליו ביקשו רבני הישיבה שידבר על ליבו והוא דיבר בחום על הזכות שיש בהקמת מקום אדיר זה, ואכן הנדיב נענה לבקשת הרב והסכים לקחת ע"י סכום עתק ביותר שאמור לכסות את כל ההוצאות, אך הוא הציב תנאי אחד היות ובשבוע הבא תתקיים בארה"ב חתונת נכדתו הוא מבקש מרבי עובדיה שיגיע לסדר את הקידושין. באותו הזמן רבי עובדיה היה ממעט מלנסוע לחו"ל אך למען הקמת מקום תורה הוא הסכים, ואכן הוא יצא לחו"ל בשבוע שלאחר מכן והגיע לחתונה. בהגיעו לסדר את הקידושין הוא ראה שבאולם הנשים היו לבושות שלא בצניעות, דמעות עמדו בעיניו והוא ניגש לסבא ואמר אני לא יכול לסדר קידושין ולברך במקום כזה כיוון שאין כאן שכונה סילקו מכאן את השכונה, מקום שנמצאים ולבושים שלא בצניעות השכונה בורחת. רבי עובדיה ניגש לנדיב ואמר לו: נאלץ אני לבטל את ההסכם בינינו כיוון שאיני מסדר קידושין והוא פנה לצאת מהאולם. הנדיב הגדול שראה את קדושתו הגדולה של הרב מיד הוא ביקש מכל האורחות שיתלבשו דכ"ן ויכבדו את המעמד.

שאלה: מה השתנה בעולם ביום ט אלול תרפ"ג? **תשובה:** אז הוכרז רעיון הדף היומי ע"י גדולי ישראל, ומיני אז רבבות רבות מעמך ישראל מסיימים מידי כמה שנים את השי"ס, דבר שעד אז היה שייך רק ליחיד סגולה. ויש להוסיף שיש שחושבים שעניין זה של ידיעת השי"ס הוא לבעלי בתים בלבד, אבל צריך לדעת שעל כל אברך מוטל להתאמץ לדעת את כל השי"ס ואם זה במסגרת דף היומי בשעות הפנאי מה טוב ומה נעים ואשרי מי שמתאמץ בזה.

שאלה: חודש אלול זה חודש שהקב"ה קרוב אלינו והוא מלא בים עצום של רחמים ובא בראצון רק לתת לנו. איך ומתי זה זמן מתאים לנצל את ההזדמנות הזאת? **תשובה:** כל החודש הוא זמן מיוחד של עת רצון והקב"ה קרוב אלינו וכמו שמובא בחז"ל, אך יש זמנים שהם מעל לגדר הטבע. יום ראשון הקרוב בחצות הלילה זה עת רצון מיוחד לקבלת התפילות כי חצות זה עת רצון מיוחד ואמצע החודש זה גם עת רצון מיוחד. אז מי שזקוק לאיזה ישועה מוצע לו בשם רבי יעקב אדלשטיין לנצל היטב את הלילה הזה לבקש

מהקב"ה בכל הכוח ס"ד לישועה שאנו חפצים וזה זמן שנענים אפי' לדברים שהם לא בגדר הטבע, ובדואי נענה ע"כ. ועיקר העבודה בחודש אלול זה לקום יותר מוקדם בבוקר לעבודת הבורא והיינו להתגבר על היצה"ר ולכה"פ לקום בזמן לתפילה. בשבוע שעבר הבאנו סגולה אמירת לודו ה' פעמים ביום עד שמחת תורה היא סגולה גדולה לצאת זכאי בדין ולהצליח בכל השנה. ויש כאלו שאומרים זאת כל השנה כנהוג אצל עדות המזרח ועוד קהילות (ונוסיף את סגולתו הידועה של רבי יעקב אדלשטיין לזיווג קבר החזו"א) לגמור ספר תהילים במניין של עשרה בני אדם בלילה אחר חצות, וכדאי שידע מזה אדם גדול שג"כ יתפלל מביתו באותה השעה, ולהקפיד שאף אחד לא יידע חוץ מהמניין שגם הם לא צריכים לדעת כל הפרטים. כל ראש פרק להתחיל ביחד, כגמור ספר התהילים יש לומר פרקים לב. (ובתפילה על בת להוסיף פרק מה) קכא קכו ואח"כ פרק קל פסוק בפסוק, אח"כ בפרק קיט יאמרו באותיות הא – ב של שם המעוכב שידוך בלי שמות החורים, אח"כ יאמרו בקיט אותיות קרע שטן, אח"כ בקיט יאמרו האותיות זווג בלי, אח"כ יאמרו היה"ר שבסוף התהילים, ואחרי הקטע ותרקא לשבויים דרור ולאסורים פקח כח יוסיפו ותשלח זיווג הגון לפלוני או פלונית בן פלונית, אח"כ יאמרו את הסיום של היה"ר עם ג' מידות, אח"כ יאמרו בזכות הצדיקים הטמונים במקום הזה ובפרט רבי אברהם ישעיה בן רבי שמריהו יוסף בעל החזו"א ישלח מהרה זווג הגון לפלוני בן פלונית, ואח"כ יש ללכת לקבר הסנדלר ולומר שוב פרקים לב (ובבת להוסיף מה) קכא קכו קל. ויאמרו בזכות הצדיקים הטמונים כאן ובפרט רבי משה יעקב ב"ר יוסף הכהן דמתקרי הסנדלר ישלח מהרה זווג הגון לפלוני בן פלונית. כדאי שבאותו מעמד יתנו איזה מטבע לצדקה.

שאלה: בימים אלו משתוללות שריפות ברחבי העולם, שריפות ענק שלא נראו כמותן מעולם. ברוסיה נשרפו 200 אלף דונם דבר שלא היה מעולם. ואף בהרי ירושלים משתוללות כעת (ראשון בלילה) שריפה אדירה, למה קורות שריפות ומה הדרך להינצל מזה? **תשובה:** בשכונה שבה אני גר לפני כחמש עשרה שנים פרצו מספר שריפות בבניינים באופן לא שיגרתי אחד אחרי השני, וקרו נזקים עצומים. בשליחות בני השכונה נכנסתי לבני חיים קניבסקי ושאלתי אותו מה הדרך להינצל משריפות? ענה לי רבי חיים את דברי הגמ' בשבת ששריפות מגיעות מחילול שבת, ולכן צריך להקפיד על לימוד הלכות שבת בסעודות שבת יחד עם כל בני המשפחה, ואכן רבים מהשכונה קיבלו ע"י עניין זה ופסקו השריפות לגמרי.

שאלה: מה הם הסיפורים על רבי חיים קניבסקי בענייני הפרשה שאני מביא מידי שנה בשנה? **תשובה:** אמי מורתי (בת מרן שליט"א) סיפרה לי, לפני כ- 8 שנים היא הייתה אצל אביה מרן שליט"א ביום שיש, היה זה לאחר הלימוד עם הרב זילברשטיין שליט"א. הרב זילברשטיין יצא, ולפתע הגר"ח קם ממקומו לכיוון החלון וקרא לרב זילברשטיין שיחזור. ואז הרב סיפר לו מופת, הגיע לביתו אדם ששלח שאלה במכתב היכן יש מדרש מסוים ומה לשונו, ועניתי לו: תתגרש... והוא הגיע נבוך. הגר"ח ממשיך לספר, הרהרתי בדבר ונזכרתי שבאותו הזמן שלח לי אדם אחר מכתב בעניין אשתו שרעה מאוד והחלפתי את המכתבים, ומוסיף הגר"ח ראה זה פלא, המדרש שההוא ביקש היה בעניין מזבח מוריד דמעות על כל גט.... והקב"ה גלגל שההוא שביקש לדעת אם להתגרש קיבל מכתב בעניין מזבח מוריד דמעות ובטיט את רצונו להתגרש, וההוא ששלח היכן המדרש בא לברר מה פשר התשובה שכתבתי לו 'תתגרש' והתבררה הטעות. והרב זילברשטיין הביא ע"כ מהמדרש שאין הקב"ה מביא תקלה במי שלומד לשמה. **סיפור נוסף.** אני אכלתי אצל רבי חיים קניבסקי לפני מספר שנים בפרשת כי תצא והביאו את הווארט בטעם שקוראים לזה גט ולא ספר כריתות כמ"ש בתורה, וכתב ע"כ הגר"א כי גט הוא פירוד והאותיות ג-ט לא מצינו בשום מקום בתורה סמוכות זל"ז לא ישר ולא הפוך. שואל הגר"ח בטעמא דקרא הוא גם ג-ק ז-ט ז-צ ס-י לא מצאתי סמוכים זל"ז בכל התורה לא ישר ולא הפוך, והוא מוסיף אבל השאר נמצאים או ישר או הפוך. ומתרחץ שזה הראשון ע"י. ושאלתי בשם ת"ח אחד את הגר"ח אולי ג-ק וכו' יש ב' מילים בצמידות כגון חג קרבן משא"כ ג-ט. הגר"ח חשב רגע וענה בפרשתנו יש משפט גר, והיינו ג ו-ט ב' מילים אחד ע"י השני. רואים כאן דבר מופלא ביותר, א. לדעת שבכל התורה לא מופיע האותיות הני"ל בסמיכות. ב. למצוא ברגע שמופיע בסמיכות של ב' מילים, זה נתפס רק במי שלומד לשמה. שאלתי אותו מהיכן הוא יודע שאין בכל התורה, וכמה זמן לו לקח לו לבדוק ד"ו. הוא חשב רגע וענה: שהוא כתב מהזכרון. **כמו"כ** רבי חיים מביא בטעמ"ק בפרשת שבע בעניין לא ילבש גבר שמלת אשה, שלא מקפידים לקרא לבן בשם של בת ומביא כ-80 מקורות מכל החזו"ל"ם שיש בידינו שם שהוא גם של זכר וגם של נקבה, והכל בלי אוצר החכמה. לא פלא שרבי חיים קניבסקי אמר פעם שהדבר הכי קשה לו זה לא להרהר במבואות המטונפות, ורבי חיים מסיח דעתו בכוח ע"י תרגילי חשבון קשים. וכשמצא שמותר להרהר בענייני אמונה ויחוד ה' ולהתפלל בלב, שינה והתחיל להתפלל בליבו ע"מ שנצרך.

שאלה: האם גדו"י בעד לעשות סגר בגלל הקורונה או לא? **תשובה:** התורה מחייבת אותנו לשמור על עצמינו ונשמרתם מאוד לנפשותיכם, וראינו בכל השנה וחצי האחרונות שאמנם בתחילה כשעשו סגר באמת קיימו את זה, אך לאט לאט הדבר התרופף ואנשים בכל מקרה לא מקפידים כלל על הוראות הממשל, ובפרט שבחודשים האחרונים למרות שידעו שיש תקלות נתנו לכולם להיכנס באופן חופשי ממדינות שהתחלואה שם קשה בלי לעשות שום סגר כלל, ולכן הציבור החרדי לדבר ה' לא מאמין כלל בהוראות הממשלה הכושלת הזאת כי גם אם היא תעשה סגר זה לא בגלל המצב, אלא שזה נח לה ואין לה שיקול מקצועי כלל, ולכן בסגר שיהיה מהממשל בוודאי לא יתייחסו, ורק אם גדו"י יגידו לנו להישמר בדרכים כאלו או אחרות אנו נשמע להוראותיהם של גדו"י, בשונה מלפני שנה וחצי שידענו שהשיקול הוא פחות או יותר מקצועי וחייבים לשמוע לרופאים, וכיום גם אנשי הממשל יודעים את זה היטב שהכל שיקולים פוליטיים.

שאלה: כולם מחפשים ישועות כדי לצאת זכאי בדיון במשפט הקרב ובא, מה הדרך הקלה בזה? **תשובה:** אין דרך קלה צריך רצון טוב. רבי גרשון אדלשטיין מעורר רבות להתאמץ בשמירת הלשון לישועות מעל דרך הטבע, והרב סגל ממנצ'סטר כתב שאין בית בעולם שלמדו בו שתי הלכות בשמירת הלשון כל יום ולא ראו ישועות בכל ענייניהם, אם זה בשידוכים אם זה בפרנסה אם זה בבריאות אם זה בנחת מהילדים ובשאר עניינים, ובדור שלנו יש הרבה רעיונות איך ליישם את זה, רעיון שראיתי לאחרונה, כיוון שיש

לכל אחד קו משפחתי אפשר לשלוח צינתוק כל יום שני הלכות ע"י מישהו אחר מבני המשפחה ועי"ז מתרבה העניין הזה של שמיה"ל בעוד ועוד משפחות והישועות גודלות מעל לדרך הטבע.

שאלה: מה הדרך להצליח בלימוד ולקבל גישמעק בדף גמ'! **תשובה:** כיוון שכתוב שהתורה משמחת משיבת נפש ומאירת עיניים, אין כזה דבר שיש יוצא מהכלל וזה אומר לשמח את כולם, וזה מגיע רק ע"י שחורים על הגומ' כמה פעמים עד שמבינים היטב. ואז מתחילים להנות באמת. וזה פותר את רוב הבעיות שיש לבחור ישיבה בדרך עלייתו.

שאלה: פרשת השבוע והיה מחנך קדוש ולא יראה בד ערוות דבר ושב מאחריך. מתכנים את הנשים שעיקר מצוותן הוא צניעות. יש להקשות אשה שמצד עצמה רוצה להתחזק בנושא אך בעלה רוצה שתלך לא כך, האם היא תתבע עי"ז? **תשובה:** ברור הוא שהבעל לעולם לא ידרוש מאשתו לוותר על החיים שלה! ואם הצניעות תהיה בנפשה הוא לא ידרוש ממנה לוותר. בכ"א מי שמסתפק, שיפנה למורי הוראה.

שאלה: מה כל בן אדם צריך למרות שאינו מבקש אותו במפורש? **תשובה:** הערכה. כל אחד רוצה שיעריכו את המעלות שלו. ולכן לא אדם שמתחנך ורוצה שהבית שלו יהיה המקום הכי מוגן והכי נעים לו להיכנס אליו ולשהות בו ולהרגיש בו בטוח, אזי חשוב מאוד מאוד שיקבל הערכה למעלותיו מן הזוג, וכשמרגיש שהבית שלו הוא המקום שהכי נעים לו בעולם לא יחפש לרעות בשדות זרים.

הלכות הקשורות לפרשה:

שאלה: מה חשוב מאוד באכילה? **תשובה:** ללעוס היטב את האוכל (קצשו"ע לב יג.). הדבר יוצר הרגשת שובע ומונע מלאכול הרבה מיד. ואם לא לועס זה מהווה בעייה לעיכול שיוצרת הרבה בעיות.

שאלה: פרשת השבוע עוסקת ב'בן סורר', מה לעשות כדי שלא נגיע לידי כך אצל ילדינו? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי כותב בטעמא דקרא בפרשתנו, שבית שקול האב והאמא שם אחיד ושוררת ביניהם אהבה ואהבה אז אם הבן נהיה בן סורר זה חידוש. משא"כ בבית שאין קול אביו ואמו שווה וכשהאב אומר כך האם אומרת הפוך או להיפך, הילד לא נענש כיוון שאין לצפות ממנו שיגדל לתפארת. ולומד זאת מהפסוק איננו שומע בקול אביו ובקול אמו משמע שיש שם שני קולות כי לא כתוב בקול אביו ואמו.

שאלה בחושן משפט: משכיר דירה מחולקת לשניים. עם שוכר אחד סיכם שישלם בעבור את הארנונה, ועם השני סיכם שהוא ישלם. המשכיר שכר מאכער שיעשה הנחה בעיריה והצליח להשיג הנחה. מטרת המשכיר היתה עבור הדירה שחוב הארנונה מוטל עליו אבל כיוון שהדירה היא אחת הוא עשה גם הנחה לדירה השניה. האם יכול לתבוע מהשוכר השני חצי מעלות המכער? **תשובה:** בנתיבות סוף שמא' מבואר היורד לצורך שניהם משלם. וא"כ גם כאן מסתבר שיצטרך לשלם וכמו שם מצוינו בסימן רסד לגבי הוציא עצמו מבית האסורים ועי"ז יצא אסיר נוסף שצריך לשלם.

הרגיל בחול לכסוס ציפורניו בפה חייב לעשות לעצמו גדרים וסייגים שלא יבוא להיכשל באיסורים חמורים בשבת.

איסור הלנת שכר: פרשתנו עוסקת במצוות ביומו תתן שכרו ובאיסור של הלנת שכר שהמכשול בו מצוי וחמור מאוד, כי העובר עליו יכול להגיע גם לדי' לאווין ועשה אחד. והתורה הוסיפה בו ואילו הוא נושא את נפשו ומובא בחז"ל (זוהר פרשת קדושים) שהמליך שכר מתקצרין ימיו רח"ל ובסוכה כט מבואר שזה גורם לעניות. כמה הלכות מעניין הלנת שכר: העובד אצל חברו צריך לשלם עד סוף היום או הלילה שבו עבד דהיינו אם העבודה נגמרה בחמש אחה"צ צריך לשלם עד השקיעה. ואם העבודה נגמרה בחצות הלילה צריך לשלם עד עלות השחר. תשלום בצי"ק דחוי אם הפועל מסכים זה בסדר אך אם זה נגד רצונו עובר על כל הלאוין האמורים בזה. ואם זמן התשלום הוא בסוף החודש, אז כשלא שילם עד השקיעה של סוף החודש עובר על כל האיסורים המנויים בפרשה. והדברים אמורים גם כשהפעולה היא בעלת ערך נמוך של פרוטה וגם אם זה עבודה של ילד קטן עובר איזה סוכריה וגם כששוכר רכב או כלי בתשלום מחבירו או בשוכר דירה יש לנהוג לשלם בזמן. אם המעביד אנוס ואין לו כסף אינו עובר על איסור הנ"ל ואם יש לו מהיכן ללוות או להשיג את הכסף באיוו דרך עובר על איסור. ואם שכר מישהו בקבלנות שיתקן לו חפץ וכדו' עובר על איסור מהרעע שלוקח את החפץ (כלומר בסוף אותו היום וכנ"ל).

יש הפרשה ועשתה את צפרניה. כמה הלכות בענייני צפרנים. א. במשנה ברורה רס ו לא גוזרים צפרנים ביום חמישי. במג"א שם הביא שע"פ המקובלים אין לקצוץ בשאר ימות השבוע אלא בשישי. יש לעיין מה הדין כשלא יכול לגזור ביום שישי, כגון שראש חודש חל ביום ו' ומקפיד כצוואת ריה"ח (ו"א שבליל שישי שחל ר"ח שרי). או שסתם יש לו דוחק ומניעה, האם יגזור ברביעי כמנהג העולם או בחמישי? פוסק רבי ניסים קרליץ שעדיף לגזור ביום ה' ולא ביום ד' (חוט שני שבת ב. א. ב. א. יקוץ הציפורנים כסדרן אלא אחד כן ואחד לא, בימין יתחיל באצבע ובשמאל בקמיצה. ג. ציפורנים, השורפן חסיד, הקוברן צדיק, והזורקן רשע ובביהכ"ס הוי כקבורה. החזו"א דקדק לשורפן. ד. בפמ"ג סי' רס כתב שעדיף לקצוץ ציפורנים קודם טבילת ער"ש. ובשע"ת רנא כתב שעדיף לקצוץ קודם חצות. ויש להזהר לקוץ קודם שבת והביא ע"כ מעשה נורא באלהי רבה רס. ו. ה. כשהציפורן גדולה ועודפת על הבשר התירו רבים ובהם החיד"א, ע"פ קבלה, לגזור אפי' בראש חודש ותשעת הימים כי יש בזה קלקול גדול לאדם. ו. מעוברת העוברת על ציפורן מובא בחז"ל שהיא מפלת הוולד. ואם נפל לו וקשה למצוא כתב המש"ב שיטאטא את החדר כי כשזו מהמקום הראשון אינו מזיק, ובמשנ"ב כתב שעדיף שיטאטא מהחדר שיהיה וודאי שינוי מקום. ז. נהגו בהבדלה להסתכל על ציפורני הידיים כי זה סימן ברכה משום שפרים ורבים. והביא במג"א מהארי"ל שסותר את הברוך. ויש שכתבו לא להסתכל ביד שמאל (כף החיים ואבי השל"ה) אבל הרבה פוסקים ס"ל דשרי להסתכל ביד שמאל.

חידות

מסויים! כה. כלי כתיבה שמתרחצים בשמו? כו. כלי כתיבה שהוא שם גם של שר ממשלתי במקומות מסויימים בעולם?

תשובות: א. כלאים. בתרגום נקרא עירובין. ב. "לא ילבש גבר שמלת אישה." ופרשו השמלה "יוכן תעשה לשמלתו." והסירה שמלת שביה מעליה." וישוב בשלמנו וברכך". ג. שילוח הקן למען ייטב לך. ד. כב טז ואמר לאבי הנערה אומר רש"י מכאן שאין רשות לאישה לדבר לפני האיש. ה. שעבר על לט' לא תעשה, וב"ד שלחוהו להלקות אדם, והשליח הלקה אותו מ' מלקות. דלת"ק החיוב הוא לט' וא"כ הוא עובר על כל תוסיק וא"כ מגיע לו מ' פעמים לט' מלקות, ואילו לרבי יהודה הוא לא עובר על כל תוסיק ולכן לוקה לט פעם ארבעים. יוצא שלשניהם אותו הדבר. לת"ק 40 כפול 39. ולר"י 39 כפול 40. ת. אבות ובנים, אב מלאכה, אב המזיק, אב הטומאה, אב ב"ד, חודש אב. ט. אבות ובנים, בן חודש, בן בית, בן פקועה, בני מעים. י. דוד ודודא, אני לדודי, דוד המלך, מגן דוד אדום, דוד שמש. יא. תפילין של יד, ידות הכלים, יד ראשונה, י"ד החזקה, יד ושם. יב. עמד על רגליו, שלושה רגלים, לא רגל על לשוננו, לרגל את הארץ, רגלים לדבר. יג. מי מלא, מים שלנו, מים מרים מאוררים, מים שאין להם סוף, מים חיים. יד. קידוש על היין, קידוש אשה, קידוש לבנה, קידוש החודש, קידוש ידיים ורגלים. טו. כדור הארץ. טז. חדר אוכל. יז. מסכת ביצה. יח. פרי בטן. יט. צמר גפן. כ. חצי קדיש. חצי הלל. כא. רב קו. כב. עיפרון שפיצים. לורד ארטלין. כג. עט חפירה. כד. צבע. כה. טוש. כו. לורד.

חידות פרשת שבוע: א. איזה מילה בפרשה היא שם של מסכת, ובתרגום הביא עי"ז שם של מסכת אחרת? ב. היכן בפרשה 5 פעמים המילה שמלה כל פעם בהקשר אחר? ג. איזה הפרדה בין אמא לבן מטיבה לנו? ד. למי אין רשות לדבר בפני מישהו אחר? ה. מילה המורכבת משלוש מילים: ו. את מה מצווה לשמור?

חידות ידע תורני: ז. יש מחלוקת בגמ' מכות כב כמה לוקים, לרבי יהודה לוקים ארבעים ולחכמים 39. שאלו לחידושי הרי"ם בילדותו הכ"ת שלכו"ע יתנו מלקות בשווה? ח. 5 (לפחות) סוגי אבות? ט. 5 (לפחות) סוגי בנים? י. 5 (לפחות) סוגי דודים? יא. 5 (לפחות) סוגי ידיים? יב. 5 (לפחות) סוגי רגלים? יג. 5 (לפחות) סוגי מים? יד. 5 (לפחות) סוגי קידוש?

חידון כללי: טו. איזה כדור אי אפשר לשחק איתו? טז. איזה אוכל לא אוכלים? יז. איזו ביצה לא אוכלים? יח. איזה פרי לא גדל באדמה? יט. איזה גפן מותר לנזר? כ. איזה דבר בתפילה לפעמים אומרים רק חצי ממנו? כא. איזה רב לא צריך לקום בפניו?

חידות ילדים על כלי כתיבה: כב. כלי כתיבה שהוא בן שני מילים: כג. כלי כתיבה ששמו משמש לכלים ודברים אחרים: כד. כלי כתיבה שהוא שם של מראה

חידון משמעויות מילים לפרשת כי תצא:
ט' משמעויות למילה מורה.

מורה - מסרב. "בן סורר ומורה" רש"י: מסרב (דברים כא יח). **מורה** - מראה. "ויוהרה ה' עץ" תרגום יהונתן: ואחוי ליה (שמות טו כה). השעון מורה שעות. **מורה** - מלמד. "והיו עינך רואות את מוריד" מצודת ציון: מוריד - מלמדך וכן יורה דעה (ישעיהו כח ט - ל כ). **מורה** - פוסק. מורה הוראה. מורה צדק מו"ץ. **מורה** - נותן הוראות. מצוה. **מורה** - יורה בקשת. "ויאמר לער מצא נא את החצים אשר אנכי מורה" (שמואל א כ לו). **מורה** - תער. "ומורה לא יעלה על ראשו" (שופטים יג ה). **מורה** - רומז. "קורץ בעיניו מולל ברגליו ומורה באצבעותיו" רש"י: כולם לשון רמזים (משלי ג). **מורה** - הגשם הראשון בחורף. "גשם מורה ומלקושו" (ויאל ב, כג).

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול
אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com
יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com
או לטל: 0527633431 **לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון** 0361803383

בירורי סוגיות

עמ"ס נדה
הרה"ג רבי חיים אמוזלג שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

תפילת מרדכי

ביאור תפילות הימים נוראים - פירוש משולב (כ"כ)
הגאון רבי אברהם ישעיהו גולדשטוף שליט"א

בשורה משמחת להוגי מסכת נדה

בירורי סוגיות

ביאורים וחידושים במסכתא נדה

הרה"ג רבי חיים אמוזלג שליט"א

בשורה גדולה להוגי ולומדי מסכתא נדה בעיון
בצאתו לאור של הספר המקיף 'בירורי סוגיות' על
מסכתא נדה, מאת הרב הגאון רבי חיים אמוזלג שליט"א
הספר מסודר על סדר הסוגיות הנחגגות בהיכלי התורה
וכולל בתוכו חידושים וביאורים קושיות ופירושים בעומק
סוגיותיה של המסכתא, כתוב בשפה ברורה ונעימה
ומשיבת נפש ללומדי והוגי המסכתא

אין מדרך המדור לבקר ולכתוב על רמת תוכנו של הספר
ודבר זה נמדד אך ורק בין כותלי בית המדרש, אך באלף
עדים יעידוהו ההסכמות הנלהבות בשבח המחבר וחיבורו
שנתקבלו ע"י הגאון הגדול רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א
ראש כולל רשב"י אשר המחבר נמנה מחשובי לומדי בית
מדרשו ה"ה ישיבת רשב"י כ"כ המכתיר את המחבר
בתואר משים לילות כימים בעמל התורה וצולל במים
אדירים ומעלה פנינים יקרים, ומוכתר במעלות שהתורה
נקנית בהם.

גם הרה"ג רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א רבה של
שיכון ה' בב"ב מאריך בהסכמתו בשבח המחבר וחיבורו,
אין לנו אלא להצטרף להמכרכים שיתקבלו דבריו בחבה
בבית המדרש, ויפוצו מעיינותיו חוצה.

להוגי שעשועות לומדי מסכתא נדה בעיון ניתן להשיג את
הספר אצל המחבר שליט"א בטלפון 050-414-8497

מחבר ספר הפרסום באוצר הספרים
ממוקד לקהל היעד שלך!

אתתי לחננה בלב קרוע ומורתח

תפילת מרדכי

ביאור תפילת העמידה לימים נוראים

מאת הגאון רבי אברהם ישעיהו גולדשטוף שליט"א

בשורה משמחת ללומדי התורה החפצים בדביקות בתפילה

מוזה עשור שנים זיכנו השי"ת להו"ל את הקונטרס "תפלת
מרדכי" והוא ביאור על תפלת העמידה בראש השנה וביום
הכיפורים וב"ה התקבל הקונטרס בבי מדרשא והופץ מידי
שנה באלפי עותקים. וכותלי בתי המדרשות והיכלי הישיבות
יעידו כי כמעט אין ספסל שאין בו אחד או שנים שמתפללים
מתוך הקונטרס, והמעיינים בקונטרס מעידים כי חל מהפך
בכל הרגש התפילה

בשנים האחרונות הוספנו מהדורה מיוחדת בנוסח ספרד
ובנוסח עדות המזרח. וכמו"כ ביאור תפילת שמונה עשרה
לימי החול, ולשבת קודש

השנה יצא לאור מהדורה מפוארת של "תפילת מרדכי"
בשני כרכים (ר"ה ויו"כ) בכריכה קשה ובסופו קונטרס
המעורר לעבודת היום כראוי, מתוך הספר הנודע "לפני ה'
תמחרו"

וב"ה זכינו לעטר בראש הספר את הסכמת רשכבה"ג מרן
שר התורה שליט"א אשר בתוך דבריו כתב... "שבאר באר
חיטב כל תפלות העמידה, וזכה שעל ידו מתחזק ביתר שאת
דע לפני מי אתה עומד" ועושה תפלתו תחנונים ומתקרכים
ומקרכים לבם לשמים".

כמו"כ ניתן להשיג קונטרסים על תפילות ימים

נוראים, שבת, ויום חול, בכל הנוסחאות

ברכותינו להרב המחבר שליט"א שיפוצו מעיינותיו חוצה,
ויזכה להו"ל עוד ספרים מצויינים לתועלת הכלל והפרט.

להשיג: משפחת גולדשטוף רח' כהנמן 91 ב"ב
לפרטים על מוקדי מכירה ברחבי הארץ ולרכישה מוחזת
03-5701663 0527653048 a0527653048@gmail.com

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

- כ' אלול כי תבא
- כ"ז אלול נצבים ר"ה
- ה' תשרי וילך יו"כ

לעילוי נשמת

הרב שמעון הכהן

ב"ר יהושע אליקים ז"ל

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות.
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע.ר.

בשורת הכשרות והאחדות ליראי ה' וחושבי שמו לקראת שנת השמיטה הבעל"ט

**רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי ורבינו הגדול מרן
ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין בקריאת קודש לצורך בשנת
השמיטה הבעל"ט פירות וירקות בכשרות בד"ץ 'מסורת
השמיטה' המקפידים על שיטת מרנא החזון איש זצ"ל**

גדולי וצדיקי הדור שליט"א בקריאת קודש לצורך את הכשרות המהודרת ביותר 'מסורת השמיטה' שבראשה עומדים רבני העיר בני ברק, הגאון הגדול רבי שבח צבי רוזנבלט, והגאון הגדול רבי חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א ^ בבי"ד המיוחד לענייני שמיטה, יושבים על מדין רבני עדות קדושות, כשרויות, ורבני ערים, שדנים באתגרים ההלכתיים העולים מהשטח ומורים הלכה למעשה לגוף הכשרות כיצד לנהוג בענייני שביעית ^ "ובוודאי זכות גדולה היא לאחינו בני ישראל היראים והחרדים לדבר ה', די בכל אתר ואתר בארצנו הקדושה, לרכוש מהתוצרת החקלאית שתחת חותם הכשרות 'מסורת השמיטה' - נכתב בקריאת הקודש ^ כשרות 'מסורת השמיטה' מהדרת כפי שיטת מרנא החזון איש זצ"ל ומשגיחה על החנויות והסוחרים של יכשלו בסחורה בפירות נכרי ^

*

לקראת שנת השמיטה הבעל"ט מרנן ורבנן עיני העדה גדולי וצדיקי הדור שליט"א, מרנן ורבנן ראשי אלופי בני ישראל, רשכבה"ג מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי ומרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין, ומרנן ורבנן האדמו"רים שליט"א, מפרסמים קריאת קודש מיוחדת ונדירה שבה הם קוראים לקהל ה' לרכוש פירות וירקות מכשרות 'מסורת השמיטה' - הכשרות המהודרת של רבני העיר בני ברק, בראשות הגאון הגדול רבי שבח צבי רוזנבלט והגאון הגדול רבי חיים יצחק אייזיק לנדא, המהדרים בכל ענייני הכשרות בתכלית ההידור, מקפידים על קלה כבחמורה, והולכים לאור שיטת מרנא החזון איש זצ"ל בענייני שביעית.

כשרות 'מסורת השמיטה' היא ביטוי מפעים לאחדות היסטורית בעם ישראל, רבני עדות קדושות ורבני ערים מכל רחבי הארץ, שהתכנסו יחד בברכתם של מרנן ורבנן גדולי וצדיקי הדור שליט"א, לבשורת האחדות והכשרות, למען ציבור המדקדקים.

בחודשים האחרונים, כהכנה לקראת שנת השמיטה הבעל"ט, הוקם בי"ד מיוחד לענייני שביעית, בראשות הגאון הגדול רבי שבח צבי רוזנבלט ורבי חיים יצחק אייזיק לנדא, שבו יושבים רבני עדות קדושות, רבני ערים, שדנים באתגרים ההלכתיים העולים מהשטח ומורים הלכה למעשה לגוף הכשרות כיצד לנהוג בענייני שביעית.

אתגרי כשרות והשגחה

ההחלטה לייסד את 'מסורת השמיטה' התקבלה דווקא לקראת שנת השמיטה שבה קיימים אתגרים כשרותיים משמעותיים ומורכבים יותר מאשר לאורך כל השנה. אם בשנים כסדרן מלאכת ההשגחה מתרכזת בעיקר בבדיקת התוצרת מחשש תולעים וערלה ווידוא הפרשת תרומות ומעשרות, הרי

שבשנת השמיטה נדרשות מערכות ההשגחה, לחדור אל לב ליבו של עולם המסחר התחרותי ולהציג גדרים קשוחים נוכח אינטרסים כלכליים של סוחרים, ירקנים, חקלאים ובעלי אינטרסים.

למותר לציין כי הרתיעה של אותם סוחרים מנדנדו של חטא, רחוקה הרבה מיראתם הצרופה של ישראל קדושים המוכנים לשים נפשם בכפם ובלבד שלא להיכשל בחשש מאכלות אסורות.

ואכן, מקדמת דנא נודעה בשערים ועדת השמיטה של רבני העיר בני ברק, שנוסדה לפני יותר מ-80 שנה ע"י מרנא החזון איש זצ"ל והגאון הגדול רבי יעקב לנדא זצ"ל, כשומרי הסף של כשרות הפירות והירקות בשנת השמיטה. לאורך השנים, היא הקפידה בענייני כשרות המאכלים על קוצו של יו"ד כשהיא חוסה בצילם של ענקי הרוח מדורות עברו, וסללה דרך חדה ותקיפה שאינה נוטה ימין ושמאל, לא באמצעות היתרים שונים המתחדשים חדשים לבקרים, ולא באמצעות מערכות משנה המאפשרות את המסחר בלא שימת לב ראויה.

לא אחת הייתה דרך תקיפה זו הייתה כרוכה במחירים כואבים. אם זה באיכות התוצרת שלא הצליחה להתחרות עם היבואנים הגדולים שספסרו בסחורה בהיתרים דחוקים, ואם זה בעלות לצרכן, שעקב היותה כפופה למתווה ההלכתי, הייתה גבוהה מזו שבשוק הסיטונאי. לשם ההתמודדות עם אתגרים אלו, נדרשה התגייסות כוללת של המדקדקים במצוות והחרדים לכשרות, אשר בכוחות משותפים יציבו כוח קנייה ללא פשרות אשר ידרוש ואף יקבל את הסחורה הטובה ביותר, במחירים הזולים ביותר, ובאותה כשרות מהודרת שלא טעמה מן השיטות המתחדשות וההיתרים שבעקבותיהן.

בשל עניינים נחוצים אלו, הנוגעים לכל ירא ה' המקפיד להימנע ממאכלות אסורות ח"ו, לקראת שנת השמיטה תשפ"ב, קרמה עור וגידים התאחדות היסטורית יוצאת דופן של ראשי אלפי ישראל, בהם רבנים מופלגים יושבי על מדין, מנהיגי קהילות הקודש, רועי ערי ישראל, אשר שמו לראשם את השגחתה הקדושה והוותיקה של רבני העיר בני ברק, וייסדו יחדיו את חותם הכשרות "מסורת השמיטה", אשר תעניק באופן תקדימי השגחה הדוקה כמיטב מסורת אבותינו ורבותינו הקדושים, על כלל פירות השביעית בארץ הקודש מדין ועד באר שבע.

התאחדות היסטורית זו סוללת את הדרך בפני כל בעל נפש וירא שמים, לכלכל את צרכי ביתו בשנת השמיטה הבעל"ט, ללא חששות ולא היכשלות באיסור סחורה בפירות שביעית שרבותינו ז"ל הפליגו בחומרתו, כלשונם במסכת קידושין: "בוא וראה כמה קשה אבקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו. לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו. לא באת לידו, עד שמוכר את ביתו. ולא באת לידו עד שמוכר את בתו. לא באת לידו, עד שמוכר את עצמו לגר, ולא לגר צדק אלא לגר תושב שנאמר גר תושב משפחת גר, זה עובד כוכבים..."

במסורת השמיטה אומרים כי לקראת חודש תשרי תפורסם הרשימה המלאה של כל רשתות השיווק, נקודות המכירה והחלוקה, שמציעות את הכשרות המהודרת לשנת השמיטה. נעשה מאמץ לאפשר את אספקת הירקות בכל רשתות השיווק, וכן יתפרסם בימים הקרובים מקומות בכל רחבי הארץ ששם יהיה ניתן לחתום על תפסי שליחות לבד"ץ "מסורת השמיטה", והציבור נקרא לחזק במקומות הנצרכים חיזוק את עניין מכירת הפירות והירקות לפי הוראת מרנן ורבנן שליט"א.

אין ישראל נגאלין אלא בשביעית

אמר חז"ל (ירושלמי ברכות ב' א') אין ישראל נגאלין אלא בשביעית, וכן אמרו חז"ל (מגילה י"ז) 'במוצאי שביעית בן דוד בא', והיינו שבזכות קיום מצוות השמיטה ושמירתה, ייגאלו ישראל ויושעו ישועות עולם, ומפורש בתורה הק' 'אז תרצה הארץ את שבתותיה', והיינו שהגאולה תלויה בקיום מצוות שביעית כהלכתה, ואנו תקוה שכבר יתקיים בנו במהרה, על כן מוטל עלינו להוסיף חיילים ולהתאמץ בכל עוז לשמור את קדושת השביעית כהלכתה בכל פרטיה ודקדוקיה, ועל פי הוראות מרן החזון איש זיע"א לנהוג איסור סחורה בפירות נכרים.

ומה רבה השמחה כאשר נתאחדו בערב שנת השמיטה ישראל קדושים אמוני עם סגולה, למען מטרה קדושה זו של שמירת שבת הארץ כהלכתה באר"ק, בהקמת **חומת הכשרות 'מסורת השמיטה'** כנהוג מקדמת דנא, בראשות רבני העיר בני ברק, **הרבנים הגאונים רבי שבע צבי רוזנבלט שליט"א ורבי חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א, ועמם רבני קהלות הקודש**, ובודאי זכות גדולה היא לאחינו בני ישראל היראים והחרדים לדבר ה' די בכל אתר ואתר בארצנו הקדושה, לרכוש מהתוצרת החקלאית שתחת חומת הכשרות 'מסורת השמיטה', ובס"ד בזכות כח הציבור יעלה בידם לספק תוצרת בכשרות מהודרת במחירים השווים לכל נפש.

ומקומו הוא יפ' ברחמינו לעמו, שנוכה לקיים את מצוות השביעית כהלכתה מראשית שנה ועד אחרית שנה, וזכות שמירת השביעית תעמוד לנו לקרב את גאולתנו בביאת משיח צדקנו אמן.

חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א	חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א	חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א	חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א	חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א	חיים יצחק אייזיק לנדא שליט"א
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום
מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום	מ"ד חתן שלום

אז
נדבר
יראי
ה' איש
אל
רעהו

קריאת
קודש
ממרנן ורבנן
גדולי וצדיקי
הדור
לצורך תוצרת
חקלאית בהשגחה
המהודרת של בד"ץ
"מסורת השמיטה"

"חבורת שמירת השביעית
תעמוד לנו לקרב את
גאולתנו בביאת
משיח צדקנו, אמן"

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 53 | אלול תשפ"א | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

ישיבת קרית מלך בראשות הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

ישיבת 'דנה של תורה' בדמיאל

שיעור פתיחה מפי ראש ישיבות אורחות תורה מרן הגר"ש שטימן שליט"א

מעמד לחיים אצל מרן הגר"ח קניבסקי

לרגל הוצאת הספרים "תשובות תל תלפיות" - 1400 תשובות על עניני עוסק במצוה

מרן דה"י מעיין בספר קודם הדפסתו

מרן שליט"א מעיין בספר

המחבר דבי חיים משה דרדורי שליט"א
דן עם מרן שליט"א בנידון הכתוב בספר

המחבר שליט"א שותף לחיים על הוצאת הספר

אבי המחבר הגאון רבי מרדכי דרדורי
ראש ישיבת "חמד" בשתיית לחיים

רבי אליעזר עציוני בשתיית לחיים

מרן שליט"א מברך את המחבר

יומא טובא לרבנן אור חדש על ציון תאור

עם יצירת המופת תשובות תל תלפיות ב' כרכים 1500 עמודים, ובו אוצר בלום ונשגב אשר לא בא דוגמתו, אלף וארבע מאות תשובות מופלאות אקטואליות ומדקקות בעניני העוסק במצוה פטור מן המצוה והמסתעף, שהשיב ראש גולת אריאל מרן שר התורה הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א בעצם כתב יד קדשו, למקורבו הגר"ח חיים משה דרדורי שליט"א. ועליהם נוספו תוספת מרובה ונפלאה של ציצים ופרחים חידושים מקורות וביאורים רבים, הערות והארות, הוספות וידועות רבות ונכבדות בדברי מרן שליט"א. יחד עם מפתח ענק של אלפי ערכים מפורטים וכן מפתח על סדר הש"ס ומפתח על סדר התורה. ניתן להשיג את הספרים בחנויות הספרים המובהרות ע"י הפצת "קולמוס", וכן ע"י הפצת י. בלוי בשבועות הקרובים.

לפרטים: 052-7635029

המשגיח הגה"צ רבי דן סגל שליט"א בשיחת חיזוק בישיבת ליקווד בארה"ב

מעמד כבוד התורה

ע"י איגוד בני הישיבות נוח יעקב למאות תלמידי הישיבות -
בראשות מרן הגד"א פליץ שליט"א ומרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

מרן הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א
בשיחת חיזוק הכנה לאלול בכולל "היכל יוסף שלום"
בראשות הגאון רבי מנחם דוד צדוק שליט"א

**אסיפת ראשי ממלכות התורה על ידי "ועידת הרבנים לביצור חומות הדת"
ליוסוד "משמרת למשמרתי" בקהילות הקודש ובהיכלי הכוללים**

**שמחת נישואי נכד מרן הגר"ח גריינימן זצ"ל
בן לבנו הגאון רבי נחום גריינימן שליט"א בעל ה'מנוחת אמת' על הש"ס ומרבני שכונת רמת שלמה**

”הנני בעדות

שזו הדרך לעושר וברכה
”

הזדמנות נדירה

לזכות בעדות חתומה
של רשכבה”ג מרן שר התורה
רבי חיים קנייבסקי שליט”א
— לעושר וברכה —

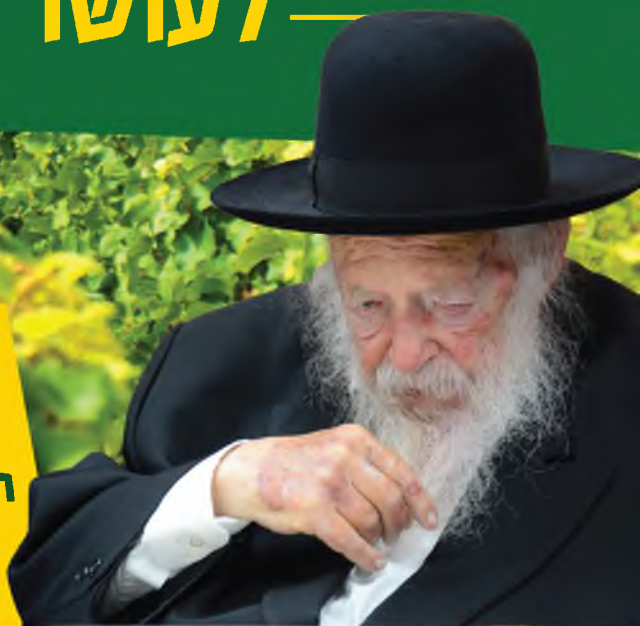
באמצעות תרומה של

180 ₪

בהשבתת
3 דונמים
תצטרף ל3,600
גיבורים

לחודש בלבד

לפטר תקופת השינוי (180X15 חודש)

בס"ד, ערב השמיטה תשפ"ב

והנני בעדות שהדרך בדורנו לזכות לברכת "וצייתי את ברכתי"
לעושר וברכה, היא על ידי השלמת שמירת השמיטה בשעה שהיא
בסכנה, על ידי 'קרבן השביעית' שנוסדה ע"י גאוני הדורות זע"א

משה פרידמאן

רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

שטר העדות לעושר וברכה

יקר סהדותא

הן קרבה שנת השבע הבעל"ט, וקול אחינו זועק אלינו על דבר האדמה, אשר עז רצונם להשבייתה לגמרי ללא
כל טצדקי ועקולי ופשוטי, כדת של תורה וכרצון חי"ת, ומאידך כמה קשה עליהם לישוב שנה תמימה ויותר
בלא מטה לחם וכלכלה, וכמה גדולים מעשיהם. שקבלו על עצמם עוליה גבורת כח לכבוד מלכו של עולם
אשר לו כל הארץ.

ולמינם עומדת "קרבן השביעית", שלוחי דרחמנא, שלוחי גאוני תקיפי קדמאי ושלוחי דידן, אשר כל
פעולותיהם על דעתנו ובהכוונת גאוני ההלכה שליט"א, להיות לעזר ואחיסמך לבעלי השדות והקרקעות,
ולסייע בעדם ככל שניתן לקיים מצוה גדולה ונאדרה זו. ומזה כמה וכמה שמיטות שבזכותם נצטרפו עוד
ועוד בעלי קרקעות לחבר שומרי השמיטה כהלכתה, ועדיין ידם נטויה בכדי להביא לשמיטת רוב קרקעות
בני ברית בארה"ק, אשר בזה נזכה כולנו בס"ד להבטחת חז"ל "במוצאי שביעית בן דוד בא".

והנה כל זה תלוי ועומד בזכות וסיוע הרבים, אשר יצטרפו בממונם ויסייעו לפעולת קרבן השביעית,

והנני להעיד בזה

כי הבטחת התורה הק' "וצייתי את ברכתי" חלה ושייכת על ראש

משפחת _____ שיח' _____

אחד משלושת אלפים ושש מאות גיבורים המצילים את השמיטה תשפ"ב
ונטולים חלק בחלק כמשבית הקרקע עצמה בברכת ה' אשר היא תעשיר

באנו על החתום בעדות גמורה

ישראל וצחק אפרתון

בית הדין של 'קרבן השביעית'

תזכה לתעודת עדות אישית
לברכת 'וצייתי את ברכתי לעושר וברכה'
חתומה ע"י רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

חייג עכשיו למוקד 'וצייתי את ברכתי'
1800-300-544

ניתן לתרום באמצעות 'נדרים פלוס' ו'קהילות'

"ובדאי"

רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א ורבינו
מרן ראש הישיבה שליט"א להורים שיחי'
לזכות לנחת מהצאצאים

י. גרשון אדלשטיין

ראב"ד 17, בני ברק

בס"ד 17/12/08

כאשר אנו עומדים בתחילת שנת הלימודים, ומתפללים ומצפים אנו להצלחת צאצאינו בלימודיהם, בודאי כי זיכוי ילדי ישראל בתורה, ע"י "קרן ההסעות" של החינוך העצמאי בארה"ק, שמצילים נפשות מחינוך של בפירה לחינוך של תורה, הוא זכות גדולה לזכות עי"ז מדה כנגד מדה להצלחה גדולה לנו ולצאצאינו שילכו בדרך התורה. אמן

י. גרשון אדלשטיין
ראב"ד בני ברק

1700-50-66-22